

Evaluering af Det Idrætspolitiske Idéprogram

Bjarne Ibsen

Evaluering af Det Idrætspolitiske Idéprogram

Evaluering af Det Idrætspolitiske Idéprogram

Bjarne Ibsen

Institut for Idræt
Københavns Universitet

og

Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning

Evaluering af Det Idrætspolitiske Idéprogram I

© Bjarne Ibsen, Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning 2002

Layout: Allis Skovbjerg Jepsen, Institut for Idræt, Københavns Universitet

Forsidefotos: Stig Nørhald, Tegnestuen Lyngby

Tryk: Det Samfundsvidenskabelige Fakultets Reprocenter

Indhold

Indledning	5
Evaluering af IPIP: Hvorfor og hvordan?	9
To perspektiver på evalueringen	21
Hvad omfatter evalueringen	22
Forsknings- og evalueringsprincipper	25
Evalueringens organisering og forløb	26
Idéerne til Det Idrætspolitiske Idéprogram	28
Breddeidrætsbetænkningen	29
Forsøgs- og udviklingsstrategien	32
i den offentlige sektor	32
Den kulturpolitiske dimension – idrættens tredje vej	37
Sammenfatning	39
Den generelle erfaringsopsamling	40
Indledning	40
Undersøgelsens metode	41
Det Idrætspolitiske Idéprogram's formål	44
Fordelingen af projekterne på fire strategiområder	47
Målene for projekterne	52
Hvorfor ændringen i fordelingen af støttede projekter?	66
Projekternes karakter og indhold	68
Hvem og hvor mange har deltaget i projekterne?	73
Hvem har stået for projekterne?	76
Projekternes økonomi og ressourcer	81
Hvordan er projekterne forløbet?	83
Kan projekterne fortsætte og spredes?	85
Samarbejdet med og idéer til IPIP	91
Karakteristik af projekterne i udvalgte projekttyper	94
Almen foreningsudvikling	95
Unge, demokrati og forening	101

Udvikling af idrætsaktivitet	109
Idræt for svage grupper (arbejdsløse, misbrugere, mv.) ...	115
Idræt for sindslidende	118
Idræt og integration	124
“Åben hal”	136
Sommerdans	142
Idræt i skolen	146
Sammenfatning	153
Resumé af case-analyserne	174
Rapport II: Idræt, dans og bevægelse for børn	
Mia Herskind	174
Rapport III: At bevæge sig – fra klient til individ	
Sally Anderson	176
Rapport IV: Idræt som socialt kit	
Morten Mortensen	179
Rapport V: Om adgang	
Ole Skjerk	182
Rapport V: Idræts- og naturlegepladser støttet af IPIP	
Ole Skjerk	185
Sammenfatning og perspektivering af den samlede evaluering ...	190
De støttede projekters fordeling på projektyper	192
Nytænkning, bæredygtighed og supplement?	195
IPIPs bidrag til nytænkningen af idrætspolitikken	209
Er IPIP en god model til udvikling af idrætten?	238
Vurdering af Idrætspolitisk Idéprogram fra international forsker	246
Litteratur	248

Indledning

I oktober 1998 oprettede daværende kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen Det Idrætspolitiske Idéprogram (IPIP) med det formål at udvikle idrættens kulturpolitiske dimension og styrke mangfoldigheden, kvaliteten og ytringsfriheden i dansk idrætsliv. Programmet fik oprindeligt stillet 75 millioner kr. til rådighed over en treårig periode fra august 1999 til udgangen af år 2002. I begyndelsen af 2002 besluttede den nye regering, at programmet skulle ophøre før forsøgsperiodens udløb, som et led i en sanering af råd, udvalg og programmer, men efterfølgende bevilgede kulturminister Brian Mikkelsen 5 millioner kr. til afviklingen i løbet af 2002, så det samlede beløb til programmet endte på 60 millioner kr. Af kommissoriet for programmet fremgår det, at erfaringerne fra de støttede projekter skal indsamles og bearbejdes. Derfor besluttede arbejdsgruppen, der er ansvarlig for programmet, at der foruden en intern erfaringsopsamling også skulle gennemføres en ekstern evaluering. I foråret 2000 indgik IPIP en aftale med Institut for Idræt på Københavns Universitet om gennemførelsen af denne evaluering. Undertegnede fik ansvaret for undersøgelsen i samarbejde med fire andre forskere og Sigmund Loland, professor i idrætsfilosofi på Norges Idrettshøgskole i Oslo, der har medvirket med det formål at kvalificere evalueringen, styrke dens uafhængighed og vurdere programmet gennem udenlandske "briller".

Formålet med evalueringen er todelt. For det første skal evalueringen bidrage til en fortløbende udvikling af programmet og kvalificere diskussionen om de støttede og igangsatte projekters bæredygtighed og anvendelse i idrætten, derunder hvilke opgaver det frivillige foreningsliv kan påtage sig, og hvilke opgaver der må overlades til andre initiativer. For det andet skal evalueringen bruges i arbejdet med at formulere regeringens idrætspolitik, derunder om programmet er et hensigtsmæssigt instrument i en statslig idrætspolitik. Selvom lukningen af programmet har betydet, at denne evaluering ikke kan bruges i en udvikling af programmet, håber vi, at evalueringen kan bidrage til en kvalificering af diskussionerne om programmet som helhed og om de udvalgte projekter,

der har været genstand for særlig interesse i evalueringen, som grundlag for refleksioner over den eksisterende idrætspolitik. Evalueringen har ikke til hensigt at “kontrollere” og give “karakterer”, og vi påberåber os ikke den endelige sandhed om programmet. Derimod har vi bestræbt os på at give et nuanceret billede af programmet – belyst ved forskellige metoder og udfra forskellige synsvinkler – med håb, om at analyserne vil blive brugt til inspiration og refleksion.

Den eksterne evaluering omfatter to dele. Dels en indsamling og analyse af basale informationer om alle de støttede aktiviteter og projekter samt projektledernes egne erfaringer og vurderinger af projekternes forløb. Dels fem case-analyser af mere dybdegående karakter af udvalgte projekter. Resultatet af disse undersøgelser og analyser findes i fem rapporter:

Rapport I

Evaluering af Det Idrætspolitisk Idéprogram

Denne rapport indeholder:

- ▶ et afsnit om, hvordan evalueringen er grebet an,
- ▶ en redegørelse for idéerne, som IPIP bygger på,
- ▶ en erfaringsopsamling og analyse af alle de støttede projekter (del ét i evalueringen),
- ▶ et resumé af de fem case-analyser (del to i evalueringen),
- ▶ en sammenfattende og perspektiverende analyse af IPIP på baggrund af alle de gennemførte undersøgelser,
- ▶ samt professor Sigmund Lolands vurdering af programmet.

Denne rapport er udarbejdet af Bjarne Ibsen, Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning.

Rapport II

Idræt, dans og bevægelse for børn

Denne rapport indeholder en analyse af tre projekter, der arbejder med nyt indhold i og nye organisatoriske rammer for idræt for børn. Det drejer sig om projekterne “Vandidræt” (Vesterbro i København), “Dans i Bagerstræde” (Vejle) og “Idræt på Tværs” (Kolding). Denne rapport er udarbejdet af Mia Herskind, Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning.

Rapport III

At bevæge sig – fra klient til individ

Denne rapport indeholder en analyse af projekterne “Idræt på bare fødder” og “Kendskab giver Venskab”, der tager sigte på at fremme marginaliserede gruppers deltagelse i idrætten og integration i samfundet. Denne rapport har Sally Anderson, Institut for Idræt og Institut for Antropologi på Københavns Universitet stået for.

Rapport IV

Idræt som socialt kit

Denne rapport indeholder en analyse af to bydelsprojekter: “Bevægelse i Løftet” (Holmbladsgade i København) og “Østbasen” (Horsens), der begge har som formål at fremme deltagelsen i idræt i bydelen for der igennem at styrke det lokale fællesskab og forebygge sociale problemer. Denne rapport er skrevet af Morten Mortensen, Institut for Idræt, Københavns Universitet.

Rapport V

Om adgang

Denne rapport indeholder to analyser. “Om adgang – idræt og demokrati” er en analyse af to projekter, “Skatere i Ringe” og “Future IF” (Nørrebro i København), som begge går ud på at fremme unges indflydelse i og ansvar for den idræt, de går til. Den anden del omfatter en analyse af idrætslegepladser, der er en af de markante satsninger i programmet. Disse analyser er gennemført af Ole Skjerk, Institut for Idræt, Københavns Universitet.

Under evalueringen har vi mødt en meget stor imødekommenhed hos de involverede i de undersøgte projekter. Tak til projektlederne for besvarelsen af et omfattende oplysningsskema, som mange har besvaret med stor grundighed. En særlig tak til lederne af de projekter, som indgår i ovennævnte case-analyser, for stor åbenhed og velvilje overfor forskerne. Undervejs har vi mødt en ildhu og et engagement, som vi er blevet revet med af, og det har udfordret os i den traditionelle rolle som neutral, kritisk forsker. Endvidere tak for samarbejdet med såvel arbejdsgruppen som sekretariatet for Det Idrætspolitiske Idéprogram, som på den ene side har stillet alt materiale til rådighed, som vi har ønsket til evalueringen, men på den anden side ikke har blandet sig deri. Endelig en stor tak til Jytte Holm og Allis Jepsen på Institut for Idræt, som har stået for henholdsvis den tekniske opsætning samt efterfølgende scanning af spørgeskemaer og opsætningen af de mange tekster til de fem rapporter.

*Bjarne Ibsen
Oktober 2002*

Evaluering af IPIP: Hvorfor og hvordan?

Når man evaluerer, standser man op og reflekterer over en bestemt social praksis (Dahler-Larsen 17). I den forstand er evaluering en helt almindelig og naturlig foreteelse i enhver form for social praksis. I denne sammenhæng har evaluering dog en mere præcis betydning som

en systematisk retrospektiv vurdering af gennemførelse, præstationer og udfald af offentlig politik, som tiltænkes at spille en rolle i praktiske handlingssituationer”, dvs. at ændre, justere eller nedlægge offentlige programmer. (Dahler-Larsen 1999: 11).

I henhold til kommissoriet for Det Idrætspolitiske Idéprogram har evalueringen to formål. For det første skal evalueringen bidrage til en fortløbende udvikling af programmet og kvalificere diskussionen om de støttede og igangsatte projekters bæredygtighed og anvendelse i idrætten, derunder hvilke opgaver det frivillige foreningsliv kan påtage sig, og hvilke opgaver der må overlades til andre initiativer. For det andet skal evalueringen bruges i arbejdet med at formulere regeringens idrætspolitik. Denne sidste del af formålet indeholder to sider. Dels en vurdering af, på hvilke områder programmet har givet ideer og inspiration i forhold til de overordnede mål og strukturer for dansk idrætspolitik. Dels en vurdering af, om Det Idrætspolitiske Idéprogram er et hensigtsmæssigt middel til udvikling af idrætten og idrætspolitikken.

I bogen *Den rituelle refleksion*, som designet for denne evaluering er inspireret af, betegner Peter Dahler-Larsen evaluering som et grænsefænomen, fordi den udspiller sig i grænsefladen mellem systematisk vidensdannelse og politisk handling (Dahler-Larsen 2000). Evalueringer går ikke kun ud på – som forskning og videnskab i snæver forstand – at fremskaffe viden og fortolke denne. Det går også ud på at vurdere eller værdisætte denne viden i forhold til politiske mål og handlinger. Derfor ender evalueringer let i en klassisk modsætning mellem ønsket om præcise vurderinger og konkrete handlingsanvisninger på den ene side og tilstedeværelsen af kompleks og modsætningsfyldt viden på den anden side. Dette forhold giver ofte anledning til spændinger og mod-

sætninger mellem de, der vurderer, og de, som vurderes.

... vurderingerne kan have drastiske, retfærdige eller uretfærdige konsekvenser for de involverede. Evaluatorer oplever ofte et stærkt gab mellem, hvordan de synes, en evaluering i princippet burde gribes an, og hvordan den faktisk kan gribes an i praksis. Man har en fornemmelse af, at der burde være en afklaret plan for en evaluerings formål, forløb og konsekvensdragelse, men det er der ofte ikke – i spændingsfeltet mellem viden og politik (Dahler-Larsen 2000: 18).

Dette hænger bl.a. sammen med – ifølge Dahler-Larsen – at evaluering også befinder sig i grænseovergangen mellem rationalismen og den reflekstive modernitet. På den ene side er evalueringer præget af forestillingen om, at mennesket ved fornuftens – og forskningens – hjælp kan skabe udvikling og fremskridt. Ved en systematisk indsamling og bearbejdning af data og informationer kan man finde frem til de rigtige løsninger på problemerne. På den anden side har man mistet troen på en sammenhængende, rationel styring og udvikling af den enkelte organisation og samfundet som helhed. Dels er målene mangfoldige, sammensatte og komplekse, dels er livsnerven i de fleste systemer snarere alt det, der ikke tjener et forud fastlagt formål – normer, værdier, vaner, identiteter, myter og ritualer – end formulerede mål og planer. Og derfor bruges evalueringer sjældent som de var tænkt.

Evaluering sigter mod at tilvejebringe viden, der kan bruges til (rationelt) at forbedre offentlige programmer med. Samtidig skylder evalueringsskæbnen sin eksistensberettigelse til den fundamentale iagttagelse, at de intentioner, der måske rationelt er nedfældet i offentlige programmer, meget sjældent realiseres. Evaluering er således både et barn af rationalismen og af rationalismens begrænsninger. (Dahler-Larsen 2000: 22-23).

Denne dobbelthed i evaluering finder vi også i evalueringen af Det Idrætspolitiske Idéprogram. På den ene side svarer forventningerne til evalueringen, jf. ovenstående formål, helt til den rationalistiske forståelse af evaluering. På den anden bygger forskningsdesignet på en erkendelse af, at denne evalueringsforståelse er for snæver, og erfaringerne under

forløbet har til fulde bekræftet dette.

Dahler-Larsen beskriver fire syn på evaluering i sammenhæng med fire forskellige forståelser af, hvordan organisationer og systemer fungerer.

Hans udgangspunkt er, at

hvis evaluatorene vil forstå, hvad der kommer ud af offentlig politik, må de starte med, hvad der foregår i organisationer. (Dahler-Larsen 2000: 25).

De fleste evalueringer bygger på en opfattelse, at organisationer handler – eller tilstræber at handle – rationelt, selvom denne forståelse af organisationer for længst er forladt – i det mindste i organisationsteorien. I idealtypisk forstand er den rationelle organisation et system, der loyalt implementerer planer besluttet efter kortlægning af mål og beregning af alternativer. Indenfor denne organisationsforståelse er evaluering et middel til

... at skaffe viden, der kan begrunde, at man opretholder, nedlægger eller justerer bestemte aktiviteter. Når den viden er skaffet, handler organisationen mekanisk som opfølgning på evalueringen. (Dahler-Larsen 2000: 31).

Forventningerne til evalueringen af IPIP synes præget af denne forståelse af evaluering. I et strategipapir fra oktober 2000 skriver arbejdsgruppen, at

... programmets succes vil blive vurderet på, om de iværksatte ideer viser sig bæredygtige ud over støtteperioden, og om de repræsenterer en nytænkning, som kan inspirere regeringens politik på idrætsområdet. Bæredygtigheden vil være stærkt afhængig af, at graden af frivilligt engagement i projekterne er væsentligt, at de udgør et reelt supplement til det eksisterende idrætsbillede, og at de iværksættes på en sådan måde, at der skabes kendskab til projekternes eksistens. (Det Idrætspolitiske Idéprogram, oktober 2000).

Under forberedelserne til denne evaluering blev det imidlertid tydeligt, at i den mest stringente forståelse var den rationelle evalueringsforståelse en umulighed, og undervejs i evalueringen er vi blevet bekræftet deri.

For det første er målene for såvel programmet og de enkelte projekter for vage, mangfoldige og ustabile til at undersøge, om de er blevet opfyldt. Bl.a. foretog IPIP et tydeligt skifte i strategi midt i forløbet, og flere af case-undersøgelserne viste uoverensstemmelser mellem de formelle mål for projektet og de mål og intentioner, som kom frem i interviews med initiativtagerne dertil. For det andet skulle evalueringen afsluttes på et tidspunkt, hvor det ikke var muligt at se de mulige effekter af de mange støttede projekter. For det tredje forudsætter en rationalistisk orienteret evaluering, at de undersøgte projekter og aktiviteter kan sammenholdes med alternativer (i denne sammenhæng den foreningsorganise-rede idræt), men vores viden derom svarer ikke til den viden, vi har om de undersøgte projekter, og det ville kræve enorme data- og informationsmængder at foretage en sammenligning i snæver rationalistisk forstand. I denne sammenhæng er det imidlertid også tankevækkende, at der er stillet krav om en evaluering af dette program, der udgør omkring én pct. af de samlede årlige statslige og kommunale udgifter til idræt i fritiden, mens der aldrig er blevet gennemført større evalueringer af tilnærmelsesvis samme omfang som denne af den almindelige foreningsorganiserede idræt. Det passer imidlertid ind i det mønster, som Dahler-Larsen påpeger, at evalueringer er sjældne eller helt fraværende i områder af samfundet, som er nedarvede symbolske felter fra tidligere samfundsformer.

Man evaluerer sjældent kongebuset, flaget, ridderkorpset eller højskolebevægelsen. De få store fortællinger, som stadig er i høj kurs, for eksempel Retfærdigheden, vil have samfundsområder knyttet til sig (domstolene), som heller ikke evalueres så hyppigt, som f.eks. undervisning, beskæftigelsesprojekter og sundhedsfremme. (Dahler-Larsen 2000: 77).

Selvom IPIP og forventningerne til evalueringerne har et strejf af den rationelle organisation og dertil forbundne forestilling om evaluering som et middel til optimering af organisationens mål, så er det snarere Den lærende organisation – nummer to af Dahler-Larsens fire organisationsmodeller – som IPIP og forventningerne til evalueringen falder ind under. Denne organisationsforståelse bygger på en erkendelse af, at

beslutningstagerne ikke har tilstrækkelig viden om præferencer for og følger af alle beslutnings-alternativer til at foretage den mest rationelle beslutning til opfyldelse af de opstillede mål, som det antages i den rationelle organisationsforståelse. Til forskel derfra går Den lærende organisation ud på, at organisationer reagerer på den feed-back, de registrerer som følge af deres handlinger, hvorved den løbende og fleksibelt tilpasser og udvikler sig. Idealet er altså, at organisationen sætter aktiviteter i gang uden at kende de præcise følger deraf, afprøver eventuelt alternativer, tager ved lære af erfaringerne og resultaterne derfra, tilpasser sig osv.

I den lærende organisation bruges evalueringer dels instrumentelt til at lære om og forbedre evaluanden (det evaluerede program), dels oplysende til at ophobe mere generelt gavnlig, måske tværgående, viden til gavn for fremtidige handlinger. Både den instrumentelle brug og den oplysende brug fremmer læringen i organisationen. (Dahler-Larsen 2000: 34).

Hele forsøgs- og udviklingsstrategien i den offentlige sektor bygger på denne tankegang og gik sin sejrsgang gennem den offentlige forvaltning, da forestillingen om rationel top-down styring faldt til jorden (se afsnittet "Idéerne til Det Idrætspolitiske Idéprogram").

Trods det umiddelbart rigtige og tiltalende ved denne organisationsforståelse peger Dahler-Larsen på en række problemer derved, som vi også genkender i IPIP og evalueringen deraf. For det første forudsætter denne model, at der er en forholdsvis entydig opfattelse af, hvad målene er, for at kunne tage bestik af den læring, det igangsatte program har givet. Som nævnt ovenfor er det langt fra tilfældet for hverken IPIP eller de enkelte projekter. For det andet er der grænser for, hvilke stimuli en organisation vil reagere på og tilpasse sig efter for ikke at svække organisationens grænser og identitet i forhold til omgivelserne.

Organisationer, der kunne lære alt hurtigt, ville hverken have grænser eller identitet i forhold til omgivelserne. Organisationer får ligesom individer identitet ved at kunne sætte grænser og vælge hvilke stimuli, der reageres på. (Dahler-Larsen 2000: 38).

For det tredje vil en organisation være tilbøjelig til at tage ved at lære af det, der lykkes, mens den har vanskeligere ved at tage ved lære af det, som ikke lykkes. Målopfyldelse er imidlertid ofte en følge af heldige og tilfældige omstændigheder. I mange af de projekter, vi har informationer fra, kan man meget enkelt gøre op, om projektet har levet op til sine egne mål, men det er langt vanskeligere at afgøre, hvilken positiv, overførbar, læring, der kan afledes deraf. Omvendt bliver mindre heldige aktiviteter og programmer ofte undskyldt som et resultat af uheldige omstændigheder. Det er tankevækkende, at projekter under IPIP, som ikke er lykkedes, ikke er blevet fulgt op af initiativer, hvor man har forsøgt at tage højde for erfaringerne fra disse projekter. For det femte er en organisation tilbøjelig til at tolke det, den har lært af igangsatte aktiviteter og programmer, indenfor de overordnede mål og værdier, som gælder for organisationen. Hvis fx et projekt ikke lever op til de ideale mål derfor vil organisationen som regel forsøge at forbedre eller justere projektet, evt. nedjustere succeskriterierne, mens det sjældent får organisationen til at stille spørgsmålstejn ved de overordnede mål og antagelser bag hele projektet. Fx er det meget få af de projekter, der ikke er lykkedes, der kommer til den læring, at de grundlæggende forestillinger, som lå til grund for projektet, ikke holdt stik. Den manglende opfyldelse af målene forklares med organisatoriske og ressourcemæssige forhold. Det er altså sjældent, at evalueringer bruges til overordnet at forholde sig til de eksisterende mål eller den fortolkningsmæssige ramme, som aktiviteterne foregår inden for. Ironisk nok kan effektiv feed-back på eksisterende programmer med efterfølgende tilpasninger og forbedringer være en hindring for anvendelsen af andre programmer, arbejdsformer, politikker, mv.

... en effektivisering inden for et givet sæt målsætninger faktisk hæmmer en anden form for effektivitet, nemlig den, der har at gøre med en løbende, kritisk inspektion af disse målsætninger. (Dahler-Larsen 2000: 42).

Helt generelt har evalueringen af IPIP ikke haft nævneværdig indflydelse på udviklingen af programmet, som hensigten var. Primært fordi de første pålidelige analyser forelå så sent, at det ikke kunne påvirke pro-

grammets udvikling, inden det blev lukket. Men programmet har heller ikke vist en synderlig stor interesse for at inddrage de erfaringer og informationer, som forskerne systematiserede og bearbejdede. Foreløbige indtryk og refleksioner fra de igangsatte undersøgelser blev præsenteret for arbejdsgruppen på et møde i december 2001 og for projektledere på en konference i januar 2002, og erfaringer, indtryk og resultater er fortløbende diskuteret med sekretariatet på møder om evalueringen. Dahler-Larsen mener, at både *Den rationelle organisation* og *Den lærende organisation* som organisationsideal bygger på en række forestillinger, der sjældent svarer til den måde, som organisationer reelt fungerer på, og derfor vil evalueringer, der bygger på disse organisations-forståelser, gå galt i byen.

Hvis man i stedet for læring fokuserer på magt, interesser og forskellige tolknings-systemer i en organisation, vil man se, at individer og grupper i organisationer har meget andet på dagsordenen end at bidrage til den fælles organisatoriske læring. De forskellige aktører søger at fremme hver deres interesser, når lejlighed byder sig. Den dominerende koalition i en organisation vil for eksempel gerne sætte sit foretrukne handlingsprogram i værk, inden de samlede konsekvenser for organisationen er undersøgt. Det betyder i praksis, at der kan brydes med de ret stramme krav til tidsrækkefølgen i hhv. den rationelle organisations beslutningsforløb og den lærende organisations læringscyklus. (Dahler-Larsen 2000: 43).

I dette lys giver oprettelsen og den efterfølgende nedlæggelse af Det Idrætspolitiske Idéprogram god mening. I stedet for den rationelle og den lærende organisation mener Dahler-Larsen, at *Den politiske organisation* og *den institutionelle teori* byder på en forståelse af organisationer, der bedre kan forklare organisationers handlinger og derunder den måde evalueringer bruges på. Organisationsmodellen *Den politiske organisation* antager, at organisationen er

... en løs samling af individer og grupper med hver deres interesser. For at fremme hver deres mål bygger de – med udgangspunkt i forskellige magtbaser – nogle koalitioner (...) Evalueringer kan ikke undgå at indskrive sig i det fortløbende spil om magt og interesser. Evaluerin-

ger er per definition politisk ladede, fordi de medvirker til at udpege, hvilke programmer, der fortjener opmærksomhed, hvordan symboler på hen-holdsvis helte og synderbukke fordeles i organisationen, og hvordan ressourcer fordeles. (Dahler-Larsen 2000: 43).

Indenfor denne forståelse kan evalueringer både bruges til at skyde programmer og aktiviteter i sæk og til at legitimere programmer. Det er umiddelbart nærliggende at forstå IPIP – etableringen deraf, måden programmet har fungeret og lukningen af programmet inden erfaringerne fra programmet forelå – ud fra denne organisationsforståelse, og reaktionerne på denne evaluering kan muligvis også forklares ud fra denne forståelse.

Dahler-Larsen mener dog ikke, at *Den politiske organisationsmodel* er tilstrækkelig til at forstå organisationer og den måde, evalueringer anvendes på. For det første kan alt ikke forklares ud fra interesser. For det andet mener han, at denne organisationsforståelse i for høj grad forklarer handlinger ud fra deres konsekvenser. Som i de to første modeller er alting i princippet formålsrettet, og alle udfald forklares i princippet ud fra de oprindelige intentioner og interesser.

... der er ikke blik for, at der i almindelighed ud af livet i organisationer kan opstå nogle meget væsentlige effekter, som ingen hverken har forudset eller ønsket. Derfor kan den politiske organisationsforståelse ikke se meget andet i evalueringer end en interessekamp. Der lukkes ikke op for den mulighed, at evalueringer fører til noget, som ikke er i nogens interesse. (Dahler-Larsen 2000: 45).

Dahler-Larsen mener, at den ny-institutionelle teoris organisationsforståelse giver en bedre teoretisk forklaring på, hvorfor der gennemføres evalueringer, og hvordan de bruges.

Den institutionelle teori gør op med teorier, som ser organisationer og deres strukturer som et resultat af behov, interesser og kalkulerede, bevidste valg. Tværimod er nogle af de mest "rationelle" aspekter af organisationer, såsom analyser, planer, strukturer og beslutninger selv udfoldelser af ritualiserede myter" (Dahler-Larsen 2000: 49) (...)
Institutionel teori lægger vægt på, at kulturelle konstruktioner som

ritualer, myter, sprog, typifikationer, normer, vaner, rutiner osv. bliver objektiverede, dvs. de fremstår for mennesket som givne ting (...) Institutionalisering finder sted, når kulturens socialt konstruerede karakter skjuler sig bag objektiveringerne. Fra dette øjeblik har institutioner deres egen logik. (Dahler-Larsen 2000: 46).

Mens de tre første organisationsforståelser forklarer handlinger udfra deres konsekvenser (“logic of consequentiality”) så forklarer den ny-institutionelle teori det udfra den mening, handlingerne har for aktørerne (“logic of appropriateness”), dvs.

...at handlinger udføres, fordi de ses som passende og anerkendelsesværdige af bestemte aktører i bestemte situationer. Det betyder ikke, at konsekvenser ikke antici-peres. Tværtimod. Den der udfører handlingen, læser en helhed ind i handlingen ved at placere den i en bestemt meningsfuld kontekst (...) det afgørende er, at slutpunktet for handlingen – det som giver handlingen dens enbedspræg – er fortolkningsmæssigt defineret. Det er ikke rationelt eller funktionelt givet. Tværtimod er de interesser, præferencer, mål og funktioner, som handlingen måtte rette sig imod, selv meningsfuldt og kulturelt konstrueret inden for en bestemt institutionel ramme. (Dahler-Larsen 2000: 48).

Udfra denne organisationsforståelse afhænger en organisations overlevelse ikke alene af, at den formår at opfylde sine formelle mål, men lige så meget af, at den har legitimitet og anerkendelse fra de vigtigste aktører i omgivelserne. I bestræbelsen på at opnå denne legitimitet tilpasser organisationer sig derfor de dominerende værdier, normer, strukturer og rutiner i omgivelserne, og derfor vil der være en tendens til, at organisationer på det samme samfundsområde kommer til at ligne hinanden. Optagelsen af sådanne normer og rutiner i organisationen sker imidlertid selektivt, og derfor vil forskellige indoptagede normer og rutiner ofte være i indbyrdes modstrid i organisationen. Dette løses ved at koble de forskellige elementer løst sammen. Det centrale er imidlertid – i henhold til denne forståelse af organisationer – at organisationers værdier og praksisser er tidstypiske pakked løsninger på, hvad en legitim organisation sætter i værk, og med tiden kan disse blive til rutiner på grund af den

inerti der opstår, bl.a. fordi der er investeret beslutninger, tid, kræfter, ressourcer og engagement i etableringen af disse rutiner.

Ud fra denne forståelse vil opfattelsen af IPIP ikke primært være bestemt af, om programmet har formået at leve op til de fastlagte mål, om de enkelte projekter viser sig at være en succes osv. Succesen – og overlevelsen – handler meget mere om, hvorvidt programmet har erhvervet sig den nødvendige legitimitet ved at tilpasse sig de dominerende værdier og strukturer i omgivelserne. Accepterer vi denne organisations- og samfundsteori er evalueringer nærmest et ritual, der er legitimeret i organisationens omgivelser. Dette gælder også de erkendelsesformer, -kriterier og -metoder, som evalueringen følger, fordi de har en særlig legitimitet og troværdighed hos de centrale aktører i omgivelserne. Evalueringer skal således ikke forstås ud fra de resultater, de fører til, “the logic of consequentiality”,

... hvad enten det er bedre kontrol, reviderede programmer eller opnåelse af diverse politiske fordele. Vi starter ikke med at antage, at ethvert fænomens eksistensberettigelse ligger i de konsekvenser, som fænomenet har. Betragt i stedet evaluering i lyset af en “logic of appropriateness”. Her analyseres en handling ud fra, at handlingen opleves som normativt passende i denne kontekst for aktører af den type, som er involveret. Evalueringer iværksættes måske, fordi det tages for givet, at de skal gennemføres. Og når de først sættes i gang, har de måske en egenlogik, som ingen enkelt aktør kan overskue. (Dahler-Larsen 2000: 58).

I lyset af dette kan en evaluering fx være et signal om, at der udøves ansvarlig ledelse, at beslutninger tages på et ordentligt grundlag osv. Men det betyder ikke, at evalueringer ikke har effekter. Evalueringer bekræfter og bestyrker bestemte tolkninger og stiller sig i vejen for andre. De kan påvirke, hvilke mål der er efterstræbelsesværdige, de kan gøre bestemte typer af aktører tavse eller talende, de kan få det, der ikke er organiseret, til at blive det, og det kan få organisationer til at forsvinde. Men

... de hidtidige begreber om ganske former for “brug” af evalueringer er for begrænsede. Evalueringer er ritualer, som ikke blot beskriver virkeligheden med tilbagevirkende kraft, men også selv spiller aktivt med

i den løbende mytiske udpegning af, hvad der er nødvendigt, og hvad der er muligt i organisatoriske og samfundsmæssige sammenhænge. (Dahler-Larsen 2000: 163).

Inspireret af disse teoretiske overvejelser om den måde, evalueringer benyttes i det moderne samfund, har følgende ligget til grund for denne evaluering:

Overordnet knytter evalueringen an til et bredere syn på evalueringer end den "rationelle" og den "lærende" forståelse. En evaluering i snæver rationalistisk forstand har ganske enkelt ikke været mulig men heller ikke ønskelig. Endvidere har vi på forhånd erkendt, at der i snæver forstand ikke vil blive lyttet til evalueringen – at den hverken vil blive brugt som led i rationel planlægning eller som led i en læringscyklus. Trods begrænsningerne derfor, har vi imidlertid bestræbt os på at foretage en systematisk indsamling og analyse af informationer om de mange projekter, og på dette grundlag forsøgt at vurdere, om projekterne er bæredygtige og nyskabende, og om programmet har inspireret til nytænkning i idrætspolitikken. Evalueringen tager imidlertid ikke kun sigte på at bedømme, om de opstillede succeskriterier er opnået. Vi har i lige så høj grad afsøgt

... alternative horisonter af meningsfuldhed og af "effekter" end lige den horisont, der afgrænses af mål og præferencer hos de involverede aktører (...) Hvorfor skal vi kun afsøge virkningerne af evaluering inden for det område, som aktørernes hensigter afgrænser? Kunne det ikke tænkes, der var andre, måske mere interessante og lærerige "effekter" af evaluering, blot man kiggede et andet sted hen? (Dahler-Larsen 2000: 58-59).

Derfor har evalueringen ikke lagt vægt på at undersøge og "måle" programmet og de enkelte projekter ud fra enkle kriterier og standarder, som mange projekter selv har formuleret, ofte efter krav fra IPIP, der på denne måde selv har ligget under for en rationalistisk organisationsforståelse. Vi har i stedet lagt mere vægt på at indkredse og forstå de sociale netværk, baggrunden for projektet, deltagernes ideer og forestillinger osv., end vi har lagt vægt på at vurdere, om det enkelte projekt har op-

fylt sine mål og levet op til egne succeskriterier. Derved bliver evalueringen måske mindre anvendelig i snæver politisk og beslutningsmæssig forstand – fordi den ikke giver klare anbefalinger – men forhåbentlig nok så interessant i en større diskussion om idrætten og idrætspolitikken i Danmark.

Vi har endvidere bestræbt os på at analysere programmet og de enkelte projekter i de institutionaliserede sammenhænge, de indgår i – dvs. den eksisterende idrætspolitik, de etablerede organisationsmønstre samt gængse normer, værdier og accepteret praksis osv. Krav og forventninger til evalueringen har dog sat grænser for omfanget og dybden af denne bredere analyse. Det kunne i denne sammenhæng have været relevant og nok så betydnings-fuldt at fokusere mere på selve ideen bag IPIP, programfilosofien og de konkrete handlinger og rutiner i programmet, end at koncentrere sig om, hvad der er kommet ud af programmet. Med tanke på programforløbet er Dahler-Larsen ret så præcis, når han skriver:

Hvis man ved på forhånd, at en bestemt organisationsopskrift er på dagsordenen, uanset hvordan evalueringen af et givet program falder ud, bør man overveje at evaluere organisationsopskriften, ikke programmet. (Dahler-Larsen 2000: 165).

Som konsekvens af disse overordnede bestræbelser har vi benyttet en pluralitet af metoder og teorier. I stedet for at tage udgangspunkt i én teoretisk ramme og benytte samme metode i alle undersøgelserne har hver af de involverede forskere benyttet de teorier og metoder, som de hver især fandt var relevant til at give en meningsfuld indsigt i de undersøgte projekter. Vi har bestræbt os på at gribe evalueringen videnskabelig an. Dels i valget og anvendelsen af forskellige metoder, dels i benyttelsen af teori. Både fordi data, observationer og udsagn fra aktører altid skal fortolkes, og fordi det netop er inddragelsen af teori, der kan bibringe evalueringen noget nyt, som andre aktører omkring organisationen eller programmet ikke kan, og derved fremme refleksion af praksis: Kritik og eftertanke på et solidt empirisk grundlag som grundlag for kvalificeret refleksion over idrættens praksis – på det politiske, organisatoriske og det aktivitetsmæssige plan.

To perspektiver på evalueringen

Af ovenstående fremgår det, at evalueringen ikke kan give entydige svar på, hvor godt programmet har fungeret, om det har bidraget til nytænkningen i idrætspolitikken osv. Vi kan ikke, og vi vil ikke, give “karakterer”. Evalueringen bestræber sig på at fremlægge analyser, som kan kvalificere og nuancere diskussionerne om de igangsatte *projekters bæredygtighed* og *programmets hensigtsmæssighed* til udvikling af idrætten og idrætspolitikken. Dertil indeholder evalueringen både analyser med et snævert evalueringsmæssigt sigte, og analyser der har et mere generelt erkendelsesmæssigt sigte. Den første del går ud på belyse følgende spørgsmål:

1. *Er målet for det enkelte projekt opfyldt?* Har projektet været bæredygtigt på dets egne præmisser, dvs. under de forudsætninger, som projektet blev igangsat?
2. *Kan projektet fortsætte?* Kan projektet fortsætte udover projektperioden, og under hvilke organisatoriske og økonomiske betingelser kan det ske?
3. *Spredes ideerne?* Kan erfaringerne fra projektet bruges i andre sammenhænge, så det får en større og bredere betydning og udbredelse? Har projektet påvirket eller inspireret andre dele af idrætslivet? Dette spørgsmål har evalueringen vanskeligt ved at besvare, fordi det som regel først vil vise sig efter nogle år.
4. *Er projektet – og hele programmet – et alternativ?* Adskiller projektet sig fra de mere etablerede og traditionelle tilbud om idræt i Danmark – både hvad angår hvem der deltager, aktiviteterernes indhold og organiseringen deraf? Kan projektet og erfaringerne derfra overføres til de normale strukturer for fritidsidrætten i Danmark, dvs. det frivillige foreningsliv, eller forudsætter det andre strukturer?

Den andel del af evalueringen tager mere generelt sigte på at skabe større viden og erkendelse om idrætten. Det Idrætspolitiske Idéprogram kan betragtes som en slags “eksperimentarium”, hvor nye ideer, aktiviteter og organiseringsformer afprøves, og det er en unik mulighed for at opnå en ny indsigt om idrætten.

Evalueringen tager sigte på at analysere og beskrive såvel *aktivitets- og indholds-dimensionen* – dvs. ideerne bag projekterne, deres konkrete indhold og det fysiske rum, de udfolder sig i – som *organisering-dimensionen*, dvs. den måde aktiviteterne organiseres på, og disse to dimensioners indbyrdes sammenhæng, dvs. hvordan bestemte aktiviteter forudsætter eller afhænger af bestemte organiseringsformer og samarbejdsformer. Endvidere har evalueringen bestræbt sig på at beskrive og analysere såvel “*processen*” i som “*resultatet*” af projektet. Analysen af processen skal således belyse baggrunden for og årsagen til projektets etablering (initiativtagere, motiver mv.), samarbejdet mellem involverede parter, deltagernes involvering og indflydelse mv.

Evalueringer går ikke ud på at evaluere arbejdsgruppen og sekretariatet for idéprogrammet, fx udvælgelsen af projekter, begrundelserne derfor, sagsbehandlingen, kommunikationen osv. Sekretariatet for programmet forestår selv en intern evaluering deraf.

Hvad omfatter evalueringen

Evalueringen omfatter såvel en opsamling og analyse af oplysninger og erfaringer fra alle de støttede projekter, i det følgende benævnt som *erfaringsopsamlingen*, som mere dybdegående analyser af udvalgte projekter, i det følgende benævnt som *case-analyser*.

Erfaringsopsamlingen er gennemført ved en indsamling og analyse af basale informationer om alle de støttede aktiviteter og projekter samt disses egne erfaringer og vurderinger af projekternes forløb. Alle de støttede projekter fik tilsendt et standardiseret oplysningsskema, der både omfattede spørgsmål om projektets deltagere, aktiviteter, organisering, finansiering, mv., og samtidig indeholdt spørgsmål til projektets ledere om deres vurdering af forløbet og udbyttet af projektet. Oplysningsskemaet blev udarbejdet i samarbejde med Det Idrætspolitiske Idéprogram sekretariat, som har anvendt besvarelserne i den interne erfaringsopsamling. Spørgeskemaet blev udsendt i slutningen af den fastlagte støtteperiode eller senest april/maj 2002, da informationsindsamlingen til evalueringen af programmet sluttede. Foruden disse besvarelser er projekt-

beskrivelser og –ansøgninger samt andet skriftligt materiale fra projektet, bl.a. mindre eksterne evalueringer af enkelte projekter, inddraget i den generelle erfaringsopsamling. Denne del af evalueringen har Bjarne Ibsen, Ph.d. i statskundskab og forskningsleder på Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning, stået for.

Den vigtigste del af evalueringen er imidlertid fem specifikke case-analyser af udvalgte projekter, som evalueringen først og fremmest har koncentreret sig om. Hensigten med case-analyserne har været at komme et lag dybere end deltagerne og interessenternes egen vurdering af de støttede projekter og aktiviteter. Hver af case-analyserne er endvidere afgrænset til et bestemt teoretisk perspektiv, som er særlig relevant for netop dette projekt.

Projekterne til case-analyserne blev udvalgt efter en grundig gennemgang af de informationer, der på udvælgelsestidspunktet fandtes om alle de støttede projekter, og en dialog derom med programmets sekretariat. Udvalgelsen skete under hensyntagen til især følgende tre kriterier:

1. **Forskellighed:** At de udvalgte cases/projekter (eller grupper af projekter) repræsenterer den forskellighed, som programmet støtter, dvs. de udvalgte indsatsområder og typer af projekter eller aktiviteter, som har fået støtte.
2. **Relevans:** At de udvalgte projekter/aktiviteter hører til blandt de mest nyskabende og alternative (“spydspids-projekter”) ud fra projektbeskrivelsen at bedømme. Ideen er altså, at en evaluering af “det specielle” giver mere indsigt end en evaluering af mere “traditionelle” projekter.
3. **Spredning:** At de udvalgte projekter repræsenterer en vis geografisk spredning samt evt. landsorganisatorisk tilknytning (DIF og DGI).

Case-analyserne sætter fokus på fem forskellige sider af programmets forskellighed, og dertil blev 13 projekter udvalgt.

A. *Fremme af idræt for børn under nye organisatoriske rammer.* Til denne undersøgelse blev tre projekter udvalgt. “Vandidræt” (Vesterbro i København), “Dans i Bagerstræde” (Vejle) og “Idræt på Tværs” (Kolding). Denne case-analyse har Mia Herskind, Ph.d. i pædagogik og forsker på Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning, stået for.

- B. *Fremme af idræt for svage grupper og integration gennem idræt.* Til denne undersøgelse blev to projekter i København udvalgt: “Bare fødder på asfalt” (Vesterbro) og “Kendskab giver Venskab” (Nørrebro). Denne case-analyse har Sally Anderson, Ph.d. stipendiat i antropologi, stået for.
- C. *Fremme af idrætten i boligkvarterer med lav idrætsdeltagelse og sociale problemer.* Til denne undersøgelse blev to projekter udvalgt: “Østbasen” (Østbyen i Horsens) og “Bevægelse i løftet” (Holmbladsgadekvarteret i København). Denne analyse har Morten Mortensen, Ph.d. stipendiat i historie på Institut for Idræt på Københavns Universitet og forskningsarkivar på Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning, stået for.
- D. *Fremme af unges demokratiske medleven i organiseringen af idrætsaktiviteter.* Til denne undersøgelse blev to projekter udvalgt: “Skaterhallen” (Ringe) og “Future IF” (Nørrebro). Denne analyse har Ole Skjerk, Ph.d. i historie på Institut for Idræt på Københavns Universitet, stået for.
- E. *Fremme af børn og voksnes muligheder for at dyrke idræt ved oprettelsen af idrætslege-pladser.* Til denne undersøgelse blev fire idræts- og naturlegepladser, som IPIP har støttet oprettelsen af, udvalgt: “Idræts- og naturlegepladsen i Astrup” ved Sindal, “Klostermarks-skolens idræts- og legeplads” i Roskilde, “Idrætslegeplads ved Højby skole” i Trundholm Kommune og “Slip Skovtrolden løs” i Langesø Skov uden for Odense. Denne analyse har Ole Skjerk også stået for.

Forskergruppen, der har stået for evalueringen, har bestået af ovennævnte forskere samt Sigmund Loland, der er professor i idrætsfilosofi på Norges Idrettshøgskole i Oslo. Bjarne Ibsen har haft det overordnede ansvar for evalueringen, gennemførelsen af erfaringsopsamlingen fra alle de støttede projekter og den sammenfattende analyse. Sigmund Loland har deltaget som udenlandsk forsker med det formål at kvalificere evalueringen, styrke evalueringens uafhængighed og vurdere programmet gennem udenlandske “briller”. Hans deltagelse har begrænset sig til deltagelse i tre heldagsmøder med forskergruppen, en række møder og korrespondancer om evalueringen med lederen af deraf samt kritiske kommentarer til udkast til alle analyserne.

Forsknings-og evalueringsprincipper

Evalueringen har især lagt vægt på fire principper. For det første er evalueringen stærkt *empirisk* baseret. Evalueringen har altså tilstræbt at indsamle, systematisere og analysere informationer om projekterne under anvendelse af almindelige empiriske kilder og metoder som dokumenter, observationer, interviews og spørgeskemaer. For det andet er der tilstræbt et *komparativt, kontrasterende* perspektiv. Dels ved en sammenligning af “før” og “efter”, dvs. en analyse af hvilken “effekt” projektet har haft på fx deltagernes integration i lokalsamfundet, medlemskab af en idrætsforening eller samarbejdet mellem forskellige institutioner. Dels ved at sammenligne eller sammenholde to eller flere projekter af samme type og ved at sammenligne det undersøgte projekt – og programmet som helhed – med den traditionelle organisering af idrætten. Ikke i form af en systematisk sammenligning hvor fx et traditionelt idrætstilbud i en idrætsforening undersøges på samme måde som et mere alternativt idrætsprojekt, men mere som en inspiration til analysen. For det tredje er evalueringen *uafhængig og kritisk*, gennemført i “armslængde afstand” fra såvel arbejdsgruppen som sekretariatet for IPIP. Evalueringen har bestræbt sig på både at finde og perspektivere det nye og unikke ved de forskellige projekter og samtidig forholde sig kritisk til, om de formulerede mål og intentioner er opnået, og om aktiviteterne, organiseringsformerne og resultaterne deraf adskiller sig fra andre og mere traditionelle idrætsformer. For det fjerde er evalueringen *forskningsbaseret*. Dermed menes dels at evalueringen gennemføres under anvendelse af almindelige forskningsmæssige metoder og principper. Dels at analyserne af empirien er teoretisk inspireret. Evalueringen tager ikke sigte på at udvikle nye teorier eller “teste” hypoteser afledt af teorier. Enhver god evaluering forudsætter imidlertid anvendelse af begreber og teori til en afklaring og præcisering af, hvad man ser efter. Teorierne og begreberne er de “briller”, som projekterne ses igennem. Den anvendte fremgangsmåde og de benyttede forskningsmetoder er uddybet under hver delundersøgelse.

Evalueringsens organisering og forløb

I foråret 2000 indgik Det Idrætspolitiske Idéprogram en samarbejdsaftale med Institut for Idræt på Københavns Universitet om evalueringens gennemførelse. Ifølge aftalen er Bjarne Ibsen ansvarlig for undersøgelsen, og derfor indgik instituttet en aftale med Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning om varetagelsen af denne opgave, da han pr. 1. januar 2001 blev ansat som forskningsleder på sidstnævnte institut. Reelt er evalueringen derfor gennemført i et samarbejde mellem Institut for Idræt, København Universitet, hvor tre af de tilknyttede forskere har været ansat under forløbet, og Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning, hvor to af de tilknyttede forskere er ansat.

Forberedelsen af evalueringen – bl.a. aftale med forskere til at stå for de forskellige case-analyser og udvælgelse af projekter til disse undersøgelser – foregik i efteråret 2000. Fra foråret 2001 til foråret 2002 fulgte forskerne de udvalgte projekter, interviewede nøglepersoner og deltagere, observerede aktiviteterne, deltog i møder, læse relevante dokumenter osv. pga. udskiftning i forskergruppen, ændrede ansættelsesforhold og forsinkelser i nogle af de udvalgte projekter har observationsperioden været betydelig kortere for nogle projekters vedkommende. I december 2001 præsenterede forskergruppen de foreløbige indtryk og refleksioner for arbejdsgruppen, og i løbet af foråret og sommeren blev de foreliggende analyser skrevet. Perioden, som de udvalgte projekter er blevet fulgt, har derfor maksimalt været et år og for flere projekters vedkommende mindre end et halvt år. I henhold til samarbejdsaftalen om evalueringen skulle den færdige evaluering foreligge den 1. august 2002, fordi evalueringen var tiltænkt at skulle indgå i den politiske afklaring af, om programmet skulle fortsætte efter forsøgsperiodens afslutning. I betragtning af at de fleste af disse projekter strækker sig over tre år og ikke var afsluttet, da observationerne deraf sluttede, er der en betydelig usikkerhed i vurderingen af, hvordan projekterne er forløbet.

Af flere grunde blev evalueringen forsinket i tre måneder. Dels pga. en udvidelse af evalueringen til også at omfatte en analyse af idrætslegepladser, som er en af programmets satsninger i anden del af programforløbet. Bevillingen til denne del af evalueringen blev først givet i foråret

2002, og undersøgelsen blev gennemført i august og september samme år. Dels pga. lukningen af programmet, der betød, at den generelle erfaringsopsamling fra alle projekter kun gav mening, hvis alle de støttede projekter indgik i undersøgelsen. Oprindeligt var det planlagt, at denne del af evalueringen skulle koncentrere sig om de projekter, der var afsluttet eller meget langt i projektforsløbet. Det ville imidlertid give et ensidigt billede af programmet, fordi der fra begyndelsen af 2001 skete en betydelig ændring i programmets prioriteringer og satsninger, og fordi mange bevillinger først er blevet givet relativt sent i programforsløbet. Endvidere tog indsamlingen af oplysninger fra projekterne længere tid end forventet, og analyserne deraf var mere tidskrævende end planlagt. Endelig har sygdom og skiftende arbejdsforhold hos flere af de tilknyttede forskere også været en medvirkende årsag til, at evalueringen ikke kunne afsluttes på det planlagte tidspunkt.

Som nævnt ovenfor er case-analyserne forskellige og den enkelte forsker er ansvarlig for sin del af evalueringen, men under evalueringsforsløbet har der været et tæt samarbejde i forskergruppen. Fra begyndelsen af 2001 til midten af 2002 mødtes gruppen omtrent en gang om måneden (i perioder hver fjortende dag) for at udveksle erfaringer og diskutere forskningsdesign, praktiske og metodiske problemer, teoretiske emner af relevans for evalueringen samt udkast til analyser.

Til den samlede evaluering har IPIP bevilget kr. 2.100.000, hvoraf kr. 120.000 er en særskilt bevilling til en undersøgelse af nogle af de idrætslegepladser, som IPIP har støttet. I overensstemmelse med forskningsdesign og budget, som lå til grund for samarbejdsaftalen med IPIP, er bevillingen primært anvendt til gennemførelsen af case-undersøgelserne.

Idéerne til Det Idrætspolitiske Idéprogram

Det overordnede formål for IPIP er at

udvikle idrættens kulturpolitiske dimension og styrke mangfoldigheden, kvaliteten og ytringsfriheden i det danske idrætsliv. Det skal sikre alle borgere muligheder for at dyrke idræt på en måde, som svarer til deres evner og interesser; og bestræbelserne skal især rettes mod de grupper, der føler sig fremmede over for miljøet i idrætsforeningerne. (Kulturministeriet 1998).

Det Idrætspolitiske Idéprogram er resultatet af skiftende kulturministres bestræbelser på gennem 1990'erne at give staten en stærkere rolle i idrætspolitikken. Jeg vil undlade at gå nærmere ind på det politiske spil, der resulterede i programmet, og i stedet for beskrive inspirationen til programmet. For det første står der eksplicit i kommissoriet for IPIP, at programmet er regeringens "udspil i forhold til den brede, folkelige idræt og en udmøntning af de forslag, der i 1987 blev lagt frem i betænkningen om breddeidrætten i Danmark" (Kulturministeriet 1998). Breddeidrætsbetænkningen indeholdt bl.a. forslag om udvikling, omstilling og forsøg inden for det lokale idrætsliv, der efterfølgende blev fulgt op af øremærkede puljer til specifikke idrætsformål i Kulturministeriet og forsøgs- og udviklingspuljer i idrætsorganisationerne. For det andet er programmet en fortsættelse af den forsøgs- og udviklingsstrategi, der har præget den statslige politik og forvaltning siden begyndelsen af 1980'erne. For det tredje er programmet inspireret af ideerne i den idrætspolitiske analyse, "Idrættens tredje vej – om idrætten i kulturpolitikken", som Claus Bøje og Henning Eichberg skrev i 1994 som bidrag til den kulturpolitiske udredning "Kulturens politik", igangsat af daværende kulturminister Jytte Hilden.

Breddeidrætsbetænkningen

Kulturministeriets breddeidrætsudvalg blev nedsat i 1985, efter at især De Danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger efter vedtagelsen af Lov om eliteidrættens fremme havde gjort krav på, at breddeidrætten også skulle have bedre vilkår. To år senere afgav udvalget Betænkning om breddeidrætten i Danmark. Udvalget havde bl.a. til opgave at

overveje foranstaltninger, der kan forbedre vilkårene for de idrætsligt set dårligt stillede grupper af befolkningen, herunder mennesker – især ældre – uden særlig idrætserfaring, arbejdsledige og mennesker med skiftende arbejdstid, gæstearbejdere og unge med socialt vanskelige vilkår, samt mennesker, der bor i det indre af store byområder, handicappede og familien som samlet bruger.

Udvalget skulle endvidere

overveje muligheden for forbedringer af planlægningen af idrætsfaciliteter og herunder fremsætte forslag om nye typer af ressourcebesparende og "skerabede" anlæg med henblik på en decentral investeringspolitik. (Kulturministeriet 1987, bind III: side 1-2).

På baggrund af analyserne af breddeidrættens udvikling og vilkår fremsatte udvalget en række forslag, hvis sigte var at

stimulere et idrætssliv, hvor hverken alder, fysiske forudsætninger eller holdninger betyder uoverstigelige barrierer for en aktiv indsats.

Udvalget lagde dog vægt på, at

det frivillige initiativ stadig må have en central placering i udviklingen og organiseringen af idrætsslivet (og at) offentlige tilbud først etableres, hvis det ikke ad privat vej er muligt at dække befolkningens behov. Udvalget lægger ikke op til en omstrukturering af dansk idrætssliv (...) (men) de konkrete forslag til forbedring af vilkårene retter sig ikke alene mod foreningerne, men mod alle initiativtagere og befolkningsgrupper. (ibid side 370).

Udvalget foreslog bl.a., at

der afsættes midler til en aktivitetspulje til udvikling, omstilling og forsøg (...) (for) at der gives mulighed for at nyskabe, ændre og udvikle fritidsvirksomhed, som er i overensstemmelse med de lokale behov. Puljen skal således anvendes til såvel støtte for nye initiativtagere som til etablerede foreningers nytænkning”.

Udvalget foreslog endvidere nogle kvalitets-kriterier som betingelse for at få støtte fra denne pulje: Princippet om “*integration og åbne former*”, dvs. aktiviteter på tværs af alder, køn, præstationsevne, mv., princippet om selvorganisering “*med henblik på at sikre interesse, engagement og ansvarlighed (...) (og) modvirke mere hierarkiske strukturer*” samt princippet om kulturel bredde, dvs. at aktiviteterne indgår som en del af de lokale, sociale og kulturelle netværk.

Midlerne skal rette sig mod grupper, foreninger og andre initiativtagere, som eventuelt i samarbejde med kommuner og amter ønsker at realisere ideer på egne betingelser eller at afprøve nye aktivitetsmuligheder (...) et væsentligt element heri er særlige foranstaltninger for befolkningsgrupper, som har særlige vanskeligheder ved at anvende de hidtidige tilbud.

Den ene halvdel af udvalget foreslog, at tildelingen af støtten skulle varetages af amtskommunerne, mens den anden halvdel foreslog, at “*tildelingen af støtten varetages af Kulturministeriet, som (...) kan delegerer kompetencen til et af ministeriet nedsat udvalg (side 376-377)*”. Udvalget foreslog endvidere, at der også skulle afsættes midler til “*opbygning af aktivitetsanlæg med henblik på særlige idrætsbehov, herunder til forsøg med fleksible og utraditionelle anlægstyper*”, hvor principper som decentralisering, fleksibilitet, ukonventionelle løsninger, selvforvaltning og tilgængelighed skulle være centrale. Udvalget mente, at “*herved kan betingelserne forbedres for de befolkningsgrupper, som ikke ønsker eller har mulighed for udfoldelsesmuligheder i nærheden af boligen*”.

Hverken disse forslag eller en række forslag om regelforenklinger og lempelser, der kunne forbedre idrætsforeningernes vilkår, blev fulgt op af konkrete politiske initiativer. Efterfølgende fremlagde regeringen en idrætspolitisk redegørelse, som blev diskuteret i Folketinget, (FT-tiden-

de, 1986-87: FF 12105-12116 og FF 12802-12872), SF fremlagde et forslag til folketingsbeslutning om at gennemføre dele af betænkningens forslag (FT-tidende 1987-88: FF 7021-7053), og Socialdemokratiet fremlagde et forslag om at oprette et statsligt forskningsråd for idrætten (FT-tidende 1987-88: FF 7053-7061), men ingen af disse forslag blev vedtaget.

Idrætsorganisationerne stod ganske vist bag forslagene i betænkningen, men de var først og fremmest interesseret i flere penge, og derfor rettede deres forhåbninger mod indførelsen af lotto ved en ændring af tipsloven med deraf forventede langt større tilskud, og samtidig frygtede de givetvis en stærkere statslig styring, hvis de forskellige forslag i betænkningen blev gennemført fx i en lov for breddeidrætten i lighed med eliteidrætsloven (Eggert og Krarup 1999: 110). Regeringen afstod da også fra at fremme forslagene i betænkningen med den begrundelse, at der ikke var penge til det. Tips- og lottoloven blev vedtaget i 1988, der i løbet af få år resulterede i en fordobling af tilskuddene til idrætsorganisationerne. Denne forøgelse var dog betinget af, at det øgede tilskud skulle anvendes til at styrke breddeidrætten. I bemærkningerne til loven blev det præciseret, at idrætsorganisationerne skulle afsætte midler til forsøg og udvikling af breddeidrætten, og at andelen skulle fastlægges i samråd med Kulturministeriet. Puljer til forsøg og udvikling var en af følgerne deraf. Kulturministeriet brugte endvidere en del af ministeriets andel af tips- og lottooverskuddet til at støtte særlige områder. I 1995 var der bl.a. puljer for "Udvikling, omstilling og forsøg", "Idræt i storbyen" og "Flygtninge og asylansøgere" (Kulturministeriet 1996: 9).

Mange af ideerne fra breddeidrætsbetænkningen går igen i den forrige regerings idrætspolitiske redegørelse fra den 4. februar 1997, som kommissoriet for IPIP bl.a. refererer til. Redegørelsen indeholdt bl.a. forslag om, at skolegårde "... omdannes til velegnede aktivitetsområder og kan bidrage til at fastholde børnenes idrætsaktivitet op gennem årene", at boligområder indrettes således, "... at der gives mulighed for fysisk udfoldelse og idrætsudøvelse" (især i København og andre større byer), at der tages målrettede initiativer for de "såkaldt marginaliserede grupper og ressourcetsvage beboere i boligområderne", at der er behov for en øget og målrettet lokal indsats for de sindslidende og psykisk syge samt alkohol- og narkotikamisbrugere, og at der

tages miljømæssige hensyn ved etablering af idrætsanlæg. Af redegørelsen fremgik det imidlertid, at Regeringen ikke mere ønskede at støtte aktiviteter, der falder indenfor idrætsorganisationerne, for derved at frigøre midler til indsatsområder uden for de traditionelle foreninger som idræt i nærmiljøer, i forbindelse med nybyggeri, byfornyelse og kvarterløft, små og “skrabede” anlæg til boldspil og rulleskøjtebaner, udnyttelse af friarealer i byerne eller på landet mv. Endelig omtaler redegørelsen også behovet for en særlig indsats i forhold til idræt for børn i dagpleje og børnehaver og oprettelsen af en særlige pulje til støtte til aktiviteter for socialt belastede børn og unge i åbne klubber og miljøer for at afprøve samarbejdet mellem idrætstilbud og andre forenings- og fritidstilbud.

Forsøgs- og udviklingsstrategien i den offentlige sektor

Breddeidrætsudvalgets forslag var tydeligt inspireret af 1980'ernes forsøgs- og udviklingsbølge i Staten. Kimen til denne strategi skal vi finde i 1960'ernes og 1970'ernes mange “alternativer”: Alternative samlivsformer, behandlingsformer (fx for stofmisbrugere), ledelsesformer (fx kollektive ledelsesformer), produktionsformer, skoleformer (fx lilleskolerne), pædagogik (fx arbejds- og projektpædagogik), boformer (fx forskellige former for beboer- og aktivitetsbuse) og samfundsformer (fx Christiania og Thy-lejren). I slutningen af 1970'erne begyndte det offentlige at få øjnene op for de muligheder, der ligger i forsøgs- og udviklingsprojekter. I dele af centraladministrationen begyndte man at indsamle informationer om og registrere de forskellige forsøg, give konsulentbistand og i beskedent omfang at støtte forsøgene økonomisk. Og i 1977 blev det første store offentlige “forsøgsprogram” etableret i Undervisningsministeriets regi til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden (som senere udviklede sig til den egentlige daghøjskolebevægelse).

Fra begyndelsen af 1980'erne blev forsøgene en del af en mere bevidst udviklings- og omstillingsstrategi. Da Ritt Bjerregaard i 1980 blev social-

minister, introducerede hun eksperimenter og nytænkning som et middel til opblødning i den etablerede forvaltningsstruktur og ændring af den professionelle rolle hos social- og sundhedsarbejdere. Disse tanker blev fulgt op af Palle Simonsen, socialminister i den nye borgerlige regering fra 1982, som samme år fik indført en forsøgsparagraf i bistandsloven, og fra midten af 1980'erne blev det ene store forsøgs- og udviklingsprogram efter det andet lanceret.¹

1980'erne var de store forsøgsprogrammernes årti. Men forsøgs- og puljestrategien sluttede ikke, da disse programmer ophørte. Igennem 1990'erne voksede de offentlige midler dertil år for år. I slutningen af 1990'erne administrerede Socialministeriet puljer for en samlet beløbsramme på i alt omkring 1,5 mia. kr., altså betydeligt mere end der samlet blev brugt på forsøgsprogrammerne i 1980'erne. Men forsøgsstrategien har ændret karakter, så der i højere grad er tale om en prioriteringsstrategi. Forsøgs- og projektmidlerne tager nu mere sigte på at forbedre indsatsen på bestemte områder og effektivisere den offentlige service. 1980'ernes store forsøgsprogrammer blev i 1990'erne afløst af mere

---

1 Indenfor *det sociale område* blev Socialstyrelsens forsøgsudvalg (SOFUS) oprettet i 1980. De første år blev pengene til forsøgsudvalget (2-3 mio. kr. om året) anvendt til idéudvikling i bred forstand, men efterhånden koncentreredes indsatsen om forsøgs- og udviklingsprojekter. SOFUS blev fulgt op af det mest ambitiøse forsøgs- og udviklingsprogram: *SUM – Det sociale udviklingsprogram*. Programmet havde fra 1988 til 1991 en beløbsramme på 350 mill. kr. til forsøg og udviklingsprojekter af socialt forebyggende karakter. Formålet med programmet var at styrke det lokale initiativ, fremme omstilling indenfor det sociale område, styrke den forebyggende indsats, styrke det lokale fællesskab og nedbryde generationsopsplittningen, forbedre mulighederne for menneskers deltagelse i beslutningsprocesser der vedrører deres dagligdag, fremme løsninger af sociale problemer på tværs af sektor-, forvaltnings- og faggrænser samt binde eksisterende ressourcer sammen på en ny måde.

Indenfor *uddannelses- og folkeoplysningsområdet* blev der ligeledes igangsat et stort forsøgs- og udviklingsprogram indenfor folkeoplysning og voksenundervisning, det såkaldte *10-punkts program*, som fra 1985 til 1988 uddelte 110 mill. kr. til 448 lokale forsøgs- og udviklingsprojekter. Ideen med 10-punktsprogrammet var bl.a. at medvirke til opbygning af fællesskaber omkring familien, landsbyen eller bydelen. I 1987 blev et endnu større program til udvikling af folkeskolen, det såkaldte *7-punkts-program*, iværksat – derunder også forsøg med skolen som lokalt kulturcenter – som fra 1987 til 1990 fordelte ca. 400 mill. kr.

I *sundhedssektoren* gennemførtes fra 1985 til 1988, med støtte fra især Sygekassernes Helsefond og Sundhedspuljen, en række forsøgs- og udviklingsprojekter af social- og sundhedsmæssig karakter, som havde til formål at fremme nytænkning indenfor sundhedssektoren, fx ved en sundhedspædagogisk indsats eller gennem sundhedsforebyggelse og især lokale forsøg.

De øvrige ministerier holdt sig heller ikke tilbage: Kulturministeriet oprettede Kulturfonden til at støtte samarbejdsprojekter mellem amatører og professionelle. I slutningen af 1980'erne gennemførtes et tværministerielt program for "Lokalforsøg med informationsteknologi". Og på samme tidspunkt gennemførtes en række frikommuneforsøg i Indenrigsministeriets regi.

specifikke, afgrænsede, og målrettede puljer.

I 1990'erne bredte forsøgs- og puljestrategien sig endvidere til kommunerne og organisationerne. Mens 1980'ernes programmer primært var statslige programmer, benytter mange kommuner sig i dag også af puljer til forsøg, udvikling og fremme af specifikke mål og aktiviteter. Kommunerne er dog først og fremmest blevet lovgivningsmæssigt forpligtet til at støtte forsøg og udvikling. Det gælder bl.a. den såkaldte 5 pct. pulje under Folkeoplysningsloven, som er et af resultaterne af 1980'ernes forsøgs- og udviklingsprojekter (afskaffet i foråret 2002), og tildels støtten til frivilligt socialt arbejde, som kommunerne er forpligtet til i henhold til Servicelovens § 115. Endelig har flere stor frivillige organisationer også oprettet forsøgs- og udviklingspuljer. Delvis som en efterligning af den offentlige strategi og delvis efter aftale med staten.

Forsøgs- og puljestrategien finder vi også i andre lande – også på det idrætspolitiske område. I Sverige afsatte Riksidrottsförbundet i 2002 15 mio. Skr til lokale projekter, der går ud på at skabe mere og bedre idræt for børn og unge. Det er planen, at satsningen skal fortsætte i 2003 og 2004 (www.riksidrott.se). Denne pulje er en forlængelse af et treårigt program for “Lokal idrottsutveckling”, som den svenske regering i 1998 bevilgede 60 millioner Skr. til. Formålet med programmet var at fremme udviklingen af idræt i foreninger for børn og unge og for handicappede (Regeringskansliet Näringsdepartementet 2002). I Finland støttede man i en periode i 1990'erne en række forsøgsprojekter for at udvikle nye modeller for, hvordan de fysisk inaktive kan komme i gang med at dyrke idræt eller motion. I Norge har Kulturdepartementet siden 1993 afsat midler til det såkaldte *Storbyprosjekt til idrettsformål*, som går ud på at skabe bedre idrætstilbud for uorganiserede børn og unge i storbyområder, hvor deltagelsen i idræt er forholdsvis lille (Eidheim 1998).²

---

² Programmet for “Lokal idrottsudveckling” i Sverige var finansieret af Allmänna arvsfonden, som får penge fra afdøde, der ikke har nære slægtninge, som en eventuel arv kan gå til, og ikke har testamenteret pengene. Fonden støtter aktiviteter og projekter, der er nyskabende. Riksidrottsförbundet ønskede, at forbundet stod for programmets gennemførelse, men det tillader fondens vedtægter ikke. Gennemførelsen af programmet er dog sket med opbakning fra og i samarbejde med Riksidrottsförbundet. Programmet har støttet i alt 207 projekter, som alle er initieret af lokale foreninger. Programmet har udelukkende støttet aktiviteter og projekter i foreninger. Fonden har altså ikke selv taget initiativ til projekter og aktiviteter. Selvom programmet ikke har samme nytænkende karakter, som IPIP har haft, ligner mange af projekterne i det sven-

Forsøgs- og udviklingspuljer eller –programmer kan defineres som *lovgivningsmæssigt udbundne, centralpolitisk besluttede og forvaltede midler, der ved siden af de almindelige bloktilskud fordeles til amter, kommuner, frivillige organisationer, virksomheder m.fl. efter særskilt aftale principper (Anker, Munk, Koch-Nielsen og Raun 2001).*

De mange forsøgs- og udviklingsprogrammer eller -puljer har meget til fælles. For det første er programmerne som regel uden lovgivningsmæssig hjemmel, administreret af et ministerium efter aftale med et flertal i Folketinget, dvs. at pengene dertil er fundet ved en intern prioritering af de midler, som ministeriet råder over. For det andet tager forsøgsprogrammer sigte på omstilling, fornyelse og udvikling. For det tredje har programmerne et afgrænset formål og fungerer i en afgrænset periode. For det fjerde er forsøgs- og udviklingspuljerne en invitation til interesserede om at søge penge til realisering af ideer til udvikling af det pågældende område og formål. For det femte varetages fordelingen af penge og beslutningen om hvilke ansøgere, der skal have støtte, af et særligt udvalg. For det sjette har udviklingen af nye samarbejdsmodeller, involvering af nye parter og nye organisationsformer – bl.a. på tværs af

---

ske program projekter, som IPIP har støttet (Regeringskansliet Näringsdepartementet 2002). I Finland blev der i alt gennemført 94 forsøgsprojekter, hvoraf 37 blev gennemført i lokale foreninger. Erfaringerne fra projekterne viste, at bestræbelser på at stimulere og støtte initiativer på græsrodsniveau var en succes. Endvidere var der store potentialer i et tværgående lokalt samarbejde om initiativerne, men det var også erfaringen, at lønnet arbejde i et vist omfang var en nødvendighed for at sikre koordination, kontinuitet og ledelse af det enkelte projekt. Man opnåede således en række erfaringer med, hvordan sådanne initiativer bliver en succes, men det kunne ikke verificeres, at projekterne i særlig grad havde formået at få fysisk inaktive til at blive fysisk aktive (baseret på samtale med Pekka Oja, professor på Kekkonen Institute for Health Promotion Research). Storbyprojektet i Norge er initieret af staten, som fastlægger det samlede beløb dertil og hvilke målgrupper og byer, projektet skal omfatte, men ellers er projektet overladt til Norges Idrætsforbund i samarbejde med de regionale idrætskredse under forbundet, kommunale instanser og de lokale idrætsforeninger, der står for alle aktiviteterne. Projektet var i begyndelsen rettet mod Oslo, men i dag foregår det i en række større byer i Norge. De seneste år er der bevilget 10 mio. kr. om året til projektet. Selvom projektet således gennemføres i regi af Norges Idrætsforbund har der været en del lokal modstand mod projektet. En evaluering af projektet konkluderer, at indbyggede forudsætninger i idrætten selv udgør en hindring for at realisere projektets målsætninger indenfor rammerne af ordinære idrætsforeninger. "Tradisjonelt konsentrerer idretten sin virksomhet om medlemmene, og i Storbyprosjektet skulle man begynne å legge til rette for uorganiserte. Mange mente at Storbyprosjektets vekt på upretensiose leke- og miksjonsaktiviteter stred mot idrettens innretning mot prestasjoner og konkurranser" (Eidheim 1998: 4).

sektor- og forvaltningsgrænser i kommunerne – en central plads i de fleste programmer. For det syvende er indsatsen især rettet mod grupper med særlige behov eller udsatte og marginaliserede grupper. For det ottende spiller decentralisering, lokal forankring og styrkelse af lokalsamfundet en central rolle i mange af programmerne. For det niende tager mange programmer sigte på en styrkelse af demokratiet og de involverede gruppers deltagelse i beslutningprocesserne. For det tiende er metode- og redskabsudvikling en central del af programmerne (Anker, Munk, Koch-Nielsen og Raun 2001). Alt dette kendetegner også IPIP, men programmet afviger på mindst to områder fra den normale model for forsøgsprogrammer. Mens de fleste forsøgs- og udviklingsprogrammer bl.a. går ud på at inddrage frivillige organisationer i løsningen af kommunale opgaver, har IPIP snarere det omvendte sigte: i højere grad at inddrage kommunale aktører i idrættens udvikling. Og mens de fleste programmer går ud på at fordele penge til ansøgere på baggrund af en kvalitetsvurdering af hvert enkelt projekt, så har arbejdsgruppen og sekretariatet spillet en meget stærkere rolle i IPIP. Dels ved at stille krav til og gå i dialog med ansøgerne om projektet, dels ved selv at tage initiativer og iværksætte projekter indenfor programmets formål.

En af visionerne bag forsøgs- og udviklingsstrategien var at fremme decentralisering og modvirke centralisme, ekspertvælde, osv., og strategien kan forklares som en reaktion på 1950'ernes og 1960'ernes forestilling om, at samfundets problemer kan løses ved statslig planlægning under inddragelse af den nyeste forskning og ekspertise på området. Andre ser imidlertid mere skeptisk på denne påstand om forsøgsprojekternes decentrale karakter. Efter Qvortrups (1991) opfattelse er der blot tale om en ny form for central styring. Formelt initieres og ledes projekterne decentralt, men uformelt opretholdes fortsat en stærk central styring: Ansøgningerne om økonomisk støtte er ekkoer af centrale bureaukraters trylleformularer og plusord. En lille gruppe bestemmer, hvem der skal have støtte; og den hidtidige regelstyrede kontrol erstattes af en central evaluering, der udøves af følgeforskere, som ofte er næsten overdrevet loyale med projekterne. Ud fra denne synsvinkel er strategien et (blødt) statsligt styringsredskab på politikområder, der er overladt til amter og kommuner uden specifikke anvisninger på, hvordan målene skal

opnås, dvs. det centrale statslige niveaus forsøg på at påvirke kommunerne og andre aktører, så den lokale udmøntning af politikken stemmer overens med landspolitiske mål.

De styringsmæssige potentialer i forsøgs- og udviklingspuljerne ligger dels i de økonomiske incitamenters betydning og dels i signalværdien af programmet. Mål i kroner og ører er disse programmets betydning marginale, selvom de kan have stor betydning på specifikke områder. Programmernes væsentligste betydning er givetvis deres indvirkning på den faglige og politisk-ideologiske diskurs, og det er måske grunden til at der ofte er så meget fokus på disse programmer – selvom de økonomisk fylder så lidt i det samlede regnskab (Anker, Munk, Koch-Nielsen og Raun 2001).

Den kulturpolitiske dimension – idrættens tredje vej

Udtrykket “idrættens kulturpolitiske dimension”, som IPIP overordnet har til formål at udvikle, er inspireret af de fire bærende principper i kulturpolitikken fra midten af 1970’erne. Indeholdt i disse principper blev uddybet af Claus Bøje og Henning Eichberg i “Idrættens tredje vej” (1994): Det første princip er *ytringsfrihed*, som kulturpolitikken skal sikre et reelt indhold. Det andet princip er *kulturel demokrati* ud fra en erkendelse af, at der findes flere kulturformer, og at enhver kulturform – uanset udbredelse – bør have vækst og udfoldelsesmuligheder, samt at

der bør skabes forudsætninger for, at så mange som muligt på deres egne præmisser kan deltage aktivt i kulturlivet. Det tredje princip er, at kvalitet skal være bestemmende for, hvad staten giver støtte til. Idrættens kvalitet i kulturpolitisk forstand beror på dens engagement i det, der sker i samfundet og mellem mennesker. Dens engagement i forsøget på at gøre mennesker aktive og ansvarlige. Dens engagement i udviklende og opdragende opgaver over for mennesker (Bøje og Eichberg 1994: 59-60).

Det sidste princip er *decentralisering*, der bør søges gennemført så langt som muligt både i form af en geografisk spredning af kulturvirksomheden og en henlæggelse af ansvar og afgørelser til det niveau, som kultur-

aktiviteten finder sted på. Såvel den idrætspolitiske redegørelse fra 1997 og kommissoriet for IPIP henviser til disse principper med undtagelse af decentralisering.

Bøje og Eichberg fandt, at

staten i realiteten fører idrætspolitik gennem interesseorganisationerne på området, selvom ... udviklingen de sidste 20-25 år har medført, at op mod halvdelen af den aktivitet, der finder sted, foregår uden for idrætsforeningernes regi (...) på den baggrund er det en nærliggende overvejelse, om statens idrætspolitik lever op til de mål for den idrætspolitiske indsats, der – fremlagt gennem tiden af skiftende kulturministre – alle i det væsentligste udtrykker, at uanset alder og køn, fysiske, psykiske og sociale forudsætninger, og uanset motivation og holdninger, skal have mulighed for at dyrke idræt (...) hvis målet således er at nå alle, vil en offentlig tilskudsstrategi, der alene satser på organisationer, være utilstrækkelig, for den vil kun nå dem, der er motiverede for den organiserede idræts måde at tilrettelægge udfoldelsen på. (Bøje og Eichberg 1994: 258-259).

I forlængelse af det øgede statslige bidrag til styringen af idrætten ved etableringen af Team Danmark i 1984 og Lokale- og Anlægsfonden i 1993, og inspireret af modellen for uafhængige og sagkyndige “fonde”, som findes på en række områder af kulturlivet (Statens Musikråd, Det Danske Filminstitut, Statens Kunstfond, m.fl.), foreslog forfatterne, at “en tilsvarende uafhængig og sagkyndig instans kunne oprettes på idrætsområdet, såfremt kulturpolitiske principper skal være styrende for ressourceanvendelsen”. Derved ville man, mente forfatterne, dels opnå en “tilsvarende årvågenhed i kanaliseringen af kulturpolitisk bevidsthed og ressourcer på den brede idræts område”, som etableringen af Team Danmark havde tilført eliteidrætten, og dels opnå en forenkling og overskuelighed i det “virvar af mere eller mindre formaliserede idéudvalg til kanalisering af merprovenuet” til idrætten efter forøgelsen af tilskuddet til idrætten efter indførelsen af lotto i 1988. Det var dette forslag, der bl.a. var inspirationen til kulturminister Jytte Hildens idé om at oprette et Statens Idrætsråd, der bl.a. skulle fordele penge til andre formål end idrætsorganisationerne. Under hendes afløser, Ebbe Lundgaard, blev idéen i 1996 ændret til et forslag om oprettelsen

af en idrætspolitisk fond, med i alt 100 mio. kr. om året, som skulle stå for iværksættelsen af nye initiativer på det idrætspolitiske område. Det lykkedes som bekendt ikke Ebbe Lundgård at realisere forslaget, trods idrætsorganisationernes (pro forma) tilslutning, fordi de borgerlige partier vendte sig imod ideen, men i 1999 lykkedes det hans afløser, Elsebeth Gerner Nielsen, at få tilslutning til en mindre ambitiøs udgave af den foreslåede fond i udgave af Det Idrætspolitiske Idéprogram.

Sammenfatning

Denne gennemgang viser, at store dele af indholdet i Det Idrætspolitiske Idéprogram kan føres tilbage til Breddeidrætsbetænkningen, som bl.a. foreslog en aktivitetspulje til udvikling, omstilling og forsøg; foranstaltninger for særlige befolkningsgrupper samt forsøg med fleksible og utraditionelle anlægstyper. I forhold til betænkningens forslag lægger IPIP dog større vægt på at støtte idræt under andre organiseringsformer end foreningsorganiseringen, og de kulturpolitiske principper spiller også en større rolle. Mål som Idrættens tredje vej gjorde sig til talsmand for. Programmets struktur og ledelse følger i store træk principperne for tilsvarende forsøgs- og udviklingsprojekter bortset fra, at IPIP i højere grad selv tager initiativer til projekter og ønsker at involvere andre parter end idrætsorganisationerne og -foreningerne i idrættens udvikling, til forskel fra mange andre programmer, der lige omvendt ønsker at inddrage frivillige organisationer i varetagelsen af opgaver, som det offentlige traditionelt har taget sig af.

Den generelle erfaringsopsamling

Indledning

Evalueringen af Det Idrætspolitiske Idéprogram (IPIP) omfatter såvel en analyse af informationer om og erfaringer med alle de projekter, programmet har støttet, som mere dybdegående analyser af udvalgte projekter. Denne analyse indeholder alene den første del af evalueringen. Erfaringsindsamlingen går ud på indsamle, systematisere og analysere en række basale informationer om de støttede projekters karakter, dvs. formål, aktiviteter, organiseringsform, økonomi, mv, og de ansvarlige leders egne erfaringer med projekterne. Denne del af den eksterne evaluering er koordineret med arbejdsgruppens og sekretariatets interne erfaringsopsamling.

Formålet med denne del af evalueringen er

- a) at give et overblik over hele programmet for at fremme, at debatten om programmet sker på grundlag af hele programmet til forskel fra en debat på grundlag af enkelte iøjnefaldende projekter,
- b) at belyse karakteren af projekterne og disses forskellighed hvad angår mål, aktiviteter, organisering, arbejdskraft, finansiering, mv.,
- c) at belyse projektledernes egne vurderinger af, hvordan projekterne er forløbet og deres mulighed for at fortsætte og spredes til andre steder, og
- d) at analysere på hvilke områder programmet har bidraget til at “understøtte nytænkningen i idrætten” (jf. kommissoriet for programmet).

Analysen er delt i to dele. Den første del indeholder en analyse af alle projekterne, der har fået støtte fra IPIP (indtil 1. august 2002). Den anden del omfatter mere specifikke analyser af nogle af de typer af projekter, som projekterne kan opdeles i.

Undersøgelsens metode

Den generelle erfaringsopsamling er gennemført ved en indsamling og efterfølgende analyse af basale informationer om alle de støttede projekter samt ledernes egne erfaringer og vurderinger af projekternes forløb. De støttede projekter fik tilsendt et standardiseret spørge- og oplysningsskema i slutningen af projektets støtteperiode eller senest maj 2002 (hvis projektet ikke var afsluttet), hvor informationsindsamlingen til evalueringen var planlagt til at slutte. Oplysningsskemaet blev udarbejdet i samarbejde med IPIP's sekretariat, som har anvendt besvarelsene i den interne erfaringsopsamling. Skemaet omfatter spørgsmål om projektets formål, baggrund, aktiviteter, deltagere, medarbejdere, organisering, finansiering samt ledernes vurdering af forløbet og udbyttet af projektet. Skemaet indeholder såvel lukkede som åbne spørgsmål. Oplysningsskemaet er besvaret af 110 projekter, som svarer til 73 pct. af de støttede projekter (tabel 1). De projekter, som ikke har besvaret skemaet, er hovedsageligt projekter, der var planlagt til at begynde så sent, at en besvarelse af oplysningsskemaet ikke gav mening, og derfor ikke fik tilsendt et skema. Den reelle besvarelsesprocent, dvs. andelen af de projekter, som fik tilsendt et spørgeskema, der har besvaret skemaet, er derfor 90 pct. 5 af de projekter, der var afsluttet sidst på foråret, har ikke besvaret skemaet, og 7 af de projekter, der på dette tidspunkt var påbegyndt, har heller ikke svaret. Besvarelsene af spørgsmålene i oplysningsskemaet samt informationer fra projektbeskrivelsen (ansøgningen til IPIP) blev fortløbende skrevet ind i såvel en data-base beregnet til kvantitativ statistisk analyse og en informationsbase beregnet til en mere kvalitativ analyse. Andet materiale – bl.a. de eksterne evalueringer som ganske få af projekterne har fået gennemført – er også inddraget. Oprindelig var det meningen, at et større udvalg af de støttede projekter skulle telefoninterviewes, når oplysningsskemaet var besvaret, med sigte på at få mere uddybende besvarelser og vurderinger om projektets forløb. På grund af det skriftlige materiales omfang (det store antal projekter og de meget udførlige besvarelser af oplysningsskemaet) har dette desværre ikke været muligt indenfor de ressourcer, der var afsat til denne del af evalueringen.

TABEL 1: Andel af projekter, der har besvaret oplysningsskemaet opdelt efter projektets status pr. 1. maj 2002 (pct.)

	Projektet afsluttet	Projektet ikke afsluttet	Projektet ikke påbegyndt / ikke gennemført	Alle projekter
Besvaret oplysningsskemaet	92	89	22	73
Ikke besvaret skemaet	8	11	78	27
N =	51	62	37	150

Enhver analyse har sine begrænsninger og svagheder. Det gælder også denne. For det første var to tredjedel af de projekter, som IPIP har støttet, ikke afsluttet, da oplysningsskemaerne blev besvaret i slutningen af foråret 2002. Store dele af programmet unddrager sig derfor en endelig bedømmelse af, hvad der er kommet ud af IPIPs støtte til de enkelte projekter. Endvidere er det selv for de projekter, som er afsluttet, i mange tilfælde for tidligt at drage endelige konklusioner om projekternes betydning og holdbarhed, fordi effekten først kan registreres på længere sigt.

For det andet er analysen begrænset af de metodiske svagheder. Dels at analysen alene sker på grundlag af projektledernes egne vurderinger af deres projekt, dels at den næsten udelukkende baseres på en skriftlig besvarelse af et standardiseret oplysningsskema. Der er store forskelle på, hvor meget projekterne har gjort ud af besvarelserne. En del har besvaret skemaet forholdsvis kortfattet, fx svarer et af de store projekter, på spørgsmålet om hvordan de vurderer projektets forløb og resultater i forhold til intentionerne for projektet: *“Super – vi skal finde modeller for at samtænke aktivitetssamarbejdet mellem skole og forening”*. Andre har lagt et stort arbejde i at besvare alle de åbne spørgsmål udførligt. Det gælder fx et projekt, der meget detaljeret og kritisk redegør for etableringsfasen, udførelsesfasen og forankringsfasen i projektet, der gik ud på at tilbyde “Sommerdans” i en af byens parker. En del projekter har en tilbøjelighed til at idyllisere projekterne, uden at de af den grund er utroværdige. Omvendt er mange af projektlederne dog særdeles selvkritiske, rapporterer ærligt om manglende opfyldelse af de opstillede mål og reflekterer

over årsagerne dertil. Fx skriver lederen for et projekt, der bl.a. tog sigte på at give flygtninge lyst til at arbejde videre med deres hjemlandes kropskultur:

Denne del af projektet har været klart vanskeligst. Vi startede i god tid med at forberede gruppen, bad dem tænke tilbage på, hvad de lavede i deres respektive hjemlande. Da vi fulgte op på dette, var de svære at få noget ud af. Vi lavede derfor endnu en opfordring til dem, nemlig at de skulle gå hjem i deres familier og snakke / forbøre dem om idræt / bevægelse, dér hvor de kommer fra. Dette affødte kun enkelte idéer, ud over det som vi karakteriserer som vestlig idrætsskulptur. Fornemmelsen var, at de ikke havde særligt store ambitioner eller lyster på dette område, og det var tydeligt, at de aktiviteter de fremkom med, var knyttet til børnespillet, og måske derfor var der ikke den store iver i gruppen for at kaste sig over dette område”.

Feltstudier med observationer af aktiviteterne og interviews med lederne af projektet ville have kunnet supplere og nuancere informationerne og vurderingerne fra især de mindre informative, mindre reflekterende og mindre selvkritiske besvarelser. Fravælgelsen af observationer og interviews skyldes primært, at beslutningen om at nedlægge programmet betød, at det blev vigtigere at give et overblik over samtlige projekter end at få en mere indgående analyse af de relativt få projekter, der er afsluttet. Endvidere har arbejdet med det skriftlige materiale fra de 150 projekter været så tidskrævende, at der ikke har været tid til at gennemføre de planlagte telefoninterviews med nogle af projekterne.

For det tredje sætter projekterne i sig selv grænser for, hvad undersøgelsen kan belyse. Med en evaluering er der ofte en forventning om, at man kan “måle”, om de opstillede mål er opnået. Det forudsætter imidlertid præcise og afgrænsede mål, og det lever de færreste af projekterne op til. Som eksempel kan nævnes et projekt, som går ud på at

... motivere og uddanne idrætssvage grupper til idrætsambassadører, hvis mål er a) at medvirke til at deltagerne motiveres til at tage ansvar for egen arbejds- og livssituation med henblik på at starte en uddannelse eller komme ud i ordinært arbejde, b) at få skabt et engagement samt idrætstilbud for idrætssvage grupper og for personer med fri i dag-

timerne, og c) at udvikle samarbejdet mellem den frivillige og den offentlige sektor. Målene for deltagerne er, at styrke deres faglige og menneskelige kvalifikationer, så de kan handle aktivt i forhold til egne fremtidsmuligheder; opkvalificere de enkeltes handlekompetencer; styrke deltagerens personlige udvikling; udvikle og fremme forståelsen for aktiv medvirken i et demokratisk samfund; motivere deltagerne til aktivt at indgå i samfundsmæssige sammenhænge; at give indsigt i danske idræts- og foreningsliv samt tilgange til såvel det uorganiserede som organiserede idrætsliv; og at få idrætssvage grupper til at dyrke idræt.

Det er ganske enkelt ikke muligt at evaluere om sådanne brede og upræcise mål opnås. Det er imidlertid heller ikke denne evalueringens intention at evaluere, om sådanne mål er opnået. Dels er IPIP ikke et forskningsprogram med projekter, der er designet til at undersøge effekten og betydningen af nye aktiviteter, nye organiseringsformer oa. Denne del af evalueringen kan kun i meget begrænset omfang belyse de forskellige aktiviteter, undervisningsformer, styrings- og ledelsesformer, sociale relationer, mv. i de mange projekter. Det vil kræve en langt dybere og tættere undersøgelse af hvert projekt, som de fem case-undersøgelser er en bestræbelse på. Fokus i denne analyse ligger snarere på den intentionelle og organisatoriske side af projekterne.

Det Idrætspolitiske Idéprogramms formål

Det Idrætspolitiske Idéprogramms formål er – ifølge Kulturministeriets kommissorium – “*at udvikle idrættens kulturpolitiske dimension og styrke mangfoldigheden, kvaliteten og ytringsfriheden i det danske idrætsliv*”. Med henvisning til undersøgelser, der viser, at 1/3 af befolkningen er medlem af en idrætsforening og under halvdelen dyrker idræt, tager programmet sigte på

...at sikre alle borgere mulighed for at dyrke idræt på en måde, som svarer til deres evner og interesser. Bestræbelserne skal især rettes mod de grupper, der føler sig fremmede over for miljøet i idrætsforeningerne (...). Programmet skal understøtte nytænkningen i idrætspolitikken.

Det skal rettes mod nye og anderledes måder at dyrke idræt på, hvad enten det sker i foreningerne eller udenfor. Programmet omfatter

- 1. støtte til nye former for idræt og nye måder at tilrettelægge kendte aktiviteter på*
  - 2. initiativer over for særlige grupper fx indvandrere og flygtninge, foreningsløse unge og handicappede*
  - 3. udvikling af idræt i storbyerne*
  - 4. støtte til unges demokratiske medleven i organiseringen af idrætsaktiviteter*
  - 5. forsøg på at skabe fristeder for børn, hvor de kan møde lokalsamfundets voksne*
  - 6. udvikling af idrætstilbud for ældre*
  - 7. forbedring af idrættens samspil med miljøet*
  - 8. fornyelse af idrættens placering i forhold til undervisnings-, sundheds- og socialpolitikken*
  - 9. udvikling af idrættens æstetiske kvaliteter*
  - 10. støtte til tværgående samarbejde med andre kulturelle udtryk*
- (Kulturministeriet: Kommissorium for Idrætspolitisk Idéprogram, oktober 1998).

Selvom programmet især er rettet mod den del af befolkningen, der ikke dyrker idræt eller ikke gør det i en forening, så præciserer kommissoriet, at programmet ikke skal erstatte den frivillige indsats men supplere den, og at lokale foreninger og andre frivillige initiativer kan søge om støtte fra programmet på lige fod med kommunale institutioner og initiativer. Programmet adskiller sig imidlertid fra andre statslige forsøgs- og udviklingsprogrammer ved, at programmet også kan iværksætte initiativer alene eller i samarbejde med andre. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på, at de 150 projekter i høj grad er et resultat af nogle valg og prioriteringer i arbejdsgruppen for IPIP samt en række initiativer taget af IPIP selv. De mange projekter kan derfor ikke udlægges som en "interesse-tilkendegivelse" fra idræts-Danmark. Der er snarere tale om et resultat af en dialog mellem på den ene side en række foreninger, institutioner, organisationer og især enkeltpersoner, der engagerer sig i idrættens udvikling, og på den anden side arbejdsudvalget og sekretariatet for

IPIP. Der er hverken tale om græsroddernes røst eller central styring men noget midt imellem.

I efteråret 1999, dvs. i begyndelsen af programmet, formulerede arbejdsgruppen nogle områder, som man selv eller i samarbejde med andre ville tage initiativ til

- ▶ unges demokratiske medleven i idrætsaktiviteternes organisering, såvel i idrætsforeninger som i andre sammenhænge
- ▶ tværgående samarbejde mellem idræt og andre kulturelle udtryk (teater, drama, billedkunst, musik, mv.)
- ▶ initiativer som modvirker tendensen til at vi i stadig højere grad dyrker idræt med ligesindede – og ligedannende.
- ▶ Flere bevægelsesmuligheder i hverdagen (“afskaf skolebussen”, “idræt i det offentlige rum” ...)
- ▶ Samarbejde mellem idrætsforeninger og offentlige institutioner – bl.a. fritidsklubber mv.
- ▶ Sammenhængen mellem de fysiske rammer og de idrætslige aktiviteter. Vedrører bl.a. samarbejdsflader mellem Idrætspolitisk Idéprogram og Lokale & Anlægsfonden.

Arbejdsgruppen for IPIP udmøntede kommissoriet i fire strategiområder:

- ▶ “Nye udfoldelsesmuligheder”, der handler om nye steder for, hvor idrætten kan foregå, eller nye måder at benytte eksisterende faciliteter.
- ▶ “Nye partnerskaber”, der sætter fokus på nye former for samarbejde mellem især det frivillige og det offentlige system eller om tværgående samarbejde mellem forskellige kulturelle aktiviteter.
- ▶ “Ny organisering”, der handler om nye måder at organisere og igangsætte idrætten på med særlig sigte på at fremme demokratisk engagement i organiseringen af idrætten og muligheden for at dyrke idræt i uformelle fællesskaber.
- ▶ “Ny mening”, der sætter fokus på udviklingen af idrættens kvaliteter og idégrundlag, fx dens æstetiske muligheder eller dens samspil med miljøet.

Vi skal nedenfor se på, hvordan IPIPs støtte fordeler sig. Først ved at

belyse, hvordan de mange projekter fordeler sig på de fire strategiområder. Dernæst ved at se på fordelingen på en noget mere differentieret inddeling i forskellige typer af projekter. Og til sidst ved at analysere, hvordan projekterne fordeler sig på forskellige typer af formål.

Fordelingen af projekterne på fire strategiområder

Medio august 2002 havde IPIP støttet 150 projekter. Af tabel 2 fremgår fordelingen af projekterne og den økonomiske støtte dertil mellem de fire strategiområder. Placeringen af de enkelte projekter under de fire strategiområder er IPIP's egen.

TABEL 2: Fordelingen af de projekter, som IPIP har støttet, på fire strategiområder opdelt i 1. fase (1999-2000), 2. fase (2001-2002) og hele programperioden (pct.) *.						
Strategiområder	1. fase 1999-2000		2. fase 2001-2002		Hele perioden	
	Pct. andel af projekter	Pct. andel af IPIPs samlede støtte	Pct. andel af projekter	Pct. andel af IPIPs samlede støtte	Pct. andel af projekter	Pct. andel af IPIPs samlede støtte
Nye udfoldelsesmuligheder	13	12	56	62	39	42
Nye partnerskaber	43	46	14	7	25	23
Ny organisering	16	24	17	14	17	18
Ny mening	28	17	14	17	19	17
Alle projekter	100	100	100	100	100	100
Procentberegningsgrundlag	N = 61	15.777.733	N = 89	24.388.609	N = 150	40.166.342
* Indplaceringen i første og anden fase er bestemt af det tidspunkt, projektet blev registreret hos IPIP (når ansøgning eller udkast til projekt forelå). Der er således flere projekter, som her er placeret under første fase, som IPIP først bevilgede en økonomisk støtte til i 2001.						

Tabellen viser, at såvel antallet af projekter som den samlede økonomiske støtte fra IPIP er størst på satsningsområdet "Nye udfoldelsesmuligheder", som udgør omkring to femtedele af programmet. Dernæst kommer "Nye partnerskaber", der udgør ca. en fjerdedel af programmet, mens "Ny organisering" og "Ny mening" hver udgør omkring en femtedel af programmet. I løbet af de tre år programmet har varet, er der imidlertid sket en meget markant ændring i fordelingen af projekterne, der har fået støtte. I den første fase (projekter der har fået et journalnummer i 1999 og 2000) udgjorde projekter under "Nye udfoldelsesmuligheder" kun 13 pct. af projekterne, mens "Nye partnerskaber" omfattede 43 pct. og "Ny mening" 28 pct. af projekterne. I den anden fase (2001 og 2002) har "Nye udfoldelsesmuligheder" været helt dominerende med 56 pct. af projekterne og 62 pct. af den samlede økonomiske støtte, mens "Nye partnerskaber" er reduceret til 14 pct. af projekterne og 7 pct. af den samlede økonomiske støtte. "Ny organisering" og "Ny mening" har så nogenlunde holdt deres relative vægt i programmet. Programmet har således udviklet sig til især at være et program for etablering og afprøvning af nye rum for idrætslig og kropslig udfoldelse, der supplerer de mål og aktiviteter, som Lokale- og Anlægsfonden tager sigte på.

Fordelingen af projekterne på projektyper

Gennemgangen af projektbeskrivelserne og oplysningsskemaerne viser imidlertid, at de fire strategiområder, som IPIP selv opdeler projekterne efter, er for abstrakte og overordnede til at give et nuanceret billede af programmets forskellighed og ændringerne i prioriteringerne gennem de tre år, programmet har varet. For det første går mange af projekterne på tværs af de fire strategiområder. For det andet kommer de store forskelle mellem projekterne hvad angår formål, aktivitet, målgruppe og organisering ikke frem under denne abstrakte – strategi-bestemte – typologisering. Fra IPIPs side har de fire strategiområder primært haft et strategisk og pædagogisk sigte i forhold til potentielle ansøgere, dvs. en formidling af programmets overordnede intentioner. Derfor er der her for-

søgt en betydelig finere opdeling af projekterne i 7 hovedtyper, hvoraf flere yderligere kan opdeles i undertyper (tabel 3). Hovedparten af projekterne tilhører to eller flere projekttyper. Denne typologisering tager sigte på at give et mere informativt billede af programmets forskellighed end IPIP's egen opdeling viser. Grundlaget for typologiseringen er identificeringen af en række projekter med samme centrale fokus. For nogle projekttyper er det fælles fokus et bestemt mål og en bestemt målgruppe, fx integration af indvandrere og flygtninge. For andre projekter er det fælles fokus at fremme og udvikle idræt under en bestemt organiseringsform, fx idræt i en forening. For andre igen er det centrale fokus at udvikle og fremme bestemte kvaliteter i idrætten, hvor målgruppen og organiseringsformen er mere sekundær.

Tabel 3 viser, at de to helt dominerende typer af projekter er projekter, der tager sigte "Nye rum for idrætten", som 41 pct. af projekterne og 42 pct. af den samlede økonomiske støtte er gået til, og projekter der primært har et socialt og sundhedsmæssigt sigte, som 40 pct. af projekterne og 36 pct. af den samlede støtte er gået til. Under "Nye rum for idrætten" er det især etableringen af idrætslegepladser, afholdelsen af rulle-skøjtearrangementer, etableringen af nye baner og anlæg til skating samt afholdelsen af "Sommerdans", som støtten er gået til. Under de sociale og sundhedsorienterede projekter er støtten især gået til idræt for flygtninge og indvandrere. Projekter, der tager sigte på foreningsudvikling, og projekter, der tager sigte på udvikling af nye kvaliteter i idrætten, udgør omkring $\frac{1}{4}$ af projekterne. Siden programmets påbegyndelse i 1999 er der imidlertid sket en betydelig forskydning i fordelingen af de støttede projekter, og forskydningen er især sket mellem de to hoved-projekttyper (tabel 4). I den første fase i 1999 og 2000 var de sociale og sundhedsorienterede projekter helt dominerende med 56 pct. af projekterne, mens "Nye rum for idrætten" kun omfattede 16 pct. I anden fase i 2001 og 2002 er fordelingen næsten omvendt, idet 58 pct. af projekterne kan placeres under "Nye rum for idrætten" og de sociale og sundhedsorienterede projekters andel var halveret til 28 pct. i forhold til den første fase. Analysen bekræfter altså, at programmet i den forløbne periode har udviklet sig i retning af de mål og idéer, som Lokale- og Anlægsfonden arbejder efter. Dette bekræftes yderligere af, at flere

af IPIPs bevillinger er givet til fremme af aktivitet i områder og anlæg, som Lokale- og Anlægsfonden har støttet (*Bevægelse i "Løftet" – Holmblads-gade, Hurtigløb på skøjter, Sommerdans i Næstved, Sommerdans i Døesvejens Fritidscenter*) og at IPIP i stigende grad har støttet projekter, som primært går ud på at etablere fysiske faciliteter til idræt (*16 idrætslegepladser, Rulle-skøjterundbane / Bispebuen og Skaterpark / Bispebuen*).

TABEL 3: Fordelingen af de IPIP-støttede projekter og den økonomiske støtte fra IPIP på forskellige projekt-typer (N og kr.)		
Projekttype	Antal projekter 1)	Samlede IPIP støtte (kr.)
FORENINGSUDVIKLING		
Almen foreningsudvikling	9 (5)	2.246.000
Unge, demokrati og forening	10 (4)	1.714.000
Foreningsudvikling i alt	19	3.960.000
NYE AKTIVITETSFORMER		
Udvikling af idrætsaktivitet	11 (6)	2.862.900
Dans, musik og drama	4 (4)	1.175.000
Tværkulturelt samarbejde	3 (1)	680.000
Nye aktivitetsformer i alt	18	4.717.900
SOCIALE OG SUNDHEDSORIENTEREDE PROJEKTER		
Idræt for "svage" og udsatte grupper (arbejdsle-dige, misbrugere, mv.)	4 (1)	2.208.000
Idræt for overvægtige unge	4 (1)	452.500
Idræt for sindslidende	7 (2)	2.935.400
Idræt og integration for børn, unge og voksne med anden etnisk baggrund	26 (10)	5.871.703
Idræt i socialt belastede lokalområder / lokal-samfund	3 (2)	1.470.000
Idræt for idrætssvage / foreningsløse unge	14 (12)	3.391.700
Idræt for ældre	8 (2)	501.798
Sociale og sundhedsorienterede projekter i alt	59	14.491.101
UDVIKLING AF IDRÆT FOR BØRN	17 (12)	4.165.800

NYE RUM FOR IDRÆTTEN		
Åben "hal"	10 (5)	1.156.770
Nye udfoldelsesmuligheder i naturen	10 (6)	1.378.400
Idræts-lege-pladser	16 (3)	6.838.000
Nye rum for rulleskøjtere og skatere	10 (2)	4.318.841
Sommerdans 2)	13 (0)	2.228.000
Fleksible / mobil anlæg og rekvisitter	4 (4)	940.000
Nye rum for idrætten i alt	61	16.820.011
IDRÆT I SKOLEN	4 (3)	1.715.000
INFORMATION, DEBAT, UDDANNELSE OG KURSER		
Internettet	2 (0)	2.412.630
Information og debat	4 (2)	334.000
Kurser og uddannelse	7 (7)	1.801.198
Information, debat, uddannelser og kurser i alt	13	4.547.828
ALLE PROJEKTER 3)	150	40.166.342
<p>1) Tal i parentes angiver projekter der også hører til under andre typer</p> <p>2) Der er reelt tale om otte projekter, hvoraf to har fået støtte tre gange, og et projekt har fået støtte to gange.</p> <p>3) Mange projekter er placeret under to eller flere projekttyper. Derfor giver en sammen-tælling af antallet og den økonomiske støtte fra IPIP mere end det samlede antal projekter og den samlede økonomiske støtte indenfor hver hovedtype og for alle projekterne tilsammen.</p>		

TABEL 4: Fordelingen af projekterne, som IPIP har støttet, på syv projekt-typer i 1. fase (1999-2000), 2. fase (2001-2002) og hele programperioden (pct.)

Projekt-typer	1. fase 1999-2000	2. fase 2001-2002	Hele perioden
Foreningsudvikling	16	10	13
Nye aktivitetsformer	12	13	12
Social og sundhedsorienterede projekter	56	28	40
Udvikling af idræt for børn	13	11	12
Nye rum for idrætten	16	58	41
Idræt i skolen	5	2	3
Information, debat, uddannelse og kurser	13	6	9

Sammentællingen giver mere end 100 pct., fordi mange af projekterne hører til under to eller flere projekt-typer.

Målene for projekterne

Men selvom det centrale mål for et projekt fx er at etablere en idrætslegeplads for lokalområdet eller at fremme den kropslige / fysiske dimension i børnehaven i samarbejde med den lokale idrætsforening, kan intentionerne for projektet og de mål og idealer som initiativtagerens engagement bygger på være betydeligt bredere end ovenstående projekt-typer rummer. Derfor vil vi supplere ovenstående med en analyse af, hvilke mål ansøgerne selv har formuleret for projekterne, og hvilken betydning de tillægger de mål idrætten, som fremgår af kommissoriet for IPIP (se ovenfor). Analysen bygger på to kilder. For det første bygger analysen på projekternes egne formuleringer, som de kommer til udtryk i projektbeskrivelsen / ansøgningen til IPIP og beskrivelsen af formålet i det oplysningsskema, projekterne har besvaret. Ud fra projekternes egne formuleringer (i ansøgning og oplysningsskema) er en række overordnede mål identificeret, som hver enkelt projekt efterfølgende er indplaceret under, hvis projektet benytter formuleringer, der falder ind under det pågældende mål (tabel 5).

TABEL 5: Projekternes fordeling på forskellige typer af formål (pct.) (N = 150)		
DEN ORGANISATORISKE DIMENSION	Pct.	N
Udvikle idrætsforeningen, etablering af ny forening, fremme foreningsliv og frivillighed, mv.	21	31
Fremme demokrati, fællesskab og folkeoplysning i idrætsforeningerne	16	24
Engagere / involvere "foreningsløse"	13	19
Fremme samarbejdet mellem og aktiviteter på tværs af idrætsforeningen og andre foreninger, institutioner og organisationer	13	19
Fremme nye organisationsformer i idrætten	7	11
Udvikle åbne, uformelle, uorganiserede eller selvorganiserede idrætsaktiviteter	23	34
DEN AKTIVITETSMÆSSIGE DIMENSION		
Fremme udviklingen af en idrætsaktivitet eller bestemte kvaliteter deri	17	25
<i>Den fysiske — rumlige — dimension</i>		
Udviklingen af nye "rum" for idrætten	31	46
DEN SOCIALE OG SUNDHEDSMÆSSIGE DIMENSION		
Idræt for og integration af børn, unge eller voksne med anden etnisk baggrund	17	26
Social og sundhedsmæssig forebyggelse	9	14
Idræt og motion for "idrætssvage" grupper	11	16
ANDRE MÅL		
Styrke det lokale område / lokalsamfundet / et lokalt samlingssted	9	14
Information og debat om idræt	5	7
En sammentælling af procentallene giver mere end 100 pct., fordi mange af projekterne har flere mål der går på tværs af disse kategorier		

Projekternes egne formuleringer om deres mål giver imidlertid ikke hele billedet af, hvilke mål og værdier der har betydning for de ansvarlige for projekterne, bl.a. fordi nogle mål og værdier betragtes som givne (fx sundhed) eller fordi formuleringerne i ansøgningen ofte koncentrerer sig om de mål og værdier, som opfattes som centrale for at opnå støtte fra IPIP. Som supplement til den førstnævnte metode har projekterne derfor også svaret på, hvilken betydning en række mål for idrætten, der bl.a.

findes i kommissoriet for Det Idrætspolitiske Idéprogram, har (haft) for projektet. Da der er tale om “positive mål”, har lederne af projekterne været tilbøjelige til besvare spørgsmålene positivt, dvs. at tillægge alle eller de fleste af de nævnte mål stor eller meget stor betydning. Det er derfor snarere det enkelte måls relative betydning, dvs. i sammenligning med andre mål, man skal bemærke, end andelen, der tillægger det angivne mål stor eller meget stor betydning (tabel 6).

TABEL 6: Fordelingen af projektledernes svar på spørgsmålet: “Hvilken vægt / betydning har følgende mål haft for projektet? (pct.) (N=110)

	Meget stor betydning	Stor betydning	Middel betydning	Lille betydning	Meget lille / ingen betydning
At sikre <u>alle borgere</u> mulighed for at dyrke idræt på en måde, som svarer til deres evner og interesser	20	31	18	17	15
At få grupper, der normalt ikke dyrker ret meget idræt (fx indvandrere, ældre, handicappede, marginaliserede unge), til at dyrke idræt	36	27	18	13	6
At integrere voksne og børn med anden etnisk baggrund end dansk i idrætten og det danske samfund	19	6	24	20	31
At få børn og voksne, der er fremmede overfor foreningslivet, til at dyrke idræt i en forening	30	23	19	14	15
At tilbyde og fremme nye, utraditionelle eller alternative former for idræt og fysisk aktivitet	42	25	13	9	12
At tilbyde idræt sammen med andre fritidsaktiviteter el. andre kulturelle udtryk	26	28	18	15	13

At udvikle idrættens æstetiske kvaliteter	13	18	12	22	36
At fremme målgruppens sundhed	31	24	19	12	15
At fremme målgruppens integration i samfundet	32	21	14	15	18
At fremme målgruppens demokratiske medleven i organiseringen af idrætsaktiviteter og samfundet som helhed	31	23	19	14	14
At forbedre idrættens samspil med miljøet	19	23	10	16	32
At tilbyde idræt på steder, hvor man normalt ikke dyrker idræt	37	18	15	9	21
At tilbyde idræt i samarbejde med eller på tværs af forskellige institutioner, organisationer, grupper, mv.	52	17	18	6	7
At fremme foreningsidræt, der er ledet af frivillige	29	15	18	18	19

Gennemgangen af projekternes målformuleringer viser, at man kan skelne mellem 4 overordnede dimensioner eller typer af mål: *Den organisatoriske dimension*, hvor organiseringsformen er en del af projektets formål, som 56 pct. af projekternes mål falder indenfor; *den social- og sundhedsmæssige dimension*, som 36 pct. af projekternes formål hører under; *den fysisk – rumlige – dimension*, som 27 pct. af projekterne har mål, der hører under; og *den aktivitetsmæssige dimension*, som 17 pct. af projekternes formål tilhører. Den organisatoriske dimension kan yderligere opdeles i seks underkategorier af mål og den social- og sundhedsmæssige i tre underkategorier af mål. Projekter, der har flere eller brede mål, hører i mange tilfælde til under flere mål.

Idrætspolitikken i Danmark er i betydelig grad en politik for, hvordan idrætten skal organiseres, og det er med kulturpolitiske argumenter, at der i mange år har været en stærk politisk opbakning til, at idrætten skal

være organiseret i foreninger, for at stat og kommuner må støtte. Det er måske forklaringen på, at mere end halvdelen af projekterne giver udtryk for mål, der er organisatoriske. 21 pct. af projekterne angiver et mål for projektet, der handler om at *“udvikle idrætsforeningen, danne en ny forening og fremme deltagelse i foreningsliv og frivillighed”*. Det karakteriserer mange af de foreningsorienterede mål, at det er ret upræcise mål for idrætsforeningen, foreningsliv, mv. Man ønsker at styrke, fremme, vise, oprette, uddanne, osv. Under denne kategori er alene medtaget mål, som direkte tager sigte på etablering eller udvikling af idrætsforeninger. 16 pct. af projekterne angiver et mere eksplicit værdi-orienteret mål for at dyrke idræt i en idrætsforening, der handler om at *“fremme demokrati, fællesskab eller folkeoplysning i idrætsforeningerne”*. Fælles for disse mål er ord og begreber som demokrati, fællesskab, etik, engagere og give indflydelse, folkeoplysning, socialisering / dannelse, ol. 13 pct. har formuleret mål for at *“engagere eller involvere foreningsløse i idrætsforeningen”*, dvs. med tydeligt sigte på at dyrke idræt i en forening⁵. Det fælles for disse mål er et ønske om

---

3 Eksempler på mål, der tager sigte på at udvikle idrætsforeningen er “at fremme foreningen gennem et nytænkende og vidensbaseret samarbejde mellem idrætsforeninger, uddannelsesinstitutioner og erhvervsliv”, “lære af de unges måder at organisere sig og være sammen”, “få flere medlemmer til idrætsforeningen”, “uddanne indvandrere / flygtninge til virke i dansk foreningsliv”, “styrke det frivillige arbejde i foreningen”, “udvikle foreningslivet så det i højere grad bygger på ungdomskulturen så de unge vil engagere sig deri som frivillige ledere”, “lære flere børn at være medlem af en forening”, “integrere de ældre i klubberne så de tilføres ressourcer og aktiviteter til gavn for alle”, “at vise rulleskøjteaktiviteten som en foreningsaktivitet også”, “dannelsen af en ny forening for tværidrætslig motion for pensionister, efterlønsmodtager og fortidspensionister”

4 Eksempler på mål der tager sigte på at fremme demokrati, fællesskab eller folkeoplysning i idrætsforeningerne er “fremme forpligtende fællesskab”, “fremme etisk diskussion i foreningen”, “give de unge indflydelse på indhold og struktur, så de opfatter sig selv om ansvarlige for egen idrætsaktiviteter”, styrke demokratiet”, “synliggøre de værdier, der ligger i det sociale arbejde i idrætsforeningerne”, “ny forståelse for folkeoplysning”, “uddanne eller oplære deltagerne fra målgruppen på at stå for aktiviteterne, så projektet kan blive selvkværende”, “fremme deltagerens handlekompetencer, personlige udvikling og udvikle forståelsen for samt motivere til aktivt at indgå i samfundsmæssige sammenhænge”.

5 Eks på mål der sigter på at engagere “foreningsløse i idrætsforeningen: “at få rodløse unge ind i en idrætsforening, som skaber et mere trygt bymidtemiljø”, “at skabe et sted, hvor foreningsløse borgere i mødet med idrætsforeningen måske motiveres til at deltage i idrætsforeningens træning”, “lære målgruppen af fungere i et foreningsliv ved såvel at bidrage til som at modtage foreningsfællesskabet”, “forankre projektets initiativer og aktiviteter i det lokale foreningsliv eller i nyopstartede foreninger”, “give børnene og deres forældre lyst til at deltage i den danske foreningskultur”, “få foreninger til at tage imod og beholde de sårbare børn og unge” og “etablere et værested som fanger de unges opmærksomhed og introducerer til foreningen”.

at rekruttere de såkaldt "foreningsløse". Man ønsker at forankre aktiviteter i et foreningsliv, integrere målgruppen i idrætsforeninger, give børn og unge lyst til at deltage i foreninger, fange de unges opmærksomhed, osv. Det interessante er, at mange af disse projekter ikke foregår i foreninger men alligevel har som et af projektets mål at få deltagerne til at gå til idræt i en forening (gælder både idræt i kommunale institutioner, "åben hal" projekter og idrætsplads-projekter. En række af de projekter, som er kategoriseret under den sociale- og sundhedsmæssige dimension, har også dette sigte, men det fremgår ikke eksplicit af målene for disse projekter (gælder især integrations-projekterne). Endelig har 13 pct. af projekterne mål for at *"fremme samarbejdet mellem og aktiviteter på tværs af idrætsforeningen og andre foreninger, institutioner og organisationer"*⁶. Fælles for disse mål er et ønske om et samarbejde mellem foreninger og især kommune, skole og kommunale børnepasnings- og fritidsinstitutioner, men også enkelte projekter, hvor målet er et samarbejde med det private erhvervsliv. Det handler om at etablere, udvikle og afprøve et samarbejde mellem forskellige parter, skabe grobund for fælles opgaveløsning osv.

Samler vi disse forenings-orienterede formål, angiver 38 pct. af projekterne bl.a. formål, der tager sigte på at udvikle og fremme deltagelsen i idrætsforeningen, dvs. mål der enten tager sigte på foreningsudvikling generelt, fremme af demokrati og folkeoplysning i foreningen og / eller at engagere "foreningsløse" i et foreningsliv. Medtages endvidere de projekter, hvor målet bl.a. er at fremme et samarbejde mellem foreninger og især kommunale institutioner er det 43 pct. af projekterne, der bl.a.

---

6 Eksempler på mål der tager sigte på at fremme samarbejde mellem idrætsforeninger og andre foreninger og kommunale institutioner, m.fl.: "afprøve samarbejde mellem det offentlige og foreningslivet om en fælles indsats på ungdomspolitikken", "afprøve nye veje i foreningsarbejdet ved at fokusere på det tværfaglige samarbejde mellem foreninger, kommune og institutioner", "at etablere og udvikle et samarbejde på tværs mellem de kommunale pasningstilbud, det pædagogiske uddannelsesområde og foreningslivet i kommunen", "ved et samarbejde mellem skole-SFO-idrætsforening at skabe lyst / interesse for begyndende idrætslederuddannelse for unge", "give eksempler på hvordan idrætsundervisningen i skole og forening kan have glæde af hinanden", "at skoler, SFO'er, idrætsforeninger, væresteder og klubber i stort omfang anvender idrætslegepladsen i forbindelse med deres aktiviteter", "udvikle og forankre hele det lokale netværk gennem samarbejde mellem de lokale foreninger, offentlige institutioner, erhvervslivet, grundejerforeninger m.m." og "at skabe et samarbejde omkring udvikling af alsidige bevægelsestilbud i skoven til lokalbefolkningen".

tager sigte på at styrke og udvikle foreningslivet. Der er også andre projekter, som sker indenfor forening eller i samarbejde med foreninger, der ikke er medtaget her, fordi formålene ikke eksplicit tager sigte på udvikling / bevarelse af forening eller foreningsliv. Som det fremgår senere, er idrætsforeninger direkte involveret i og medansvarlig for 70 pct. af projekterne og i yderligere 13 pct. af projekterne er idrætsforeningen en væsentlig samarbejdspartner uden at have (med)ansvaret for projektet.

Svarene på de lukkede spørgsmål om, hvilken betydning lederne af projekterne tillægger forskellige mål for idrætten bekræfter den store betydning de forskellige foreningsorienterede mål tillægges. Målsætningen "at fremme foreningsidræt, der er ledet af frivillige", tillægger 29 pct. af projekterne meget stor betydning for projektet. "At få børn og voksne, der er fremmede overfor foreningslivet, til at dyrke idræt i en forening" og "at fremme målgruppens demokratiske medleven i organiseringen af idrætsaktiviteter og samfundet som helhed", tillægger 30 pct. af projekterne meget stor betydning for deres projekt. 45 pct. af projekterne tillægger mindst en af de to mål, som er deciderede foreningsmål, meget stor betydning, og tager vi også demokrati-målet med, er det 55 pct. af projekterne, der tillægger mindst et af de foreningsorienterede formål meget stor betydning. Kun 9 pct. af projekterne tillægger alle tre foreningsmål lille eller ingen betydning. Det store, store flertal af projekterne har altså meget positive holdninger til foreningsidræt, selvom programmet fra flere sider er blevet udlagt som et alternativ til idrætsforeningerne. Til forskel fra projekternes egne formuleringer af målet for projektet tillægges samarbejdet med andre foreninger eller institutioner en meget større rolle i besvarelsen af de lukkede spørgsmål. 52 pct. af lederne svarer, at de tillægger det meget stor betydning "at tilbyde idræt i samarbejde med eller på tværs af forskellige institutioner, organisationer, grupper, mv.". Denne forskel fra projektenes egne formåls-beskrivelser afspejler muligvis, at dels er disse mål udtryk for den generelle ånd bag IPIP, og dels adskiller mange af projekterne sig netop fra den mere traditionelle idræt ved i højere grad at bygge på et samarbejde med andre foreninger og institutioner og at beskæftige sig med andre idrætsaktiviteter.

Til trods for at Det Idrætspolitiske Idéprogram især tager sigte på at styrke mulighederne for at dyrke idræt udenfor idrætsforeningerne giver mere end 40 pct. af projekterne udtryk for mål, der på en eller anden måde tager sigte på at udvikle idrætsforeningen, fremme deltagelsen deri eller fremme samarbejde mellem idrætsforeninger og især kommunale institutioner, mens det kun er 28 pct. af projekterne, der tager sigte på at fremme idræt under andre organiseringsformer end forening, dvs. idræt organiseret af især kommunale institutioner, eller idræt der ikke kræver en formel organisering i form af fx medlemskab i en forening. 8 pct. af projekterne tager sigte på at fremme *“idræt under andre organiseringsformer”* end den traditionelle foreningsmodel⁷. Det fælles for disse projekter er bl.a. et mål om at fremme idræt under andre organiseringsformer end forening – i flere tilfælde dog i samarbejde med forening – primært i ungdoms- og fritidsklub, børnehaver, skolefritidsordninger, ol. men også i andre kultur-institutioner og offentligt organiseret med selv-forvaltning. Der er dog flere projekter, der også bygger på denne organiseringsmodel uden at have det som udtrykkeligt formål. I det hele taget er det ganske få projekter, der eksplicit har som formål at skabe et alternativ til foreningen som den dominerende organisationsform i idrætten. Der er snarere tale om, at især kommunale institutioner ønsker at tilbyde idræt. 22 pct. af projekterne tager bl.a. sigte på, at *“udvikle åbne, uformelle, uorganiserede eller selvorganiserede idrætsaktiviteter”*⁸. Disse projekter har det til fælles, at de alle bl.a. tager sigte på at fremme muligheden for at dyrke

---

7 Eksempler på mål der tager sigte på at fremme idræt under andre organiseringsformer: “at afprøve en model for et børnekulturhus ved at arrangere workshops med forskellige former for bevægelse / idræt for børn, der ikke ellers deltager i de mere almene idrætsgrene”, “kvalificere SFO pædagoger til at igangsætte og videreudvikle idrætsaktiviteter” og “etablering af idrætsbørnehave med det formål at børnene stifter bekendtskab med forskellige former for idræt og lege, oplever glæden ved kropslige aktiviteter og udvikler deres motorik”.

8 Eksempler på mål der tager sigte på åbne, uformelle, uorganiserede eller selvorganiserede idrætsaktiviteter: “iværksætte selvorganiseret leg blandt børn på tværs af etnisk baggrund, alder og sociale skel”, “eksperimentere med idrætshallernes optimale udnyttelse og reservere halkapacitet til indendørs og uformel aktivitet i lokalsamfundet i overensstemmelse med de lokale beboeres ønsker”, “at skabe et internetbaseret mødested for idrætsaktive danskere”, “at muliggøre uformelle og uorganiserede idrætsaktiviteter for børn, unge samt voksne”, “at skabe mulighed for aktivitet, så normalt ikke-organiserede kan finde en indfaldsvinkel til (daglig) aktivitet”, “at skabe spontane udfoldelsesmuligheder for større børn og unge i Vollmose – som en del af fælled, hvor man på tværs af etnicitet og alder kan mødes omkring aktiviteter i det frie rum” og “at arrangere åben dans for byens borgere”

idræt uden at skulle melde sig ind i en forening eller anden form for formel organisering. Andelen af projekterne, der reelt tager sigte på dette er dog større, fordi en række af de projekter, som nedenfor er kategoriseret under den “rumlige dimension”, tager sigte på uformel eller selvorganiseret deltagelse uden formelt medlemskab (uden at dette er formuleret eksplicit i formålet for disse projekter).

Formålet med IPIP er at fremme den kulturpolitiske dimension i idrætten, og selvom konkretiseringen deraf i kommissoriet også indeholder mål, som kan betragtes som social- og sundhedspolitiske (punkt 2 og 8), så er det overraskende, at mere end hver tredje af de støttede projekter har mål, der hører under den “sociale og sundhedsmæssige dimension. Under denne dimension udskiller sig tre kategorier af formål. Det oftest forekommende formål under denne dimension er mål, der tager sigte på *“idræt for og integration af børn, unge eller voksne med anden etnisk baggrund”*, som 17 pct. har mål for⁹. Det fælles for disse mål er ønsket om at få indvandrere, flygtninge og børn deraf til at dyrke idræt og derved fremme integrationen i det danske samfund. Mere almen *“social og sundhedsmæssig forebyggelse”* angiver 9 pct. af projekterne at have som deres mål¹⁰. Fælles for disse mål er et ønske om forebyggelse – mod “uhensigtsmæssig adfærd”, kriminalitet, overvægt, mv. – men det er bemærkelsesværdigt, at der kun er ganske få projekter der explicit har som mål at fremme sundheden. Den sidste kategori af mål under den sociale og sund-

---

9 Eksempler på mål der tager sigte på integration af indvandre og flygtninge: “integrere familierne i dansk idrætsliv og foreningsliv”, “integration mellem børn af anden etnisk baggrund og ældre i lokalområdet”, “integration af målgruppen i foreningsarbejde og bevægelseskultur”, “give danskere kendskab og forståelse for andre kulturer”, “inddrage flere børn og unge med dansk og anden etnisk baggrund i idrætsaktiviteter i fritiden og derved styrke samværet mellem danske og etniske borgere”, “uddanne indvandrere / flygtninge til virke i dansk foreningsliv” og “at finde ud af om de ældre indvandrerkvinder har en fysisk kultur, de kunne tænke sig at videreføre i Danmark”.

10 Eksempler på mål under denne kategori er “social og sundhedsmæssig forebyggelse for børn og unge for dermed at fremme livskvaliteten / selvværd- og tillid og integration i samfundet”, “synliggøre de værdier, der ligger i det sociale arbejde i idrætsforeningerne”, “fremme sundheden ...”, “forebyggelse mod børns og unges uhensigtsmæssige adfærd”, “at få børn og unge ud i deres nærområde og væk fra midtbyen”, “at fastholde de unge i landsbyen”, “at legepladsen bliver arnested for udvikling af nye (selv)organiseringsformer, som kan medvirke til en bedre integration og derigennem kriminalitetsdæmpende”, “at forebygge overvægt og kriminalitet blandt de unge” og “at få seniorerne op af lænestolene, ud at møde andre mennesker, at styrke fysikken og derved medvirke til en forbedret sundhedstilstand og en forbedret livskvalitet”.

hedsmæssige dimension er mål, der tager sigte på *“idræt og motion for ‘idrætsvage’ grupper”*, som 11 pct. af projekterne har mål, der falder indenfor¹¹. Disse mål tager sigte på forskellige grupper, som man enten ved eller antager dyrker meget lidt idræt, og som man tror, at idræt kan have betydning for, bl.a. mennesker udenfor arbejdsmarkedet, svage ældre, indvandrere, stofmisbrugere, alkoholikere, sindslidende, udviklingshæmmede og ældre døve. Den store betydning, de social- og sundhedspolitiske mål tillægges i projekternes egne formuleringer, bekræftes af svarende på det lukkede spørgsmål om forskellige måls betydning for projektet. 36 pct. tillægger det stor betydning, “at få grupper, der normalt ikke dyrker ret meget idræt, til at dyrke idræt”. 32 pct. tillægger det stor betydning, “at fremme målgruppens integration i samfundet”. Og 31 pct. tillægger det stor betydning “at fremme målgruppens sundhed” (31 pct.). Lidt færre, 19 pct., tillægger det stor betydning “at integrere voksne og børn med anden etnisk baggrund end dansk i idrætten og det danske samfund”, der helt svarer til andelen, som selv har formuleret dette mål i projektbeskrivelsen. Selvom ganske få af projekterne har eksplicitte sundhedsorienterede formål, svarer hver tredje af projekterne alligevel, at det har stor betydning for projektet at fremme målgruppens sundhed. Det kan skyldes, at det ganske enkelt opfattes som en basal værdi ved idrætten, man ikke behøver at ekspliciterer. Når integration af børn og voksne med anden etnisk baggrund tillægges betydelig mindre betydning kan det i høj grad forklares med, at målet er betydeligt mere konkret, idet det er knyttet til en ganske præcist defineret gruppe. Flere føjer fx til i margen på deres svar, at dette mål har lille betydning for projekter, “fordi der ikke bor nogen i området”.

“Den rumlige dimension” i idrætten er efter alt at dømme det område, som IPIP især har søgt at fremme udviklingen indenfor. 30 pct. af projekterne har eksplicitte mål, der tager sigte på at fremme *“udviklingen af*

---

11 Eksempler på projekter der tager sigte på idræt og motion for mennesker udenfor arbejdsmarkedet, svage ældre, indvandrere, stofmisbrugere, alkoholikere, sindslidende, udviklingshæmmede, ældre døve, m.fl.: “Udvikle idrætsforeningen / foreninger til at tage imod og beholde de sårbare børn og unge”, “organisere og udvikle åbne, uorganiserede tilbud til opsamling af de ikke idrætsvante”, “give mulighed for idræt for sindslidende”, “øge deres fysiske og psykiske velvære, sociale relationer og nedbryde isolation og fordomme omkring sindslidende og indføre idrætskulturen i den psykiatriske verden” og “idræt og personlig udvikling for sent udviklede unge”.

nye "rum" for idrætten"¹². Fælles for disse mål er et ønske om større fleksibilitet og rummelighed for, hvor idrætten kan udfolde sig – ved at åbne og synliggøre byens rum for idræt (midtbyen, parker, havnen, osv.), etablering af udendørs faciliteter til fri benyttelse (dans, rulleskøjteløb), synliggørelse af naturens muligheder for idrætslig aktivitet og etablering af lokale samlings- og mødesteder for idræt (idrætslegepladser). Den rumlige dimensions relative betydning bekræftes af svarende på det lukkede spørgsmål, hvor 37 pct. svarer, at de tillægger det stor betydning "at tilbyde idræt på steder, hvor man normalt ikke dyrker idræt".

I sammenligning med den "organisatoriske dimension" og "den rumlige – fysiske – dimension" spiller "den aktivitetsmæssige dimension" en relativ lille rolle. 17 pct. af projekterne har bl.a. formål, der handler om at *"fremme udviklingen af en idrætsaktivitet eller bestemte kvaliteter derved"*¹³.

12 Eksempler der tager sigte på udviklingen af nye rum for idrætten: "fleksibel anvendelse af rummet (fx v.h.j.a. rekvisitter, grej, mv.)", "styrke idrætten i "byens rum" eller "det offentlige rum" (fx midtbyen)", "at skabe et trygt og godt sted, i centrum af byen, hvor motion kan dyrkes i det fri og som er attraktivt for hele familien", "at inddrage de tidligere råstofgravsområder øst for Rønne under afholdelsen af DGIs landsstævne som et rum, hvor oplevelse, natur og idræt kan mødes for at vise nye veje for idræts- og friluftslivet, hvor en mindre skarp opdeling mellem idrætsanlæg og områder til generelt friluftsbredning kan bringe idrætten ud i landskabet ...", "etablere en rundløbsbane for rulleskøjteløb under Bispebuen i København", "at åbne byens rum op for bevægelse på hjul", "at synliggøre muligheder for at udnytte byens rum til aktiviteter", "sætte fokus på havnens muligheder for idrætsudfoldelse og kulturelle aktiviteter", "at etablere et område, hvor børn får mulighed for fysisk udfoldelse, leg og oplevelser", "skabe et samlingspunkt for børn, unge og voksne omkring Egebjerg skole, hvor der er utraditionelle fritidsaktiviteter ved udnyttelsen af skolegården og de frirum, der er omkring skolen", "at etablere et sted, hvor mennesker på tværs af alder, køn, kulturel baggrund og færdigheder kan have det rart sammen til hverdag og til "fest", sommer og vinter, i frikvarter og fritid" og "at skabe nye rum for dansen, som en del af idrætten".

13 Eksempler på mål der tager sigte på at udvikle eller forny bestemte kvaliteter ved idrætten er: "At etablere hurtigløb på skøjter, som en ny del af skøjtekulturen på Genforeningspladsen", "at etablere et samarbejde mellem eksperter på meget forskellige områder – idrætsudøvere, kunstnere, m.fl. – i et tematisk projektarbejde i et for alle eksperter usædvanligt rum", "at pege på pædagogiske/faglige kvaliteter i arbejdet med musik/bevægelse", "at styrke en kropslig udfoldelse med et æstetisk islæt", "at udvikle aktiviteten svømning til vandidræt, så den indeholder andet og mere end den traditionelle banesvømning..", "at skabe en ny træningskultur, som foregår i det fri, som er støttepunkt for anden træning i naturen, som er sjov og udfordrende, som giver helhedstræning og er dynamisk, som udføres i enkle redskaber og som er et alternativ til de kommercielle fitnesscentre", "målet er at introducere kystrafting (og whitewater rafting) i Danmark", "at udvikle aktiviteten battle, som en alternativ tværgående idrætsaktivitet med en række kvaliteter som nuancere det eksisterende idrætsbillede", "at ændre strandkulturen, så det om få år er helt normalt at den lokale strandkiosk udlejer svømmedragter til badegæsterne", "at give skovgæster, skoler, klubber og institutioner nye og alternative fysiske udfoldelsesmuligheder i skoven", "at udbrede træklating/leg i tovbaner som bevægelsesaktivitet for nye deltager-

Fælles for disse mål er, at man ønsker at fremme og udvikle nye (eller i Danmark meget lidt kendte) eller alternative idræts-former. Det drejer sig om hurtigløb på skøjter, udvikling af musik og bevægelse, fremme af dans som fysisk genre, forskellige svømme-, vand- og strandaktiviteter, en ny-konstrueret "idræt" (Battle) samt idræt og fysisk aktivitet i naturen. Man ønsker at "forny idrætten", fremme særlige kvaliteter ved idrætten, osv. Projekter, hvis formål er at skabe nye rum og tilbud for velkendte aktiviteter som rulleskøjteløb og dans er ikke medtaget under denne kategori. Disse projekter tager ikke sigte på at udvikle en ny aktivitet eller fremme særlige kvaliteter derved men på at skabe bedre betingelser for aktiviteten (fx ved at fremme dans i skolen, give muligheder for at danse udendørs om sommeren og ved at afholde rulleskøjtearrangementer). Til forskel fra analysen af projekternes egne formuleringer om projektets mål tillægges den aktivitetsmæssige dimension relativ stor betydning i besvarelsen af det lukkede spørgsmål. 42 pct. af de, der har besvaret oplysningsskemaet, svarer, at de tillægger det stor betydning "at tilbyde og fremme nye, utraditionelle eller alternative former for idræt og fysisk aktivitet". Besvarelsen af det lukkede spørgsmål viser imidlertid også, at de mere snævre kulturpolitiske og miljøpolitiske mål tillægges relativ lille betydning. Henholdsvis 13 pct. og 20 pct. tillægger det meget stor betydning "at udvikle idrættens æstetiske kvaliteter", og "at forbedre idrættens samspil med miljøet".

De fleste af de formulerede mål for projekterne kan indplaceres under ovenstående kategorier af mål. Nogle af målene falder dog udenfor og andre indeholder andre dimensioner. Den vigtigste af disse er "lokalsamfundsdimensionen", som 9 pct. af projekterne bl.a. tager sigte på. Det er især projekter, der tager sigte på at etablere en idrætslegeplads, som også

---

grupper", "at udbrede børns kendskab til dans som udtryk og fysisk genre", "at tilbyde utraditionelle eller alternative former for idræt".

indeholder den lokale dimension¹⁴. Endelig har 5 pct. af projekterne mål, hvis sigte er *“information og debat om idræt”*¹⁵.

Fra første til anden fase er der sket en klar forskydning i projekternes mål (tabel 6). For det første andelen af projekterne, som bl.a. har foreningsmål, faldet fra 49 pct. af projekterne i den første fase til 30 pct. i den anden fase af programmet, mens andelen af projekterne, der bl.a. tager sigte på at fremme idræt udenfor foreningerne, næsten er fordoblet fra 18 pct. til 34 pct.. For det andet er andelen af projekterne med bl.a. social- og sundhedspolitiske mål faldet fra 44 pct. til 28 pct. For det tredje er andelen af projekterne, som bl.a. har som formål at skabe nye “rum” for idrætslig udfoldelse, vokset fra 13 pct. i den første fase til 42 pct. i den anden fase. Dette bekræfter altså de ændringer af programmet, som analysen af projekttyperne viste.

Det seneste årti har ledelse og offentlig forvaltning i stigende grad taget målstyring i brug i stedet for detaljeret regelstyring. Skoler og daginstitutioner skal formulere mål for deres virksomhed, og denne idé har også vundet indpas i den seneste ændring af Folkeoplysningsloven, hvor det nu er en forudsætning for, at foreningerne kan blive godkendt som tilskudsberettiget, at de har formuleret et (folkeoplysende) formål. Bag det omsiggribende krav om, at enhver organisatorisk enhed skal formulere sine mål for virksomheden, ligger et naturligt ønske om, at organisationen skal være bevidst om, hvad den arbejder for. Men bag denne tendens ligger også en overdreven forestilling om, at formuleringen af mål er bestemmende for de konkrete aktiviteter i organisationen.

---

14 Eksempler på lokalsamfundsmål er: “et stærkere og mere synligt lokalt idrætsliv – såvel det organiserede som uorganiserede”, “at skabe et samlingssted for fællesskab på tværs af alder, køn og færdigheder”, “styrke det sociale og multikulturelle liv i lokalområdet” og “arrangere en årlig tilbagevendende kultur- og idrætsbegivenhed i lokalområdet”.

15 Eksempler på mål der tager sigte på information, debat, mv. er: “at producere 8 TV-udsendelser der skal inspirere børn til fysisk aktivitet og bedre kost og inspirere lærere og beslutningstagere til at fremme dette”, “at skabe grobund for udvikling og fornyelse af idræt og at udvide børns og voksnes syn herpå”, “information og debat om idrætten”, “at vise hvordan man kan gøre et idrætsstævne mere grønt – stævnet skulle gerne være et foregangs eksempel for andre stævner”, “strukturere og samle alle informationer om miljøarbejde på idrætsområdet og derved medvirke til, at vigtig viden og erfaring formidles videre”, “det er projektets klare intention, at battle skal kunne vise alternative indgangsvinkler til idrætslig udfoldelse (...) der får deltagerne til at sætte spørgsmålstegn ved deres opfattelse af idrætten som en kendt størrelse”.

For det første er målene ofte så abstrakte og almene, at de har lille værdi som styringsredskab. For det andet – og nok så væsentligt – er aktiviteterne først og fremmest traditionsbestemte. For det tredje er der ingen enkle handlings- og aktivitetsanvisninger på, hvordan almene og abstrakte sociale og kulturelle mål som fx demokrati og integration opnås. Nærlæsningen af projekternes mål-formuleringer giver det indtryk, at de fleste af projekterne er meget vidtløftige og idealistiske. Bag dette ligger givetvis en stærk tro på idrættens mange kvaliteter og betydninger for næsten hvad som helst. Men det er givetvis også udtryk for ansøgernes forventning om, at det mere er målene, der gives støtte til, end de konkrete aktiviteter. Det er i hvert tilfælde bemærkelsesværdigt, at mange af ansøgningerne til IPIP gør meget ud af at beskrive, hvad man vil opnå, mens der står meget lidt om, hvilke aktiviteter man vil beskæftige sig med og hvordan man vil gøre det. Det står i stærk kontrast til de fleste idrætsforeninger, hvor man normalt ikke gør sig store tanker om aktiviteternes mål og betydning. I en undersøgelse af idrætsforeningerne fra 1993, hvor lederne også blev bedt om at beskrive deres mål, var de typiske svar meget kortfattede og konkrete uden den samme vidtløftighed, som kendetegner de IPIP-støttede projekter. De beskrevne mål gik typisk ud på dyrke og fremme den pågældende idrætsgren, udvikle den enkelte idrætsudøvers eller holdets færdigheder, sekundært at fremme interessen for foreningens aktiviteter. En typisk besvarelse fra en idrætsforening var: *“Idræt”; “cykelklub”; “At få så mange som muligt til at dyrke squash”; “Udøvelse af badminton-spillet”; “ At fremme interessen for og udvikle færdighed i svømning”*. Der var dog også en del foreninger, der forholdt sig til bagvedliggende formål: *“Ved samarbejde og kammeratskab at fremme idræt i sunde former”; “Ved idræt og andet kulturelt virke at fremme den enkeltes og fællesskabets sundhed og trivsel”; “Skabe livsglæde og livskvalitet gennem udøvelse af badminton-sporten”; “Vores formål er at gøre det muligt for folk herude at dyrke gymnastik lokalt. Så vi skal finde ud af, hvad folk i vores område har lyst til af den slags. Det er alt, hvad vi kan gabe over* (Ibsen, Bjarne og Hansen, Vivian (1994): *Kredsene og folkeoplysningen*. Samarbejdsudvalget mellem konsulenterne i oplysningsforbundene og idræts- og ungdomsorganisationerne, side 34). Denne forskel mellem idrætsforeningerne og de her analyserede projekter kan måske skyldes, at ansøgerne har tilpasset sig IPIPs krav og

forventninger om eksplicitte mål for projekterne. Endvidere er gennemførelsen af et projekt ofte en proces, der begynder med relativt brede mål og ideer, der først senere omsættes i konkrete aktiviteter, som derfor ikke fremgår af den første projektbeskrivelse.

Men selvom programmet lægger op til nytænkning, formulering af nye mål og ideer og afprøvning deraf, så er målene for de fleste af projekterne velkendte og traditionelle i idrættens univers: foreningsidrætten som mål i sig selv; fremme demokrati og forpligtende fællesskab; engagere de såkaldt "foreningsløse", styrke identitet, fællesskab, social forebyggelse og sundhed gennem idrætten. Den helt dominerende tanke bag disse mål er, at idrætten er et vigtigt middel, mens idrætten som en mangfoldighed af kulturelle udtryk spiller en lille rolle. Det eneste mål, som et stort antal projekter giver udtryk for, der afviger fra de dominerende holdninger i idrætten, er ønsket om et tværgående samarbejde mellem idrætsforeninger, kommunale institutioner og andre lokale aktører. Men selvom målene er velkendte og traditionelle kan praksis sagtens være ny. Desværre giver grundlaget for denne erfaringsopsamling ikke mulighed for dybere analyse af praksis i projekterne.

Hvorfor ændringen i fordelingen af støttede projekter?

Såvel analysen af projekternes fordeling på de fire strategiområder og de mere differentierede projekttyper som analysen af projekternes mål viser, at programmet har undergået en betydelig forandring fra den første fase (1999 og 2000) til den sidste fase (2001 og 2002). Foreningsdimensionen og den social- og sundhedspolitiske dimension har tabt terræn, mens den rumlige dimension og tæt forbundet dermed nye organiseringsformer har fået langt større betydning. Denne ændring synes først og fremmest at være et resultat af en helt bevidst ændring i IPIPs strategi fra slutningen af 2000. I et strategi-papir fra oktober 2000 foretog IPIP en analyse af ansøgningerne fra det første år, som man mente ikke havde levet op til forventningerne til programmet. *"Programmet har ikke det første af sin 3½-årige levetid fået markeret sig med den idérigdom og fornyende styrke, det var tiltænkt (...). Det er opfattelsen, at kun de færreste af de samlede ansøgninger lever*

op til programmets intentioner om udvikling, nytænkning og fornyelse". Kritikken af ansøgningerne gik for det første på, at en forholdsvis stor del af ansøgerne var foreninger, der søgte om penge til "normale eller sædvanlige aktivitetsområder", som man ønskede finansieringsbidrag til, eller til fornyende aktiviteter "med så begrænset et perspektiv i forhold til formidling og spredning af initiativerne, så de næppe kan tillægges betydning for andre end en lille kreds i den pågældende forening". For det andet syntes man, at mange af ansøgningerne stammede fra "...sundheds- og socialsektoren og vedrører tilskud til initiativer rettet mod fysiske udfoldelsesmuligheder for særlige patient- eller klientgrupper. Der er som oftest tale om prisværdige initiativer, men indhold og formål fjernt fra programmets kulturpolitiske sigte". På baggrund af begrænsningerne i ansøgningerne til programmet valgte arbejdsgruppen at skærpe profilen og tage initiativ til en række satsninger. "...Programmet skal være mere grænsesøgende, udgøre en udfordring for idrætsorganisationerne og være med til at sætte den idrætspolitiske dagsorden". Indenfor strategiområdet "Nye udfoldelsesmuligheder" tog man bl.a. initiativ til sommerdans og rulleskøjtearrangementer, eksperimenter med "idrætsballen som åben indendørs fælles for uformel aktivitet i lokalsamfundet" samt etablering af lokale idrætslegepladser. Indenfor strategiområdet "Nye partnerskaber" ønskede man at etablere "et koordinerende samarbejde med landsdækkende initiativer som fx Børnekulturrådet, oplysningsforbund, kulturelle institutioner, Friluftsrådet, humanitære og forebyggende organisationer og forskellige offentlige myndigheder" med den hensigt at inspirere dem til at påtage sig et ansvar for iværksættelse af kropsudfoldelse på deres respektive områder og at drage fordel af deres landsdækkende og administrative karakter. Indenfor "Ny organisering" iværksatte arbejdsgruppen en demokratikampagne rettet mod unge med en konkurrence – *Unge, idræt, fremtid og demokrati* – hvor unge kunne indsende forslag til IPIP med "bud på, hvordan en rummelig idrætsklub med plads til mange meninger, bør fungere". Tanken var, at erfaringerne derfra skulle bruges til at gøre noget tilsvarende overfor andre grupper. Strategiområdet "Ny mening" ønskede man at bl.a. at fremme ved et samarbejde med højskolen, Team Danmark og andre kulturelle genrer. Hvordan er det gået for programmet i forhold til denne prioritering? Tilbagegangen for projekter med et socialt og sundhedsmæssigt sigte og projekter, der tager sigte på foreningsudvikling, og den store vækst i

antallet af projekter, der tager sigte på nye rum for idrætslig aktivitet, kan altså forklares med denne mere målrettede strategi mod bestemte områder fra slutningen af 2000. Bortset fra projekter til fremme af idræt for sindslidende, et enkelt initiativ til udvikling af idræt for tosprogede (indvandrere og flygtninge) og et projekt, hvis mål er at få overvægtige unge til at dyrke idræt, har programmet ikke taget initiativer til idræt for særlige grupper eller til fornyelse af idrættens placering i forhold til sundheds- og socialpolitikken, selvom det faktisk udgør to af de ti punkter i programmet. Af de nævnte prioriteringer i strategipapiret fra efteråret 2000 er det reelt kun initiativerne indenfor "Nye udfoldelsesmuligheder", der er lykkedes (eller som programmet har nået). Resultatet af demokratikampagnen var mildt sagt beskedent: Kun ti grupper indsendte et forslag, og det ene af de to ungdomsprojekter, der vandt, er allerede ophørt. Endelig er det foreslåede samarbejde med højskolen, Team Danmark og andre kulturelle genrer om udvikling af idrættens mening og indhold i forhold til æstetisk kvalitet ikke blevet til noget; og det samme gælder ideerne om et koordinerende samarbejde med andre landsdækkende institutioner og organisationer.

Projekternes karakter og indhold

Som anført ovenfor kan en organisation eller et projekt ikke alene bedømmes på dets mål og hensigter. Der er sjældent en nær og entydig sammenhæng mellem mål og handling. Derfor må enhver organisation – projekt, forening, kommunal institution eller privat virksomhed – først og fremmest karakteriseres efter og bedømmes på sine konkrete handlinger og aktiviteter. Det gælder også projekterne støttet af IPIP. Desværre er oplysningerne om aktiviteterne begrænsede. Dels var mange af projekterne ikke påbegyndt eller i begyndelsesfasen, da oplysningerne derom blev indsamlet. Dels er oplysningerne om de konkrete aktiviteter for mange projekters vedkommende særdeles overfladiske (både i ansøgningen og i oplysningsskemaet). De fleste nøjes med at nævne, hvilke idrætsaktiviteter de beskæftiger sig med, og skriver meget lidt om, hvordan de gør det. En egentlig indholdsanalyse forudsætter observatio-

ner af aktiviteterne, som er gennemført i flere af evalueringens caseundersøgelser. Indholdsanalysen i denne erfaringsopsamling begrænser sig derfor til tre dimensioner ved projekterne, som indholdsbeskrivelserne viser, at man kan man differentiere projekterne efter.

Den første dimension handler om karakteren af projektet. Udfra projekternes indholdsbeskrivelser kan man skelne mellem 5 forskellige:

- ▶ “Den vedvarende aktivitet”
- ▶ “Projektet”
- ▶ “Arrangementet”
- ▶ “Kurset”
- ▶ “Faciliteten”

“DEN VEDVARENDE AKTIVITET” kendetegnes ved, at der typisk foregår træning eller anden aktivitet en gang om ugen igennem en længere periode for en relativ fast gruppe, og hvor IPIPs støtte går til igangsætning og udvikling af denne aktivitet (hvorvidt aktiviteten formår at fortsætte efter IPIP-støtten ophør er i denne sammenhæng irrelevant). Denne aktivitetsform finder vi typisk i nye idrætsaktiviteter og i aktiviteter for grupper, der dyrker relativt lidt idræt. Et eksempel på denne aktivitets-type er “Vandidræt”, som omfatter fast ugentlig undervisning for forskellige grupper samt åbent hus arrangementer, legetræf, inspirationsbesøg, kurser og stævner, alt sammen organiseret af en nyetableret forening. “Brug bolden” er et andet eksempel på en vedvarende aktivitet, hvor der oprettes en daginstitution, hvor børnene kan dyrke forskellige idrætsgrene, og samtidig etableres et tæt samarbejde med lokale idrætsforeninger for at få flere børn til at dyrke idræt i en forening. Et tredje eksempel er “Senior motion i Øster Hornum”, hvor ældre hver mandag formiddag mødes til forskellige idræts- og motionsaktiviteter og kaffe og socialt samvær. “Den vedvarende aktivitet”, som 31 pct. af projekterne tilhører, der den aktivitetsform, der ligner den traditionelle foreningsidræt mest.

“PROJEKTET” adskiller sig fra den “den vedvarende aktivitet” ved et mere afgrænset tidsforløb og ved i mindre grad at tage sigte på en fortsættelse, selvom initiativtagerne gerne ser gentagelser deraf. “Projektet” har i højere grad karakter af et forsøg eller et særligt fremstød for en

aktivitet eller en idé. Som et eksempel på et "projekt" er "Streetsport", som gik ud på at finde og "uddanne" streetmasters blandt såvel asylansøgere som danskere, der efterfølgende skulle organisere 14 legedage og igangsætte leg i lokalområder. "Integration og bevægelse" er et andet eksempel, som gik ud på at kombinere idræt og sprogindlæring på to temaer: vestlig idrætskultur og flygtningenes egen kropskultur. Et tredje eksempel er "unge og demokrati i århusiansk foreningsliv", som gik ud på dels at igangsætte aktiviteter af unge for unge i egen forening, dels at afholde idrætsmessen "Sport O' Holiday" i Ridehuset i Århus. 33 pct. af projekterne tilhører denne type, men denne type udgør en mindre andel af projekterne i anden fase af programmet end i den første fase.

"ARRANGEMENTET" omfatter stævner, festivals, åbent tilbud om en aktivitet, ol. "Global 2000" er et typisk arrangement, hvor 120 spillere fra danske og etniske klubber deltog i en turnering over tre weekends, hvor man først afviklede en turnering, hvor spillerne fra danske og etniske hold var blandet, og derefter afviklede en turnering, hvor spillerne spillede på deres egne hold. "Street Games" er et andet eksempel på et "arrangement", hvor idræt og anden kultur blev integreret under Svendborg Festdage. Et tredje eksempel på et arrangement er "Byen på rulleskøjter", hvor 10 rulleskøjtearrangementer – åben for alle uden forhåndstilmelding og betaling – blev afholdt. 9 pct. af projekterne kan betegnes som et "arrangement".

"KURSET" omfatter afholdelsen af et kursus, en konferencen, en uddannelse eller en udstilling. "Mening med livet – idræt med mening" er et kursus, der går ud på at motivere og uddanne idræts svage grupper til idrætsambassadører med sigte på efterfølgende at etablere "idræt i dagtimerne" for idræts svage grupper. Et andet eksempel er udstillingen "Idræt som livsstil", afholdt på Viborg Centralbibliotek, der fortalte om den udvikling som gymnastik og idræt har gennemgået". 6 pct. af projekterne har karakter af et "kursus".

"FACILITETEN" er en fælles betegnelse for projekter, hvor støtten (primært) er gået til etablering af en facilitet, fx en idrætslegeplads, en web-site eller et anlæg til rulleskøjteløb. "Astrup Natur- og Idrætslegeplads" er et sådant projekt, som gik ud på at etablere en 4000 m2 idræts- og naturlegeplads med bl.a. en asfalteret multibane til forskellige bold-

spil, en skaterrampe, en småbørnslegeplads, et asfalteret stisystem til bl.a. rulleskøjteløb og en aktivitetspavillon. Et andet eksempel er "Virtuelt center for idræt og miljø" som gik ud på at etablere en web-site for information, vidensudveksling og dialog på miljøområdet indenfor idrætten. 21 pct. af projekterne tilhører denne aktivitets-type. Denne projekttype er stort set kun gennemført i anden fase af programmet, hvor den udgør en tredjedel af alle projekterne.

Analysen bekræfter den ændring i programmet, der er beskrevet ovenfor, men den viser også, at programmet i anden fase i meget højere grad end i den første fase har støttet projekter, der i sin intention har en mere vedvarende karakter. De projekttyper, der er gået frem, er enten projekter, hvor aktiviteterne er vedvarende (med fast ugentlig træning), eller projekter der går ud på at etablere en vedvarende facilitet.

Den anden dimension ved projekternes aktiviteter og indhold, som adskiller projekterne fra hinanden, handler om, hvorvidt projektet beskæftiger sig med én idrætsgren (fx fodbold, håndbold eller rulleskøjteløb) eller ét aktivitetsområde (fx dans) eller om projektet beskæftiger sig med en række forskellige idrætsaktiviteter (fx projektet "Hold fast på bolden", der bl.a. tilbyder bordtennis, fodbold, motion, boksning, showdance og bowling). Til forskel fra den traditionelle foreningsidræt, der helt dominerende organiseres i enkelte idrætsgrene (dvs. man kun kan dyrke én enkelt idrætsgren hvert sted, bortset fra den nye ældreidræt og visse steder også i børneidrætten) er 61 pct. af de projekter, som IPIP har støttet tvær- eller fler-idrætslige, 31 pct. tager sigte på én idrætsgren eller ét aktivitetsområde, mens denne opdeling ikke kan gøres på 8 pct. af projekterne (kurser, konference, udstilling, stævner, TV-produktion, mv.).

Den tredje og endnu vanskeligere dimension at differentiere efter er traditionelle eller velkendte aktiviteter og metoder contra nye og alternative aktiviteter og metoder. Dette er alene gjort ud fra projekternes egne beskrivelser af de aktiviteter, der er foregået, eller har planer om at gennemføre. Bag denne meget unuancerede opdeling ligger ikke en kvalitetsvurdering. Med nye eller alternative aktiviteter menes forsøg på at udvikle

- ▶ en ny aktivitet (fx “Battle” som en betegnelse for en lang række aktiviteter, som spænder fra simple lege til mere komplicerede spil med et stærkt strategisk element, hvor det centrale omdrejningspunkt er, at det er op til den enkelte underviser og deltagerne at udfylde rummet indenfor rammerne),
- ▶ et aktivitetsområde (fx “Vandidræt” der går ud på at udvikle aktiviteten svømning til vandidræt, så den indeholder andet og mere end den traditionelle banesvømning og at bryde den nuværende disciplinopdeling af vandaktiviteter og afgrænsningen i tid og rum),
- ▶ kombinationen af idræt og andre kulturelle udtryk (fx “Street Games” der omfattede en række aktiviteter af tværidrætslig-kulturel karakter under Svendborg Festsdage),
- ▶ nye samarbejder mellem idræt og undervisnings- og sundhedssektoren (fx “Integration i bevægelse” hvor undervisning i dansk af unge flygtninge tager udgangspunkt i idrætslige og kropskulturelle emner), og
- ▶ nye tværidrætslige aktiviteter (fx “Familiearrangementer i Nordjyllands Inline Motionister” hvor træning rulleskøjtøløb og -hockey kombineres med “power walk” for de, som ikke løber på rulleskøjter, og leg på løbehjul og scootere for de mindste børn).

I denne differentiering fokuseres der alene på aktiviteten og hverken organiseringen eller stedet, hvor aktiviteten gennemføres. Som eksemplerne viser, er det vanskeligt at foretage en sådan skelnen på en objektiv og stringent måde. Analysen viser, at 73 pct. har et relativt traditionelt idrætsligt indhold, mens 20 pct. er nye og alternative og 7 pct. ikke kan indplaceres (kurser, mv.)

Det store flertal af projekterne bidrager altså ikke væsentligt til nytænkning og udvikling af selve den idrætslige aktivitet. Når to tredjedel af lederne af projekterne alligevel tillægger det stor eller meget stor betydning for projektet at “at tilbyde og fremme nye, utraditionelle eller alternative former for idræt og fysisk aktivitet”, hænger det givetvis sammen med, at tilbud om flere idrætsaktiviteter samme sted, som 6 ud af 10 af projekterne står for, af mange opfattes som utraditionel og alternativ form for idræt.

Hvem og hvor mange har deltaget i projekterne?

2/3 af projekterne har oplyst, hvor mange der har deltaget i projektet på forskellige tidspunkter. Her refereres antallet for det seneste tidspunkt eller det akkumulerede antal deltagere, hvis der ikke er tale om en kontinuert aktivitet (fx flere enkeltstående arrangementer, mv.). Mange af projekterne er ikke afsluttet, og derfor er det sandsynligt, at deltagerantallet vil være større, når projektet slutter. Nogle projektledere har oplyst, hvor mange og hvem der har deltaget i projektets gennemførelse. Det gælder især idrætslegepladsprojekterne, fordi disse projekter ikke har søgt om penge til aktiviteter men alene til etablering af faciliteten. Disse besvarelser er ikke medregnet nedenfor, som alene er tal for, hvor mange der har deltaget som aktiv (idrætsudøver, motionist, kursist, mv.). Tallene dækker altså både over antallet af deltagere i enkelt-arrangementer, fx et rulleskøjearrangement, og antallet af deltagere i kontinuerede aktiviteter, der måske strækker sig over flere måneder.

De 82 projekter, som har oplyst antallet af deltagere i projektet, har involveret knap 50.000. Der er dog en meget stor spredning på antallet af deltagere. 3 projekter har tilsammen knap 20.000 deltagere. Projekter med mindst 1000 aktive (16 pct. af projekterne) involverer omkring $\frac{3}{4}$ af deltagerne, og godt halvdelen af projekterne har hver for sig mindre end 100 deltagere. Mange af projekterne var imidlertid ikke afsluttet på det tidspunkt, hvor oplysningskemaet blev besvaret, og mange beretter om voksende tilslutning og en forventning om flere deltagere senere. Knap halvdelen af de projekter, der har givet oplysninger om deltagerantallet, har svaret, at antallet har været stigende, i hvert fjerde projekt har antallet været stabilt, og kun hvert tiende projekt beretter om et fald i deltagerantallet gennem projektforløbet. De resterende svarer, at deltagerantallet svinger fra gang til gang bl.a. afhængig af vejret.

De knap 50.000, som på en eller anden måde har deltaget i de 82 projekter, der har oplyst deltagerantallet, svarer til 1-2 pct. af de idrætsaktive i Danmark. Det synes umiddelbart at være et meget lille tal på en så stor satsning, men sammenholdes de økonomiske udgifter til de samme projekter med de samlede årlige offentlige udgifter til idrætten i fritiden (ca. 2,5 mia. kr.) udgør de samlede udgifter til de 82 projekter (ca.

33.500.000), som har oplyst deltagerantal, ca. 1,3 pct. af de samlede offentlige udgifter til idræt, og støtten fra IPIP (ca. 17.500.000) udgør kun 0,7 pct. deraf.

Det er kun ganske få projekter, der har præcise informationer på, hvem der har deltaget i aktiviteterne under projekterne. Derfor bygger oplysningerne på mere eller mindre præcise skøn. For det fleste af de projekter, som fx svarer, at de har deltagere af anden etnisk baggrund, er det ikke udelukkende denne gruppe, der har deltaget, men en betydelig gruppe blandt deltagerne, der er af anden etnisk oprindelse. Halvdelen af projekterne (73) har givet mere eller mindre detaljerede og pålidelige oplysninger om deltagernes sociale baggrund og idræts- og foreningserfaring. De resterende projekter har vi ikke oplysninger fra derom, enten fordi projektet er så nyt, at det ikke er muligt at give et pålideligt svar derpå, eller fordi man ikke har så tæt kontakt til deltagerne, at man kender deres sociale baggrund og idræts- og foreningserfaring. Det gælder fx alle projekter, der går ud på at afholde rulleskøjteløb eller sommerdans. Med forbehold for den usikkerhed, som analysen derfor er behæftet med, kan følgende uddrages af oplysningerne fra projekterne.

For det første findes den samme skæve kønsfordeling i disse projekter (som helhed), som kendetegner den foreningsorganiserede idræt (som helhed) til forskel fra idrætsdeltagelsen generelt. I gennemsnit udgør drengene og mændene omkring 6 ud af 10 deltagere. Det er kun i 1/4 af projekterne, at pigerne eller kvinderne udgør flertallet.

For det andet er børnene den dominerende aldersgruppe. I de 56 projekter, der har givet nogenlunde pålidelige oplysninger derom, udgør børnene 44 pct. af deltagerne. Da mange projekter ikke har kunnet give oplysninger derom, er disse tal behæftet med en betydelig usikkerhed. Hvert femte projekt er kun for børn, og i yderligere en femtedel af projekterne er børnene i flertal. Derimod har projekterne engageret forholdsvis få ældre. Kun hvert fjerde projekt har ældre med, og i de fleste af disse er der kun ganske få ældre. De eneste projekter, der for alvor engagerer de ældre, er de deciderede ældre-projekter.

For det tredje udgør de "foreningsaktive" eller "foreningserfarne" en betydelig del af deltagerne i knap en tredjedel (29 pct.) af de projekter, der har uddybet, hvem der typisk har deltaget i projektet (der i blandt også

deltagere, som har erfaring med idrætsforeninger fra tidligere men ikke har haft det i en del år).

For det fjerde svarer 31 pct. af de 73 projekter, der har uddybet, hvem der typisk har deltaget, at projektet har en stor andel af foreningsløse blandet deltagerne (underforstået at de heller ikke dyrker idræt), i 26 pct. af projekterne udgør børn, unge eller voksne af anden etnisk oprindelse en stor del af deltagerne, børn og voksne fra socialt belastede miljøer er en væsentlig del af deltagerne i 16 pct. af projekterne, mens sindslidende er den helt dominerende gruppe i 7 projekter. Det er typisk for de grupper, som tager sigte på de "idrætssvage", at det enkelte projekt som regel har en meget snævert afgrænset målgruppe. Som eksempel på denne afgræsning af målgruppen skal her nævnes nogle af disse grupper, som forskellige projekter har som deltagere:

- ▶ 40 børn og unge fra Kosova og 100 danske børn.
- ▶ 7 irakere og 3 fra ex. Jugoslavien. Alle nyligt ankomne til DK med asyl.
- ▶ Døve førtidspensionister og folkepensionister fra 60 år til ca. 85 år med tidligere idrætserfaring.
- ▶ Fortrinsvis kontanthjælpsmodtagere.
- ▶ Muslimske piger i alderen 5-13 år, hovedsageligt palæstinensere, 50 pct. har ikke tidligere dyrket idræt.
- ▶ Overvægtige børn i alderen 10-12 år.
- ▶ Psykisk syge i Københavns kommune og omegn, mest mænd, enkelte flygtninge og indvandrere, en del tidligere idrætsaktive, der ikke mere er foreningsaktive.
- ▶ De fleste over 60, resten typisk ude af arbejdsmarkedet: hjemmegående, efterlønsmodtagere, invalidepensionister, mv.
- ▶ Kvinder, næsten alle muslimer, ingen idræts- og foreningserfaring, de fleste fra lavere sociale lag, de fleste boet i Danmark i 10-20 år
- ▶ Primært 5-12 årige børn, hovedparten tosprogede børn, 150-300 børn dagligt, de fleste uden foreningserfaring, kun idrætserfaring fra skolen

De fleste projekter er således ekskluderende, dvs. at de tager sigte på en specifik målgruppe, men det er sociale karakteristika, som afgrænser

målgruppen. Det er samtidig bemærkelsesværdigt, at meget få af projekterne tager sigte på grupper med særlige helbredsproblemer eller handicaps, fx den store del af befolkningen, der har rygproblemer eller har en hjertelidelse (bortset fra få projekter der tager sigte på overvægtige børn og unge). Måske som en naturlig følge af, at IPIP ikke tager sigte på den sundhedspolitiske dimension.

Hvem har stået for projekterne?

Det Idrætspolitiske Idéprogram tager sigte på nye og anderledes måder at dyrke idræt på i såvel foreninger som udenfor. Det præciseres i kommissoriet for programmet. Alligevel er programmet fra mange sider blevet udlagt som et alternativ til eller konkurrent til den foreningsorganiserede idræt. Erfaringerne viser imidlertid, at foreninger har været involveret i langt hovedparten af projekterne (tabel 7).

I 70 pct. af projekterne er en forening eller frivillig organisation ansvarlig for projektet. Enten alene – gælder for 36 pct. af projekterne – eller i samarbejde med en kommunal institution eller en anden organiseringsform. Den kommunale forvaltning eller en kommunal institution (skole, ungdomsklub, ol.) er ansvarlig for 46 pct. af projekterne, men overvejende i samarbejde med andre. Det er således kun hvert tiende projekt, hvor den kommunal institution eller forvaltning står for projektet alene, og halvdelen af disse svarer, at de har et væsentligt samarbejde med en idrætsforening om projektet.

I anden fase af programmet er der imidlertid sket visse forskydninger i organisationsmønstret i forhold til første fase. For det første er andelen af projekterne, som en forening eller flere er ansvarlig for alene faldet fra 46 pct. til 30 pct. For det andet er kommunerne eller kommunale institutioner i højere grad blevet medansvarlige for projekterne i den anden fase, end de var i den første fase (fra 38 pct. til 51 pct.). For det tredje er idrætsorganisationernes rolle ændret stærkt. I den første fase var de involveret i næsten hvert fjerde projekt. I den anden fase er de kun involveret i ganske få projekter. Hvorvidt det skyldes ændringerne i IPIP's

strategi eller idrætsorganisationernes manglende lyst til at engagere sig i projekter under programmet, som de politisk havde undsaet, er uvist.

TABEL 7: Hvem organiserer og står for projektet opdelt på første og anden fase i programmet? (N = 150) Pct.			
	1999-2000	2001-2002	Hele perioden
Idrætsforening	34	25	29
Anden forening	7	10	9
Idrætsorganisation (lands- / regional organisation, specialforbund, ol.)	23	6	13
Anden frivillig organisation	2	2	2
Skole eller anden uddannelsesinstitution	8	3	5
Ungdomsklub, fritidsklub, skolefritidsordning, ol.	0	3	2
Anden kommunal institution, forvaltning, ol.	16	15	15
Firma, privat selskab, ol.	3	6	5
En eller flere personer uden formel organisering	12	7	9
Et samarbejde mellem flere foreninger	3	6	5
Et samarbejde mellem en eller flere foreninger og en eller flere kommunale institutioner (skole, klub, SFO, ol.)	20	32	27
Anden form for samarbejde	8	6	7
Anden form for organisering	2	6	4
Forening eller frivillig organisation der står for projektet – alene eller i samarbejde med en anden forening, en kommunal institution eller anden organisation	69	71	70
Kun forening eller frivillig organisation, der organiserer projektet (men ofte i samarbejde med kommunale institutioner, der dog ikke er formelt ansvarlig derfor)	46	30	36
Skole, ungdomsklub, børnehaven, kommunal forvaltning eller anden kommunal institution, der er medansvarlig for projektet (alene eller i samarbejde med andre)	38	52	46
Kun skole, ungdomsklub, børnehaven eller kommunal forvaltning	10	15	13
Da der ofte er flere "organisationer" involveret i et projekt, og lederne har kunnet sætte kryds udfor flere af de nævnte organisationsformer, giver en sammentælling mere end 100 pct.			

Det karakteriserer ikke alene hovedparten af de IPIP-støttede projekter, at flere foreninger, organisationer eller institutioner er ansvarlige for projektet. Det karakteriserer også projekterne, at de i vid udstrækning samarbejder med en række institutioner, og i praksis er det ofte svært at skelne mellem "ansvarlig for" og "samarbejde om". Knap ¼ af projekterne nævner idrætsorganisationerne som en væsentlig samarbejdspartner, 47 pct. nævner en eller flere idrætsforeninger og 44 pct. nævner kommunen. Det er således kun 17 pct. af de projekter, der har besvaret oplysningsskemaet, der hverken involverer en idrætsforening som ansvarlig for projektet eller som en væsentlig samarbejdspartner. For mange projekters vedkommende er der tale om et omfattende samarbejde med flere foreninger og institutioner. Projektet "Bare fødder på asfalt" samarbejder fx med 12 behandlingsinstitutioner for stofmisbrugere, 7 børnehaver, foreninger for nogle af de målgrupper, som projektet har igangsat idræt for og med andre lokale idrætsforeninger. Projektet "Våd fredag" i Arden, som går ud på at åbne svømmehallen for unge på fredage, samarbejder med Arden Ungdomsklub, kommunens SSP-koordinator, Arden Svømmeklub, DGI Himmerland, Arden Svømmehal og Sund By om projektet.

Dette adskiller de IPIP-støttede projekter fra den almindelige idrætsforening. En undersøgelse af idrætsforeningerne fra 1997 viste ganske vist, at to femtedele af idrætsforeningerne havde samarbejde med en anden idrætsforening, men det var kun en tredjedel, der samarbejdede med en skole og hver tiende, der samarbejdede med en kommunal daginstitution, fritidsklub, skolefritidsordning, mv.

En anden forskel i sammenligning med den almindelige foreningsidræt er, at de IPIP-støttede projekter i meget højere grad benytter sig af lønnede ledere, koordinatore, tovholdere, ol. I 2/3 af projekterne er det en ansat / lønnet person (eller flere), der primært har ansvaret for projektets ledelse og koordinering, mens frivillige har det primære ansvar i hvert fjerde projekt, og ansvaret deles mellem frivillige og lønnede i hvert tiende projekt. Når det gælder de konkrete aktiviteter (fx træning og gennemførelse af arrangementer), er de lønnede ikke helt så dominerende. Her er det en lønnet, som har det primære ansvar i hvert fjerde projekt, i hvert andet projekt er det både frivillige og lønnede, og det er

alene frivillige, der har det primære ansvar, i hvert fjerde projekt. Der er altså helt overvejende tale om projekter, hvor der både er frivillige og lønnede, men det lønnede arbejde udgør en større andel end i den typiske idrætsforening, og til forskel fra idrætsforeningen er det især ledelses- og koordineringsfunktionen, der er lønnet. Derved ligner projekterne frivilligt socialt arbejde, hvor ledelse og koordinering ofte varetages af lønnede, mens de konkrete rådgivnings- og omsorgsopgaver varetages af frivillige.

Men selvom de fleste projekter benytter lønnede medarbejdere, er de i høj grad båret af en eller få personers engagement og ildhu, og derfor er det ikke overraskende, at de ansvarlige for projekterne især karakteriserer organisationsformen for projektet som et "edderkoppespind". For at sammenligne med idrætsforeningerne fik projekterne stillet det samme spørgsmål om, hvad der bedst karakteriserer den måde, projektet er/var organiseret på, som idrætsforeningerne fik stillet i en undersøgelse i 1997. Fordelingen af svarene fremgår af tabel 8. Hos de ansvarlige i projekterne er "edderkoppespindet" den bedste illustration af, hvordan projektet fungerer, mens "pyramiden" er det billede på organisationsmåden, som får størst tilslutning hos foreningslederne.

Den store andel af projektlederne, der svarer, at "edderkoppespindet" er det bedste billede på den måde projektet har fungeret, fortæller også, at mange af projekterne står og falder med projektlederen eller tovholderen for projektet. Ledernes besvarelse af oplysningsskemaerne bekræfter dette. Mange af projekterne er meget personlige forstået på den måde, at det er en enkelt persons initiativ og engagement, der bærer projektet. Det gælder dog især projekter, der tager sigte på FORENINGS-UDVIKLING eller UDVIKLING AF IDRÆTSAKTIVITET, mens projekter under NYE RUM FOR IDRÆTTEN er meget mindre bestemt og afhængig af en person.

Dette meget personlige engagement i mange projekter er på den ene side er stor styrke ved projekterne, men det gør dem også meget sårbare. Dels fordi en ildsjæl ikke bare kan erstattes af en anden person, hvis han af en eller anden grund må trække sig ud af projektet. Dels fordi tovholderen i mange tilfælde står alene med en masse organisatoriske opgaver, der i mere formaliserede strukturer, fx en forening, deles mellem forskel-

lige personer med særlige forudsætninger derfor. Mange af projektlederne klager over det store organisatoriske arbejde, som projektet har krævet. Ildsjælen bag og den ansatte leder af *Unge, dans og musik* fortæller fx hvor meget han må knokle med praktiske organisatoriske opgaver som registrering hos Told og Skat, undersøgelse af lønsystemer, udfærdigelse af ansættelseskontrakter, forsikring, udfærdigelse af hjemmeside, pressemeddelelse, indkøb af materiel, booking af lokaler, tjekke og skrive mails, kontakt til evt. sponsorer, skrive sponsorbrev, mv. Alt sammen opgaver, som han ikke var vant til at klare, og som måske går ud over tiden til at gennemføre og udvikle ideerne i projektet. Flere projektlede- dere er derfor også inde på, at det ville fremme gennemførelsen af et projekt, hvis andre (fx IPIP) kunne stå for lønudbetaling, regnskab, mv.

TABEL 8: Hvilken organisationskultur svarer bedst til den måde, de IPIP-støttede projekter har fungeret på (2002) sammenlignet med idrætsforeninger (1997) (pct.)		
Organisationsform/kultur	IPIP- projekter	Idræts- foreninger
<p>“EDDERKOPPESPINDET”</p> <p>Denne forening/projekt fungerer som et “edderkoppespind”. I centrum af dette “edderkoppespind” sidder én person (eller få personer), som enten var med til at stifte foreningen/projektet eller har været med i mange år. Alle spørgsmål går igennem denne “edderkop”, som tager de væsentlige beslutninger og holder sammen på “edderkoppespindet”. Foreningen / projektet er slet ikke eller kun i lille grad opdelt i afdelinger, udvalg og arbejdsgrupper og de forskellige opgaver løses ved at “edderkoppen” selv klarer mange af opgaverne eller uddelegerer det til deltagerne. Arbejdet i foreningen / projektet foregår meget uformelt, men foreningens / projektets eksistens står og falder med personen(erne) i centrum.</p>	67	32
<p>“PYRAMIDEN”</p> <p>Denne forening/projekt er organiseret som en “pyramide”, der er opdelt i forskellige “blokke”, der varetager de forskellige opgaver i foreningen/projektet. Hver af disse “blokke” (afdelinger, udvalg, arbejdsgrupper) har bestemte arbejdsopgaver og disse varetages af et antal personer, som forskellige roller (fx. udvalgsformand, sekretær, osv.). De forskellige “blokke” hænger sammen i et bestemt mønster – ved siden af og over eller under hinanden. Arbejdet i foreningen / projektet foregår efter nedskrevne regler for de forskellige opgavers udførelse.</p>	11	47

<p>“STJERNERNE”</p> <p>Denne forening/projekt ligner “stjerneerne”. Opgaverne i foreningen/projektet varetages i høj grad af nedsatte projekt-grupper (fx om afvikling af et stævne eller en opvisning, rekruttering af flere medlemmer, igangsættelse af en ny aktivitet, mv.), som sammensættes fra gang til gang efter hvem der har lyst til at deltage og særlige evner til at bidrage. De forskellige “stjerner” (arbejdsgrupper, projektgrupper) dannes, ændres eller opløses i takt med at opgaverne opstår og ændres. Arbejdet i foreningen / projektet er i højere grad bestemt af medlemmernes / deltagerens interesser og talent for forskellige opgaver end fastlagte mål og planer for foreningens udvikling.</p>	11	13
Ingen af dem passer – selv beskrevet projektet / foreningen	12	7

Projekternes økonomi og ressourcer

I gennemsnit har de IPIP-støttede projekter indtægter på godt 550.000 kr. (for nye og nogle af de uafsluttede projekter er tallene taget fra budgettet). Der er imidlertid store variationer. Knap en fjerdedel af projekterne har under 100.000 kr. i indtægter, mens fjerdedelen i den anden ende af indtægtsskalaen har indtægter for over 700.000 kr. De 15 projekter, der har mere end 1 mill. kr. i indtægter, har tilsammen knap halvdelen af de samlede indtægter i alle projekterne til sammen.

IPIPs støtte udgør i gennemsnit 58 pct. på de 102 projekter, hvor det er muligt at opgøre. Det er under hver tiende af projekterne, at IPIPs støtte udgør mindre end en fjerdedel, mens bevillingen udgør hele finansieringen i 10 pct. af projekterne. Mange projekter indgår dog i sammenhæng med en forening eller et andet projekt, og derfor kan det være lidt tilfældigt, hvad der medregnes under projektets indtægter. Ser vi på indtægternes fordeling på alle projekterne tilsammen (her beregnet på de projekter, der har oplyst de samlede indtægter), udgør IPIPs støtte dog under halvdelen (46 pct.), kommunal støtte udgør 24 pct. og anden finansiering 16 pct. (kan både være anden offentlig støtte og foreningens / organisationens eget bidrag til projektet). Private fonde støtter med 2 pct., lige så meget som idrætsorganisationerne, og deltagerbetalingen udgør ligeledes kun 2 pct.. Den store forskel i sammenligning med den

almindelige foreningsorganiserede idræt er altså, at deltagerbetalingen udgør en meget lille del af disse projekter, og at projekterne ikke i samme grad som idrætsforeningerne får støtte fra private sponsorer. Projekterne er altså meget afhængige af IPIPs støtte, og derfor undrer det ikke, at to tredjedel af projekterne helt entydigt svarer, at projektet ikke var blevet gennemført, hvis IPIP ikke havde støttet, mens hovedparten af den resterende tredjedel svarer, at det var blevet gennemført med et reduceret indhold / program, og kun 3 pct. svarer, at det var blevet gennemført med støtte fra anden side.

Af retningslinierne for IPIP fremgår det, at man også kan søge penge til finansiering af lønnede medarbejdere på projektet. Det har hovedparten af projekterne da også gjort, og udgifterne til løn er relativt store i sammenligning med den gennemsnitlige idrætsforening. I gennemsnit udgør det lønnede arbejde godt halvdelen af arbejdstimerne på projekterne (baseret på de 70 pct. af projekterne, som har besvaret dette spørgsmål på en sådan måde, at denne beregning kan foretages). 16 pct. af projekterne benytter udelukkende lønnet arbejdskraft, mens 15 pct. kun benytter sig af frivillig arbejdskraft. Til sammenligning viste en undersøgelse gennemført i 1989, at det lønnede arbejde udgjorde omkring en tiendedel af det samlede arbejde i idrætsforeningerne i gennemsnit (Ibsen 1992). Der foreligger oplysninger om projektets udgifter fra 83 projekter. Nogle af disse er budget-tal eller skøn over, hvordan det endelige regnskab vil komme til at se ud. Af disse tal fremgår det, at knap halvdelen af udgifterne (48 pct.) går til løn til leder, lærere, instruktører og andre. Til sammenligning udgør udgifterne til løn omkring en fjerdedel i den gennemsnitlige idrætsforening. Den næststørste udgiftspost er materialer og rekvisitter, som udgør en fjerdedel af de samlede udgifter, mens udgifterne til lokaler og faciliteter kun udgør 12 pct. Det skyldes imidlertid, at mange kommuner stiller haller og anlæg gratis til rådighed for projekterne på lige fod med andre organiserede idrætsaktiviteter. Udgifterne til administration, ledelse og kommunikation (PR) udgør kun 5 pct., og endelig er 10 pct. af udgifterne diverse andre udgifter (bl.a. til transport).

Hvordan er projekterne forløbet?

Af flere grunde er det meget vanskeligt at vurdere, hvordan de enkelte projekter er forløbet. For det første var det kun 34 pct. af projekterne, der var afsluttet i slutningen af foråret 2002, hvor oplysningsskemaet, der er grundlaget for denne vurdering, blev besvaret. 42 pct. var ikke afsluttet og 24 pct. var endnu ikke påbegyndt eller opgivet. Og selv for mange af de projekter, der er afsluttet, vil betydningen først kunne bedømmes på lidt længere sigt. For det andet baseres vurderingen alene på projekternes egen vurdering af, hvor godt projektet er.

Hvordan mener lederne af projektet selv, at projektet er forløbet? På grund af projektets status (ikke afsluttet eller påbegyndt) har 1/3 af de, der har besvaret oplysningsskemaet, ikke kunnet eller villet give deres vurdering af, hvordan projektet er forløbet. Et stort flertal (62 pct.) af de, som har vurderet projektets forløb og resultater i forhold til intentionerne for projektet, udtrykker sig entydigt positivt: "Super", "drømmene er gået i opfyldelse", "det største klubben har oplevet ud fra en social betragtning", "over al forventning, tilslutningen overstiger langt bestyrelsens skøn", "antallet af fremmødte oversteg forventningerne, de fleste uden tilknytning til forening" og lignende er vurderingerne.

Yderligere 1/4 (24 pct.) er lidt mere forbeholdne i deres i øvrigt positive bedømmelse af projektets forløb og resultater. Ikke alt lykkedes, som man havde håbet på. Om projekterne placeres i den første eller den anden gruppe kan snarere være et resultat af, hvordan de formulerer sig, end af større forskelle i, hvordan projekterne har fungeret. Det går igen i flere af disse vurderinger, at det har knebet med at engagere så mange i projektet, som man havde håbet på. Typiske svar er: "Det var i for høj grad "de unge Tordenskolder"', "vi havde håbet, at vi kunne overbevise flere ansatte i psykiatrien", "..vi formåede ikke at engagere forældrene", "... Det kniber med forældreindsatsen", ".. det afhænger meget af lærerens engagement (underforstået at det kneb det med)", ".. svært undertiden at motivere afdelingerne".

7 pct. udtrykker sig også positivt men erkender samtidig, at tilslutningen var mindre end forventet. Sammenholder man imidlertid det rapporterede antal deltagere med det forventede antal, er det endnu flere projekter,

der ikke har opnået den tilslutning, man havde ventet, men flere af disse projekter var heller ikke afsluttet endnu, da oplysningsskemaet blev besvaret. Typiske svar i denne gruppe er: “alt i alt tilfredsstillende – men fremmødet var mindre end ventet. Håber at projektet understøtter debatten om de foreningsløse unge og andre måder at organisere idrætten på”, “deltagerantal lavere end forventet, men for de der har deltaget, har det haft betydning for integritet og sociale kompetencer”. Endelig er der 7 pct. af projekterne, der udtrykker sig på en sådan måde, at man må konkludere, at projektet ikke levede op til forventningerne: “Ambitionerne var for store: 20 ugers undervisning er ikke nok for de ressourcestærke”, “fik ikke medlemmer der ikke var foreningsvante., trods kontakt til skoler. Og internetversionen af whiteboard kom ikke op at stå”, “i 2001 måtte det aflyses pga. manglende tilmelding, og i 2002 var der pr 1. maj kun tilmeldt 5 trods omfattende PR-arbejde”, “Projektet er i krise – prøver at nå målet, men bedre beskæftigelse har ændret forudsætningerne”.

Lederne af projekterne har også givet deres vurdering af, hvad projektet har betydet for deltagerne og for dem selv. De fleste af lederne besvarer spørgsmålet ved at gengive den almindelige tro på idrættens betydning for selvværd, identitet, fællesskab, osv., og kun ganske få projekter formår at konkretisere og sandsynliggøre, at projektet også har haft denne effekt. Vi skal derfor nøjes med at referere, hvilken betydning projektet har haft for lederne selv. Fire forhold går igen i besvarelserne. For det første har det givet “lyst til”, “mod på” og “inspiration til” at arbejde videre. Som eksempel skriver tovholderen på et projekt: “Efter flere års turbulens i basketidrætten er lysten nu vendt tilbage”. For det andet skriver mange, at de “har lært meget”, “udviklet sig”, erhvervet “betydelig kompetencer”, osv. “Jeg personligt er blevet en anden person” skriver lederen af et projekt. For det tredje er der også mange, som nævner, at de har lært at samarbejde, “høstet erfaringer med nye samarbejdsrelationer” og forbedret samarbejdet med parter, man tidligere havde vanskeligt ved at samarbejde med. Hvert tredje projekt fremhæver da også det positive samarbejde med andre partnere om projektet, mens det kun er omkring hvert tiende projekt, der nævner negative erfaringer ved samarbejdet. For det fjerde er mange inde på, at det har været “en stor

tilfredsstillelse”, “en stor fornøjelse” ol. at arbejde med projektet. De positive erfaringer er først og fremmest glæden ved at se, at projektet lykkes, og opleve den betydning det har for deltagerne. De negative erfaringer drejer sig først og fremmest om nogle praktiske irritationer, om langsommelig eller bureaukratisk sagsbehandling i kommunen (og i enkelte tilfælde også i IPIP) og i nogle tilfælde også problemerne med at engagere folk i projektet.

Kan projekterne fortsætte og spredes?

En af de centrale diskussioner om IPIP har været, om de projekter og aktiviteter, som programmet har støttet, vil fortsætte, når støtten ophører. Oplysningsskemaet indeholdt derfor følgende spørgsmål: “Hvordan er fremtiden for projektet eller en gentagelse deraf?”. Ud fra den åbne besvarelse af spørgsmålet er svarene opdelt i fire kategorier.

92 projekter har besvaret spørgsmålet mere eller mindre udtømmende. 35 pct. deraf svarer, at projektet fortsætter under en eller anden form. Enten med støtte fra anden side (som regel kommunen) eller ved at frivillige i højere grad overtager opgaverne og i mange tilfælde med et reduceret indhold. De færreste kan dog henvise til en anden ekstern finansiering (fx “amtet har netop besluttet at give 200.000 kr. så projektet kan fortsætte i 2003”). De fleste udtrykker deres forventninger om projektets fremtid i en meget ukonkret form (fx “erfaringerne er så positive, så de gentages i efteråret 2002”). Mange skriver, at det fortsætter for færre penge og med et reduceret indhold (fx “fortsætter næste år – men justerer i forhold til økonomien”, “ideerne kan føres videre i mindre målestok”). Andre skriver, at det i fremtiden i højere grad må bygge på deltagerbetaling (fx “fra sommeren 2003 skal de enkelte aktiviteter klare sig selv i en eller anden form, de svageste skal dog fortsat have støtte”), og endelig skriver flere, at aktiviteterne videreføres i en forening, af frivillige, ol. (fx “efter endt projektforløb fastholdes det opnåede ved frivillige”).

57 pct. af projekterne, der har besvaret spørgsmålet, udtrykker sig lidt mere usikkert om fremtiden ved typisk at skrive, at de “arbejder på ...”,

“har overvejelser om ...”, “ønsker ...” eller “håber på” en fortsættelse. Eller de skriver, at projektet fortsætter under bestemte betingelser (som regel anden økonomisk støtte). Svarene viser altså, at man ønsker, at projektet skal fortsætte, og at man arbejder på det (fx “deltagerne og arbejdsgruppen ønsker det skal fortsætte”). Flere skriver blot, at fortsættelsen afhænger af, at der findes en anden økonomisk finansiering (fx “afhænger af om der skaffes anden ekstern støtte ...”, “afhænger af økonomien, hvis deltagerbetalingen bliver forhøjet eller kommunen støtter vil det fortsætte”, “sendt ansøgning til kommunen om optagelse på budgettet for 2003 samt for 2004, hvor IPIPs tilskud helt falder bort”). Det går også her igen i mange af svarene, at en fortsættelse forudsætter en anden finansiering og reducere af aktiviteterne og udgifterne (fx “vi håber at vi kan fortsætte men det kræver en kontingentstigning og en reducere af udgifterne”). Forskellene mellem de projekter, som her er placeret i den første gruppe af projekter, hvor aktiviteterne fortsætter helt og delvist, og de projekter, som er placeret i gruppen af projekter, der håber og arbejder på, at projektet kan fortsætte, er ikke så stor. Det er kun ganske få projekter, der kan fortsætte i en næsten uændret form, men til gengæld synes mange af aktiviteterne og ideerne i projekterne at kunne fortsætte under en eller anden form.

Meget få – 9 pct. – giver udtryk for, at de ikke tror, at projektet fortsætter, eller giver utvetydigt udtryk for, at det ikke fortsætter. De fleste deraf svarer, at de gerne ville fortsætte, men tvivler på den politiske og økonomisk opbakning (fx “uvist, pga. politiske ændringer ...”, “interessen for at videreudvikle projektet er tilstede, men tvivlsomt at der kan findes den nødvendige finansiering i lyset af deltagerantallet). Der er ingen, der entydigt skriver, at projektet og ideen bag ikke er bæredygtig, men det ligger indirekte i svarene fra enkelte projekter.

Svarene viser altså, at der blandt projektlederne er en stor tro på det enkelte projekts værdi og eksistensberettigelse, det store flertal vil da også meget gerne fortsætte, og de fleste arbejder ihærdigt derpå, omkring hvert tredje projekt har en stærk forventning om at det vil ske, men ganske få projekter havde det på plads, da oplysningsskemaet blev besvaret.

Projektlederne er, naturligt nok, overbeviste om, at deres projekt kan gennemføres andre steder. Mange svarer fx: "kan gennemføres mange andre steder", "der er gode muligheder.." eller "der er et stort behov". De fleste føjer dog nogle betingelser til, som netop er det særlige ved dette projekt, fx. "kan i teorien gennemføres alle steder, hvor bolig, skole og institution er så tæt forbundne" eller "gode muligheder, interesse alle steder, kræver blot et gulv og musikudstyr". Mange skriver, at det afhænger af økonomien, og om der er "ildsjæle", "entusiastiske personer", "de rigtige personer", osv. De fleste har en stærk tro på, at projektet kan gennemføres alle steder, relativt få tager det forbehold, at projektet skal tilpasses lokale forhold, fx "gode muligheder men skal tilpasses lokalområdets traditioner, institutioner og idræt", eller at projektet kun egner sig til bestemte områder, fx "muligt men i befolkningsrige områder ...", og der er kun et par projekter, der mener, at det ikke egner sig til en kopiering af andre (fx "kan ikke køres af andre, fordi de ikke har den store opbyggede viden og erfaring som vi har"). Men de fleste har rigeligt at gøre med deres eget projekt, og det er ganske få projekter, der har taget konkrete initiativer til at udbrede ideen, oprette det andre steder, osv. (fx "vil udvikle et landsdækkende netværk, som er interesseret i at udvikle ideen og indsamle erfaringer til en hvidbog"). Indirekte har de fleste af projekterne dog bidraget til en formidling af projektets ideer og erfaringer ved at fortælle om det til aviser og tidskrifter, beskrive det på hjemmeside, holde foredrag derom eller fortælle derom til besøgende (uddybes senere).

Lederne har også svaret på, hvad de vigtigste forudsætninger er, for at et sådant projekt kan blive en succes, og hvordan projektet kan forbedres?. Svarene afspejler den store forskellighed, der er mellem projekterne. Hvert projekt har sine specifikke forudsætninger af organisatorisk, pædagogisk, økonomisk og materiel karakter. Et af sommerdansk-projekterne svarer fx "Fri adgang, professionelle instruktører, danse med islet af fællesskab og folkelighed, stemningsfyldte omgivelser, PR, godt gulv og ansat koordinator". Et andet projekt skriver, at projektet forudsætter "kvalificerede ledere og instruktører". På tværs af disse meget forskellige svar går visse forhold dog igen i mange af projekterne. For det første bruger mange ordene "engagement" og "ildsjæl" eller beslægtede udtryk.

“Masser af brændende engagement” skriver et projekt, mens et andet skriver, at projektet forudsætter “ildsjæle der kan se ud over klubinteresser”. Vel at mærke uafhængigt af, om projektet overvejende gennemføres ved frivillig arbejdskraft, eller om det ledes af en lønnet person. For det andet er der også mange projekter der fremhæver den lønede projektleder eller tovholder, som en forudsætning for et projekt af denne pågældende slags. I mange af projekternes univers opfattes den lønede projektleder ikke som en modsætning til den engagerede ildsjæl, som er udbredt i de frivilliges selvforståelse. Lederen af Etisk kontrakt, der også er involveret i to andre projekter, som IPIP har støttet, fortæller om organiseringen af projektet. “ Projektet er organiseret med projektlederen som en væg, alle deltagerne har spillet bold op ad. Projektlederen har været den gennemgående figur og mødeleder ved de fleste møder. Men diskussionerne har også simret i uformelle grupper, og synspunkter og holdninger er blevet spillet op mod væggen”.

For det tredje nævnes økonomien – og i denne sammenhæng nævnes ofte den kommunale opbakning og (økonomiske) støtte – som en vigtig forudsætning for projektet, men i lyset af hvor afhængige de fleste projekter faktisk er af kommunal støtte under en eller anden form, er det overraskende få, der nævner det (det betragtes måske som helt generel forudsætning for al organiseret idrætsaktivitet). For det fjerde nævner mange nødvendigheden af et godt samarbejde mellem og opbakning fra de forskellige parter, der på forskellige måder er involveret i projektet. Flere fremhæver, at der skal ske en afklaring og præcisering af samarbejdet mellem de forskellige partnere deri (rollefordeling, mv.) inden projektet påbegyndes. For det femte er flere inde på, at forankringen af projektet skal være på plads inden projektet starter. Endelig fremhæver flere behovet for mere PR og information om projektet. Hvor udbredte disse forudsætninger for et projekt er, er svært at sige. Selvom flere omtaler hver af disse forhold, behøver de ikke have bred tilslutning.

Spredning af projektets idé og erfaringer afhænger selvfølgelig af, at projektet formidles gennem aviser, tidsskrifter, radio og TV og ved foredrag og besøg af interesserede. Mange af projekterne har da også fået stor omtale og har bidraget til at formidle projektets ideer og resultater ved at tage imod besøgende og ved at holde foredrag (tabel 9).

Kun 7 pct. af de 98 pct. af projekterne, der har svaret på spørgsmålet, nævner ingen "omtaler" i hverken medier eller ved foredrag eller besøgende, hvoraf flere skyldes, at projektet på tidspunktet for besvarelsen var i sin vorden. To tredjedele af projekterne opgiver mere end ti af sådanne "omtaler". Der er en tydeligt tendens til, at de projekter, som har meget omtale i et medie, også har det på de andre medier / metoder. Tre fjerdedele af projekterne er blevet omtalt i lokale blade og aviser, og hver tredje har været omtalt i flere end tre tilfælde. Lidt færre er blevet omtalt i en eller flere aviser, men hver femte er blevet det mere end tre gange. Knap halvdelen har fået omtale i en lokalradio og hver tredje i et lokal-TV, og hver tiende projekt er omtalt i lands-TV. Derimod er det mindre end halvdelen af projekterne, der er blevet omtalt i et tidsskrift som fx idrætsorganisationernes blade, hvor man umiddelbart kunne forvente den største interesse for, hvad disse projekter indeholder. Knap halvdelen af projekterne er omtalt eller beskrevet på en hjemmeside – enten en hjemmeside oprettet til formålet eller en hjemmeside, der tilhører den forening, organisation eller institution, der er ansvarlig for projektet. Halvdelen af projekterne har haft besøg af andre – enten enkeltpersoner eller grupper – som ønskede at se og høre om projektet, og for en tilsvarende andel af projekterne har personer fra projektet holdt foredrag eller givet oplæg derom.

TABEL 9: Omtale og formidling af projekterne (pct.) (N=98)						
OMTALE I / PÅ ...	- antal -					Ja – men ikke tal derpå
	0 / ingen	1	2	3	> 3	
Lokale blade / aviser	25	5	14	14	34	8
Aviser	41	13	12	4	22	8
Tidsskrifter (fx idræts-tidsskrifter)	59	13	7	7	10	3
Lokalradio	58	10	10	9	8	4
Landsradio	86	11	1	0	0	2
Lokal-TV	69	10	10	3	4	3
Lands-TV	89	6	1	1	1	2
Hjemmeside med information om projektet	55	45				
Besøg af interesserede personer eller grupper	51	5	4	5	20	15
Foredrag, oplæg eller lignende om projektet	54	8	5	4	19	9

Mange af projekterne har på opfordring medsendt kopier af artikler om projektet. Artiklerne er næsten uden undtagelse meget loyale og positive overfor projekterne, og der stilles så godt som aldrig spørgsmål ved, om projektet lever op til sine ideale mål. Derved formidles et meget positivt billede af "projekt-kulturen" i al dens mangfoldighed på samme måde som medierne generelt formidler foreningers egen fremstilling af deres ideer og opnåede mål. Der er en tydelig forskel mellem det glansbillede af projekterne, som medierne formidler, og projekternes egne mere nøjterne beskrivelser og vurderinger af projektets forløb i besvarelsen af oplysningskemaet.

Samarbejdet med og idéer til IPIP

Evalueringen skal ikke bedømme kvaliteten af ledelsen og administrationen af IPIP. Oplysningsskemaet indeholder imidlertid et enkelt spørgsmål om projekternes vurdering af, hvordan samarbejdet og kommunikationen med Det Idrætspolitiske Idéprogram har fungeret. To tredjedel af de som har besvaret dette spørgsmål giver entydigt positive svar. Svarene lyder fx “aldeles godt, fantastisk god sparring på idé og indhold”, “eksemplarisk, ros til konsulenten (navnet nævnes), vigtigt med løbende kontakt”, “fint, ikke meget kommunikation., men der har været dét, der er behov for. God konference IPIP arrangerede”, “fremragende, stor velvilje og hjælp ...”, “God og saglig kommunikation og samarbejde med IPIP, som har været velforberedte og kritiske”. Flere roser den konsulent, de har kommunikeret med, andre omtaler meget positivt den konference, som IPIP stod for i begyndelsen af 2002. Fx skriver en projektleder: “meget fint, konsulenten har været meget behjælpelig med råd og vejledning ift. ansøgningsarbejdet, meget positivt”. Blot til orientering skal det oplyses, at hovedparten af projekterne har besvaret oplysningsskemaet efter at det blev besluttet at nedlægge programmet. Derfor har lederne roligt kunne udtrykke en mere kritisk holdning uden at frygte, at det kunne få en negativ indvirkning på eventuelle senere ansøgninger.

TABEL 10: Hvordan har samarbejdet og kommunikationen med Det Idrætspolitiske Idéprogram fungeret?		
OPERATIONALISERING AF ÅBNE SVAR	Pct.	N =
Fint — kun positive bemærkninger	51	67
Fint — men ingen eller lille kontakt	11	15
Fint — men enkelte kritiske bemærkninger	7	9
Primært kritiske bemærkninger	5	6
Ubesvaret, projekt ikke påbegyndt, ol.	27	35
Ialt	101	132

Hver tiende svarer positivt på spørgsmålet men føjer til, at kontakten og kommunikationen har været sparsom eller helt fraværende: “Da IPIP initierede projektet, var konsulenterne meget aktive med igangsætningen, derpå desværre ikke så meget kommunikation, “fint, god idé at gå i dialog med projekterne omkring projektbeskrivelsen, ingen dialog undervejs”, “God information og betjening men lille kontakt”. Flere efterlyser mere kontakt og interesse for, hvordan projektet forløber. En skriver fx “Ingen kommunikation udover formalia vedr. tilskuddet, havde forventet et besøg”.

Ganske få føjer enkelte kritiske bemærkninger til en ellers positiv bedømmelse af IPIP. Kritikken går primært på tidskrævende forhold (bl.a. besvarelsen af det oplysningsskema, som denne analyse bl.a. bygger på), ønsket om mere information og et langt og sejt forløb om projektbeskrivelsen. “Fint med god dialog, men tidskrævende i forhold til oprindelig ansøgning, tidskrævende evaluering”, “fungeret udmærket, men ind imellem kunne det opleves som en modspiller mere end medspiller”, “godt, men gerne have mere information bl.a. om ny konsulent og om del-evaluering”, “Positivt, men det var svært i starten at komme igennem med ideen”.

Endelig er der ganske få, som kun har kritiske bemærkninger til samarbejdet og kommunikationen. Igen er det tidsperspektivet og det bureaukratiske, som man hæfter sig ved. “For lang tid inden der kom svar på ansøgning, det udsatte igangsætningen”, “i starten positivt og godt – senere træt og tungt. Mangel på forståelse for foreningers mange gøremål”, “IPIP var for kritiske i krav om oplysninger og medfinansiering, gået for lang tid fra ansøgning til svar”, “IPIP var skeptisk overfor samarbejdet i starten og manglede tillid til kommunen og koordinator”. På IPIPs projektlederkonference i januar 2002 var flere af lederne inde på den samme kritik. En mente, at det gik ud af projektets oprindelige intentioner.”Til sidst klipper man de flyvske ideer fra for at få det til at passe til konsulenternes krav (...) det er jo pengene der er i den anden ende af røret, og derfor lytter man nok mere dertil, end når man snakker med lokale om projektet”. En anden fortalte, at man også havde tilpasset projektet til de krav, IPIP stillede, “... men da først pengene var kommet, så gjorde vi det vil ville”.. En af projektlederne kritiserede, at

kravene mere handlede om formuleringer end om selve ideen i projektet. Andre mente dog, at man ikke kom udenom sådanne krav til projekterne for at sikre kvaliteten og forankringen af projektet, og at de "bureaukratiske krav" var en naturlig følge af, at der i dette program typisk blev givet penge til løn. Nogle af disse svar er dog tydeligt påvirket af udfaldet på processen og ansøgningen, som ikke i alle tilfælde faldt helt ud, som ansøgeren havde ønsket.

Projekterne blev også spurgt, om de havde gode ideer og forslag til, hvordan IPIP kan forbedres. Oplysningsskemaet blev udformet, inden programmet blev nedlagt. Mange har ikke tænkt i de baner og svarer bare "nej" eller "intet". Flere skriver resigneret, at spørgsmålet ikke er aktuelt mere og beklager, at programmet er nedlagt. Fx svarer et projekt, at "det er svært at være konstruktiv i disse dage". Mange har dog konkrete forslag og ideer til en ændring af programmet, hvis det fortsatte. For det første giver flere udtryk for ønsket om mere kontakt med sekretariatet i form af besøg, hjælp under projekt-forløbet, formidling af erfaringer fra andre projekter, mv. ("bedre kontakt til foreninger og grupper på "gulvet", opsøgende arbejde for at hjælpe ideer er der nok af, men der mangler overblik", "mere interesse for projekter når de kører...", "mere sparringsvirksomhed – det er sjældent man oplever denne side ved en fond", "IPIP kunne hjælpe nystartede projektmedhjælpere mere: fremgangsmåder, regnskab, PR, afgifter, etc."). Derunder er flere også inde på behovet for mere hjælp i udformningen af projektet ("vigtigt at indgå i et tæt samarbejde med ansøgerne i den tidlige fase og positivt hjælpe med at udvikle projekterne"). Dette ønske kom også frem på IPIPs projektlederkonference den 11. – 12. januar 2002, hvor flere gav udtryk for, at de var glade for den professionelle kontakt til sekretariatet og oplevelsen af, at sagsbehandleren også blev engageret i projektet. "Lige som i erhvervslivet, hvor der findes konsulenter for nye iværksætter, kunne der være en tættere kontakt til konsulenterne".

For det andet synes en del projekter, at programmet er for bureaukratisk med for meget papir og langsommelig sagsbehandling ("IPIP skal satse på foreninger, hvor gejst og glæde findes og satse på andet end papir, papir, papir og ord, ord, ord", "mere almindeligt sprogvalg og nemmere sagsbehandling, og kom ud af huset og se hvad vi laver", "mere løst

organiserede grupper vil blive afskrækket af bureaukratiet...”, “hvis flygtninge/indvandrere i højere grad selv skal kunne søge penge, skal proceduren gøres enklere”). Denne kritik kom også frem på projektlederkonferencen, hvor en af deltagerne fortalte, at i den forening han var knyttet til, havde man indtil for få år siden ingen skriftlige referater og ingen skriftlig evaluering. “Foreningens bagland var initiativrige bønder og fiskere, der ikke var vant til at bruge skriftsproget”.

For det tredje er enkelte inde på, at IPIP stiller for høje krav til projekterne, og at man i højere grad skulle interessere sig for værdierne i foreningerne (“IPIP’s intentioner om, at projektet skal kombinere flere idrætsaktiviteter og et højt kulturelt niveau er urealistisk – bliver kun for “professionelle” projektmagere”, “gøre programmet mere fleksibelt, så alt ikke skal være revolutionerende og nytænkende”, “være mere fleksibel og stille færre krav til nytænkning og bør stille færre krav til administration”, “mere fokus på de “bløde” værdier i foreningsliv, frivillig indsats og ansvar”). Andre foreninger fremhæver dog lige netop det nytænkende som programmets særlige værdi (“Netop at programmet favner så vidt er en kæmpe styrke, at man er villig til at afprøve grænser og nye metoder er flot...”). For det tredje synes flere projekter, at IPIP skulle være mere synlig.

Endelig synes flere projekter, at IPIP skulle være mere synlig.

Karakteristik af projekterne i udvalgte projekttyper

Anden del af erfaringsopsamlingen er en mere specifik analyse af de mest interessante typer af projekter. Nogle typer er udeladt, dels fordi der ikke har været tid til at analysere alle, og derfor er der foretaget en prioritering af de mest interessante projekttyper, dels fordi et par projekttyper evalueres i andre dele af evalueringen. Det sidste gælder for projekter for idræt i socialt belastede boligkvarterer, som Morten Mortensens case-analyse dækker (rapport IV i evalueringen af IPIP), og projekter til etablering af idrætslegepladser, som Ole Skjerks undersøgelse af idrætslegepladser dækker (rapport nr. V i evalueringen af IPIP). På ny skal det pointeres, at analyserne alene bygger på det fore-

liggende skriftlige materiale fra projektet, primært projektbeskrivelsen og besvarelsen af oplysningsskemaet. Analyserne omfatter følgende projekttyper jf. tabel 3.

- ▶ Almen foreningsudvikling.
- ▶ Unge, demokrati og forening.
- ▶ Udvikling af idrætsaktivitet.
- ▶ Idræt for “svage” og udsatte grupper.
- ▶ Idræt for sindslidende.
- ▶ Idræt og integration for børn, unge og voksne med anden etnisk baggrund.
- ▶ “Åben hal”.
- ▶ Sommerdans.
- ▶ Idræt i skolen.

Almen foreningsudvikling

Det er forholdsvis få projekter, hvis primære formål går ud på at udvikle idrætsforeningen, etablere en ny (form for) forening for idræt eller udvikle foreningsbegrebet. I ovenstående typologisering af projekterne er 9 projekter placeret under denne type. Såvel antallet som IPIPs økonomiske støtte til disse projekter udgør 6 pct. af programmet. Blandt de ni projekter er der tre projekter, hvor initiativet kommer fra den samme (hvoraf et projekt er i direkte forlængelse af et andet projekt), og et projekt er i forlængelse af et andet projekt, der også tager sigte på foreningsudvikling, men her er placeret under “unge, demokrati og forening”. Som det fremgår af analysen ovenfor, er en forening eller frivillig organisation ansvarlig eller medansvarlig for projektet i 70 pct. af projekterne og hver femte af projekterne angiver bl.a. mål, der går ud på at udvikle idrætsforeningen, etablere en ny forening, fremme foreningsliv og frivillighed, mv. Det store flertal af disse projekter, hvor en forening er involveret eller hvor projektet svarer, at det bl.a. tager sigte på at udvikle idrætsforeningen, går typisk ud på at give tilbud til bestemte målgrupper (fx foreningsløse), afprøve nye aktiviteter (fx “åben hal”) eller samarbejde med andre institutioner. Deri ligger selvfølgelig også en udvikling af foreningen, men det er kun ganske få projekter, hvis sigte

er at fremme eller udvikle foreningsbegrebet. Det er overraskende få i betragtning idrætsforeningernes antal og dominerende rolle i dansk idræt og i betragtning af, at udviklingen af idrætsforeningerne og foreningsbegrebet som sådan har været en central diskussion de seneste 20 år. Det skyldes måske, at mange foreninger har troet, at IPIP ikke støttede foreningsudvikling. På dette punkt er kommissoriet imidlertid meget uklar. På den ene side står der, at programmet "... rettes mod nye og anderledes måder at dyrke idræt på, hvad enten det sker i foreningerne eller uden for". På den anden side står der også, at "tilsagn om støtte gives normalt kun til projekter, der er forankret uden for de store, landsdækkende idrætsorganisationer", og "idéprogrammet kan ikke finansiere traditionelle idrætsaktiviteter". Det sidste er fra mange sider blevet udlagt på den måde, at programmet ikke kunne støtte almindelige idrætsforeninger, selvom programmet faktisk gav støtte til et foreningsudviklingsprojekt meget tidligt i forløbet.

Projekterne koncentrerer sig om to dimensioner ved foreningsudvikling. Den første dimension omfatter projekter, der tager sigte på at styrke foreningsidrættens værdigrundlag. *Etisk kontrakt* tager udgangspunkt i, at "foreningen vedkender sig en holdning til idræt og det at indgå i et forpligtende fællesskab", som en reaktion på en oplevelse af, at foreningen betragtes som et offentligt tilbud, en service. Inspireret af dogme-filmene ønsker man at finde tilbage til det basale, ægte, i foreningslivet. Sigtet er at fremme medlemmernes demokratiske medleven i idrætten, fremme diskussion om og holdninger til forskellige spørgsmål og modsætninger i idrætten og i højere grad at engagere og forpligte medlemmerne i foreningens aktiviteter og opgaver. *Socialt regnskab* har også som formål at synliggøre de værdier, der ligger i det sociale arbejde i idrætsforeningerne. Men her er sigtet mere strategisk (for at bevidstgøre politikere, sponsorer, medlemmer og andre interessenter om værdien af det sociale arbejde samtidig med at de frivillige ledere får nogle styringsværktøjer til at kunne forbedre arbejdet i klubben) end et ønske om at fremme det forpligtende fællesskab, demokratiet, mv. For denne proces står revisions- og konsulentfirmaet KPMG. Dette projekt ser dog ikke ud til at blive gennemført, fordi projektet ikke opnåede den forventede eksterne økonomiske støtte fra anden side. Det er også en professionel

institution (KLEO som er et center på Danmarks Pædagogiske Universitet for kompetence, ledelse, evaluering og organisationsudvikling), der står bag projektet *Idrætsforeninger med en mening om meningen*, hvis mål er at “udvikle, afprøve og dokumentere en involverende og handlingsrettet procesmetode til værdibaseret udvikling af frivillige idrætsforeninger”. Udgangspunktet er en antagelse om, at foreninger kun kan udvikles i en værdibaseret dialog mellem aktørerne, der tager udgangspunkt i aktørernes faktiske værdier, den mening de tilskriver deres deltagelse samt aktørernes faktiske vurderinger af deres oplevelser i foreningerne. “Perspektivet er frivillige idrætsforeninger, som udvikler deres aktivitets-, organiserings- og demokratiske praksis ved at se virkeligheden i øjnene og forholde sig aktivt, reflektivt og handlingsrettet til de aktuelle værdier, oplevelser og forestillinger blandt foreningens medlemmer”. Det nye i disse projekter er ikke ønsket om et idébaseret foreningsliv men bestræbelsen på at udvikle nogle metoder til at involvere og engagere medlemmerne deri.

Andre af de almene foreningsudviklingsprojekter tager i højere grad sigte på at udvikle foreningens rummelighed og samarbejde såvel internt som eksternt. Programmet har støttet to projekter under Knudsker Idrætsforening, der begge tager sigte på at understøtte en udvikling af foreningen i samarbejde med andre institutioner, der har stået på siden midten af 1990'erne. Det første projekt (*Athena*) gik ud på at inddrage de unge fra lokalmiljøet i foreningen med det sigte at skabe nye fora og aktiviteter for unge i kommunen og optimere forholdene for denne gruppe generelt. I 4 temagrupper arbejdede de unge med at udvikle ideer og aktiviteter, som foreningen efterfølgende har besluttet at iværksætte. Det efterfølgende projekt, *Idræt, udvikling og forandring*, går ud på at realisere de aktiviteter, som processen i det første projekt havde fundet frem til. Tilsvarende er udviklingen af foreningens aktiviteter og arbejdsformer det centrale i *BK Explorer*, der er et samarbejde mellem tre basketballklubber i Århus med det formål at “forny holdidrætten gennem et utraditionelt, nytænkende og vidensbaseret samarbejde mellem idrætsforeninger, uddannelsesinstitutioner og erhvervsliv, hvor viden deles og ideer afprøves”, bl.a. ved at skabe øget fleksibilitet på det enkelte hold, i klubben og mellem klubberne, derunder fleksible med-

lemsskaber; afprøve nye stævneformer, hvor kampe kombineres med uddannelse; at tage udgangspunkt i børnenes behov fremfor idrætsforeningens, bl.a. gennem samarbejde med SFO og skole; at skabe bedre fastholdelse i idrætten gennem seniorpolitik (25-35 årige), karriereplanlægning og uddannelsesplaner, osv. Som opfølgning på de gode erfaringer fra dette projekt har IPIP støttet *BK Explorer II*, hvor målet går ud på at udvide samarbejdet til at omfatte 10 basketballklubber i Østjylland og at udvide samarbejdsfelterne (fleksibelt medlemskab mellem klubberne, fælles elite med respekt for de små klubber og en fælles bestræbelse på at få kontakt til potentielle medlemmer bl.a. i form af "åbne tilbud", basketball for skolebørn i sommerferien og tilbud om basketball til børn i skoler og institutioner). "Den grundlæggende ide i dette projekt er stadig at organisere idrætten anderledes som et modspil til det traditionelle formaliserede system med bestyrelse, udvalg mv.. Den nye organisering er kendetegnet af netværkstankegangen, hvor man både som leder og aktiv kan cirkulere blandt klubberne". Bl.a. har medlemmerne i alle de involverede klubber lov til at træne hos hinanden. Projektet *sPorten*, der foregår i regi af Boldklubben Fremad Valby, ønsker at skabe mere liv i idrætsforeningen, udvide rammer for foreningens virksomhed og rekruttere børn og unge, der traditionelt ikke kommer i foreningen. Derfor tilbyder man to gange om ugen idræt for områdets børn i samarbejde med Valby Bydel, Sund By Valby og skolerne i området. Projektet har nok som mål at fremme "et forpligtende foreningstilbud" og "foreningsidræt, der er ledet af frivillige", men midlet dertil er nye aktiviteter og en anden organisering deraf end i den traditionelle forening (flere idrætsaktiviteter bestemt af børnene selv, tilbud om eftermiddagen, organiseret i samarbejde med kommunale institutioner). Det er lidt den samme idé, der ligger bag *Combifit – Smil igen*, der er en nydannet forening, hvis formål er at styrke og forebygge sundheden og livskvaliteten blandt børn og unge samt at styrke integrationen af tokulturelle børn og unge. Ligesom i "sPorten" ønsker man at give børnene mulighed for at gå til forskellige aktiviteter, som børnene er med til at bestemme og tilrettelægge. *Sydstevn's Fritidsklub* er en ny foreningsorganiseret fritidsklub, oprettet i samarbejde mellem Sydstevn's Idrætsforening, Foreningen for Sydstevn's Venner og borgerforeningen,

hvis primære aktiviteter er idræt, og hvor forældrene deltager aktivt i klubbens pædagogiske arbejde (én forældre på vagt i klubbens åbningstid sammen den ansatte leder af fritidsklubben). Et af de centrale mål for fritidsklubben er, udover etableringen af en demokratisk, forældrestyret pasningsordning for børn i området, at inddrage klubbens børn i idræts- og foreningslivet. Tre af disse projekter rummer nye foreningsformer: To projekter ligner en fritidsklub men adskiller sig derfra ved at være organiseret som en forening (*Combifit – Smil igen og Sydstevn's Fritidsklub*), og et projekt har dannet en forening for samarbejdet mellem en række selvstændige foreninger (*BK Explorer*). Men bortset fra foreningsorganiseringen er der flere af disse projekter, der til forveksling ligner "fritids- og ungdomsklub-organiseringen": pædagogiske, sociale og forebyggende formål, tilbud om forskellige tværgående aktiviteter, som børn kan skifte imellem uden at binde sig, man tager udgangspunkt i gruppen mere end idrætsgrenen, osv. Flere aktiviteter og en fleksibel tilgang dertil til forskel fra den traditionelle enstrengede idrætsforening. Det er mere målgruppen og dens behov og interesser end en bestemt idrætsgren og interessen for at fremme den, som kendetegner disse foreninger.

De fleste af initiativtagerne til de ni projekter, der tager sigte på udvikling af idrætsforeningen, er motiveret af en stærk tro på de traditionelle værdier i foreningslivet men med en erkendelse af, at foreningen er nødsaget til at udvikle sig, hvis den fortsat skal spille en central rolle. Men det er faktisk kun et enkelt projekt, der bygger på en stærk kritik af idrætsforeningerne og i erkendelse deraf finder det nødvendigt, at foreningen udvikler sig. Det bekræfter blot det overordnede indtryk af programmet, at det kun er ganske få projekter, der eksplicit giver udtryk for en generel kritik af idrætsforeningslivet i Danmark.

Det går igen i næsten alle projekterne, at man ønsker, at medlemmerne skal bestemme eller have indflydelse på, hvilke aktiviteter der skal være i foreningen, men at medlemmerne til gengæld også skal forpligte sig mere overfor foreningen

Endelig kendetegnes næsten alle disse projekter af et omfattende samarbejde med og brobygning til andre foreninger og organisationer. Fx er *BK Explorer* ikke alene et samarbejdsprojekt mellem tre foreninger: Harlev Basket, Skovbakken Basket og Bakken Bears, men omfatter også et

samarbejde med syv idrætsforeninger, en række SFO-er, tre folkeskoler, Århus Købmandsskole, Idrætshøjskolen i Århus, en konsulent fra PLS Rambøll, Dansk Supermarked, DGI, Århus kommunes fritids- og kulturforvaltning, basketballforbundet samt studerende fra Århus Universitet og Århus Dag- og Aftenseminarium. Alle projekterne omtaler dette samarbejde positivt bortset fra samarbejder med de lokale børneinstitutioner, som ikke udviser det ønskede engagement i samarbejdet..

Da oplysningsskemaerne blev besvaret var det kun et af disse projekter, der var afsluttet, fem projekter var endnu i gang og tre var ikke påbegyndt. Erfaringerne fra disse projekter er derfor begrænsede og meget foreløbige. Her skal blot nævnes nogle af de forhold, som lederne selv kommer ind på i oplysningsskemaet: Flere projekter fortæller, at projektet har skabt en stærkere bevidsthed blandt medlemmerne om foreningens værdier. "Projektet har fået folk til at tænke kreativt, at føle at det nytter at tænke anderledes (*BK Explorer*). Flere har også erfaret, at folk gerne tager ansvar, hvis de føler, at deres arbejde har en værdi for klubben. De fleste kan godt lide, at der bliver stillet og honoreret krav. "... når alle forældre deltager giver det en synergieffekt. De lærer hinanden at kende, de føler sig som en del af fællesskabet og føler ansvar for, at klubben klarer sig godt" (*Ethisk kontrakt*). Et par foreninger beretter dog også om vanskeligheder med at engagere frivillige. "Den frivillige indsats har ikke samme værdi for alle" skriver *Sydstejns Fritidsklub*. Et par projekter er også inde på, at det har givet foreningen en skarpere profil, og at det har inspireret andre foreninger til at gøre noget tilsvarende. *BK Explorer* mener ligefrem, at det har skabt et nyt engagement i basketball i Østjylland. "Projektet har haft stor betydning for deltagerne og hele det østjyske basketballmiljø. Basketballforbundet har i de senere år været præget af store elitesatsninger og deraf følgende økonomiske problemer, som blandt andet har betydet, at der ikke findes breddearbejde eller breddekonsulenter. Basketball har været præget af medlemstilbagegang, frustration og intern splid, som det enkelte medlem og den enkelte klub har lidt under. Med dette projekt er der pustet nyt liv og ideer i basketballklubberne og medlemmerne som har fået øjnene op for, at samarbejde og partnerskab kan bringe os ud af dødvandet. Eliten har fået ny mening, fordi den er blevet en integreret del af alle aktiviteter, og

deltagerne har opdaget, at alle har en rolle at spille – uanset om man er god til at spille basket – alle har ressourcer, som kan bruges i fællesskabets interesse (...) Hvor vi før tænkte i begrænsninger, tænker vi nu i muligheder, og sætninger, som “det er der ikke ressourcer til”, “det er der ingen, der har tid til”, er afløst af “skulle vi ikke prøve”, “Vi har tænkt på at gøre sådan og sådan”, osv.”

Unge, demokrati og forening

Af kommissoriet for IPIP fremgår det, at programmet bl.a. omfatter “støtte til unges demokratiske medleven i organiseringen af idrætsaktiviteter”. Flere undersøgelser har vist, at mange unge forlader den demokratisk organiserede foreningsidræt, og at de, som bliver der, ikke er særligt optaget af, om de har indflydelse på foreningen. I en undersøgelse fra 1998 var det således kun hver tiende af de unge, som erklærede sig enige i følgende udsagn: “Jeg foretrækker at dyrke idræt i foreninger der er ledet af frivillige valgt af medlemmerne”, og andelen der var uenige i udsagnet var betydeligt større (Ottesen og Ibsen 1999). Fra flere sider er unges frafald fra idrætsforeningerne og ligegyldighed overfor, om de dyrker idræt i en forening eller et andet sted, forklaret med, at strukturerne i foreningerne ikke giver reel indflydelse til de unge. I et speciale fra Aalborg Universitet om unges indflydelse i idrætsforeningerne konkluderer de studerende, at

... det er de færreste unge medlemmer mellem 14 og 19 år, som tager del i idrætsforeningernes ansvarsopgaver og tillidsbæring. Samtidigt har foreningsdemokratiet mistet legitimitet og opbakning hos de unge medlemmer. De fleste unge føler sig henvist til en plads på foreningsdemokratiets sidelinje og har som en følge heraf mistet troen på deres indflydelsesmuligheder i foreningerne. (Schøler 2000: 136).

Der er således gode grunde til, at IPIP har støttet forsøg med nye organiseringsformer for unge og projekter, der har søgt at styrke unges indflydelse i idrætten.

IPIP har støttet ti projekter, der har det til fælles, at de alle sætter fokus på unges indflydelse og demokratiske engagement i forbindelse med

deres idræt – først og fremmest i en forening. Der er overvejende tale om forholdsvis små projekter, der tilsammen har modtaget 4 pct. af den samlede støtte fra IPIP. Det er dog ikke de eneste projekter, hvor demokrati-dimensionen indgår. 16 pct. af projekterne har (bl.a.) formål, der på en eller anden måde vedrører denne dimension, og 31 pct. af projekterne tillægger det stor betydning for projektet, at “at fremme målgruppens demokratiske medleven i organiseringen af idrætsaktiviteter og samfundet som helhed”. Her er medtaget de projektet, hvor det unges involvering, indflydelse og ansvar for egne aktiviteter er det helt centrale i projektet.

De fleste af disse projekter går ud på at inddrage eller involvere unge i en idrætsforening for at skabe nye aktiviteter og for at lære af de unges måde at organisere sig på. Baggrunden er typisk en bekymring over, at de unge forlader foreningerne eller ikke tager del i det frivillige arbejde, og en opfattelse af, at det skyldes, at foreningerne ikke er indrettet efter den måde, de unge gør tingene på, og ikke giver dem mulighed for at påvirke deres egen situation. Tre projekter – alle fra Århus – går ud på at fremme unges involvering i og indflydelse på idrætsforeningen og især deres egne forhold i foreningen (*Ny saft og kraft 2000, Unge og demokrati i århusianske foreningsliv og Udvikling af demokratisk bevidsthed for unge håndboldspillere*). To projekter tager sigte på at engagere børn og unge i træner- og lederopgaver i idrætsforeningerne ved at uddanne eller oplære dem på forskellig vis (*Viborg Idrætsleder Uddannelse og Idrætspilot*). Tre projekter – hvoraf to er fra Bornholm – går ud på at engagere og involvere unge, der ikke er aktive i en idrætsforening, i nye aktiviteter og nye fora, som de selv har ansvaret for (*Athena, Sport for alle 2001 og Skaterprojekt Ringe*). Endelig går to projekter ud på at danne en ny form for forening, der i højere grad end de traditionelle foreninger, bygger på unges ønsker og måder at organisere sig på. De to projekter er vinder-projekterne i konkurrencen “Skab din egen idrætsforening”, som IPIP udskrev i 2000 (*Future IF og Punch*).

Hvilke erfaringer kan der udledes af disse projekter. De fleste af projekterne er – naturligt nok – forankret i den etablerede idrætsorganisering: en idrætsforening, et kommunalt idrætssamvirke eller en idrætsorganisation (DGI-Århusegnen, Jysk Håndbold Forbund kreds 5). Men initia-

tivet til og engagementet i projektet synes at være meget personligt. Det er enkelt-personers engagement mere end hele organisationen / foreningen, der dog velvilligt stiller de organisatoriske rammer til rådighed. Næsten alle projekter viser imidlertid, at det har været svært at engagere såvel foreninger som de unge i projekterne, og de fleste af projekterne har ikke kunnet leve op til deres egne succes-kriterier. Lederen af *Unge og demokrati i århusianske foreningsliv*, der havde som mål at få engageret 25 unge men kun fik fat i 15, beskriver vanskelighederne således. “Jeg brugte ca. to mdr. på at finde de ni klubber, der havde lyst til at deltage (...) Invitation til Idrætssamvirkets Infonyt gav ingen respons, breve til udvalgte klubber gav lidt respons, telefonisk opfølgning til et hav af klubber gav kun ringe resultat, selvom jeg talte med (hoved)formanden, ungdomsformanden, træneren, osv. Erfaringen er, at man skal gå den direkte vej og bede om at få lov til at tage ud til de unges træning eller stævner (...) møde de unge på deres “hjemmebane” – det gav straks bonus. Den atypiske, men positive oplevelse, stod skaterne for. En mail rundt en formiddag og en time efter havde jeg to interesserede”. Projektet formåede ikke at få etableret et ungdomsråd i alle de ti involverede foreninger, og de lokale aktiviteter arrangeret af unge for unge blev ikke gennemført i alle foreninger. Projektlederen stiller da også spørgsmål ved, om dannelsen af ungdomsudvalg i foreningerne skaber større engagement hos de unge. “Jeg tvivler mere og mere på, om et ungdomsudvalg eller råd er den eneste gode løsning for at få unge involveret i foreningsarbejde og til at give dem reel indflydelse. Det kan være fint i nogle klubber, men mange steder vil en løsere struktur være en bedre model; de unge mødes med en god voksen i sæsonstart og efter jul for i fællesskab at finde ud af, hvilke aktiviteter, der skal sættes i gang – og hvem af de unge, der har lyst til at være med til at arrangere små overskuelige opgaver. Overskueligt for de unge – og for klubben”. I projekt *Udvikling af demokratisk bevidsthed for unge håndboldspillere* skriver man tilsvarende, at det tog længere tid end forventet, at få etableret de 10 ungdomsråd. “... det at få begyndt den forsømte dialog var et tidskrævende arbejde, der krævede voksne kontaktpersoner, der insisterede på dette ønske”. I forlængelse af projektets erfaringer har man med støtte fra DIF forsøgt at inspirere andre foreninger, men det lykkedes ikke at

få en eneste forening til at møde op til to indkaldte møder til debat om og idéudveksling om problemstillingen. Projektlederen forklarer imidlertid problemerne med at engagere de unge med, at det ikke er normalt for de unge at blive taget med på råd og få indflydelse på de aktiviteter, de deltager i. "... alt for ofte må vi konstatere, at voksne foreningsledere laver et idrætsstilbud for de unge selvom de unge besidder evner og ressourcer til selv at påvirke det og delvist gennemføre det". Denne dialog mellem voksne og unge er projektets væsentligste resultat iflg. projektlederne. "Debatmøder om fremtiden i de enkelte foreninger har vi afholdt mange af og det at se/høre hvordan de unge reagerer på spørgsmål om "hvad de ønsker der skal ske i deres forening i den kommende sæson" har tydeligt vist, at det ikke er normalt for dem at forholde sig til dette spørgsmål, men at de har ideer, når de får tid og ro til at overveje dette spørgsmål". Men samtidig mener projektlederen, at det ikke er tilstrækkeligt at give de unge nogle muligheder. Der skal insisteres fra de voksne i endnu større omfang end man havde forventet. Der bør stilles større krav til de unge. *Sport for alle* i Rønne har den korte tid projektet har forløbet primært fungeret som en "informationsstand" for foreningen, mens ideerne om at etablere selvstyrende grupper, afprøve nye idrætsgrene, osv. øjensynligt ikke var kommet i gang, da oplysnings-skemaet blev besvaret. Til *Viborg Idrætsleder Uddannelse* meldte der sig 20 mod forventet 25 og halvdelen holdt op, og man skriver også, at det var vanskeligt at få foreningernes opmærksomhed på behovet for uddannelse. Projekt *Idrætspilot* havde succes med at rekruttere knap halvdelen af den potentielle børnegruppe i området, men frafaldet fra "oplæringen", der afvikles over to år / sæsoner, var desværre stort. *Future IF* har kun formået at samle mellem 10 og 20 unge, varierende fra aktivitet til aktivitet, og der var nærmest tale om en formalisering af et uformelt vennefællesskab eller -netværk. Det er også bemærkelsesværdigt, at det største deltagerantal er til de sociale arrangementer, mens de mere krævende idrætslige kun har beskedent deltagerantal. *Punch* har formået at engagere mange af de unge, som kommer i fritidsklubben, som foreningen er integreret i, men samtidig erkender man, at det har været svært at realisere projektet, som det var tiltænkt med stor indflydelse til de unge. De demokratiske idealer synes da også at spille en mindre rolle end de

pædagogiske idealer. I besvarelsen af hvilke mål, der har betydning for projektet, vægtes foreningsidealene lavt med undtagelse af demokrati-idealet. Som sådan er det fritidsklub-kulturen mere end forenings-kulturen, der præger projektet (bedømt ud fra den skriftlige tilbagemelding).

For de deltagende unge har projekterne imidlertid været udviklende – mener projektlederne samstemmende – og flere mener også, at der er vigtige erfaringer derfra, som fremtidens idrætsforeninger skal tage bestik af. Lederen af *Unge og demokrati i århusiansk foreningsliv* beskriver således, hvordan de unge arbejdede med forberedelsen og gennemførelsen af den idrætsmesse, der var et af projektets aktiviteter. “De unge havde fuld kontrol over situationen. Og jeg havde ikke behøvet at være tilstede under selve messen; det er vel det bedste bevis på, at unge kan, hvis de får muligheden for at lave et stykke arbejde på deres præmisser (...) unge arbejder lyst- og energibetonet. Til tider herskede der kaos på vores møder, det var ret ustruktureret, men tingene lykkedes alligevel, men det var hårdt arbejde over kort tid, hvilket afspejler ungdommens måde at lave lederarbejde på – projekter og arrangementer over en overskuelig periode, hvor man selv vælger, hvor meget man vil stille op til ...” Projektlederen finder endvidere, at de deltagende unge har lært en masse af at være med i forberedelsen og afholdelsen af idrætsmessen. “Unge vil lære noget både fagligt og personligt. Unge melder sig ikke til et projekt pga. status, men “tænder” på det, fordi indholdet ser spændende ud. “Læringsprocessen har til tider været kaotisk, da jeg valgte at lave et forløb med et ustruktureret indhold (...) De unge lærte på den “hårde” måde: kort forberedelsestid, hvad skal vi, hvad kan vi, hvad har vi af penge, hvem har tid, hvem har kontakterne, hvordan får man sponsorer, hvordan kombinere idræt og musik, hvem skal inviteres til at deltage i messen, hvad med PR, hvad vil det sige at arbejde demokratisk, så alle i gruppen bliver set og hørt, hvordan kommunikere internt og eksternt, hvad sker der, hvis en udebliver fra et møde uden afbud eller ikke overholder en aftale, hvem er vores samarbejdspartnere, økonomistyring? (...) Samtlige unge i projektet har været glade for at arbejde på tværs af idrætsgrene. Netværket er særdeles inspirerende for de unge. Jeg tror, at vi fremover skal tænke meget i disse baner”. Lederne af *Viborg Idrætsleder Uddannelse* skriver bl.a. at “for deltagerne er der sket en

meget stor personlig udvikling og klargøring af egne ressourcer og evner”. *Future IF* svarer, at whiteboard-strukturen var en succes. Det var meget overskueligt for medlemmerne, og der var flere udover projektgruppen, der tog initiativ til aktiviteter, men det skal samtidig også tilføjes, at deltagerantallet aldrig blev særlig stort og aktiviteterne primært bestod af en række sociale arrangementer (ture, udflugter og ikke-idrætslige aktiviteter). De ansvarlige for projektet mener derfor også, at projektet har bidraget til at nuancere deltagerens forestillinger om, hvordan en idrætsforening skal organiseres. Men bortset fra *Future IF* er det svært at se, hvordan erfaringerne fra projekterne har sat sit præg på foreninger og organisationer. Projekterne synes at leve i sig selv. De unge og foreningerne har givetvis erhvervet sig vigtige erfaringer, men det står hen i det uvisse, om det har ført til ændringer i den involverede idrætsforeninger.

Et andet gennemgående træk ved disse projekter er, at de især synes at appellere til de stærke unge med en stærk forankring i idræt og foreningsliv – selvom målet i flere tilfælde har været at engagere de foreningsløse og de mindre stærke unge. I projektet *Unge og demokrati i århusiansk foreningsliv* har man erfaret, at i stedet for at oprette et ungdomsråd i foreningen, er det bedre at nedsætte et antal ungdomsgrupper i hver forening, der hver for sig forpligter sig til at stå for en enkelt opgave eller aktivitet. “Det er min erfaring, at vi på denne måde kan motivere langt flere til at involvere sig, og undervejs i projektet er det blevet mere centralt, end at vi har et råd med de 5-6 mest egnede og engagerede ungdomsmedlemmer (...) I et typisk ungdomsråd vælger de 4-6 mest egnede at involvere sig. Typisk er medlemmerne opvokset med, at deres forældre tager et stort træk i den pågældende forening. Med den form har jeg følt, at jeg har været med til at skabe “De unge Torden-skjolds soldater” i stedet for at give de mange unge medlemmer forståelsen for foreningskulturen. Kun meget få unge medlemmer ønsker at sidde i et udvalg i længere tid. Alle os der laver idrætsprojekter, forbundsarbejde, foreningsarbejde, m.v. ønsker at finde disse personer (...) men med unge skal vi turde / kunne tænke på lidt længere sigt (...) turde bruge tiden på at skabe bred forståelse blandt de unge om det at yde og nyde og lytte til hinanden (...) vi stiller os tilfredse med, at vi kan

motivere nogle få (de unge Tordenskjolds soldater). Ændrer vi foreningskulturen på denne måde? Det mener jeg ikke, vi gør, da vi koncentrerer os om de få procent der gerne vil – og ofte er vokset op med denne dimension via sine forældre”. I *Viborg Idrætsleder Uddannelse* var det fortrinsvis de yngste og mindst erfarne med foreningsarbejde og -ledelse, der holdt op, men det betragtede lederne af projektet som “nødvendigt for at holde det høje niveau i uddannelsen”. Dette valg passer dårligt med ledernes egen diagnose på problemerne i foreningerne: “Rekrutteringsproblemerne forstærkes af et radikalt kulturskifte i foreningslivet, hvor ungdomskulturen på mange måder repræsenterer et opgør med de traditionelle værdier og organisationsformer. Flere undersøgelser har på det seneste dokumenteret de problemer, som foreningerne står overfor, når det gælder om at skabe sammenhæng mellem de “gamle” foreningsledere og den næste generation af unge potentielle ledere. En central opgave er derfor at “bygge bro” mellem de traditionelle værdier i foreningslivet og de værdier og tilgange til foreningslivet, som de unge repræsenterer”. Kursusopbygningen, indholdet deri samt prioriteringen af de ældre unge og erfarne ledere peger ikke i denne retning. *Future IF* tog i høj grad sigte på unge, der ikke var foreningsvante, men det lykkedes ikke at få fat i denne gruppe trods flere besøg på folkeskoler, hvor de fortalte om ideen. Derfor var det overvejende idrætsaktive foreningsvante unge, der deltog.

Det går også igen i flere af projekterne, at de unge har haft svært ved at påtage sig hele ansvaret for aktiviteterne – eller ikke har fået lov til det. Fx fortæller lederen af *Skaterprojektet i Ringe*, at “af og til må der hankes op i de unge, og de nødvendige rutiner må gennemgås. Vi har haft mange “utidige” udskiftninger af halpassere, når hverdagen blev for træls. Men mange af de unge er også vokset med opgaverne. Dog er det stadig svært for mange af de unge halpassere at have tilstrækkelig gennemslagskraft overfor jævnaldrende og ældre brugere i hallen (...) for mange halpassere kan åbningstiderne og vagtplanen virke lidt snærende. Husk: mange skatere er bedst tilpas med en høj grad af uorganiserethed” (se uddybning i case-analysen udarbejdet af Ole Skjerk: *Om adgang – Idræt og demokrati i Det Idrætspolitiske Idéprogram*, rapport nr. V i evalueringen af IPIP). Erfaringen fra projektet er, at der skal gives mere hjælp til koordi-

nation og styring end forventet. Flere af projekterne er da også inde på, at de unge skal have støtte fra voksne. I *Unge og demokrati i århusianske foreningsliv* konkluderer lederen, at en fortsættelse af projektet vil kræve, at der afsættes flere timer til projektlederen, mens de unge skal have færre opgaver (selvom det vel var det modsatte der var målet). Initiativtagerne til *Future IF* mener, at projektet har gode muligheder for at gennemføres andre steder, men at det nok vil fungere bedst, hvis det er en del af en mere formel struktur, fx en afdeling eller en del af en afdeling i en almindelig forening. “Det forudsætter imidlertid at de etablerede ledere er parat til at lade gruppen udvikle sig i den retning som de unge ønsker, og at det er de unges normer og moralsæt der får lov at herske”. Og selvom projektet *Punch* går ud på at etablere en klub i klubben og give de unge indflydelse og selvbestemmelse, så vælger man alligevel en organisationsform, hvor aktiviteterne ganske vist er overladt til en ungdomsbestyrelse, men under vejledning af medarbejdere i ungdomsklubben og mere eller mindre formelt under ungdomsklubben (strukturen forekommer er være kunstig og inkonsekvent. Hvorfor en formalisering af en “klub” uden at den reelt er selvstændig og uafhængig?).

Nyere analyser af frivillige organisationer har peget på, at svigtende medlemstilslutning – især fra unge – er et resultat af manglende rummelighed og fleksibilitet i organisationsstrukturen. Løsningen derpå skulle derfor være nye organisations- og deltagelsesformer. I en analyse af Ungdommens Røde Kors viser Tine Isen, at den traditionelle forenings-organisering er blevet afløst af zapper-organisering, hvor den enkelte ikke indgår en traditionel medlemskontrakt af mere permanent karakter, men zapper fra projekt til projekt. “... unge foretrækker at engagere sig i tidsbegrænsede projekter, hvis ledelse de selv har direkte indflydelse på, fremfor at melde sig ind i en forening (...) de fleste er ikke engagerede i driften af organisationen – “det kedelige organisationsarbejde” – men lægger stor vægt på, at de er tilknyttet en mindre enhed, så de kan få indflydelse, hvis de vil. Her ser vi sporene af græsrodsorganiseringen fra 1960’erne med den store forskel, at de unge værger sig ved at udøve medindflydelse og i stedet fokuserer på aktiviteten mere som en form for afgrænset ansættelsesforhold” (Christensen og Isen 2001: side 147-157). Erfaringerne fra disse projekter synes på flere områder at bekræfte denne analyse. På den

ene side er det svært at engagere de unge i spørgsmål om medindflydelse og demokrati på et formelt organisatorisk plan (fx at indgå i et ungdomsudvalg). På den anden side vil de gerne have indflydelse på – eller selv bestemme over – de konkrete opgaver og aktiviteter, de selv deltager i. Det taler for en større rummelighed og en bredere demokrati-forståelse i idrætsforeningerne, så der bliver plads til de deltagelsesformer, som er afprøvet i projekterne *Future IF*, *Punch*, *Skaterballen i Ringe* og *Unge og demokrati i århusiansk foreningsliv*. Erfaringer fra de samme projekter viser imidlertid også, at sådanne deltagelsesformer er vanskelige, hvis ikke der findes mere strukturerede og formaliserede organisationer som ramme derfor. Zapper-organisering og direkte demokrati forudsætter så at sige en mere traditionel organisation (fx en forening eller en kommunal ungdomsskole) til at kunne zappe og udøve direkte indflydelse i.

Udvikling af idrætsaktivitet

I tabel 3 er 18 projekter placeret under NYE AKTIVITETSFORMER, og både antallet og IPIPs støtte udgør 12 pct. af henholdsvis det totale antal projekter og den samlede økonomiske støtte til projekterne. NYE AKTIVITETSFORMER er yderligere opdelt i tre projekttyper. Her skal vi nøjes med at se på projekter, som benævnes som *udvikling af idrætsaktivitet*, hvor fokus er en egentlig udvikling af bestemte aktiviteter, en ny idrætsgren, osv. De 11 projekter fordeler sig på fire projekter, der blev igangsat i den første fase af programmet, og syv projekter, der blev igangsat i den sidste fase af programmet. Tre af projekterne var afsluttet og tre var endnu ikke påbegyndt, da oplysningerne til denne analyse blev indhentet. Det er en blanding af store og små projekter. Fire projekter har fået under kr. 75.000 i støtte fra IPIP, mens tre projekter har fået mere end kr. 600.000.

Udvikling af idrætsaktivitet omfatter projekter, hvor der arbejdes med eller afprøves nye former for idræt, dvs. hvor det nye er selve den fysiske aktivitet. Derfor er projekter, der går ud på at give bedre udfoldelsesmuligheder for kendte aktiviteter (fx rulleskøjteløb i centrum af byen og udendørs sommerdans) og projekter, hvor deltagerne kan dyrke flere idrætsaktiviteter på samme sted (fx “Åben hal” og de mange soci-

al-præventive projekter, der tilbyder forskellige idrætsaktiviteter), ikke med under denne type. Det er undertegnedes vurdering af aktiviteterne i det enkelte projekt, der er bestemmende for, om projektet hører under denne projekttipe. Lederne af projekterne ser i højere grad selv en udvikling af ny idrætsaktivitet i deres projekter, end forfatteren af denne analyse gør. 42 pct. af projekterne tillægger det således stor betydning for projektet "at tilbyde og fremme nye, utraditionelle eller alternative former for idræt og fysisk aktivitet". Denne forskel i vurderingen af aktiviteterne kan skyldes, at de planlagte aktiviteter under projektet er nye og alternative i den konkrete sammenhæng (organisationen, målgruppen), men det kan også skyldes, at det fx opfattes som nyt og alternativt, når der tilbydes flere idrætsaktiviteter på samme sted. De elleve projekter kan yderligere opdeles i projekter, hvor udvikling af idrættens idé, kvaliteter og praksis er det helt centrale, og projekter, hvor det nye snarere består i sammenhængen og anvendelsen af forskellige idrætslige aktiviteter, der fører til nye kvaliteter og ny praksis.

Fem af projekterne tager eksplicit sigte på at udvikle nye kvaliteter og nye praksisser i idrætten og i sammenhæng dermed sætte idrættens værdier til diskussion. Projekt *Vandidræt* handler om at udvikle vandidræt som et alternativ til den traditionelle banesvømning. Projekt "*Dogmeleg*" ønsker "at inspirere til med simple midler at skabe bedre rammer og grobund for børn og unges udfoldelsesmuligheder i de boligområder og ved de institutioner, hvor de har deres dagligliv". "*Battle*" er et projekt, der går ud på "at udvikle aktiviteten battle, som en alternativ tværgående idrætsaktivitet med en række kvaliteter, som nuancerer det eksisterende idrætsbillede og viser alternative indgangsvinkler til idrætslig udfoldelse". Projekt *Træningspavillon* går ud på "at skabe en ny træningskultur, som foregår i det fri, som støttepunkt for anden træning i naturen, som udføres i enkle redskaber, og som er et alternativ til de kommercielle fitnesscentre. Det sidste projekt er *Værksted for kropskultur og natur*, hvis formål går ud på "at skabe ny inspiration til idrættens syn på kroppen og dens muligheder. Man ønsker bl.a. at etablere et kropsværksted som eksperimentarium for arbejdet.

De resterende seks projekter er ikke så eksplicit rettet mod udvikling af en ny aktivitet eller nye kvaliteter i idrætten. Her handler det snarere om,

at den sammenhæng – henholdsvis vandet / stranden og naturen – de idrætslige kvaliteter placeres i fører til nye muligheder og kvaliteter. *Kystlivreddernes svømmeskole* går ud på at tilbyde svømme- og multisportaktiviteter i strandområdet med det formål at gøre eleverne til gode all-round kyst/hav sikre svømmere, øge badesikkerheden generelt og øge interessen for aktiviteter ved stranden. *Vandfræs* ønsker at ændre strandkulturen, så det om få år er helt normalt at den lokale strandkiosk udlejer svømmedragter til badegæsterne. Dermed kan stranden og havets muligheder udnyttes i langt højere grad, end det er tilfældet i dag. *Våd fredag* er afholdelsen af 10 fredagsarrangementer af ca. 3 – 4 timers varighed, hvor svømmehallen var åben for en række utraditionelle aktiviteter, fx vandski, spring, vandvolley/basket, klatrevæg, vandaerobic, dykning, roning. Projekt *Kystrafing* har det enkle mål at introducere kystrafing i Danmark. Formålet med *X'treme sports* er at trække de unge ud i naturen til en række aktiviteter, hvor de kan prøve deres grænser af med bl.a. paintball, rapelling (40 meter på silo), klatring, springe elastiktræk, gladiatorampe, kommandokravl og øksekast. Endelig har *Høj i køjen – oplev skoven fra oven* som formål at udbrede træklating og leg i tovbaner som bevægelsesaktivitet for nye deltagergrupper kombineret med naturformidling.

Flere af de projekter, som er afsluttet eller har været i gang i længere tid, har påkaldt sig stor opmærksomhed og interesse, hvilket tyder på, at ideerne og den udviklede praksis har gode muligheder for at spredes og forankres. *Vandidræt* har efter en noget tøvende start oplevet en voksende tilslutning. Det er lykkedes at oprette en ny middelstor forening med 200 – 300 medlemmer med en velfungerende bestyrelse med vandidræt som aktivitet. Svømmeforeninger over hele landet har vist stor interesse for projektet i form af ønsker om og deltagelse på kurser og åbent hus arrangementer med vandlegepatruljen, som det er lykkedes at samle 20 engagerede folk til. Flere svømmeforeninger har endvidere kopieret holdtyper og aktivitetsideer fra projektet. Vandidræt er ganske vist inspireret af og udviklet i Vandkulturhuset, men lederne af projektet mener ikke, at Vandidræt kun kan realiseres under disse nye rammer. “Projektets ideer og aktiviteter er grundlæggende pædagogisk anlagt. Vandkulturhuset har været tænkt som en fysisk ny og anderledes facilitet,

som kunne være en hjælp til udvikling af aktiviteten svømning – men ikke som en betingelse for at projektets ideer og aktiviteter kunne gennemføres. At projektet kan oprettes andre steder er derfor ikke utænkeligt, og ikke så meget et spørgsmål om den arkitektoniske udformning af faciliteten, men mere et spørgsmål om tilstedeværelsen af en gruppe af folk, som arbejder med de samme ideer og holdninger til, hvad aktiviteter og idræt i vand kan og bør handle om”. Projekt *Kystlivredderne* havde tilsvarende kun ganske få elever det første år, men året efter deltog 43. “Forløbet er meget succesfyldt såvel i forhold til formål som aktivitetsmæssigt og fagligt udbytte for skolens elever og instruktører. Der har gennem hele sæsonen været en høj mødeprocent trods ferieperioden. Motivationen har været utrolig høj og aktiviteterne har været afvekslende. Bl.a. har der været følgende ekstraordinære aktiviteter: vandski, kajak, roning og multisport samt afviklet specielt stævne i aquathlon “sommertoer”. Samlet set har projektet oversteget vores egne forventninger på alle områder”. Ideen har gode muligheder for at blive spredt til andre områder, fordi Frederiksborg Amt gerne vil udvide konceptet til hele amtet (uvist om det er sket). *Dogmeleg* har oplevet en meget stor efterspørgsel efter de kurser, som afholdes, og man forventer, at ca. 5.000 vil have deltaget på et kursus eller et arrangement med Dogmeleg, når projektperioden slutter den 31. april 2003 efter 21 mdr., og interessen fra især skole- og institutionsverdenen er meget stor. Det er dog tvivlsomt, at dette kan fortsætte, hvis der ikke findes anden ekstern finansiering til at nedbringe deltagerprisen, når støtten fra IPIP ophører. *X'treme sport* formåede at få 130 unge – overvejende drenge og anden generations indvandrere – til at være med det meste af en dag i skoven “uden at projektet på nogen måde er lagt op til at være et integrationsprojekt”. Efterfølgende har Horsens Kommunes Ungdomsskole givet projektet en meget fin bedømmelse baseret på de deltagende drenges begejstrede tilbagemelding. Horsens Kommune har derfor taget kontakt til initiativtageren for at aftale en gentagelse. *Vandfræs* var ikke påbegyndt, da oplysningsskemaet blev besvaret, men Dansk Svømme- og Livrednings-Forbund deltager sammen med bl.a. repræsentanter fra den lokale svømmeklub og Kystlivredningstjenesten Nordsjælland i den arbejdsgruppe, der vil blive nedsat omkring projektet, for at inddrage

erfaringerne fra projektet i forbundets arbejde med at udvikle svømning i Danmark. *Kystrafting* var også i påbegyndelsesstadiet, men der er allerede sikret gode muligheder for en forankring, fordi foreningen der står bag, er blevet optaget i Dansk Kano- og Kajakforbund. Og selvom *Battle* er i sin spæde begyndelse har der allerede været en interesse for spillet på efterskoler og højskoler. Findes der gode forklaringer på, at flere af disse projekter – der på mange måder er langt vanskeligere end mange af de andre projekter, som først og fremmest handler om “organisering” og tilrettelæggelse af forskellige idrætsmuligheder for forskellige grupper – er blevet en succes?

For det første er de fleste af disse projekter båret af et stærkt personligt engagement. I tre af projekterne står initiativtagerne selv for projektet uden tilknytning til en formel organisation eller institution (*Kystlivreddernes svømmeskole*, *X'treme sport* og *Battle*), og i flere af de øvrige mere formelt organiserede projekter er det bestemte personers ildhu, idealisme og engagement, der har skabt projektet (*Vandidræt*, *Dogmeleg*, *Vandfræs*, *Kystrafting* og *Høj i Køjen*). Det gælder i større eller mindre grad mange af projekterne, som IPIP har støttet, men vi finder det særligt stærkt i disse projekter og i de projekter, der tager sigte på udvikling af en idrætsforening og de unges involvering deri. Det er personer, der har stor kærlighed til og erfaring med de områder af idrætten, som de ønsker at udvikle, og samtidig besidder en bred faglighed (bl.a. konkrete idrætslige færdigheder) indenfor området. Initiativtagerne til *Vandidræt* er selv “som fisk i vandet”, når de kommer i en svømmehal. For initiativtagerne til *Kystlivreddernes svømmeskole* er stranden og kysten deres element for fysisk udfoldelse. Igangsættereren af *X'treme Sport* har tidligere arbejdet med uddannelse af værnepligtige og mange af aktiviteterne er inspireret af de færdigheder, han har tilegnet sig som professionel soldat. Initiativtageren til *Kystrafting* har i flere år undervist i kommerciel kystrafting i Norge. Projektlederen på *Høj i Køjen* har i flere år undervist i træklatring, som han ser så store kvaliteter i, at de gerne vil udbrede aktiviteten til grupper, der traditionelt ikke kommer i skoven. Samtidig har disse personer også klare holdninger til idrætten og dens betydning. Fx skriver initiativtageren til *X'treme Sport*. “I en hverdag der mere og mere overtages af computere og anden teknologi isoleres ofte de unge indenfor

hjemmets 4 vægge. At give dem mulighed for en naturoplevelse, hvor de samtidig kan finde deres grænser, var en oplagt idé”. Initiativet til *Vand-idræt* begrundes bl.a. med ønsket om “at udvikle aktiviteten svømning til vandidræt, så den indeholder andet og mere end den traditionelle banesvømning præget af præstationsræs, rekordjagt, individualisme og konkurrencer”. Ideerne til ny praksis er meningsfulde for initiativtagerne, og derfor er gennemførelsen og formidlingen deraf stærke og troværdige.

For det andet kan projekternes gennemslagskraft hænge sammen med, at forholdsvis mange af disse projekter har forbindelse til eller er inspireret af miljøer, hvor der undervises og forskes i idræt. I flere af projektbeskrivelserne og besvarelserne af oplysningsskemaerne fremgår det tydeligt, at initiativtagerne har været inspireret af undervisning og forskning på disse institutter. Initiativtagerne til såvel *Vandidræt*, *Vandfræs* og *Kystrafing* er nuværende og tidligere studerende på Institut for Idræt i København. Initiativtagerne til *Vandidræt* forklarer bl.a. initiativet således. “I kraft af vores uddannelse på Institut for Idræt og vores virke som undervisere i foreninger og kursusholdere i DGI Storkøbenhavn svømmeudvalg anede vi nogle uprøvede pædagogiske muligheder for at ændre på praksis”. Initiativtageren til *Kystrafing* skriver, at ideen til projektet udsprang af et kursus, han fulgte på Institut for Idræt i “Learning and socialisation processes in Sport Settings” afholdt af professor Knut Dietrich. *Dogmeleg* er udviklet på Idrætshistorisk Værksted i samspil med Jørn Møller på Idrætsforsk (i dag Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning), der i mange år har forsket i gamle idrætslege. Ideen til *Battle* kommer fra to studerende på Institut for Idræt og Biomekanik på Syddansk Universitet, og nogle af ideerne til en udvikling af spillet er inspireret af nyere litteratur om boldspilsundervisning fra instituttet. Initiativet til *Træningspavillon* er kommet fra IPIP men realiseringen deraf sker i et samarbejde hvor forskere fra idrætsuddannelsen på Århus Universitet indgår.

Idræt for svage grupper (arbejdsløse, misbrugere, mv.)

Som nævnt udgør de sociale- og sundhedsorienterede projekter 40 pct. af det totale antal projekter (36 pct. af den samlede støtte til de 150 projekter). Gennem de tre år, programmet har varet, har denne projekttype imidlertid fået aftagende betydning. I den første fase udgjorde disse projekter 58 pct. af alle projekterne, mens andelen i den anden fase faldt til 28 pct. Her vil vi se på tre grupper af projekter indenfor de sociale og sundhedsorienterede projekter: Først skal vi se på projekter, der tager sigte på svage eller udsatte grupper, fx arbejdsledige og misbrugere. Dernæst belyses erfaringerne fra seks projekter, der tager sigte på en særlig gruppe af idrætssvage borgere: idræt for sindslidende. Endelig analyseres erfaringerne fra de mange projekter, hvor integration af børn, unge og voksne af anden etnisk oprindelse end dansk er målet.

Fire projekter tager eksplicit sigte på socialt marginaliserede grupper. Her tænkes primært på kontanthjælpsmodtagere og (tidligere) misbrugere (alkohol, narkotika). *Idræt for udsatte grupper* i Esbjerg kommune har som formål at opbygge idrætstilbud for ledige, hvor de over en periode på tre år inddrages i projektet med henblik på styring af idrætsaktiviteterne og opbygning af en organisation, der på længere sigt gøres selvstyrende som en forening. *Bare fødder på asfalt* er et projekt på Vesterbro i København, der går ud på at iværksætte aktiviteter for lokale beboere, som normalt ikke frekventerer idrætten, dvs. resourcesvage og socialt belastede grupper af børn, unge og voksne (bl.a. stofmisbrugere, alkoholikere, udviklingshæmmede børn, psykisk syge voksne og svage ældre). Projektet er mere indgående beskrevet og analyseret i en af de case-analyser som evalueringen omfatter (Sally Anderson: *At bevæge sig – fra klient til individ*, rapport III i evalueringen af IPIP). Blæksprutterne er et projekt i Sønderborg, der blev påbegyndt i slutningen af 2001. Formålet med projektet er at etablere et motions- og idræts-tilbud for mennesker udenfor arbejdsmarkedet (arbejdsledige, overvægtige tidligere misbrugere) kædet sammen med gruppearbejde, individuelle samtaler og andre aktiviteter. Det sidste projekt af denne type er *Mening med livet – Idræt med mening*, der ikke var påbegyndt, da oplysningerne til denne evaluering blev indhentet. Projektet tager sigte på at motivere og

uddanne idrætssvage grupper til idrætsambassadører i et samarbejde mellem Hillerød Firmasport og Hillerød AOF Daghøjskole.

Der er tale om store og relativt dyre projekter med stor støtte fra såvel IPIP som andre offentlige finansieringskilder. Projekterne strækker sig over flere år med sigte på en meget afgrænset målgruppe. I gennemsnit er IPIPs støtte til disse projekter dobbelt så stor som den gennemsnitlige støtte til alle projekterne, selvom IPIP-støttens andel af den samlede finansiering af disse fire projekter faktisk er en anelse mindre end for programmet som helhed. Det er også karakteristisk for disse projekter, at løndelen vejer tungt. Der er lønnede projektledere og lønnede instruktører, men flere projekter forsøger også at involvere frivillige. I *Idræt for udsatte grupper* udgør udgifterne til løn 75 pct. af de samlede udgifter. I *Bare fødder på asfalt* er omkring 80 pct. af arbejdstimerne lønnede. I *Mening med livet – idræt med mening* er det i første omgang udelukkende lønnede, der skal stå for projektet, men ideen er at uddanne frivillige til at stå for idrætsaktiviteter i dagtimerne.

Det karakteriserer selvfølgelig disse projekter, at de har et bredere sigte og indhold end idræt. Der er som regel andre aktiviteter end de rent idrætslige, typisk mere almene foredrag, undervisning, vejledning og samtaler, mv. Målet er at styrke deltagerens selvværd, selvtillid, personlige udvikling, fysik, mv. som middel til at komme videre i tilværelsen, få et arbejde eller at blive integreret i samfundet. Tankegangen bag projekterne er således meget instrumentel.

Empowerment, myndiggørelse og selvforvaltning er centrale begreber i disse projekter. Det går ikke blot ud på at skabe tilbud til svage grupper, men også at motivere, engagere og kvalificere disse grupper til selv at stå for aktiviteterne, køre dem videre, oprette en forening, mv. Formålet for *Blæksprutterne* går bl.a. ud på at “.. skabe motivation til at finde de ressourcer, der skal til for at fjerne begrænsninger og igangsætte en større personlig indsats for selv at tage ansvar for et meningsfuldt liv”. *Mening med livet – idræt med mening* tager bl.a. sigte på “at styrke deltagerens faglige og menneskelige kvalifikationer, så de kan handle aktivt i forhold til egne fremtidsmuligheder, opkvalificere deres handlekompetencer, styrke den personlige udvikling, motivere til at indgå i samfundsmæssige sammenhænge, mv”. I såvel *Bare fødder på asfalt* som *Idræt for udsatte grup-*

per stræber man efter, at idrætstilbudene bliver selv bærende på længere sigt, ved at der dannes foreninger af og for målgruppen.

Selvom projekterne er præget af en socialpolitisk tankegang (visitering, aktivering, resocialisering, osv.), der traditionelt er organiseret i kommunalt regi, er disse projekter enten organiseret af foreninger og / eller tager sigte på dannelsen af en forening. Projekterne har nemlig et dobbelt formål. På den ene side tager de klart sigte på at styrke svage eller marginaliserede grupper – alment som idrætsligt/fysisk. På den anden side har de fleste af projekterne også det mål at integrere deltagerne i foreningsliv, styrke selvforvaltningen, fremme deres aktive deltagelse i samfundslivet, mv., dvs. demokratiske og kulturpolitiske mål. Fx tager *Bare fødder på asfalt* både sigte på at “igangsætte, udvikle og forankre aktiviteter for lokale idrætssvage grupper samt marginaliserede grupper” og at medvirke til “.. at udvikle brugeransvar / brugerindflydelse frem mod så høj grad af selvforvaltning som muligt samt forankre projektets initiativer og aktiviteter i det lokale foreningsliv eller i nystartede foreninger”.

Men tilbagemeldingerne i oplysningsskemaet viser også, at det er vanskeligt. Efter at have kørt i mere end to år er det endnu ikke lykkedes *Idræt for udsatte grupper* at få oprettet en forening. Der er dog etableret en initiativgruppe på ti personer, der arbejder på det. I tilknytning til *Bare fødder på asfalt* er der dannet en institutionsidrætsforening for narkomaner på afvænnings (dvs. at foreningen består af en række institutioner), men man har også erfaret, at de svageste grupper (stofmisbrugere, svage ældre) er meget ustabile, og derfor vil en foreningsorganisering baseret på deltagerne være vanskelig.

Disse projekter bygger på et nært samarbejde mellem forskellige organisationer og organisationsformer. Typisk er diverse kommunale forvaltninger eller institutioner, der beskæftiger sig med de pågældende grupper, involveret i samarbejdet med en mere idrætsrettet organisation, typisk en idrætsforening / organisation. *Bare fødder på asfalt* samarbejder med en række foreninger og institutioner, der beskæftiger sig med de målgrupper de enkelte del-projekter tager sigte på, fx Idrætsforeningen Kæmperne (for psykisk syge), Mødestedet for Indvandrere og diverse behandlingsinstitutioner, børnehaver, foreninger, mv. Projektet *Blæk-*

sprutterne gennemføres i samarbejde med Rådgivningscenteret og Arbejdsmarkedscenteret i Sønderborg. *Mening med livet – idræt med mening* gennemføres i et samarbejde mellem en firmaidrætsforening og en daghøjskole. For at håndtere dette samarbejde fremhæver alle projekterne betydningen af en lønnet projekt-leder eller projektkoordinator. Det er så at sige blevet den “institutionaliserede” organiseringsform for denne type af projekter. Projektlederen er “edderkoppen” i et stor spind af mange netværks- og samarbejdsrelationer. I *Bare fodder på asfalt* svarer projektkoordinatoren fx, at meget af tiden går med møder med alle mulige grupper.

Mens målgruppen er “svage og marginaliserede” i samfundet, så er den idræt og motion projekterne tager sigte på typisk generel. Det er ikke en bestemt idrætsgren og ønsket om at fremme den, der er central, og flere af projekterne skriver lige ud, at deltagernes ønsker er bestemmende for, hvilken idræt man vil tilbyde / organisere. *Blåesprutterne* skriver fx, at de aktiviteter man har i tankerne er motion uden præstationskrav. “Giv frie valg så den enkelte kan udfolde sig og give den enkelte medindflydelse i forhold til aktiviteterne”. Derfor er de idrætsaktiviteter, der tilbydes eller planlægges, også meget traditionelle. Nytænkningen går primært på arbejds- og organiseringsformen.

Idræt for sindslidende

Støtten til projekter til fremme af idræt for sindslidende og sent udviklede er en af de markante satsninger i Det Idrætspolitiske Idéprogram. De fleste af de 7 projekter, der tager sigte på idræt for denne gruppe, strækker sig over to eller tre år. Tilsammen har disse projekter modtaget knap 3 mio. kr. fra IPIP, hvilket er lidt større end gennemsnittet for alle projekterne. Disse projekter er stærkt afhængige af støtten fra IPIP, der i gennemsnit udgør to tredjedel af finansiering (mod ca. halvdelen for alle projekter). Egenfinansieringen i form af kontingenter er helt ubetydelig. Projekterne og foreningerne i deres nuværende form er altså helt afhængige af offentlig støtte under en eller anden form. I sammenligning med normal-idræt og almindelige idrætsforeninger er det meget dyre projekter / foreninger i betragtning af det relativt lille antal

sindslidende, som går til idræt i disse projekter. En forankring af idræt for sindslidende vil givetvis forudsætte en betydelig større økonomisk støtte end kommunerne giver til idræt for andre grupper.

Projekterne har meget til fælles. Flere af projekterne er opstået i samarbejde med DAI, hvor man i flere år har arbejdet for at fremme idræt for sindslidende og har ansat en konsulent dertil. Ansøgningerne er da også tydeligt inspireret af hinanden, hvilket givetvis skyldes, at den / de samme personer har været involveret. Lederne begrundet initiativet til projekterne med enten “de gode erfaringer med idræt for sindslidende andre steder” eller “et ønske om at udvide og forbedre tilbudene om idræt til de sindslidende”. En vigtig inspiration til projekterne er også et ønske om at fremme forståelsen for idræts betydning i den socialpsykiatriske verden. I to af projekterne nævner man ligefrem, at man ønsker at “indføre idrætskulturen i den psykiatriske verden”.

Projekterne omfatter fire projekter, der tager sigte på at give tilbud om idræt for voksne sindslidende (*De tapre mus: Idræt for sindslidende i Holbæk*, *Idrætsforeningen Kæmperne*, *Idræt for sindslidende – en tværkulturel forening*, *Idræt for sindslidende – en satellitmodel*), et uddannelsesprojekt nært sammenhængende dermed (*Idrætshøjskole for sindslidende*), et projekt for sent udviklede unge (*Islønderkonsulenten*) og et projekt, hvis idé er at “udvikle et bade- og vandunivers” for fysisk og psykisk handicappede (*Festivand*). Vi skal nedenfor koncentrere os om de fire førstnævnte projekter, der alle tager sigte på at skabe tilbud om idræt for sindslidende. Det gennemgående mål for disse projekter er at give denne gruppe af borgere mulighed for at dyrke idræt på en måde, der svarer til deres evner og interesser, og at fremme en foreningsorganisering deraf, hvor de sindslidende selv er i bestyrelsen, for derved fremme deres velvære og integration i samfundet. Projekterne går ud på at være opsøgende i forhold til væresteder og andre socialpsykiatriske institutioner, etablere samarbejde dermed, skabe forankring af projektet i kommunerne mv. og at etablere idrætsaktiviteter for de sindslidende på en måde, så de sindslidende kan overvinde deres usikkerhed og utryghed – her tillægger projekterne det stor betydning, at det er uddannede og lønnede instruktører, der står for aktiviteterne.

Hvad angår idrætsaktiviteterne er der overvejende tale om velkendte aktiviteter: boldspil, badminton, gymnastik i forskellige udgaver, løb, mv. I en enkelt forening tilbyder man dog også "Idræt på Tværs", men det alternative karakteriserer hverken organisationsformen (bortset fra koordinatorens centrale betydning) eller aktiviteterne. Tværtimod stræber man efter velkendte aktiviteter og rammer og en kontinuitet og stabilitet derom, der kan skabe tryghed for deltagerne. Et af projekterne skriver, at det er vigtigt at udvælge "populære" aktiviteter i opstartsfasen (*Kæmperne*). Foruden idrætsaktiviteterne har man typisk forskellige sociale og kulturelle aktiviteter: klubaftener, udflugter, deltagelse i stævner, mv. Et par steder har man stor succes med varmtvandssvømning, der har fået især overvægtige kvinder til at deltage. Beskrivelserne af aktiviteterne minder på mange måder om en almindelig idrætsforening, både hvad angår det organisatoriske og årsrytmen og aktiviteterne. Foreningerne adskiller sig dog fra den almindelige enstrengede forening ved at tilbyde forskellige aktiviteter for den samme målgruppe.

Projekterne for voksne sindslidende har som mål, at der skal dannes en forening for idrætten, som de sindslidende selv leder med støtte fra en ansat koordinator, så de sindslidende får mulighed for at deltage i et demokratisk engagement, får en demokratisk udfordring, mv. Men samtidig lægger man også vægt på, at idrætten tilbydes i samarbejde med eller på tværs af forskellige institutioner, organisationer mv. Alle fire projekter er da også organiseret i en forening, dannet kort tid før projektet blev realiseret eller som følge af projektet. Det gennemgående er, at bestyrelsen består af sindslidende (udelukkende) eller sindslidende og andre. I besvarelserne af oplysningsskemaet fremhæves betydningen af, at de sindslidende er medbestemmende, og at de faktisk kan, trods stor skepsis fra de ansatte indenfor socialpsykiatrien. Projektkoordinatorerne tillægger denne demokratiske side af projekterne stor betydning. Et af projekterne beretter om betydningen deraf: "Alle personerne i bestyrelsen har udviklet sig enormt. Enkelte har bevidst indtrådt i bestyrelsen for at bruge arbejdet som en form for terapi, mens størstedelen bare er trådt ind, fordi de gerne ville være med til at skabe flere idrætstilbud for sindslidende. Bestyrelsen har udviklet sig fra at være meget usikker og støttede sig meget til mig, til at være selvstændige omkring de beslutnin-

ger, der træffes” (*Idræt for sindslidende – en tværkulturel forening*). Men projektledernes sprog- og begrebs-brug viser også, at de ikke helt har sluppet den traditionelle “klient-holdning”. Man bruger udtryk som “bruger”, “brugerbestyrelse”, “medbestemmelse” og “medansvar”. Det gennemgående er også, at projekt-koordinatoren arbejder tæt sammen med bestyrelsen, og reelt står for store dele af arbejdet. De giver selv udtryk for, at uden en koordinator, ville bestyrelsen og foreningen ikke fungere, fordi de sindslidende ikke ville kunne klare det selv. Koordinatoren står for alt det administrative arbejde, kontakt til væresteder og kommuner, planlægning af aktiviteterne og ansættelse af instruktører mv. Det karakteriser imidlertid også projekterne, at de arbejder tæt sammen med forskellige offentlige institutioner indenfor socialpsykiatrien, og også ofte sammen med diverse foreninger indenfor området (fx SIND). Endvidere er der tæt samarbejde med DAI og i mindre omfang andre idrætsorganisationer. På den ene side er organisationen på det formelle plan relativ enkel: foreningen. På den anden side er det en meget mere flydende og vanskelig identificerbar organisationsform, der reelt er et netværk mellem en række institutioner og personer. Projekterne beretter generelt om et positivt samarbejde med de socialpsykiatriske væresteder, mv. og en generel opbakning til projektet derfra, men de beretter også om en betydelig skepsis blandt de ansatte på disse institutioner, som ikke tror på, at de sindslidende kan klare de forskellige opgaver og aktiviteter. Der er endvidere store forskelle på, hvor meget institutionerne og de ansatte vil involvere sig deri og som sådan støtte projekterne. Det kniber for projekterne med at få engageret nogle ressourcestærke personer blandt de ansatte på institutionerne. “Det er utroligt vigtigt med nogle “ildsjæle” på de respektive institutioner” skriver en af projekterne i evalueringen (*Kæmperne*). Fx ved at bidrage til en følgeordning, ved at være “ambassadør” for ideen, motivere de sindslidende, mv. Et tæt samarbejde med disse institutioner er derfor vigtigt. Det er gennem dem, at de sindslidende rekrutteres til idræt i foreningerne.

Langt hovedparten af arbejdet varetages af lønnede – koordinatoren og instruktøren – der har det primære ansvar for både ledelse / administration og idrætsaktiviteterne. Det er den almindelige opfattelse, at foreningerne og aktiviteterne er afhængige af en ansat koordinator og

lønnede uddannede instruktører (det er koordinatorene der har besvaret skemaerne). Det frivillige arbejde spiller en relativ lille rolle og meget mindre, end man anslog i ansøgningerne. Det frivillige arbejde består typisk af bestyrelsesarbejde og transport / kørsel. I Holbæk-projektet anslog man fx, at det frivillige arbejde ville udgøre omkring 80 timer om ugen. Det reelle er ca. 15 timer. I Idrætsbutikken på Bornholm (del af *Idræt for sindslidende – en satellitmodel*) havde man som mål at rekruttere et følgekorps af hjælpere blandt pårørende, unge under uddannelse, interesseorganisationer (fx SIND), efterlønsmodtagere, m.fl. – det synes imidlertid ikke at være lykkedes. Man anslog for hele projekt *Idræt for sindslidende – en satellitmodel*, at den frivillige indsats ville være på 320 timer om måneden. I oplysningsskemaet svarer man, at den månedlige frivillige indsats udgør omkring 20 timer (kan dog være undervurderet, fordi bestyrelsens arbejde ikke er medregnet).

Alle projekter beskriver, at de potentielle deltagere er mange, og at holdningen til at komme til at dyrke idræt er positiv blandt de sindslidende selv. Antallet af deltagere lever måske nok op til de officielle forventninger (det mener projektlederne selv), men er alligevel relativt begrænset. Alle beretter, at det er et tungt arbejde at få sindslidende i gang, at overbevise dem om, at de kan være med, føle sig trygge, osv. Man skriver, at man har haft kontakt med mange, men de fleste er alligevel aldrig kommet i gang. Projekterne beretter om en svag vækst, men flere oplever stor ustabilitet og frafald, som har at gøre med deltagernes sygdom. Deltagerne er sindslidende, men flere steder kan medarbejdere på de socialpsykiatriske væresteder også være med. Det er helt overvejende voksne mellem 30 og 59 år, mens det kniber med at få de unge med, selvom et par af projekterne direkte tager sigte derpå (*Kæmperne, Idræt for sindslidende – en tværkulturel forening*). Derimod er der meget få eller ingen børn og ældre. Det er typisk personer, der tidligere har dyrket idræt, men ikke har gjort det i mange år, og som har lille eller ingen foreningserfaring. Mange bor alene eller i bofællesskaber, har svage sociale netværk og dårlig familiekontakt. Arbejdet med de kronisk sindslidende er svært – et af projekterne har taget initiativer til at fremme idræt for denne gruppe ved at indgå en samarbejdsaftale med et par institutioner, der beskæftiger sig med grupper. (*Kæmperne*).

Projekterne tager sigte på at etablere idræt for sindslidende i særlige foreninger derfor. Ganske vist i tæt samarbejde med de institutioner, som de sindslidende hører til på, men alligevel i en særlig "organisation" og fysisk adskilt fra værestedet. På den ene side vanskeliggør det målet, fordi de sindslidende skal flytte sig såvel "organisatorisk" som "fysisk", der i sig selv kan være en barriere. I Århus oprettede man et andet tilbud for at få fat i de unge og give en mulighed for idræt i aftentimerne og weekenden. Men det lykkedes ikke – relativt få deltager, og det er primært voksne, som også deltager i det kommunale tilbud. På den anden side er perspektivet deri at undgå den klient-gørelse, som præger mange social-psykiatriske institutioner. I evalueringen fra *Idræt for sindslidende – en tværkulturel forening* skriver man eksplicit, at det er "... en professionel idrætsforening hvor deltagerne mødes med forventning om aktiv idræt, langt fra diagnose, fordomme og behandling". Samme person mener også, at man ikke kan gennemføre idræt for sindslidende i foreningsregi "...uden at gå på kompromis med foreningstanken. En følge- eller afhentningsordning kunne hjælpe med til at få mange flere af sted, men så er det min holdning, at man ryger ud af foreningsprincippet og over i behandlesystemet, hvor den sindslidende passiviseres. Grundideen er, at det er en forening og ikke et kommunalt tilbud". Det er dog uvist, hvor reelt demokratiet fungerer, og hvor godt bestyrelserne fungerer, om de formår at klare opgaverne, hvor mange sindslidende der involverer sig udover aktiviteterne, osv. Iflg. projektlederen på *Idræt for sindslidende – en sattelitmodel* i Sønderjylland ønsker de sindslidende at fastholde, at de sidder på alle posterne i foreningens bestyrelse, og de lægger selv vægt på, at der er en "medarbejderfri zone". Alle evalueringerne fremhæver betydningen af en ansat, lønnet koordinator og af lønnede og veluddannede instruktører. Det frivillige element er tydeligt ikke et ideal, men en "hjælp". Som sådan ligner disse projekter mange foreninger og projekter indenfor det frivillige sociale område.

Ildræt og integration for børn, unge eller voksne med anden etnisk baggrund end dansk

I hvert sjette projekt – 26 i alt – er integration af børn, unge og voksne af anden etnisk baggrund end dansk et af de primære mål. IPIPs støtte pr. projekt udgør lidt mindre end gennemsnittet for alle projekter, som programmet har støttet. Der er dog meget store forskelle på størrelsen af projekterne og IPIPs støtte. Otte projekter har fået under kr. 100.000 i støtte, mens tre projekter har fået over kr. 500.000. Ni af projekterne er afsluttet, mens seks endnu ikke er påbegyndt eller er opgivet.

Ti af projekterne foregår i almindelige idrætsforeninger, som af forskellige grunde ønsker at gøre en ekstra indsats for at få børn eller voksne af anden etnisk oprindelse i området til at dyrke idræt. Det gælder dog for alle disse projekter, at projektet gennemføres i et tæt samarbejde med fx et flygtningecenter, en kommunal fritids- og ungdomsklub eller en særlig kommunal institution for målgruppen (*Kosova i det nye årtusinde, På samme bane, Ishockey for muslimske piger, Kendskab giver Venskab, BasketBalkan, Flygtninge integration, Globall 2000, Integration på tværs af trosretninger ved hjælp af tværkulturelle idrætsaktiviteter, Game Liga*).

Fem projekter foregår under særlige foreninger, der er dannet for bl.a. at fremme integrationen af børn og voksne af anden etnisk oprindelse. Til forskel fra projekterne under de almindelige idrætsforeninger, der typisk søger at fremme deltagelsen i en bestemt idrætsgren, er det i højere grad målgruppen end en bestemt idrætsgren, der er disse foreningers særkende. Derfor beskæftiger disse projekter sig også med flere forskellige aktiviteter, der er bestemt af, hvad børnene og de unge interesserer sig for. En anden forskel fra projekterne under de almindelige idrætsforeninger er, at disse projekter typisk har en bredere forståelse af integration, der ikke kun går ud på at assimilere flygtninge og indvandrere til dansk foreningsliv og samfund generelt (*Combifit – Smil igen, Puella – TøZeklubber for piger, Streetsport, Idræt for ældre indvandrerkvinder, Unge, dans, musik*).

Fire af projekterne er organiseret i en kommunal institution, men sigtet er at få målgruppen til at deltage i en lokal idrætsforening (*Hold fast i bolden, Jernværket, Idrætsstilbud til tosprogede kvinder, Break it up*).

Fire projekter tager sigte på et lokalt område, med et relativt stort antal indvandrere. Projektet omfatter derfor et samarbejde mellem en række lokale organisationer, institutioner og aktører, men for flere af disse projekter gælder det også, at projektet skal hjælpe flere til at blive aktive i en idrætsforening (*Østbyen i Horsens, Nyt indspark i Hedeboparken, Fredagsaktiviteter og Modelprojekt for integration af flygtninge og indvandrere i idrætten*). Det gælder fx projekt *Nyt indspark i Hedeboparken*, der beskrives som samarbejdsprojekt mellem alle mulige institutioner og forvaltninger, der er i berøring med boligområdet: SSP, Hedeboparkens Fritidscenter, skolen, fodboldklubben, beboerrådgivere, boligbestyrelsen, andelsboligforeningen og Børne- og Kulturforvaltningen i kommunen. Bag projekt *Østbyen i Horsens* står en initiativgruppe med repræsentanter for tre andelsboligforeninger, skoleinspektøren for den lokale skole, direktøren for kultur- og fritidsforvaltningen i kommunen, en instruktør i AC Horsens fodboldskole og en konsulent fra DIF.

Endelig går to projekter ud på at tilbyde indvandrere / flygtninge kurser og uddannelse, hvor idræt og kropskultur er en vigtig del. Disse projekter er gennemført i et samarbejde mellem en idrætsorganisation eller idrætsforeninger, en eller flere kommuner og en højskole (*Etnisk Fritidslederuddannelse, Integration i bevægelse*).

Motiverne til projekterne er selvfølgelig et ønske om at tilbyde indvandrere eller flygtninge og børn deraf muligheden for at gå til idræt for at fremme integrationen i det danske samfund, men samtidig ser flere foreninger også en mulighed for at få flere medlemmer. Fx fortæller lederen af *Kosovo i det nye årtusinde*, at “klubben manglede 3 – 5 spillere på klubbens junior og ynglingehold og skulle derfor finde erstatningsspillere for børn/unge, der skulle på efterskole eller var holdt op. Derfor kiggede man på flygtningecenteret i Randers”. Tilsvarende fortæller projekt *Hedeboparken*, “...at formålet er at inddrage flere børn og unge med dansk og anden etnisk baggrund i idræts- og klubaktiviteter i fritiden og derved styrke samværet mellem danske og etniske borgere i Hedeboparkens område. Et sideordnet formål er at fremme tilgangen til KFUMs fodboldklub”.

Det går igen i de fleste af projekterne, især de som finder sted i almindelige idrætsforeninger, at man ønsker, at de nye borgere af anden etnisk

oprindelse skal lære dansk foreningsliv at kende, både fordi man opfatter det som unikt, og fordi man tror, at det er en af vejene til integration i det danske samfund. Fx skriver projekt *Ishockey for muslimske piger*, at “formålet er at integrere familierne i dansk idrætsliv, at inddrage forældrene i dansk foreningsliv, at anskueliggøre værdierne i det frivillige lederarbejde i en idrætsklub samt inddrage forældrene i jobbet som holdleder. Projekt *Global* “ønsker at modvirke den polarisering, der findes indenfor klubfodbolden, hvor rene danske og rene hold af anden etnisk oprindelse udgør reglen. Vi skal prøve at opsyge indvandrere i danske klubber og danskere i indvandrerklubber”. Og *Etniske fritidslederuddannelse* ønsker, “at give flygtninge forståelse for den danske foreningstradition og rekruttere foreningsledere med anden etnisk baggrund til foreninger i området ...”.

Mange af projekterne tager udgangspunkt i én idrætsaktivitet (fodbold, ishockey, taekwondo, basket, håndbold, vægtløftning, hiphop og breakdance, m.fl). Det gælder først og fremmest de projekter, der er forankret i en almindelig enstregen idrætsforening. Samtidig er det ofte forbundet med en stærk tro på, at netop dén aktivitet, foreningen beskæftiger sig med, er særlig velegnet til integration af borgere af anden etnisk oprindelse. Projekt *Ishockey for muslimske piger* skriver, at “vi kunne se en idé i at give et sportsligt tilbud (ishockey) til en pigegruppe, der ellers ikke ville have muligheder for dette, da man i andre sportsgrene for det meste optræder mere eller mindre afklædt”. Taekwondklubben, der står for *Kendskab giver Venskab*, fortæller, at man ønsker “... at den familieskabsfølelse, der er i Taekwondoklubben, når ud til hele huset og lokalområdet ...”. Projekt *BasketBalkan* “tager udgangspunkt i det forhold, at basket er en meget udbredt idrætsgren i de lande, hvor indvandrerne og flygtningene kommer fra ...”. Projekt *Global* mener, at “fodbold er en af de sportsgrene i Danmark, der har størst potentiale i forhold til at danne ramme om positive fællesoplevelser mellem danskere og flygtninge/indvandrere”. Initiativtageren til *Unge, dans og musik* skriver, at “hiphop er en kultur der er udviklet af etniske minoriteter, og nydanskere kan identificere sig med den. Ingen racisme, tværtimod”. Tilsvarende skriver lederen af det andet danseprojekt, *Break it up*, at “... vi i bund og grund er overbevist om, at dans er roden til alt godt”.

Det typiske for disse projekter er da også, at der ikke sker tilpasninger af idrætsaktiviteten til målgruppen. Indsatsen ligger primært i det opsøgende arbejde og aktiviteterne omkring det idrætslige. I oplysnings-skemaet fra *Kosovo i det nye årtusinde* skriver man. “Fodboldtræningen foregik efter typisk dansk mønster, hvor alle er på lige fod uden hensyntagen til, om du er dansk eller fra Kosova. Man kæmper om at komme på de respektive hold. Alligevel er opbygningen den, at der er 1 fra Kosova for hver 3 danske spillere, således at der er en “ligevægt” mellem dem, for at forhindre racisme, som en overvægt af fremmede kunne føre til. Når nogen rejste hjem blev pladsen straks overtaget af en ny fra Kosova. “Når vi skulle sige farvel til en, der rejste hjem blev det hurtigt en vanskelig opgave, idet de var meget vellidte, så selv gamle garvede trænere kneb en tåre sammen med den, der skulle hjem, også flere af de danske drenge var kede af at sige farvel”. I *Ishockey for muslimske piger* underviste man pigerne i skøjte- og hockey-teknik, som man underviser andre nybegyndere, og i *Kendskab giver Venskab* følger træningen denne idrætsgrens særlige kultur (hierarkisk struktur, koreanske udtryk, en særlig omgangsform, mv.). Man har altså en tro på, at idrætsgrenen i sig selv indeholder kvaliteter, der er befordrende for integrationen, og man har ikke særlige pædagogiske ideer for, hvordan man engagerer de unge af anden etnisk oprindelse. Lederen af projekt *Unge, dans og musik* udtrykker det meget præcist. “Det er ikke slået op som et bevidst pædagogisk/integrerende arbejde, men simpelthen at skabe rammerne for udøvelsen af en aktivitet, der fanger målgruppen (...) jeg har i høj grad forsøgt at undgå at fremstå som pædagog eller formynder. Det har betydet meget frie rammer for de unge, men uden problemer, fordi de kommer for at dyrke noget, de er interesseret i”. Den samme erfaring har lederen af *X'treme sport*, som formåede at få 130 unge – overvejende drenge og anden generations indvandrere – til at deltage i forskellige aktiviteter i skoven det meste af en dag “uden at projektet på nogen måde er lagt op til at være et integrationsprojekt”. Af samme grund er projektet heller ikke placeret under denne projekttipe.

Til forskel fra denne tankegang går de øvrige integrationsprojekter ud på, at tilpasse aktiviteterne til målgruppen, dvs. tilbyde aktiviteter, som de unge giver udtryk for, at de gerne vil deltage i. Det er altså målgrup-

pen og dens umiddelbare ønsker mere end engagementet i en bestemt idrætsgren, der er udgangspunktet. Derfor indeholder disse projekter heller ikke den samme læring af færdigheder og kultur, som hører til en bestemt idrætsgren. Det handler mere om at være fysisk aktiv og have det sjovt sammen end om at dyrke en idrætsgren. Det er typisk projekter, der er etableret af en særlig forening for målgruppen eller etableret af en kommunal institution eller et netværk af en række lokale aktører. Fx beretter *Hedeboparken*, hvor man bl.a. har etableret en multiidrætsbane, at man tilbyder svømning én gang om ugen, hjælper børnene med at komme i gang med fodbold, forsøger at hjælpe andre i gang med taekwondo, giver tilbud om lektiehjælp, afholder netcafé en gang om ugen, afholder fællesarrangementer for hele området, osv. I projekt *Østbyen i Horsens* skriver man. “Der skal udarbejdes et program for et halvt år ad gangen, hvor der er lyttet til børnene og de unges ønsker, og hvor det er muligt at få afprøvet en lang række forskellige idrætsgrene – stadig lokalt i boligområdet”. I *Puella* skriver man, at “de idrætsaktiviteter, der har fanget pigerne, er basketball, funkdance, cykelture, skating, osv., men vi har flere idrætsgrene, som vi mangler at afprøve og dyrke. Af de sociale aktiviteter har vi lavet mad sammen (hver gang), skønhedskursus, været i biografen, spillet spil, haft konkurrencer, osv. I projektet *Fredagsaktiviteter* skiftede man mellem følgende aktiviteter: fodbold, rundbold, volleyball, hockey, basket, høvdingehold, stikbold og break dance. Det karakteristiske ved flere af disse projekter er, at nok er idræt en vigtig del, men det synes ikke at være det centrale: det er snarere samværsformen, og at der er voksne, der står til rådighed for hjælp, samtale, mv. Disse projekters styrke synes at være, at man netop ikke på forhånd har defineret, at man skal dyrke én bestemt aktivitet (som de først nævnte projekter gør: fx ishockey eller fodbold), og det tiltrækker muligvis flere. Svagheden kan til gengæld være, at de heller ikke får samme dybe engagement i én idrætsgren, som man ofte finder hos de, som dyrker idræt i en enstrenget forening, og derfor kan flygtigheden være større.

Udover eller i tilknytning til idræts- og motionsaktiviteterne afholder mange projekter kulturelle arrangementer, ture, foredrag og tilbyder personlige samtaler. Det gælder både projekter i enstrengede idrætsforeninger og projekter i andre foreninger eller kommunale institutioner. Fx

har deltagerne i projektet *Idræt for ældre indvandrerkvinder* haft personlige og individuelle samtaler med projektets underviser for at afklare behov og problemstillinger.

Et gennemgående træk ved integrationsprojekterne er, at man har ansat en projektleder, hvis arbejde bl.a. går ud på at være opsøgende i forhold til målgruppen, hjælpe børn og unge med at finde frem til den idrætsaktivitet de gerne vil gå til, og medvirke til at løse problemer. I mange af projekterne står og falder aktiviteterne med projektlederen. I *Hold fast i bolden* er projektlederen ansat på fritids- og ungdomsklubben, men fungerer snarere som en opsøgende ungdomstræner, der står for træning, aktiviteter, ture, mv. og ikke bare venter på, at børnene kommer, men opsøger dem der, hvor de er for at motivere dem til at gå til fodbold eller en anden aktivitet. Endvidere står han for træningen af børnene i fodboldklubben, organiserer deres deltagelse i kampe, afholder ture, osv. I *Hedeboparken* deltager kulturmedarbejderen, der er ansat på projektet, i træningen i fodboldklubben 2 – 3 gange om ugen, hvor han hjælper til, når der opstår en vanskelig situation, eller fungerer som den voksenperson, som børnene kan henvende sig til. Der er nye medlemmer, der skal hjælpes ind i klubben, formidler kontakt mellem børn og trænere, osv. I *Jernværket* vil fritidsklubben, der står for projektet, ansætte en medarbejder, som bl.a. skal arbejde for en bedre forståelse mellem de forskellige kulturer i området og søge at inddrage voksne med anden etnisk baggrund i det frivillige foreningsarbejde.

I flere af disse projekter udgør det lønnede arbejde da også langt den største del af arbejdet og en meget stor del af udgifterne. *Streetsport* skønner, at det ugentlige frivillige arbejde har udgjort ca. 60 timer og det lønnede arbejde ca. 40 timer. I projekt *Hedeboparken* er forholdet mellem lønnet arbejde og frivilligt arbejde 10 : 1. I *Hold fast på bolden* udgør det lønnede arbejde omkring to tredjedele af det samlede arbejde. I projekt *Flytninge integration* skønner man, at der ugentlig bruges 10 frivillige arbejdstimer og 27 lønnede arbejdstimer på projektet. I *Idræt for ældre indvandrerkvinder* benytter man ingen frivillig arbejdskraft, og det samme gælder for projekt *Break it up*. I mange af de projekter, der er organiseret i foreninger, udgør det frivillige arbejde dog den største andel af det samlede arbejde. I *Kendskab giver Venskab* er der ansat en leder på fuld tid,

men man skønner alligevel, at det frivillige arbejde udgør en større andel af det samlede arbejde, end det lønnede arbejde gør. I *Kosovo i det nye årtusinde* skønner man, at det lønnede arbejde udgør ca. 1/6 af det samlede arbejde i løbet af en uge. I *Ishockey for muslimske piger* har man opgjort det frivillige og det lønnede arbejde til henholdsvis 640 timer og 380 timer. I både *Puella* og *Combifit*, begge foreninger oprettet med det formål at fremme idrætsdeltagelsen hos børn af anden etnisk oprindelse, gennemføres aktiviteterne udelukkende ved frivillig arbejdskraft, som *Combifit* dog synes, at det bliver stadig vanskeligere at rekruttere. Disse projekter viser, at man sagtens kan få velfungerende aktiviteter / projekter, med et klart socialt sigte, op at stå uden store tunge lønmidler og ansatte medarbejdere – uden at det dermed er sagt, at det kan overføres til alle andre sammenhænge.

De fleste projekter tager sigte på assimilering, dvs. en bestræbelse på at målgruppen kommer til at dyrke idræt, helst i en forening, som middel til at blive integreret i det danske samfund og de værdier, det bygger på. Enkelte projekter vedkender sig dog en anden integrationsforståelse. For det første er enkelte projekter inde på, at projektet også har som formål at give danskere et kendskab til det at være flygtning eller nydansker af anden etnisk oprindelse, dvs. at integrationen omfatter to parter, som begge skal lære og vise forståelse. Fx skriver projektlederen for *Kosovo ind i det nye årtusinde*, at projektet også tager sigte på, at “give vore egne unge et kendskab til det at være flygtning, og have en anderledes tro og udseende, samt helt andre familieværdier. Give vore unge en større tolerance, idet vi opfatter det danske samfund som multietnisk, altså bryde nogle fordomme og barrierer ned (...) at vore unge ikke vil råbe grimme ord efter fremmede hverken på fodboldbanen eller når de er i byen. I *Kendskab giver Venskab* udtrykker projektets titel den idé, at mødet mellem unge af anden etnisk oprindelse og ældre på et dagcenter, der også huser taekwondoklubben, fører til større forståelse og respekt for hinanden. For det andet er flere projekter inde på, at integration i egen gruppe er en forudsætning for integration i det omgivende samfund. Fx skriver lederne af *BasketBalkan*, at “projektet bygger på en pluralistisk integrationsmodel, hvor deltagerne får lov til at bevare individuelle særpræg samtidig med, at de skal forholde sig til den danske forenings-

verden. Denne integrations-model går ud på, at en gruppes integration i et samfund øges, såfremt man er integreret i egen gruppe. Jo større anerkendelse som etnisk gruppe, man besidder, jo større interaktion med det omkringliggende samfund”. For det tredje er enkelte projekter kritiske overfor den rolle foreningen tillægges for integrationen, som vi finder i de fleste projekter. *Streetsport* har således en kritisk holdning til den opfattelse, “at genvejen til integration går gennem det danske foreningsliv. Erfaringerne med at integrere flygtninge og indvandrere i danske foreninger viser, at vejen ind i en forening er meget længere, end vi danskere forestiller os. “Det indspiste foreningsdemokrati”, det veletablerede kammeratskab, frivilligt arbejde, forældreopbakning, tredje halvleg og kontingentbetaling er alle strukturer, der er fremmede for de fleste “ny-danskere”. Resultatet er ofte, at mange flygtninge / indvandrere dropper ud af de danske klubber, og i stedet stifter de deres egne foreninger eller danner såkaldt lukkede hold i klubberne og bliver en slags “klub i klubben”. Til trods for de mange frivillige idrætslederes store og engagerede arbejde bliver det integrationspotential, der ligger i de danske sportsklubber med andre ord ikke udnyttet, og selvom de lokale idrætsledere og de store idrætsorganisationer ikke må opgive deres vigtige arbejde, så er der behov for nye og alternative initiativer, der iværksætter aktiviteter og skaber andre rum, hvor folk med forskellige baggrunde kan mødes og havde det sjovt sammen”. Endelig kritiserer *Modelprojektet* den umyndiggørelse af indvandrere og flygtninge, som initiativtagerne finder i de fleste integrationsprojekter. Derfor går dette projekt ud på at etablere aktiviteter “... i dialog med målgruppen, som selv får ansvaret for gennemførelsen af aktiviteterne, for det tilknyttede lederarbejde, for gennemførelsen af træning og for dommerfunktionen. Dette er fundamentalt anderledes i forhold til traditionelle tiltag, hvor der er sørget for de ydre rammer, hvorved flygtningene og indvandrerne bliver holdt fri for ansvar. Det afgørende i dette tiltag er dermed, at der udvises respekt og tillid til målgruppen, idet støtten gives direkte til målgruppen, som selv får ansvaret for gennemførelsen af aktiviteterne. Dermed fjerner man sig fra den tendens til formynderi, der er karakteristisk for mange initiativer på området, men som målgruppen ikke kan forlige sig med. Flygtningene og indvandrerne skal selv være ansvarlige

og varetage de nødvendige opgaver, som fx regnskab, træner- og dommerfunktion. Derved fjerner man sig fra tankegange om, at “de skal hjælpes” for “de kan ikke selv”, til en tankegang om, at “de kan selv, de er ligeværdige og de har ansvarlighed”. Ved at fjerne det formynderiske element kommer parterne i øjenhøjde, hvilket eliminerer den væsentligste årsag til konflikter i forbindelse med målgruppens deltagelse i idræt”. De foreliggende informationer fra projekterne giver ikke grundlag for at vurdere, om den ene organisationsform og integrationsmetode er bedre end den anden. Det er imidlertid tydeligt, at når der bliver gjort en ekstra indsats – i form af opsøgende arbejde, kontakt til og samarbejde med institutioner, hvor børn og unge af anden etnisk oprindelse kommer, osv. – så kan man engagere mange fra målgruppen. Alle de projekter, der var gennemført eller påbegyndt, da oplysningerne til denne analyse blev gennemført (19), kan berette om en pæn tilslutning, der har været stigende gennem forløbet. I enkelte projekter har tilslutningen dog ikke levet op til forventningerne i henhold til projektbeskrivelsen (bl.a. *Street-sport*, *Global* og *Break it up*), og sammenholder man antallet af deltagere med de budgetter projekterne opererer under, må deltagerantallet alligevel betegnes som skuffende i mange af projekterne. Flere af de projekter, hvor aktiviteterne ikke er organiseret i en forening, men målet er at få så mange som muligt til at dyrke idræt i en forening, har heller ikke levet op til projekternes egne forventninger (*Østbyen i Horsens*, *Fredagsaktiviteter*).

Lederne er generelt meget positive i deres vurdering af projekternes forløb. Lederen af *Kosovo i det nye årtusinde skriver*. “Dette er vel det største som vi har oplevet, udfra en social betragtning. Det menneskelige, som er kommet ud af dette, kan ikke gøres op hverken i penge eller “skemaer”. Vi har gjort det, som vi selv troede måske var umuligt (...) For deltagerne såvel de danske som kosovoerne har det givet et stort løft inden for menneskelig forståelse. Vi sender 40 små ambassadører hjem, unge som har lært en masse om demokrati, medmenneskelighed, respekt samt den danske foreningskultur. Vore egne ved nu en masse om det at være forfulgt, smidt ud fra sit eget land, hånet fordi man har en anden kultur og religiøs baggrund. De har fået nye værdi-begreber, og disse begreber går fint hånd i hånd med tecno musik og Mc Donald kulturen

(..) Hornbæk, som er et forstads miljø til Randers, har man vænnet sig til, at her kom fremmede som spillede fodbold og ikke stjal, slog damer ned eller voldtog pigerne. Jeg tror på at “den lidt lukkede verden”, som vi lever i, har åbnet sig ud mod verden (...) Halvdelen af børnene fra Kosova var uden idrætserfaring og i dårlig fysisk form, præget af traumer fra deres oplevelser, og derfor meget aggressive – en stor opgave for de danske trænere. Men efter en måneds tid tegnede det til, at de ville falde til og falde ind i den danske idrætskultur. Blev fortrolige med kammerater og trænere, med vigtigheden af sammenspil samt fysisk form. Vore unge fandt dog også hurtigt ud af, at de kunne spille fodbold, at det var “skide flinke”, kunne tale dansk (lidt) og engelsk, samt at de var som os andre, næsten. De unge har imidlertid lært utrolig meget om “den danske model”, og vi er sikre på, at de vil tage dette med sig hjem til glæde for det nye Kosova (...) Den store interesse som forældrene og andre udviste kom meget overraskende, folk kunne se, at her var en gruppe flygtninge, som virkelig var flygtninge – de var tynde, lidt skræmte i blikket, meget imødekommende og selvfølgelig fattige. De var venlige, hilste altid med håndtryk når de kom og gik. Om de danske familier / unge vil bruge noget fra deres kultur, ja det vil tiden vise, en ting har de dog taget til sig, de danske unge er blevet mere venlige, taler pænere til hinanden, hilser altid både goddag og farvel og ingen vil bruge nedsættende ord som “perker eller sorte nasserøve” her i Hornbæk. Ydermere begyndte flere af vore unge at komme i den lokale ungdomsklub på flygtningecentret, hvor de var sammen med deres kosova albanske venner” (dette projekt har i øvrigt udarbejdet en hvidbog om erfaringerne fra projektet).

Et andet projekt, *Ishockey for muslimske piger*, gennemført af en almindelig idrætsforening skriver lige så begejstret: “Projektet startede med 25 piger, der aldrig havde løbet på skøjter før. De startede med at løbe på skøjter støttet til have-plastic stole. Men gennem intensiv undervisning i skøjteløb, tekniske færdigheder samt ishockey-undervisning, hvor vore trænere har lavet et kæmpe stykke arbejde og forstået at gøre træningen afvekslende og sjov. Vi oplevede, da projektet sluttede, nogle piger fuld af selvtillid, dygtige skøjteløbere, samt en forståelse for ishockeyens færdigheder. Nogle piger der i hæsblæsende tempo bevægede sig let og

elegant og smilende rundt på isen (...) Socialt har vi opnået et virkeligt tæt og godt forhold til forældregruppen. I starten var de en smule skeptiske over for projektet og i forhold til ledere og trænere. Dette var dog kun begyndervanskeligheder, vi fik ret hurtigt en god dialog i gang med forældrene samt vendt en fortrolighed både fra forældres og børns side. Forældrene har været meget engagerede og har støttet godt op om projektet, man har virkeligt kunnet se stoltheden lyse ud af dem, over deres døtres fremgang på skøjter. Ved vores fælles Jule- / Rhamadan arrangement fik vi sågar enkelte af forældrene ud på skøjter. Julemanden til arrangementet var muslim på skøjter, så vi tror, vi er de første, der har haft muslimsk julemand. Vi har været utroligt glade for samarbejdet med forældrene, og efter vor opfattelse er dette gensidigt. Kulturforskellene er blevet udjævnet, og vi har lært mange ting af hinanden. Projektet vil fortsætte til næste sæson”. Succesen svarer på flere områder til succesen i projekt *Kosovo i det nye årtusinde*. Man har formået at få børn og forældre til at deltage i klubbens aktiviteter – med forståelse for deres kulturelle baggrund. I dette projekt lærte forældrene at tage del i træningen, holdet og arrangementer ved at få undervisning deri og ved være hjælpere som både træner og leder i forhold til holdet.

Lederen af *Idræt for ældre indvandrerkvinder* skriver, at projektet har været “en større succes, end det kunne forventes (...). Projektet er rettet mod en af de svageste og mest marginaliserede grupper i det danske samfund, som man her har fået “aktiveret” med et øjensynligt meget positivt resultat. En del af indvandrerkvinderne er af det offentlige system defineret som uintegrerbare – også disse kvinder har udviklet sig pga. projektets undervisningsindhold og metoder”.

Endelig skriver lederen af projekt *Hold fast i bolden*. “Vi har formået at hjælpe flere børn og unge i gang indenfor idrætslivet eller bare det, at de er blevet en del af et socialt fællesskab. Med hensyn til aktive indenfor den lokale idrætsforening var der ved projektstart kun ca. 20 ungdoms-medlemmer. I dag er der ca. 100 medlemmer. Det har også betydet en tilførsel af nye frivillige trænere. Det skal også nævnes, at projektets eksistens er nået ud til de lokale beboere, hvoraf mange har givet udtryk for, at de synes, det er et godt initiativ”.

Der er imidlertid også projekter, som er mindre overstrømmende positive i deres vurdering af projektet. Projekt *Nyt indspark i Hedebo Parken* vurderer, at projektet har medvirket til, at danske beboere i området har fået et anderledes syn på minoriteter, fælles arrangementer har rystet beboerne sammen, og at der er blevet mere roligt i boligområdet, og nærpolitiet melder om få problemer. Men den lokale fodboldklub har kun fået 12 nye medlemmer, og skolen oplever fortsat, at en del danske forældre udmelder deres børn af indskolingsklasserne. En af de negative erfaringer er, at det har været svært at få to-sprogede medarbejdere i projektet. Det har endvidere været svært at involvere piger / kvinder i idræt, men med den rette organisering af tilbud er det muligt. I boligområdet er mange af de to-sprogede familier meget troende. Det kan give vanskeligheder i integrationsprocessen. Bl.a. var der et stort gruppepres mellem beboerne før projektet startede. I en artikel om projektet udtaler kulturmedarbejder Halil Kara, at “det er nødvendigt at tage udgangspunkt i de sociale relationer og netværk, de indgår i i forvejen. Det kan være hjemme, i klubben eller idrætsklubben. Og man vælger i høj grad sine aktiviteter sammen med eller på grund af vennerne, så valget af aktivitet/sport er ofte på baggrund af anbefalinger fra vennerne” (SSP-Nyt, 20. december 2000). I samme artikel ser man da også meget realistisk på projektet. “*Nyt indspark* er ikke den store forkromede pakkedløsning, der får alle konflikter til at forsvinde som dug for solen. I stedet er der tale om starten på en proces, der forhåbentlig kan være med til at tage problemerne i opløbet, inden de udvikler sig. Resultatet af dette her vil kunne ses om fem-ti år. Derfor er det vigtigt, at man fortsætter, når jeg er færdig med projektet om to år, for det er ofte et problem, at der ikke bliver fulgt op på arbejdet” udtaler den ansatte kulturmedarbejder”.

Et af de interessante mål, som er faldet til jorden i begge de to projekter, hvor man har arbejdet derpå, er et ønske om at inddrage deltagernes egen idræts- og kropskultur i undervisningen. Fx var “mavedans og folkloredans til musik fra Mellemøsten” en del af undervisningen i *Idræt for ældre indvandrerkvinder* (udover almindelig styrketræning, afpænding, indlæring af massageteknikker, osv.), og under forløbet optrådte nogle af de ældre somaliske kvinder, der deltog i undervisningen, med deres

traditionelle danse på en udstilling om nomadeliv i Somalia. Lederen af projektet skriver følgende om denne del af projektet. "Indvandrerkvinderne har forskellige bevægelseskulturer mere eller mindre afhængig af hvilket land / område de kommer fra, men projektets kvinder har meget lidt kendskab til denne. Dette skyldes bl.a., at nogle af kvinderne har været mange år i Danmark, at nogle af kvinderne har fået at vide af andre fra deres egen kultur, at det ikke er velanset, hvis de fx danser eller spiller musik. Underviseren har større kendskab til deres bevægelseskultur end kvinderne selv". Projekt *Integration i bevægelse*, der gik ud på at kombinere sprogundervisning og idrætsundervisning for en gruppe unge, der netop havde fået asyl i Danmark, har samme erfaring. Af lederens egen evaluering, som er meget omfattende og selvkritisk, fremgår det, at projektet ikke rigtigt lykkedes. Især lykkedes det ikke at engagere de unge i deres egen idræt og kropskultur. "Denne del af projektet har været klart vanskeligst. Vi startede i god tid med at forberede gruppen, bad dem tænke tilbage på, hvad de lavede i deres respektive hjemlande. Da vi fulgte op på dette, var de svære at få noget ud af. Vi lavede derfor endnu en opfordring til dem, nemlig at de skulle gå hjem i deres familier og snakke / forhøre dem om idræt / bevægelse, dér hvor de kommer fra. Dette affødte kun enkelte idéer, ud over det som vi karakteriserer som vestlig idrætskultur. Fornemmelsen var, at de ikke havde særligt store ambitioner eller lyster på dette område, og det var tydeligt, at de aktiviteter, de fremkom med, var knyttet til børnesfæren, og måske derfor var der ikke den store iver i gruppen for at kaste sig over dette område (...) Det blev hurtigt klart for os, at specielt den irakiske kultur er meget passiv på det fysiske område. Det er en doven kultur forstået på den måde, at det er høj status ikke at lave noget. Der aftegnede sig et billede af, at børn leger, voksne mænd spiller fodbold (hvis de gider), og kvinder dyrker ingen særlig form for fysisk aktivitet".

"Åben hal"

Af strategipapiret fra efteråret 2000 præsenteres "Åben hal" ideen, som en af tre modeller til at afprøve nye udfoldelsessteder for idrætten. "Den består i at reservere halkapacitet til eksperimenter med idrætshallen som

åben indendørs fælled for uformel aktivitet i lokalsamfundet. Behovet er der – både i forhold til lokale beboeres ønsker og idrætshallernes optimale udnyttelse – men succesen afhænger af, hvordan tilbuddene om udfoldelsesmuligheder tilrettelægges (...) Et antal udvalgte haller skal igangsætte og løbende udveksle erfaringer om sådanne “åben hal” projekter”.

I ovenstående typologisering af projekter (tabel 3) er 10 projekter placeret under denne projekttype. Der iblandt hører tilskud til en konference om denne idé og et projekt, der går ud på at afholde en række åbent-hus arrangementer i en sejlsportsklub, hvor ideen bag grundlæggende er den samme som for åben-hal projekterne. Nedenfor vil vi imidlertid nøjes med at beskrive de otte åben-hal projekter. Alle disse otte projekter er påbegyndt i den anden fase af programmet, men ingen af dem var afsluttet, da oplysningerne til denne analyse blev indsamlet. I sammenligning med de øvrige projekter er der tale om relativt små bevillinger fra IPIP. I gennemsnit har disse projekter modtaget godt kr. 100.000 kr. i støtte. Et projekt har modtaget en halv million i støtte, mens seks projekter har fået under kr. 100.000 i støtte pr. projekt.

Alle projekterne følger i store træk denne model:

- ▶ Hallen åbnes for alle (eller en bestemt gruppe, fx unge eller børnefamilier) på bestemte tidspunkter af ugen. *Åben hal på Østerbro* (Østerbrohuset) har således haft åbent ca. hver anden weekend gennem hele vinterhalvåret fra september til maj. Fra fredag kl. 16.00 til søndag kl. 20.00. De andre weekender har huset være ramme om rulleskøjteaktiviteter. I *Åben HEI-hal* i Skæring ved Århus er hallen åben for børnene i tidsrummet fra 12.00 til 15.00, hvor en idrætspædagog hjælper dem i gang. I *Open room – open mind* under Borup IF er hallen åben fredag aften for unge og lørdag formiddag for børnefamilier.
- ▶ Deltagelse forudsætter ikke medlemskab af en forening eller anden organisation, også selvom det er en forening, der står for aktiviteten, som det er i de fleste af projekterne. En af projekterne har dog formaliseret det en smule, så man formelt melder sig ind i en forening, når man møder frem første gang, som forudsætning for, at kommunen kan stille hallen gratis til rådighed (i henhold til Folkeoplysningsloven).

- ▶ Deltagerne bestemmer selv aktiviteterne indenfor de rammer som faciliteten og rekvisitterne giver. Et enkelt projekt er dog begrænset til boldspil. *Åben hal på Østerbro* redegør for ideen: “Ideen går ud på at Østerbrohuset – med dets mange muligheder for forskellige former for udfoldelse – tilbydes børn og forældre som et sted at dyrke idræt på egne betingelser – dvs. som gør-det-selv aktiviteter. Man kan lege og hoppe i stor airtrack, spille indendørs hockey, spille basket eller badminton, lege i skumlegeland, køre på motionscykler og træne med vægte. I åbningstiden vil man kunne låne disse rekvisitter fra en udlånsbank, der indeholder ketsjere, bolde, mv”. I *Open room – open mind* er der mulighed for at inddele hallen og afprøve kendte som ukendte aktiviteter. “Aktiviteterne skal have en kaotisk form, hvor der på en gang foregår sjipling, boldøvelser, mavebøjninger, kampsportsslag osv. Den enkelte person eller familien træner det, som er relevant for dem. Der skal være plads til fordybelse i den øvelse, der passer den enkelte, samtidig med at familien kan træne, bevæge sig eller lege sammen. Det kan være far og søn, som træner fodboldtræning, mor og søster som sjipper, børn der leger med bold eller slår kolbøtter og vejrmøller, familier der danser, laver gøgl/artisteri eller leger fangelege, mens morfar og mormor laver yoga eller stræk og bøj gymnastik”.
- ▶ Deltagelsen er gratis eller meget billig – men på længere sigt, når projektstøtten udløber, kan det blive nødvendigt, at folk selv betaler for en del af omkostningerne ved deltagelsen.
- ▶ De fleste af projekterne tager sigte på foreningsløse og inaktive unge, men to projekter er også målrettet mod børnefamilier, der har svært ved gå til idræt med børnene på skemalagte tidspunkter i hverdagen. I *Open room – open mind* formulerer man det på denne måde: “Formålet er at styrke fællesskabsfølelsen for de allerede foreningsaktive unge, men ikke mindst tiltrække de foreningsløse unge, og især de marginaliserede unge. Aktiviteten skal bygge på allerede eksisterende relationer, som skal sprede sig til de implicerede aldersgrupper på tværs af køn og nationalitet og social status”. *Våd fredag*, som er et åben-svømmehal projekt i Arden i Nordjylland, fortæller. “Svømmeklubben og svømmehallen har i længere tid diskuteret, om det er

muligt at åbne svømmehallen mere op for den gruppe, der dels er tilbageholdende med at dyrke idræt, dels ofte er tilbageholdende med de traditionelle organiseringsformer indenfor idræt. Samtidig er Arden kommune netop ved at vedtage en børne-ungdomspolitik. Et væsentligt element i denne politik er et intensiveret fokus på svage unge”.

- ▶ Selvom projekterne afviger fra foreningsidrættens deltagelsesformer, håber flere af projekterne, at deltagelsen kan få flere til at melde sig ind i en idrætsforening. *Åben hal i Holstebro* skriver, at formålet bl.a. er “ ... at grupper af foreningsfremmede børn og unge på længere sigt bliver integreret i idrætslivet ...”. Et andet projekt i Holstebro, *Bolden i centrum*, skriver. “Hvis det lykkes at få fat i 20-30 unge, der får positive oplevelser med boldspil, har projektet været en succes. Det ville være ønskeligt, at en del af disse unge har en anden etnisk baggrund end dansk samt at mindst 1/3 bliver inspireret til at melde sig ind i en forening”.

Organiseringen af “åben hal” varierer mellem projekterne, men i de fleste er en idrætsforening involveret. *Åben hal i Holstebro* organiseres af en fritidsvejleder med tilknytning til en lokal skole. *Bolden i centrum* i Holstebro gennemføres i samarbejde mellem tre idrætsforeninger og kommunen. I det tredje projekt i Holstebro, *Åben hal i Stadionhallen*, er det en idrætsforening, der alene står for projektet, men man har måttet ansætte en lønnet koordinator, som man mener er en nødvendighed – “så meget selvforvaltning er der trods alt ikke”. *Åben hal på Østerbro* gennemføres i et samarbejde mellem Østerbrohuset, hvor aktiviteterne finder sted, og Boldklubben Skjold. Når man møder op første gang, bliver man “medlem” af en forening, der har ansvaret for den åbne hal. Dette skyldes primært, at det er en forudsætning for, at huset kan stilles gratis til rådighed – jvf. Folkeoplysningsloven. En ansat koordinator står for projektet med god hjælp af pedellen på Østerbrohuset. *Åben HEI-hal* i Skæring ved Århus organiseres af hovedforeningen HEI i samarbejde med den lokale SFO og skole. Der er ansat en idrætspædagog til at stå for de 3 timer om dagen, og en arbejdsgruppe planlægger og koordinerer aktiviteterne. *Open room – open mind* i Borup er formelt placeret under den

lokale idrætsforening, men den praktiske udførelse er uddelegeret til initiativtagerne. "Vi har om lørdagen organiseret os som en nabogruppe, der snakker hen over hækken". *Våd fredag* i Arden gennemføres i et samarbejde mellem ungdomskonsulenten, SSP-konsulenten, Svømmeklubben AS 80's trænere samt den ansatte koordinator.

Bag ideerne om "åben hal" ligger en forestilling om, at det vil være relativt enkelt at stille lokalerne til rådighed og overlade organiseringen deraf til deltagerne selv. Erfaringerne fra de igangværende projekter viser imidlertid, at det kræver mere organisering og arbejdskraft, end man havde forventet. Initiativtageren til *Open room – open mind* skriver, at "det er kommet lidt bag på os, hvor meget organisatorisk det egentlig kræver i forhold til, at det i sin egentlige tanke blot skulle være et sted, man møder op og træner. Men uden initiativtagerne i starten dør projektet (...) Det har vist sig langt vanskeligere end som så at lave et projekt, der i sin tanke skulle være leder- og instruktørfrit, det kræver at initiativtageren er tilstede, ellers løber det af sporet. Alle er vant til regler, organisering og instruktion og går helt døde. Det er virkelig skægt at betragte forældres behov for at lave regler og bestemte regelbestemte konkurrencemønstre ". Tilsvarende berettet *Åben hal i Holstebro*, at arrangementerne har krævet mere organisering og tilsyn end man havde forestillet sig. "Det viste sig sværere end forventet at føre tilsyn med de mange unge. Én person kunne ikke klare opgaven på en tilfredsstillende måde. Der opstod let konflikter omkring aktiviteterne sidst på dagen, hvis der ikke var en voksne i nærheden. De store udenomsarealer, gange, forhal, cafe, kælder og elevator gav anledning til løben og uro, som var uacceptabel. Det var derfor af stor betydning, at vi fik lov til at sætte en ekstra vejleder på. Hjælpen fra de arabiske fædre har også haft stor betydning for afviklingen af Åben hal. Den 23. oktober kontaktede jeg Dansk Arabisk Venskabsforening for at høre, om de ville hjælpe med at føre tilsyn i hallen. Svaret var positivt og de har siden den 4. november været i hallen hver søndag og det har været til stor hjælp (...) Det er urealistisk at tro, det kan klares udelukkende ved frivillig hjælp". I forhold til mange andre projekter er det samlede arbejde dog relativt begrænset, men det varetages til gengæld helt overvejende af en lønnet medarbejder. Selvom alle projekterne benytter sig af lønnede koordinators, er det

relativt billigt at gennemføre "åben hal". Fx har projekt *Åben hal i Holstebro* afviklet 50 "åben hal" dage á 4 timer for kr. 130.000, dvs. en udgift på ca. 650 kr. pr. time. Hvis vi antager, at der hver time er 50 deltagere i hallen, er det en udgift på godt 10 kr. pr. deltager.

På tværs af de igangværende projekter er tilbagemeldingen positiv. *Åben hal i Holstebro* skriver, at antallet af fremmødte oversteg forventningerne. De første gange var der ca. 10-15 aktive, hvoraf 1/3 var nydanskere. Et par måneder senere var antallet oppe på 65 unge, hvoraf nydanskere udgjorde 80-90 pct. Man har indtryk af, at de fleste unge, som møder frem, ikke har nogen tilknytning til de etablerede foreninger. Tilsvarende berettet *Åben hal i Stadionhallen* (også i Holstebro), at der ikke var så mange i starten, "men fra efterårsferien og fremad er tilgangen vokset støt og roligt. Ca. 45 deltagere – hovedsagelig børn, og især "danske" børn og enkelte somaliere og kurdere. Ganske få fædre" Man vurderer, at kun 15 pct. af deltagerne kommer i forening. *Åben hal på Østerbro* er nået op på omkring 500 "medlemmer". Deraf er 60 pct. mænd / drenge, 75 pct. er børn, omkring 20 pct. voksne og næsten ingen unge. Det er typiske familier fra Østerbro, som deltager. Antallet har været stigende hele tiden. Målet var dog, at omkring 1000 børn og voksne vælger at melde sig ind i denne forening". *Åben HEI hal i Skæring ved Århus* er også tilfredse med tilslutningen. "Resultatet af opstartsperioden har været, at børn fra 3. og 5. klasse har været meget interesserede og i et meget tilfredsstillende antal er mødt op, når de får fri fra skole. Da disse børn er den ældste del af målgruppen – og har fri senest – betyder det, at der er godt med børn fra ca. 13.30 og til 15.00. Til gengæld ser vi ikke mange af de yngre børn, der møder op til et frit udbudt "spontan tilbud". Ca. 25 børn hver dag, næsten kun 3. – 5. klasse, selvom det også er for de yngre børn. Overvejende børn der går til idræt i forvejen i foreningen, men også enkelte der ikke gør (...) vi er dog skuffede over, at man ikke får fat i de børn, som er overvægtige og bevæger sig meget lidt – og som har aller mest behov. Projektet appellerer primært til raske, friske og rørige børn med mod på fysisk aktivitet, som for en stor parts vedkommende i forvejen går til idræt". *Open room – open mind* var knap nok kommet i gang, da oplysningskemaet blev besvaret. "10-20 unge møder op fradag aften. Flest drenge og flest under 17 år, de fleste uden

anden kontakt til idrætsforeningen og enkelte nydanskere imellem (libanesere). Forventer at 30-40 deltager lørdag formiddag. Stor interesse fra børnefamilier. Det helt afgørende vil blive, hvorvidt projektet bliver taget seriøst, og at vi undgår de mange aflysninger. Vi har alt for ofte måttet opgive træning, fordi hallen var lejet ud til anden side”.

Flere af projekterne fortæller også, at der uden større problemer kan foregå flere aktiviteter i hallen på samme tidspunkt, og at flere aldersgrupper kan være aktive. Lederen af *Åben hal på Østerbro* fortæller. “Ideen er, at Åben Hal er lystbetonet – man gør det, som man har lyst til. Desuden lægges der op til at møde mennesker, man ikke kendte gennem idræt – “kan vi ikke være med til at spille hockey”. Vi har oplevet, at børnenes fædre fandt sammen over en gang bordtennis / badminton, mens børnene var på hoppepude. Der har i det hele taget været en utrolig god stemning i hallen – måske er det “den åbne tid”, der gør, at familierne har været afslappet og positive overfor dette nye idrætstilbud. Vi føler, at dette idrætstilbud har manglet i vinterhalvåret på Østerbro i København. Det er blevet rost meget af medlemmerne, som på det sidste har spurgt meget til, om det fortsætter”.

Sommerdans

En af IPIPs satsninger har været *“nye udfoldelsesmuligheder for “kendte” aktiviteter*”. Indsatsen har koncentreret sig om henholdsvis rulleskøjtølb, som programmet har søgt at fremme ved at støtte afholdelsen af en række arrangementer i byrummet, og dans, hvor afholdelsen af udendørs parkdans er blevet støttet i en række større byer. “Perspektivet har været at påpege muligheder, skabe oplevelser og dermed efterspørgsel, som kunne inspirere andre initiativtagere til at videreføre arrangementerne” (Det Idrætspolitiske Idéprogram, oktober 2000). Af disse to aktiviteter har satsningen på at inspirere til udendørs sommerdans både været størst og mest vellykket. De afholdte rulleskøjtearrangementer har haft forholdsvis få deltagere og to storstilede projekter til etablering af en rulleskøjtebane og en skaterpark under Bispebuen i København er endnu ikke realiseret. Vi skal derfor koncentrere os om sommerdansprojekterne.

Programmet har støttet 13 projekter, hvis formål er at gennemføre uden-dørs dans om sommeren åben for alle. Fem af projekterne er dog støtte til en gentagelse eller udbygning af tidligere års sommerdans. Ideen blev fostret af IPIP, der henvendte sig til Kultur- og Fritidsforvaltningen i både Københavns Kommune og Århus Kommune med ønsket om, at forvaltningen kunne føre ideen ud i praksis. Det skete første gang i 2000 i både København og Århus, hvor IPIP også har støttet afholdelsen af sommerdans i 2001 og 2002. Derudover er sommerdans afholdt i Randers (to gange), Fredericia, Holstebro, Næstved, Odense og Hasle på Bornholm. Det første år gik støtten primært til udgifterne til leje af gulv og andet udstyr samt honorar til danseinstruktører og musikere. Til de seneste danse-projekter, som IPIP har støttet, er støtten også gået til køb af en dansepavillon for at sikre en permanens af aktiviteten i fremtiden.

Inspirationen til sommerdans er bl.a. hentet fra Sverige, hvor man har midsommerdansen på engen, og fra Helsingfors, hvor der findes åbne pladser, hvor man om sommeren danser tango. Men sommerdans er en gammel begivenhed i København, hvor der for 40 år siden blev afholdt lignende arrangementer i både Fælledparken og Enghaveparken, som dengang var et stort tilløbsstykke.

De to første sommerdans-arrangementer i henholdsvis Århus og København blev som nævnt afholdt i 2000, dvs. bevilget i den første fase af programmet, men de resterende er gennemført i den anden fase, som et markant udtryk for den satsning det har været for programmet. Halvdelen af projekterne, som er gennemført over sommeren 2002, har derfor ikke kunnet besvare oplysningsskemaet, der senest skulle besvares i slutningen af maj. Hvad angår den økonomiske støtte fra IPIP er der tale om relativt små projekter. I gennemsnit har projekterne fået ca. 175.000 kr. i tilskud. De 13 projekter følger i store træk denne model:

- ▶ Etablering af en udendørs dansescene i en park eller et centralt sted i byen til afholdelse af en række dansearrangementer gennem sommeren. Nogle steder er det afholdt en gang om ugen i en til to måneder. I København har man afholdt sommerdans fem dage om ugen i fem uger. Bortset fra i 2001, hvor dansen i København blev afholdt fem

forskellige steder i byen, har dansegulvet været placeret samme sted gennem hele sommerperioden.

- ▶ Dansen er åben for alle, der har lyst til at deltage. Først undervises der i den dans, der er på programmet den pågældende aften, og derpå bliver dansen givet fri.
- ▶ Der skiftes mellem forskellige danseformer fra gang til gang. Salsa og tango går igen i næsten alle projekterne, men derudover har arrangementerne også budt på Cajun (en social dans med rødder i Louisiana USA), dansk folkedans, afro-cubansk rumba, swing, øst- og vestafrikansk trommedans, kontaktimprovisation, break dance, flamenco, Seelolube (østafrikansk dans), Wood and Skin (vestafrikansk dans), Ground Elements (hip hop), clogging, linedance og squaredance. Det er især i Århus, at man har skiftet mellem mange forskellige danse.
- ▶ Kommunen står som den formelle arrangør, men flere steder sker det i samarbejde med en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for lokale danseforeninger og –institutter, der også stiller instruktører til rådighed. En ansat koordinator står for den praktiske organisering og koordinering af arrangementerne.
- ▶ Ideen bag arrangementer er “at skabe nye rum for dansen (...) så tilfældigt forbipasserende bliver fristet af synet, og dernæst støder til for at deltage i dansen, at udnytte de muligheder, der gemmer sig i mange af storbyens parker og få dansen ud af haller og sale, ud i et anderledes rum, at få dansen til at fungere som en udendørsaktivitet, og endelig at styrke en kropslig udfoldelse med et æstetisk islæt (de formulerede mål for det første sommerdansprojekt i København i 2002). I projektbeskrivelsen for sommerdans i Randers skriver man også, at sommerdansen skal “være et lokomotiv for eller inspiration for det gryende dansemiljø i Randers inden for de pågældende danseformer”.

Arrangørerne for de afviklede projekter betegner samstemmende sommerdans som en stor succes. I 2000 deltog ca. 2250 i de 6 uger arrangementet blev afviklet i København (der er tale om et skøn over bruttotallet, dvs. at personer der både deltager i begynderundervisningen og i den åbne dans bagefter tæller to gange, og personer der deltager to dage,

tæller også med to gange). Tilslutningen og deltagersammensætningen varierede dog meget med, hvilken dans der var på programmet. Udgifterne til sommerdans i København i 2000 svarer til ca. 150 kr. pr. deltager pr. gang. I 2001 blev der som nævnt afholdt sommerdans i København i 5 uger á 5 dage. Der er oplyst et deltagerantal for en dag for hver af de 5 danse. Hvis disse tal er et dækkende billede for, hvor mange der deltog, var antallet af deltagere ca. 7000 brutto. Nettotallet er sandsynligvis meget lavere, fordi det oplyses, at der var mange gengangere. Tallene for deltagerne i den åbne del af dansen omfatter også tilskuere. Jo længere henne i forløbet jo flere deltog i arrangementerne. Da vejret var godt gennem (stort set) hele sæsonen, blev Sommerdans et sted, hvor man spiste aftensmad med vennerne i græsset for senere at deltage i dansen. Endelig skal nævnes, at mange udtrykte forhåbninger om projektets fortsættelse. Af de deltagere, som har udfyldt spørgeskemaerne udfærdiget af arrangørerne, skrev 43% uopfordret, at de håbede, at Sommerdans ville fortsætte det næste år. I 2001 svarer de samlede udgifter til kr. 45 pr. deltager pr. gang.

Sommerdans i Århus opgjorde i 2000 antallet af deltagere til ca. 1000. 21 arrangementer med mellem 10 og 80 deltagere pr. gang, dvs. færre end i København, når der var flest. Til forskel fra København udgjorde børnene en meget større andel i Århus. Man skønnede endvidere, at 30 pct. af deltagerne var tilknyttet den forening, der stod for instruktionen den pågældende danseaften. Udfra disse deltagertal kan udgiften pr. deltager beregnes til knap 300 kr. pr. deltager pr. gang. I 2001 skete der næsten en fordobling af deltagerantallet til ca. 1920. Dette år lykkedes det også, at få mange unge af anden etnisk oprindelse til at deltage, når der var hip-hop på programmet. I sammenligning med 2000 var der betydeligt færre børn – helt som i København. Gennem forløbet på otte uger voksede antallet svagt. Nogle deltagere var meget stabile og stillede op i alle danseformer fra hip-hop, salsa, flamenco, afrikansk dans til swing. Men hver aften dukkede der også nye ansigter op. Med det øgede antal deltagere var udgifterne pr. deltager "reduceret" til ca. 100 kr.

I Randers var der over 7 danseaftener i juli og august 2001 ca. 370 deltagere, dvs. i gennemsnit ca. 50 pr. gang. Igennem juli voksede antallet af deltagere fra 20 den første gang til 75 den sidste gang i juli. I

august var der igen kun 20 den ene dag, men dagen efter var der 52. Dertil kom mindst lige så mange tilskuere. Udfra disse deltagertal kan udgiften pr. deltager beregnes til ca. 425 kr. – dvs. meget dyrere end i København og Århus, fordi mange udgifter er faste, og når deltagerantallet er lavere, så bliver det relativt dyrt.

Med etableringen af en dansepavillon med støtte fra IPIP under forudsætning af, at der også afholdes Sommerdans de kommende år, har aktiviteten fået en permanens. På det organisatoriske plan er det dog fortsat kommunen der er ansvarlig, men i både København og Århus er forskellige danseforeninger og idrætsorganisationer repræsenteret i en arbejdsgruppe for Sommerdansens afholdelse og udvikling. I Randers har man også arbejdet på at overdrage Sommerdansen til "... en flerhed af institutioner i det kulturelle miljø. Herved får projektideen en helt anden institutionel mulighed for at forankres i det aktive kulturmiljø. Det vil give mulighed for, at alternative danseprojekter ikke kun finder sted i fx sommerperioden, som vi har set i 2001. Det vil give de nye arrangører lejlighed til at videreudvikle projekter af lignende karakter i løbet af året med erfaringer, nye samarbejdsrelationer og udviklingsmuligheder til følge".

Disse projekter viser endnu engang, at IPIP åbner for nogle muligheder, som man lokalt har svært ved at realisere eller vove sig ud i – og ofte heller ikke har den fornødne fantasi til. Samtidig viser erfaringerne, at det øjensynligt er svært for den etablerede dans at overtage det alene uden en betydelig økonomisk støtte. For den kommercielle del af dansen (fx danseskoler og –institutter) er det måske for økonomisk risikabelt eller usikkert. For den frivilligt organiserede dans har det for lidt at gøre med såvel "sport" som "forening" og derfor afstår den også. Det er derfor usikkert, hvordan Sommerdans på længere sigt kan gennemføres, når IPIPs støtte falder bort.

Idræt i skolen

Et af de ti punkter i kommissoriet for Det Idrætspolitiske Idéprogram er "fornyelse af idrættens placering i forhold til undervisnings-, sundheds- og socialpolitikken". Det må være arbejdsgruppens begrundelse

for, at man har støttet 4 projekter, der eksplicit tager sigte på at udvikle den fysisk-kropslige side af folkeskolen. To af projekterne har dog også som formål at få flere børn til at gå til idræt i en forening. Bag støtten til disse projekter synes ikke at ligge en bevidst linie – en særlige strategi – for udviklingen af idrætten og den kropslige dimension i folkeskolen, som man ønsker at afprøve. Der er tale om fire meget forskellige projekter, hvoraf de to ønsker at tilføre skolen nye fysisk-kropslige kvaliteter og metoder, der i dag ikke findes i folkeskolen, mens de to andre ønsker at styrke den mere traditionelle idrætsundervisning gennem et stærkere samarbejde med den frivilligt organiserede idræt.

De to projekter, der afprøver nye fysisk-kropslige aktiviteter i folkeskolen, *Dans i skolen* og *Operation Udadvendt Energi*, er begge blevet evalueret af en forsker på Danmarks Pædagogiske Institut. *Dans i skolen* er blevet evalueret af Lotte Broe, hvorfra der foreligger en evalueringsrapport: *Dans i skolen, Århus 2000/2001*. *Operation udadvendt energi* er evalueret af Anne Mai Nielsen, som desværre ikke var færdig med evalueringen, da den generelle erfaringsopsamling blev afsluttet. *Dans i skolen* blev gennemført på tre skoler i Århus igennem et helt skoleår fra august 2000 til juni 2001. Nogle klasser havde 2 timers dans om ugen igennem et helt skoleår, andre kortere mere intensive forløb af 4-6 ugers varighed, med op til 4 danselektioner om ugen. Projektet omfattede også kurser i dans for lærere samt udarbejdelsen af et undervisningsmateriale til dans i skolen. Endelig stræbte projektet også efter at styrke organiseringen af interessen for dans i skolen ved at danne en forening derfor og etablere et samarbejde mellem skoler, den professionelle dans og ikke-professionelle danseinstitutioner.

Operation Udadvendt Energi er det andet store skole-projekt, der afprøver nye aktiviteter og metoder indenfor den kropslige dimension af folkeskolen. Projektet har meget til fælles med *Dans i skolen*. Det knytter ikke an til den traditionelle idrætsundervisning, det er bl.a. folk med rødder i dansen som er engageret deri, og man tillægger arbejdet med kreativitet og krop en helt central pædagogisk og forebyggende værdi. Træningen inddrager sang, dans og slagsmål, "... for at barnet kan lære at finde og anvende sine personlige ressourcer på en konstruktiv måde". Projektet har taget navn efter en ny organisation, stiftet af Martin Spang

Olsen. Den bærende idé i organisationen er, at kreativitet og fysisk udtryk er løsningen på mange problemer. Målgruppen for *Udadvendt Energi* er i princippet alle børn, som initiativtagerne betegner som "risikogruppen" og efter projekbeskrivelsen at dømme, var de fire klasser, der blev udvalgt til at deltage i projektet, klasser med massive problemer, som skolerne stod magtesløse overfor og derfor søgte løsninger på.

De to andre skole-projekter bevæger sig indenfor den traditionelle skoleidræt og en mangeårig bestræbelse på at styrke samarbejdet mellem skolernes idrætsundervisning og foreningsidrætten. *Mere bedre idræt i København* er initieret af DIF i København i samarbejde med Københavns Kommune. Projektet går ud på at vise, hvordan idrætsundervisningen i skole og forening kan have glæde af hinanden. Formålet med projektet er a) at åbne for de mange idrætsrum, ude og inde, der forefindes på skolerne i København og vise, hvordan der kan skabes idrætsaktivitet før, under og efter skoletid, b) at give praktiske eksempler på, hvordan skolens rum for få penge kan ændres arkitektonisk og rekvisit beholdningen bringes up to date, c) at give eksempler på hvordan idrætsundervisningen i skole og forening kan have glæde af hinanden, og d) at bringe omfanget af foreningsaktive børn i København op på et niveau, der modsvarer tilsvarende områder i Danmark. Ideen med at styrke samarbejdet mellem skoler og idrætsforeninger er ikke ny, men i denne sammenhæng er det udviklet i stor skala med betydelige ressourcer i baghånden.

Derfor er det interessant at sammenligne projektet med et andet projekt, *Ny inspiration til gymnastik i skolen*, hvor den grundlæggende idé er den samme men udgifterne langt mindre. Formålet for projektet er at motivere lærere og elever til at beskæftige sig mere med gymnastik ved at uddanne lærere dertil. Projektet går ud på at etablere en trailer med gymnastikudstyr til udlån og senere udleje på skoler, afholdelse af kurser i gymnastik for lærere og at give involverede skoleklasser mulighed for at besøge den lokale gymnastikforenings træningsfaciliteter og derved introduceres til foreningen. De to skole-forening-projekter bygger på den samme model for et sådant samarbejde: en præsentation af en idrætsgren og afprøvning af nye idrætsrekvisitter i idrætsundervisningen i skolen med mulighed for at arbejde videre dermed i skolen eller i en

forening samt en kvalificering af lærerne til at undervise deri i form af kurser, studiegrupper, netværk, mv. *Ny inspiration til gymnastik i skolen* er imidlertid først påbegyndt i begyndelsen af august 2002, og derfor er det ikke muligt at sammenligne det med *Mere bedre idræt*.

Fælles for de fire skole-projekter er en tro på, at mere og bedre idræt eller anden form for fysisk aktivitet har stor betydning for børns trivsel og sundhed. Især de to projekter, hvis indhold ikke tidligere er legitimeret i skolesammenhænge, gør meget ud af at begrunde aktiviteterens mange "sidegevinster". Metoderne er imidlertid meget forskellige. *Mere bedre idræt* og *Ny inspiration til gymnastik i skolen* tager sigte på at styrke idrætsundervisningen ved at kvalificere lærerne indenfor forskellige idrætsgrene, inspirere dem til at benytte nye rekvisitter i undervisningen og motivere børnene til at gå til den pågældende idrætsgren i en forening. Disse projekter opererer indenfor de etablerede strukturer og målsætninger for skoleidrætten og foreningsidrætten. *Dans i skolen* og *Operation udadvendt energi* er i sammenligning dermed langt mere nytænkende – men også mindre realistiske. For det første er aktiviteterne og metoderne i disse projekter ikke tænkt som en del af idrætsundervisningen. *Dans i skolen* opfatter sig som et supplement, der snarere indgår i et samarbejde med andre fag og (måske) på længere sigt etablerer sig som et selvstændigt fagområde. "Fremtidsvisionen er, at dans bliver et selvstændigt fag med gode muligheder for at arbejde tværfagligt" skriver projektlederen. *Operation udadvendt energi* har fungeret som den totale "kropsskole" i den måned, projektet har kørt på den enkelte skole. Begge projekter tvivler da også selv på, at det kan realiseres mere generelt i folkeskolen. I besvarelsen af oplysningsskemaet skriver lederen af *Operation udadvendt energi*. "Vi mener stadig, at pædagogikken og formålet med *Operation Uadvendt Energi* er lige så grundlæggende som flere dansk- og matematik-timer (men) ... hvis projektet skal gentages/ videreføres bør forløbene være lidt længere og skolen i højere grad forpligtes". Men man erkender, at det ikke er muligt indenfor de økonomiske rammer folkeskolen har i dag, at gennemføre så lange forløb, ja måske i det hele taget at realisere ideen bag projektet. Derfor mener man, at det snarere er lærerne der skal bevidstgøres derom, og at en vej dertil er at afvikle forløb derom på seminarierne.

I alle projekterne er man bevidste om, at indgangen til en styrkelse af de forskellige aktiviteter og metoder, de hver især arbejder for, er lærerne. *Dans i skolen* fortæller, at selvom forløbet har været meget positivt, så tyder det på, at dansen ikke fortsætter på skolerne. Lærerne er ganske vist blevet inspireret til at bruge dansen i undervisningen, men det kræver, at lærerne har de nødvendige kvalifikationer dertil – fx gennem lærerkurser eller workshops, hvor de kan lære, hvordan de integrerer dansen i de øvrige fag (som man især havde gode erfaringer med). Men da lærerne blev inviteret til at diskutere erfaringerne fra projektet – og hvordan man arbejdede videre dermed – mødte meget få op. Som omtalt ovenfor er *Operation udadvendt energi* også klar over, at der ikke er penge og tid til et forløb på fire uger, hvor eleverne kun beskæftiger sig med sang, dans og slagsmål, indenfor folkeskolens normale budgetrammer. “Derfor gør vi meget ud af at inspirere lærerne til, hvad de selv kan gøre for styrke børn og unges sanser og følelsesmæssige kommunikation (...) Vi skal koncentrere os endnu mere om lærerne, fordi de skal bringe viden, læringsformer og pædagogik videre til børnene.

Det er endvidere interessant, at såvel *Dans i skolen* som *Operation udadvendt energi* også forsøger at legitimere undervisningen i henholdsvis ny dans og kreativitet og fysisk udtryk ved en række helt udokumenterede påstande om aktiviteternes og undervisningsmetodens uovertrufne virkning. *Operation udadvendt energi* bygger dels på Martin Spang Olsens helt personlige teori, som fører frem til at træning i kreativitet og fysisk udtryk (dans, sang, slagsmål, mv.) kan løse en række problemer for børn i det moderne samfund. Dels en påstand om, at disse problemer er massive. Tilsvarende skriver lederen af *Dans i skolen*, at “dans er godt for alt”: til at arbejde med integration, skabe sund bevidsthed og fysisk velvære, udvikle børns æstetiske og musiske sans, skabe kropsbevidshed, styrke samarbejdsevne og fællesskab, stimulere fantasien, fremme indlæringsevnen, osv. Det interessante er, at derved ligner begge projekter den måde idrætsfaget helt overvejende legitimeres på i folkeskolen. Men hvorfor er det ikke tilstrækkeligt at betragte dans som et væsentligt kulturfag i stedet for at gøre det til et pædagogisk middel til fremme af alle mulige andre mål. I en artikel om idrætslærernes bestandige jamren over idrætsundervisningens status i folkeskolen (antal timer og anerken-

delse blandt kolleger) skriver Per Fibæk Laursen: “Der er ikke meget andet galt med idrætsfaget i skolen, end at fagets lærere er i tvivl om begrundelserne for fagets eksistens og om dets centrale mål og indhold”. I stedet for at legitimere faget med alle de påståede eksterne effekter af de fysiske aktiviteter (sundhed og almene intellektuelle, personlige og sociale kompetencer), som han mener er urealistiske og vanskelige at påvise, bør fagets centrale placering i skolen begrundes med, for det første, “at vi er indrettet til at bevæge os. Vores bevægelsesmæssige potentiale er lige så fundamentalt som fx det musikalske eller matematiske-logiske”. For det andet har alle samfund en form for kropskultur. “Dans og kropsligt prægede lege er udbredt i alle kulturer, og bevægelsesprægede spil er vidt udbredt i hvert fald i alle moderne kulturer. Kropskultur, idræt og bevægelse er et stort og forholdsvist selvstændigt område af vores kultur. Det bør eleverne i skolen naturligvis indføres i, ligesom de indføres i andre store og selvstændige områder som fx litteratur og religion” (Laursen 2001: side 33 – 35).

For *Dans i skolen* var udgangspunktet et ønske om at udbrede kendskabet til dans som kunstgenre, dvs. at give eleverne en indføring i denne del af kulturen. “Dans betragtes i Danmark ofte som en utilgængelig og elitær kunstgenre. Udbredelse af dans i skolerne er en solid måde at imødegå denne udvikling på. Kendskab til dans kan vise børn, at de kan have glæde af at danse og af at se på dans. Gennem dette kendskab bliver vi lidt rigere på æstetisk sans, nysgerrighed og evne til at opleve. Dette vil på længere sigt styrke dans, ikke blot som kunstart og som kulturtilbud, men også som erhverv”. Men integreringen af dans i skolen har flyttet projektlederens fokus. “Mit umiddelbare motiv til at lave dans i skolerne var således at skaffe mere publikum – men lynhurtigt blev de dannelsesmæssige aspekter langt mere interessant. Jeg blev overbevist om, at dans er vejen til næsten alt godt. De vægtigste aspekter af det er, at børnene selv får mulighed for at udtrykke sig, at de udtrykker sig fysisk og i rammer, som ikke er konkurrencebetonede”. Det er uvist, om dette skifte – eller udvidelse – af intentionerne med projektet skyldes mødet med den pædagogiske verden og den måde man der opfatter idræt og andre kreative fag, eller om det skyldes en erkendelse af, at dans opnår større legitimitet som skolefag, hvis man kan sandsynliggøre, at dansen

er godt for både det ene og det andet – som skoleidrætten i mange år har forsøgt at retfærdiggøre faget ved.

Det er ærgerligt, at hverken IPIP eller de kommuner, der har støttet disse skoleprojekter med meget store beløb (hvoraf de to største og mest iøjnefaldende begge er gennemført i Københavns kommune) ikke har taget initiativ til enten en samlet evaluering eller analyse af erfaringerne fra projekterne eller et seminar, hvor erfaringerne derfra kunne diskuteres. En mere systematisk sammenligning af projekterne er et godt grundlag for refleksioner over de meget forskellige tilgange til en styrkelse af den kropslige og kreative dimension i folkeskolen. Det var ønskeligt om nedenstående sammenligning af *Mere og bedre idræt* og *Operation udadventt energi* kunne uddybes og nuanceres i en mere omfattende og dybdegående sammenligning og projekternes kvaliteter.

	MERE OG BEDRE IDRÆT	OPERATION UDADVENTT ENERGI
Ide	<ul style="list-style-type: none"> - antager at idræt fører til bedre indlæring, bedre sociale relationer, bedre fysik og motorik, bedre sundhedstilstand - vil styrke den mere traditionelle idræt i skolen og dens tilknytning til den foreningsorganiserede idræt 	<ul style="list-style-type: none"> - antager at træningen forøger indlæringsevnen, koncentrationen, formindsker kriminaliteten, osv. - vil flytte den fysiske dimension til at betone andre værdier og kropslige aspekter, dvs. supplere eller fjerne den fra den traditionelle idræt
Indhold	<ul style="list-style-type: none"> - introducere idrætsgrene med nye spændende rekvisitter - inspirere lærerne til at bruge metoderne og rekvisitterne i undervisningen - bruge skolernes rum på en ny måde - inspirere eleverne til at dyrke idrætsgrenen i en forening 	<ul style="list-style-type: none"> - lære eleverne at lytte til og bruge deres følelser som forudsætning for læring, osv. - arbejde med sansetræning, teater, slagsmål, meditation, massage, sang, musik, osv. - meget bredt orienteret mod krop, kreativitet og udtryk – ikke indlæring af specifikke fysiske færdigheder
Hvem står bag	<ul style="list-style-type: none"> - den foreningsorganiserede idræt med støtte fra kommunen – såvel skole- som fritids- og kulturforvaltningen - baseret på organisationernes "systemer" og fagligheder uden et 	<ul style="list-style-type: none"> - en række "personligheder" og deres "organisationer" / "firmaer", der ikke har rødder i den traditionelle idræt, men derimod rødder i dansen og nye kulturformer - meget præget af disse "perso-

	<p>stærkt personligt præg - samarbejdspartnerne er frivillige foreninger, idrætsorganisationer samt skoler og kommunale forvaltninger</p>	<p>ners" egne udviklede holdninger og "systemer" - et samarbejde mellem meget forskellige "alternative" institutioner - samarbejdspartnerne er alle mulige organisationer og institutioner – hvoraf flere er af en type som ikke ses i de andre projekter støttet af IPIP</p>
--	---	---

Sammenfatning

Det Idrætspolitiske Idéprogram kan beskrives og bedømmes på flere måder. En kvantitativ opgørelse af projekternes fordeling kan fortælle, på hvilke områder programmet især har gjort en indsats, og hvordan programmet har udviklet sig. En sådan opgørelse siger imidlertid ikke noget om, hvorvidt projekterne har været nytænkende og udviklende – ét markant projekt med stor gennemslagskraft kan i princippet have større betydning end mange mere ordinære projekter. Nedenfor vil sammenfatningen af denne erfaringsoplysning derfor omfatte

- ▶ en kvantitativ opgørelse af projekternes og den økonomiske støttes fordeling på forskellige typer af projekter,
- ▶ en analyse af hvem der deltager i projekterne, karakteren af aktiviteterne og projekternes organisering og økonomi,
- ▶ en sammenfatning af projektledernes vurdering af, hvordan projekterne er forløbet og deres bæredygtighed og spredning,
- ▶ samt en mere kvalitativ beskrivelse og vurdering af forskellige dele af programmet.

Fordeling på projekttyper

Rent kvantitativt fylder projekter, der tager sigte på NYE RUM FOR IDRÆTTEN, mest i programmet. 41 pct. af projekterne og 42 pct. af den samlede økonomiske støtte er gået til etablering af idrætslegepladser og nye baner og anlæg til skating, afholdelse af "Sommerdans", afholdelse af rulleskøjtearrangementer, afprøvning forskellige modeller for "åben

hal”, projekter der tager sigte på nye udfoldelsesmuligheder i naturen samt projekter, der afprøver mobile anlæg og rekvisitter.

Det næststørste område er projekter, som i denne analyse er placeret under SOCIALE OG SUNDHEDSORIENTEREDE PROJEKTER, der udgør 40 pct. af projekterne og 36 pct. af den samlede støtte. Dette område omfatter projekter, der tager sigte på idræt for flygtninge og indvandrere, som udgør den største gruppe af projekter, projekter for “svage” og udsatte grupper (arbejdsledige, misbrugere, sindslidende mv.), projekter for såkaldt “foreningsløse” unge og overvægtige unge, projekter for ældre samt projekter, der tager sigte på idræt i socialt belastede boligkvarterer.

De øvrige projekttyper er i sammenligning med disse to typer meget mindre i kvantitativ forstand. Projekter, hvis primære mål er FORENINGSUDVIKLING, udgør 13 pct. af projekterne. Det omfatter projekter, der tager sigte på “unge, demokrati og forening”, og projekter hvis mål er mere generel foreningsudvikling. NYE AKTIVITETSFORMER udgør 12 pct. af projekterne, der omfatter projekter for “dans, musik og drama”, “tværkulturelt samarbejde” og “udvikling af idrætsaktivitet”. UDVIKLING AF IDRÆT FOR BØRN udgør ligeledes 12 pct. af projekterne og IDRÆT I SKOLEN udgør 3 pct. Endelig tager 9 pct. af projekterne sigte på INFORMATION, DEBAT OG UDDANNELSE, der bl.a. omfatter oprettelse af portaler til internettet, produktion af TV-udsendelser om idræt samt kurser og uddannelse på områder, der falder ind under IPIPs formål. Da mange af projekterne går på tværs af disse projekttyper og derfor er placeret under to eller flere projekttyper, giver en sammentælling af procenterne mere end 100 pct.

Ændringer i programmet

Siden programmets påbegyndelse i 1999 er der sket en betydelig forskydning i fordelingen af de støttede projekter, og forskydningen er især sket mellem de to hoved-projekttyper. I den første fase i 1999 og 2000 var DE SOCIALE OG SUNDHEDSORIENTEREDE PROJEKTER helt dominerende med 56 pct. af projekterne, mens NYE RUM FOR IDRÆTTEN kun omfattede 16 pct. I anden fase i 2001 og 2002 er fordelingen næsten omvendt, idet 58 pct. af projekterne kan placeres under NYE RUM FOR

IDRÆTTEN, og DE SOCIALE OG SUNDHEDSORIENTEREDE PROJEKTERS andel er halveret til 28 pct. I løbet af forsøgsperioden har IPIP således udviklet sig til primært at være et program for etablering og afprøvning af nye rum for idrætslig og kropslig udfoldelse, der ligger tæt på Lokale- og Anlægsfondens mål og ideer. Flere af IPIPs bevillinger er da også givet til fremme af idræt i områder og anlæg, som Lokale- og Anlægsfonden har støttet (*Bevægelse i "Løftet" – Holmbladsgade, Hurtigløb på skøjter, Sommerdans i Næstved, Sommerdans i Doesvejens Fritidscenter*), og programmet har i stigende grad støttet projekter, som primært går ud på at etablere fysiske faciliteter til idræt (*16 idrætslegepladser, Rulleskøjterundbane/ Bispebuen og Skaterpark/ Bispebuen*). På de øvrige projekttypen er der ikke sket større ændringer fra første til anden fase i programmet i den enkelte projekttypes andel af bevillingerne.

Benyttes IPIPs egne projektkategorier – *Nye udfoldelsesmuligheder, Nye partnerskaber, Ny organisering og Ny mening* – finder vi den samme udvikling i programmet. I den anden fase af programmet udgjorde *Nye udfoldelsesmuligheder* – eller nye "rum" for idrætslig aktivitet – 6/10 af såvel projekterne som den samlede økonomiske støtte mod kun godt 1/10 i den første fase.

Områder af idrætten som programmet ikke har støttet

De mange projekter dækker mange sider af idrætten og efterlader et indtryk af stor mangfoldighed. Trods dette er der store områder af idrætten, som programmet ikke har støttet – enten fordi der ikke er kommet ansøgninger derfra, eller fordi IPIP ikke har ønsket at støtte en udvikling deraf. Her skal blot peges på fire store områder af idrætten, der stort set er fraværende i programmet. For det første er der reelt ingen projekter, hvis virksomhed har et kommercielt formål, selvom det af informationsmaterialet udtrykkeligt fremgår, at "initiativtagere med et kommercielt formål er ikke på forhånd afskåret fra at søge støtte fra programmet". Der er dog enkelte projekter, hvor private firmaer er involveret (bl.a. *Sportspladsen og Træningspavillonen*). For det andet er der først meget sent i programmet blev givet støtte til et projekt, der har som formål at udvikle og nytænke hele den moderne motions- og træningskultur (aerobic, styrketræning, spinning, osv.), selvom det netop er den form for

idræt, som de mange, der ikke dyrker idræt i en forening, går til. Det er givetvis det område, hvor der ofres flest penge på en udvikling og nytænkning af idrætten – helt overvejende udfra kommercielle motiver. For det tredje er der ingen projekter, der tager sigte på en udvikling af idrætten på arbejdspladsen, på trods af at mellem 15 og 20 pct. af de idrætsaktive dyrker idræt i tilknytning til deres arbejde. Firmaidrætten er involveret i to projekter, men ingen af dem tager sigte på idræt på arbejdspladsen. For det fjerde synes den lokale dimension at spille en langt mindre rolle i dette program, end den gjorde under de store forsøgs- og udviklingsprogrammer i 1980'erne. Boligkvarter-projekterne og idrætslegeplads-projekterne fremhæver dog lokalsamfundet som et centralt mål for det pågældende projekt.

Hvem deltager i projekterne?

Knap halvdelen af de projekter, der har givet oplysninger om deltagerantallet, har svaret, at antallet har været stigende, i hvert fjerde projekt har antallet været stabilt, og kun hvert tiende projekt beretter om et fald i deltagerantallet gennem projektforløbet. Under et finder vi den samme skæve kønsfordeling i disse projekter (som helhed), som vi kender fra den foreningsorganiserede idræt (som helhed). I gennemsnit udgør drengene og mændene omkring 6/10 af deltagerne, og det er kun i 1/4 af projekterne, at pigerne eller kvinderne udgør flertallet. Projekterne tager især sigte på børnene. I de 56 projekter, der har givet nogenlunde pålidelige oplysninger derom, udgør børnene 44 pct. af deltagerne. Derimod har projekterne engageret forholdsvis få ældre. Kun hvert fjerde projekt har ældre med, og i de fleste af disse er der ganske få ældre. Det karakteriserer endvidere mange af projekterne, at de er rettet mod en specifik målgruppe (fx sindslidende, foreningsløse, børn af anden etnisk oprindelse). Endelig har projekterne – ifølge projektledernes vurdering – forholdsvis mange deltagere, der ikke dyrker idræt i en forening.

Hvilken form for idræt beskæftiger projekterne sig med?

Til forskel fra den traditionelle foreningsidræt, der helt dominerende organiseres i single-idrætsgrene (dvs. at man kun kan dyrke én enkelt idrætsgren hvert sted), er 6/10 af de projekter, som IPIP har støttet,

tvær- eller fler-idrætslige. Endvidere har hovedparten af aktiviteterne / projekterne en vedvarende karakter. Dels i form af vedvarende, kontinuerte aktiviteter (træning eller anden aktivitet én gang om ugen igennem en længere periode for en relativ fast gruppe), dels i form af en vedvarende facilitet (fx etablering af en idrætslegeplads, en web-site eller et anlæg til rulleskøjteløb), der tilsammen udgør over halvdelen af projekterne. Endelig viser analysen, at $\frac{3}{4}$ af projekterne har et relativt traditionelt idrætsligt indhold, mens hvert femte projekt arbejder med et nyt og alternativt idrætsligt indhold. Det store flertal af projekterne bidrager altså ikke væsentligt til udvikling af selve den idrætslige aktivitet, idet nytænkningen i højere grad findes i den organisatoriske eller rumlige dimension. Denne opgørelse bygger dog alene på projekternes egne beskrivelser af indholdet. Observationer af aktiviteterne ville måske give et andet billede. Det skal endvidere tilføjes, at mange projekter givetvis opfatter de aktiviteter, de beskæftiger sig med, som nye og alternative, selvom de er velkendte i andre sammenhænge, fordi de i den konkrete sammenhæng og for initiativtagerne og deltagerne opleves som nye. To tredjedele af lederne af projekterne tillægger det således stor eller meget stor betydning for projektet at "at tilbyde og fremme nye, utraditionelle eller alternative former for idræt og fysisk aktivitet".

Projekternes organisering

Samarbejde mellem forskellige lokale aktører er en væsentlig erfaring, som de mange projekter efterlader. Det store flertal af projekterne er karakteriseret ved, at flere aktører står bag, eller at den ansvarlige organisation arbejder sammen med andre organisationer eller institutioner om projektet. At tilbyde idræt i samarbejde med eller på tværs af forskellige institutioner, organisationer og grupper er endvidere det mål, som flest projekter tillægger meget stor betydning. Samarbejde mellem fx foreninger og kommunale institutioner er i mange tilfælde et krav eller en forventning fra IPIP – bl.a. i bestræbelsen på at sikre lokal medfinansiering og forankring på længere sigt. Men denne meget markante tendens i programmet skyldes ikke alene IPIPs forventninger. Der er efter alt at dømme tale om, at en tendens til netværks-organisering, som vi også ser på andre områder af samfundet, også slår igennem indenfor

idrætten. Det karakteriserer imidlertid også mange af projekterne, at de står og falder med projektlederen eller tovholderen for projektet. Mange af projekterne er meget personlige forstået på den måde, at det er en enkelt persons initiativ og engagement, der bærer projektet. I 70 pct. af projekterne er en forening eller frivillig organisation ansvarlig for projektet. Enten alene – gælder for 36 pct. af projekterne – eller i samarbejde med en kommunal institution eller en anden organiseringsform. Den kommunale forvaltning eller en kommunal institution (skole, ungdomsklub, ol.) er ansvarlig for 46 pct. af projekterne, men overvejende i samarbejde med andre. Det er således kun i hvert tiende projekt, at en kommunal institution eller forvaltning står for projektet alene, og halvdelen af disse svarer, at de har et væsentligt samarbejde med en idrætsforening om projektet. I anden fase af programmet er der imidlertid sket visse forskydninger i organisationsmønstrer i forhold til første fase. For det første er andelen af projekterne, som en forening eller flere foreninger alene er ansvarlig for, faldet fra 46 pct. til 30 pct. For det andet er kommunerne eller kommunale institutioner i højere grad blevet medansvarlige for projekterne (fra 38 pct. i den første fase til 51 pct. i den anden fase). For det tredje er idrætsorganisationernes rolle ændret stærkt. I den første fase var de involveret i næsten hvert fjerde projekt. I den anden fase er de kun involveret i ganske få projekter.

Projekternes økonomi

IPIPs støtte udgør i gennemsnit 58 pct. af projekternes indtægter på de 102 projekter, hvor det er muligt at opgøre. Det er under hver tiende af projekterne, at IPIPs støtte udgør mindre end en fjerdedel, mens bevillingen udgør hele finansieringen i 10 pct. af projekterne. Mange projekter indgår dog i sammenhæng med en forening eller et andet projekt, og derfor kan det være lidt tilfældigt, hvad der medregnes under projektets indtægter. Ser vi på indtægternes fordeling på alle projekterne tilsammen (her beregnet på de projekter, der har oplyst de samlede indtægter), udgør IPIPs støtte 46 pct., kommunal støtte udgør 24 pct., og anden finansiering udgør 16 pct. (kan både være anden offentlig støtte og foreningens / organisationens eget bidrag til projektet). Den store forskel i sammenligning med den almindelige foreningsorganisere-

de idræt er altså, at deltagerbetalingen udgør en meget lille del af disse projekter, og at projekterne ikke i samme grad som idrætsforeningerne får støtte fra private sponsorer. Projekterne er således meget afhængige af IPIPs støtte, og derfor undrer det ikke, at to tredjedel af projekterne helt entydigt svarer, at projektet ikke var blevet gennemført, hvis IPIP ikke havde støttet, mens hovedparten af den resterende tredjedel svarer, at det var blevet gennemført med et reduceret indhold / program, og kun 3 pct. svarer, at det var blevet gennemført med støtte fra anden side. Af retningslinierne for IPIP fremgår det, at man også kan søge penge til finansiering af lønnede medarbejdere på projektet. Det har hovedparten af projekterne da også gjort, og udgifterne til løn er relativt store i sammenligning med den gennemsnitlige idrætsforening. I gennemsnit udgør det lønnede arbejde godt halvdelen af arbejdstimerne på projekterne (baseret på de 70 pct. af projekterne, som har besvaret dette spørgsmål på en sådan måde, at denne beregning kan foretages). 16 pct. af projekterne benytter udelukkende lønnet arbejdskraft, mens 15 pct. kun benytter sig af frivillig arbejdskraft. 2/3 af projekterne benytter sig af en ansat / lønnet person (eller flere), der primært har ansvaret for projektets ledelse og koordinering, mens frivillige har det primære ansvar i hvert fjerde projekt, og ansvaret deles mellem frivillige og lønnede i hvert tiende projekt. Når det gælder de konkrete aktiviteter (fx træning og gennemførelse af arrangementer), er de lønnede ikke helt så dominerende. Her er det en lønnet, som har det primære ansvar i hvert fjerde projekt, i hvert andet projekt er det både frivillige og lønnede, og det er alene frivillige, der har det primære ansvar, i hvert fjerde projekt. Der er altså helt overvejende tale om projekter, hvor der både er frivillige og lønnede, men det lønnede arbejde udgør en større andel end i den typiske idrætsforening, og til forskel fra idrætsforeningen er det især ledelses- og koordineringsfunktionen, der er lønnet. Udgifterne til løn udgør knap halvdelen af udgifterne. Den næststørste udgiftspost er materialer og rekvisitter, som udgør en fjerdedel af de samlede udgifter, mens udgifterne til lokaler og faciliteter kun udgør 12 pct. Det skyldes imidlertid, at mange kommuner stiller haller og anlæg gratis til rådighed for projekterne på lige fod med andre organiserede idrætsaktiviteter. Udgifterne til administration, ledelse og kommunikation (PR) udgør kun

5 pct., og endelig er 10 pct. af udgifterne diverse andre udgifter (bl.a. til transport).

Projektledernes vurdering af projekterne

Hvordan mener lederne af projekterne selv, at projektet er forløbet? På grund af projektets status (ikke afsluttet eller påbegyndt) har 1/3 af de, der har besvaret oplysningsskemaet, ikke kunnet eller villet give deres vurdering af, hvordan projektet er forløbet. 2/3 af de, som har vurderet projektets forløb og resultater i forhold til intentionerne for projektet, udtrykker sig entydigt positivt. Yderligere 1/4 er lidt mere forbeholdne i deres i øvrigt positive bedømmelse af projektets forløb og resultater. Ikke alt lykkedes, som man havde håbet på. Knap hvert tiende projekt udtrykker sig også positivt men erkender samtidig, at tilslutningen var mindre end forventet. Sammenholder man imidlertid det rapporterede antal deltagere med det forventede antal (fra projektbeskrivelsen), er det endnu flere projekter, der ikke har opnået den tilslutning, man havde ventet, men flere af disse projekter var endnu ikke afsluttet, da oplysningsskemaet blev besvaret. Endelig er der 7 pct. af projekterne, der udtrykker sig på en sådan måde, at man må konkludere, at projektet ikke levede op til forventningerne.

Blandt projektlederne er en stærk tro på det enkelte projekts værdi og eksistensberettigelse. Det store flertal vil meget gerne fortsætte, og de fleste arbejder ihærdigt derpå. 35 pct. af projekterne svarer, at projektet fortsætter under en eller anden form. Enten med støtte fra anden side (som regel kommunen) eller ved at frivillige i højere grad overtager opgaverne og i mange tilfælde med et reduceret indhold. De færreste kan dog henvise til en anden ekstern finansiering. 57 pct. af projekterne, der har besvaret spørgsmålet, udtrykker sig lidt mere usikkert om fremtiden ved typisk at skrive, at de "arbejder på ...", "har overvejelser om ...", "ønsker ..." eller "håber på" en fortsættelse. Meget få – 9 pct. – giver udtryk for, at de ikke tror, at projektet fortsætter, eller giver utvetydigt udtryk for, at det ikke fortsætter. De fleste deraf svarer, at de gerne ville fortsætte, men tvivler på den politiske og økonomisk opbakning.

Projektlederne er, naturligt nok, overbeviste om, at deres projekt kan gennemføres andre steder. Men de fleste har rigeligt at gøre med deres

eget projekt, og det er ganske få projekter, der har taget konkrete initiativer til at udbrede ideen, oprette det andre steder, osv. Indirekte har de fleste af projekterne dog bidraget til en formidling af projektets ideer og erfaringer ved at fortælle om det til aviser og tidsskrifter, beskrive det på en hjemmeside, holde foredrag derom eller fortælle derom til besøgende. Kun 7 pct. af de projekter, der har svaret på spørgsmålet, nævner ingen "omtaler" i hverken medier eller ved foredrag eller besøgende, hvoraf flere skyldes, at projektet ikke var påbegyndt, da oplysningskemaet skulle besvares. To tredjedele af projekterne opgiver mere end ti af sådanne "omtaler". Der er en tydelig tendens til, at de projekter, som har meget omtale i et medie, også har det på de andre medier / metoder.

Nye rum for idrætten

NYE RUM FOR IDRÆTTEN er som nævnt den projekttype, der omfatter flest projekter, og som programmet i stigende grad har koncentreret sig om. Projekterne derunder omfatter såvel etableringen af nye rum og faciliteter for idrætten (idrætslegepladser, anlæg til skatere, dansegulv og – pavilloner og mobile rekvisitter) som projekter, der går ud på at benytte eksisterende rum (naturen, bymidten, parken og idrætshallen) på en ny måde.

En af de centrale satsninger i programmet er etableringen af *idrætslegepladser*. Selvom idrætslegepladserne er meget forskellige, er der ved at udvikle sig en standardtype, der omfatter en multibane til forskellige boldspil, et anlæg / en rampe til rulleskøjte- og skateboard, en legeplads til småbørn og en forhindrings- og aktivitetsbane med balancebane og evt. klatrevæg. Endvidere har flere idrætslegepladser også bålplads og shelter. Den gennemgående idé bag idrætslegepladserne er ønsket om få et samlingssted (eller "åbent forsamlingshus" som et projekt omtaler idrætslegepladsen) for leg, idræt og andre fritidsaktiviteter – ikke kun for børn men for alle i lokalsamfundet. Idrætslegepladserne tager både sigte på selv-organiseret leg og idræt og mere organiserede aktiviteter i regi af skolen, børnehaven, fritidsklubben eller den lokale idrætsforening. Bag projektet står typisk skolen, de lokale dag- og fritidsinstitutioner og

foreninger (se en uddybende analyse i Ole Skjerks evaluering af udvalgte idrætslegepladser, rapport V i evalueringen af IPIP).

Af strategipapiret fra efteråret 2000 præsenteres "Åben hal" ideen, som en af tre modeller til at afprøve nye udfoldelsessteder for idrætten. Alle projekterne følger i store træk samme model. For det første er hallen åben for alle (eller en bestemt gruppe, fx unge eller børnefamilier) på bestemte tidspunkter af ugen. For det andet er der ikke krav om medlemskab af en forening eller organisation. Et af projekterne har dog formaliseret det en smule, så man formelt melder sig ind i en forening, når man møder frem første gang, som forudsætning for, at kommunen kan stille hallen gratis til rådighed (i henhold til Folkeoplysningsloven). For det tredje bestemmer deltagerne selv aktiviteterne indenfor de rammer, som faciliteten og rekvisitterne giver. For det fjerde er deltagerne gratis eller meget billig. For det femte tager tilbudet sigte på foreningsløse og inaktive unge. Men selvom projekterne afviger fra foreningsidrættens deltagelsesformer, håber flere af projekterne, at deltagelsen kan få flere til at melde sig ind i en idrætsforening. Organiseringen af "Åben hal" varierer mellem projekterne, men der er en idrætsforening involveret i de fleste. Bag ideerne om "Åben hal" ligger en forestilling om, at det vil være relativt enkelt at stille lokalerne til rådighed og overlade organiseringen deraf til deltagerne selv. Erfaringerne fra de igangværende projekter viser imidlertid, at det kræver mere organisering og arbejdskraft, end man havde forventet. På tværs af de igangværende projekter er tilbagemeldingen imidlertid positiv. Antallet af deltagere svarer til eller overstiger forventningerne, og samtidig viser erfaringerne, at der uden større problemer kan foregå flere aktiviteter i hallen på samme tidspunkt, og at flere aldersgrupper kan være aktive sammen.

En af IPIPs satsninger har været "*nye udfoldelsesmuligheder for "kendte" aktiviteter*". Indsatsen har koncentreret sig om henholdsvis rulleskøjteløb, som programmet har søgt at fremme ved at støtte afholdelsen af en række arrangementer i byrummet, og "*Sommerdans*", hvor afholdelsen af udendørs parkdans er blevet støttet i en række større byer. Af disse to aktiviteter har satsningen på at inspirere til udendørs sommerdans både været størst og mest vellykket. De afholdte rulleskøjtearrangementer har haft forholdsvis få deltagere, og to storstilede projekter til etablering af

en rulleskøjtebane og en skaterpark under Bispebuen i København er endnu ikke realiseret. Programmet har støttet 13 projekter, hvis formål er at gennemføre udendørs dans om sommeren åben for alle. Fem af projekterne er dog støtte til en gentagelse eller udbygning af tidligere års sommerdans. Ideen blev fostret af IPIP, der henvendte sig til Kultur- og Fritidsforvaltningen i både Københavns Kommune og Århus Kommune med ønsket om, at forvaltningen førte ideen ud i praksis. De 13 projekter følger i store træk samme model. For det første etableres der en dansescene i en park eller et centralt sted i byen til afholdelse af en række dansearrangementer gennem sommeren. For det andet er dansen åben for alle, der har lyst til at deltage. Først undervises der i den dans, der er på programmet den pågældende aften, og derpå bliver dansen givet fri. For det tredje skiftes der mellem forskellige danseformer fra gang til gang. For det fjerde er det kommunen, der er den formelle arrangør, men flere steder sker det i samarbejde med en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for lokale danseforeninger og –institutter, der også stiller instruktører til rådighed. En ansat koordinator står for den praktiske organisering og koordinering af arrangementerne. Arrangørerne for de afviklede projekter betegner samstemmende Sommerdans som en stor succes. De seneste bevillinger er gået til etableringen af en dansepavillon med krav om, at der også afholdes sommerdans de kommende år, og dermed har aktiviteten fået en permanens. IPIPs satsning på dette område, som har fået stor omtale i medierne, har skabt nye muligheder for kropslig udfoldelse, som man lokalt har svært ved at realisere eller vove sig ud i – og ofte heller ikke har den fornødne fantasi til.

De sociale og sundhedsorienterede projekter

DESOCIALE OG SUNDHEDSORIENTEREDE PROJEKTER udgør som nævnt to femtede dele af projekterne. Disse projekter har to kendetegn til fælles. For det første tager projekterne sigte på "svage" og marginaliserede grupper (personer på kontanthjælp, misbrugere, sindslidende, mv.) og / eller grupper, hvoraf en relativ lille del dyrker idræt (overvægtige unge; børn, unge og voksne af anden etnisk oprindelse; foreningsløse; ældre, mv.). For det andet spiller den forebyggende tanke en vigtig rolle i disse projekter. Denne forestillinger præger dog også mange projekter, der

ikke er placeret under denne projektype. Initiativerne til mere og bedre idræt begrundes og retfærdiggøres med de sociale og sundhedsmæssige gevinster deraf. Selv oprettelsen af en idrætslegeplads begrundes med den kriminalitetsforebyggende effekt. Selvom signalerne var tydelige – at det handlede om at fremme den kulturpolitiske dimension ved idrætten – så var det især projekter, der havde et tydeligt social- og sundhedspolitisk sigte, der dominerede i den første fase, hvor de udgjorde over halvdelen af projekterne. Det kan dels skyldes de foregående års diskussioner om idrættens sociale ansvar, dels at ansatte indenfor den sociale sektor er vant til at søge penge til udvikling og forsøg fra udviklingspuljer. I den anden fase af programmet blev denne andel halveret – tilsyneladende som en konsekvens af en meget bevidst prioritering i IPIP.

Der er tale om store og relativt dyre projekter med stor støtte fra såvel IPIP som andre offentlige finansieringskilder. Projekterne strækker sig over flere år med sigte på en meget afgrænset målgruppe. Især projekterne for sindslidende er stærkt afhængige af støtten fra IPIP, der i gennemsnit udgør to tredjedel af finansiering (mod ca. halvdelen for alle projekter). Det er også karakteristisk for disse projekter, at løndelen vejer tungt. Alle besvarelsener af oplysningsskemaet fremhæver betydningen af en ansat, lønnet koordinator og af lønnede og veluddannede instruktører. Det frivillige element er tydeligt ikke et ideal, men en "hjælp". Som sådan ligner disse projekter mange foreninger og projekter indenfor det frivillige sociale område. Målet for disse projekter er at give den specifikke gruppe, som projektet tager sigte på, mulighed for at dyrke idræt på en måde, der svarer til deres evner og interesser for at fremme deltagerens selvværd, selvtillid, fysik mv. som middel til at komme videre i tilværelsen, få et arbejde eller at blive integreret i samfundet. Men selvom projekterne er præget af en socialpolitisk tankegang (visitering, aktivering, resocialisering, osv.), der traditionelt er organiseret i kommunalt regi, er disse projekter enten organiseret af foreninger og / eller tager sigte på dannelsen af en forening. Projekterne har nemlig et dobbelt formål. På den ene side tager de klart sigte på at styrke svage eller marginaliserede grupper – alment som idrætsligt/fysisk. På den anden side har de fleste af projekterne også det mål at integrere deltagerne i

foreningsliv, styrke selvforvaltningen, fremme deres aktive deltagelse i samfundslivet, mv., dvs. demokratiske og kulturpolitiske mål.

Projekterne for voksne sindslidende, som IPIP tidligt udvalgte som et satsningsområde, har som mål, at der skal dannes en forening for idrætten, som de sindslidende selv leder med støtte fra en ansat koordinator, så de sindslidende får mulighed for at deltage i et demokratisk engagement, får en demokratisk udfordring, mv. Ganske vist i tæt samarbejde med de institutioner, som de sindslidende hører til på, men alligevel i en særlig "organisation" og fysisk adskilt fra værestedet.

Det vanskeliggør på den ene side målet, fordi de sindslidende skal flytte sig såvel "organisatorisk" som "fysisk". På den anden side er perspektivet deri at undgå den klient-gørelse, som præger mange social-psykiatriske institutioner. I besvarelserne af oplysningskemaet fremhæves betydningen af, at de sindslidende er medbestemmende, og at de faktisk kan, trods stor skepsis fra de ansatte indenfor socialpsykiatrien. Trods bestræbelsen på at organisere idrætten i en forening, lægger man stor vægt på, at idrætten tilbydes i samarbejde med eller på tværs af forskellige institutioner, organisationer mv., som de sindslidende tilhører. På den ene side er organisationen på det formelle plan relativ enkel: foreningen. På den anden side er det en meget mere flydende og vanskelig identificerbar organisationsform, der reelt er et netværk mellem en række institutioner og personer. Projekterne beretter generelt om et positivt samarbejde med de socialpsykiatriske væresteder, mv. og en generel opbakning til projektet derfra, men de beretter også om en betydelig skepsis blandt de ansatte på disse institutioner, som ikke tror på, at klienterne kan klare de forskellige opgaver og aktiviteter. Alle projekter beskriver, at de potentielle deltagere er mange, og at holdningen til at komme til at dyrke idræt er positiv blandt de sindslidende selv. Antallet af deltagere er dog lavt, men det lever op til de officielle forventninger. Alle beretter, at det er et tungt arbejde at få sindslidende i gang, at overbevise dem om, at de kan være med, føle sig trygge, osv. Man skriver, at man har haft kontakt med mange, men de fleste er alligevel aldrig kommet i gang.

Den anden store gruppe af social-integrative projekter er de mange projekter, hvis primære mål er integration af børn, unge og voksne af anden etnisk baggrund end dansk. De officielle motiver til projekterne

er selvfølgelig et ønske om at tilbyde indvandrere eller flygtninge og børn deraf muligheden for at gå til idræt for at fremme integrationen i det danske samfund, men samtidig ser flere foreninger også en mulighed for at få flere medlemmer. Man kan skelne mellem to typer af projekter. Den første type tager udgangspunkt i én idrætsaktivitet (fodbold, ishockey, taekwondo, basket, håndbold, vægtløftning, hiphop og breakdance, m.fl.). Det gælder først og fremmest de projekter, der er forankret i en almindelig enstrengt idrætsforening. Samtidig er det ofte forbundet med en stærk tro på, at netop dén aktivitet, foreningen beskæftiger sig med, er særlig velegnet til integration af borgere af anden etnisk oprindelse. Det typiske for disse projekter er da også, at der ikke sker tilpasninger af idrætsaktiviteten til målgruppen. Indsatsen ligger primært i det opsøgende arbejde og aktiviteterne omkring det idrætslige. Til forskel fra denne tankegang går de øvrige integrationsprojekter ud på at tilpasse aktiviteterne til målgruppen, dvs. tilbyde aktiviteter, som de unge giver udtryk for, at de gerne vil deltage i. Det er altså målgruppen og dens umiddelbare ønsker mere end engagementet i en bestemt idrætsgren, der er udgangspunktet. Derfor indeholder disse projekter heller ikke den samme læring af færdigheder og kultur, som hører til en bestemt idrætsgren. Det handler mere om at være fysisk aktiv og have det sjovt sammen end om at dyrke en idrætsgren. Det er typisk projekter, der er etableret af en særlig forening for målgruppen eller etableret af en kommunal institution eller et netværk af en række lokale aktører. De fleste integrationsprojekter tager sigte på assimilering, dvs. en bestræbelse på at målgruppen kommer til at dyrke idræt, helst i en forening, som middel til at blive integreret i det danske samfund og de værdier, det bygger på. Det går igen i de fleste af projekterne, især de som finder sted i almindelige idrætsforeninger, at man ønsker, at de nye borgere af anden etnisk oprindelse skal lære dansk foreningsliv at kende, både fordi man opfatter det som unikt, og fordi man tror, at det er en af vejene til integration i det danske samfund. Enkelte projekter vedkender sig dog en anden integrationsforståelse. For det første er enkelte projekter inde på, at projektet også har som formål at give danskere et kendskab til det at være flygtning eller nydansker af anden etnisk oprindelse, dvs. at integrationen omfatter to parter, som begge skal lære

og vise forståelse. For det andet er flere projekter inde på, at integration i egen gruppe er en forudsætning for integration i det omgivende samfund. For det tredje er enkelte projekter kritiske overfor den rolle foreningen tillægges for integrationen, som vi finder i de fleste projekter. For det fjerde kritiserer et af projekterne den umyndiggørelse af indvandrere og flygtninge, som initiativtagerne finder i de fleste integrationsprojekter, og derfor går dette projekt ud på at etablere aktiviteter "... i dialog med målgruppen, som selv får ansvaret for gennemførelsen af aktiviteterne, for det tilknyttede lederarbejde, for gennemførelsen af træning og for dommerfunktionen (...) Derved fjerner man sig fra tankegange om, at "de skal hjælpes" for "de kan ikke selv", til en tankegang om, at "de kan selv, de er ligeværdige og de har ansvarlighed". For det femte tager flere projekter eksplicit udgangspunkt i deltageres (forventede) egen idræts- og kropskultur. Fx var "mavedans og folkloredans til musik fra Mellemøsten" en del af undervisningen i et projekt for ældre indvandrerkvinder, og et andet projekt for unge, der netop havde fået asyl i Danmark, gik bl.a. ud på at lade sprogundervisning tage udgangspunkt i de unges egen idræt og kropskultur. Fra begge projekter beretter lederne, at denne del af projektet ikke lykkedes. Lederne er dog generelt meget positive i deres vurdering af projekternes forløb. En af lederne udtrykker det på denne måde. "Dette er vel det største som vi har oplevet, udfra en social betragtning. Det menneskelige, som er kommet ud af dette, kan ikke gøres op hverken i penge eller "skemaer". Vi har gjort det, som vi selv troede måske var umuligt". De foreliggende informationer giver dog ikke grundlag for at vurdere, om den ene organisationsform og integrationsmetode er bedre end den anden. Det er imidlertid tydeligt, at når der bliver gjort en ekstra indsats – i form af opsøgende arbejde, kontakt til og samarbejde med institutioner, hvor børn og unge af anden etnisk oprindelse kommer, osv. – så kan man engagere mange fra målgruppen. Alle de projekter, der var gennemført eller påbegyndt, da oplysningerne til denne analyse blev gennemført, kan berette om en pæn tilslutning, der har været stigende gennem forløbet. Men sammenholder man antallet af deltagere med de budgetter, projekterne opererer under, må deltagerantallet alligevel betegnes som skuffende i mange af projekterne. Flere af de projekter,

hvis mål er at få så mange som muligt til at dyrke idræt i en forening, har heller ikke levet op til projekternes egne forventninger (se uddybende analyser af social-integrative projekter i Sally Andersons analyse: *At bevæge sig – fra klient til individ*. Analyse af *Bare fødder på asfalt* og *Kendskab giver Venskab*, rapport III i evalueringen af IPIP, og Morten Mortensens analyse: *Idræt som social kit*. Analyse af bydelsprojekterne *Bevægelse i "løftet"* og *Østbasen*, rapport IV)

Foreningsudvikling

Projekter der i denne analyse er placeret under typen FORENINGSUDVIKLING udgør som nævnt 13 pct. af projekterne. Dobbelt så stor en andel – en fjerdedel af projekterne – svarer, at projektets mål (bl.a.) går ud på at fremme deltagelsen i en idrætsforening eller mere generelt at fremme udviklingen af idrætsforeningen. Andelen af projekterne, der tager sigte på foreningidræt, er dog faldet betydeligt fra første til anden fase i programmet. Det er imidlertid forholdsvis få projekter, hvis primære formål går ud på at udvikle idrætsforeningen, etablere en ny (form for) forening for idræt eller udvikle foreningsbegrebet. Disse projekter koncentrerer sig om to dimensioner ved foreningsudvikling. Den første dimension går ud på at styrke foreningsidrættens værdigrundlag. Sigtet er at synliggøre foreningens værdier, fremme medlemmernes demokratiske medleven i idrætten, engagere dem i foreningens aktiviteter og opgaver og mere generelt af fremme en værdibaseret udvikling af idrætsforeningerne. Den anden dimension går ud på at udvikle foreningens struktur og rummelighed – både hvad angår indholdet, den interne måde at arbejde på og samarbejdet med andre institutioner og foreninger. De fleste af initiativtagerne til disse projekter er motiveret af en stærk tro på de traditionelle værdier i foreningslivet men med en erkendelse af, at foreningen er nødsaget til at udvikle sig, hvis den fortsat skal spille en central rolle. Erfaringerne fra disse projekter er endnu begrænsede og meget foreløbige, men flere af lederne for disse projekter fortæller, at projektet har skabt en stærkere bevidsthed blandt medlemmerne om foreningens værdier. Et par projekter er også inde på, at det har givet

foreningen en skarpere profil, og at det har inspireret andre foreninger til at gøre noget tilsvarende.

Et af de centrale mål for IPIP har været at fremme “unges demokratiske medleven i organiseringen af idrætsaktiviteter”. I første fase af programmet tog arbejdsgruppen initiativ til en demokrati-kampagne i form af en konkurrence for unge: “Skab din egen idrætsforening”. Blandt de ti indsendte projekter blev to udvalgt, og derudover har programmet støttet otte projekter, der sætter fokus på unges indflydelse og demokratiske engagement i forbindelse med deres idræt – først og fremmest i en forening. Der er overvejende tale om forholdsvis små projekter, der tilsammen har modtaget 4 pct. af den samlede støtte fra IPIP. Det er dog ikke de eneste projekter, hvor demokrati-dimensionen indgår. 16 pct. af projekterne har (bl.a.) formål, der på en eller anden måde vedrører denne dimension, og 31 pct. af projekterne tillægger det stor betydning for projektet, at “at fremme målgruppens demokratiske medleven i organiseringen af idrætsaktiviteter og samfundet som helhed”. De fleste af de ti projekter går ud på at inddrage eller involvere unge i en idrætsforening for at skabe nye aktiviteter og for at lære af de unges måde at organisere sig på. Baggrunden er typisk en bekymring over, at de unge forlader foreningerne eller ikke tager del i det frivillige arbejde, og en opfattelse af, at det skyldes, at foreningerne ikke er indrettet efter den måde, de unge gør tingene på, og ikke giver dem mulighed for at påvirke deres egen situation.

De fleste af disse projekter har desværre ikke kunnet leve op til deres egne succes-kriterier, men projekterne er alligevel en succes i den forstand, at der er vigtige erfaringer at uddrage derfra. På den ene side viser erfaringerne, at det er svært at engagere såvel foreningerne som de unge i spørgsmål om medindflydelse og demokrati på et formelt organisatorisk plan (fx at indgå i et ungdomsudvalg). Endvidere synes projekterne især at appellere til de stærke unge med en stærk forankring i idræt og foreningsliv – selvom målet i flere af projekterne har været at engagere de foreningsløse og de mindre stærke unge. På den anden side viser projekterne, at de unge gerne vil have indflydelse på – eller selv bestemme over – de konkrete opgaver og aktiviteter, de selv deltager i. Det taler for en større rummelighed og en bredere demokrati-forståelse

i idrætsforeningerne, så der bliver plads til de deltagelsesformer, som er afprøvet i projekterne *Future IF*, *Punch*, *Skaterballen i Ringe* og *Unge og demokrati i århusianske foreningsliv*. Erfaringer fra de samme projekter viser imidlertid også, at sådanne deltagelsesformer er vanskelige, hvis ikke der findes mere strukturerede og formaliserede organisationer som ramme derfor. Zapper-organisering og direkte demokrati forudsætter så at sige en mere traditionel organisation (fx en forening eller en kommunal ungdomsskole) til at kunne zappe og udøve direkte indflydelse i (se den uddybende analyse af unge og demokrati i idrætten i Ole Skjerks analyse: *Om adgang – idræt og demokrati. Analyse af Skatere i Ringe og Future IF*, rapport V i evalueringen af IPIP)

Nye aktivitetsformer

NYE AKTIVITETSFORMER udgør godt en tiendedel af projekterne, og kun 17 pct. har formål, der falder ind under denne dimension. IPIP har kun taget initiativ til få projekter på dette område, og intentioner om at udvikle og afprøve nye ideer i samarbejde med højskoler, andre kulturelle genrer og Team Danmark har programmet ikke nået at realisere, inden Kulturministeren besluttede at lukke programmet. Samarbejde mellem idræt og andre kulturelle genrer er stort set fraværende, og de få projekter af denne slags har været en begrænset succes. Det samme gælder ideer om at fremme idræt fra egen kultur for indvandrere. Hovedparten af projekterne tillægger det imidlertid stor eller endog meget stor betydning for projektet at tilbyde nye, utraditionelle og alternative former for idræt, men det er efter alt at dømmes, fordi man betragter "multi-idræt" – ofte med flere relativt nye og ukendte idrætsaktiviteter – som ny og alternativ idræt. På baggrund af projekternes egne beskrivelse af de aktiviteter, de beskæftiger sig med, arbejder hvert femte projekt med nye og alternative idrætsaktiviteter, men det er ganske få projekter, der går ud på at udvikle nye idræts- og træningsformer. Til gengæld har de fleste af disse projekter påkaldt sig stor opmærksomhed og interesse, hvilket tyder på, at ideerne og den udviklede praksis har gode muligheder for at spredes og forankres. Halvdelen af disse projekter tager eksplicit sigte på at udvikle nye kvaliteter og nye praksisser i idrætten og i sammenhæng dermed sætte idrættens værdier til diskus-

sion. Den anden halvdel er ikke så eksplicit rettet mod udvikling af en ny aktivitet eller nye kvaliteter i idrætten. Her handler det snarere om, at stedet for de idrætslige aktiviteter – henholdsvis vandet / stranden og naturen – fører til nye muligheder og kvaliteter. Det karakteriserer disse projekter, at de er båret af et stærkt personligt engagement. I flere af projekterne står initiativtagerne selv for projektet uden tilknytning til en formel organisation eller institution, og i de mere formelt organiserede projekter er det bestemte personers ildhu, idealisme og engagement, der har skabt projektet. Det gælder i større eller mindre grad mange af projekterne, som IPIP har støttet, men vi finder det særligt stærkt i disse projekter og i de projekter, der tager sigte på udvikling af en idrætsforening og de unges involvering deri. Det er endvidere værd at bemærke, at forholdsvis mange af disse projekter har forbindelse til eller er inspireret af miljøer, hvor der undervises og forskes i idræt. I flere af projektbeskrivelserne og besvarelserne af oplysningsskemaerne fremgår det tydeligt, at initiativtagerne har været inspireret af undervisning og forskning på disse institutter

Udvikling af idræt for børn

Den femte store gruppe af projekter, er projekter der tager sigte på UDVIKLING AF IDRÆT FOR BØRN, derunder også fire projekter til udvikling af idræt og fysisk aktivitet i skolen. De mange projekter, der alle tager sigte på at fremme idræt og fysisk aktivitet for børn via børnehaven, fritidsinstitutionen eller skolen, er meget forskellige. Man kan mindst skelne mellem otte modeller:

1. Den første model går ud på at institutionen benytter sig af en idrætsforenings instruktører og / eller lokaler til forskellige idrætsaktiviteter. Det gælder fx en børnehave hvor ti drenge i alderen 5 – 6 år fik træning i brydning en gang om ugen i en periode på fire måneder med det formål, at "... give drengene noget, som kan styrke deres maskuline side samtidig med, at de får nogle spilleregler, så de kan lære at give vildskab og aggressioner en form og et indhold, som de selv kan tæmme". I et andet projekt er der oprettet en idrætsbørnehave, hvor 20 børn hver formiddag benytter den nærvæd liggende idrætshal til forskellige lege og idrætslige aktiviteter, mens 5 andre

- børnehaver på skift benytter hallen en gang om ugen. Et tredje eksempel er en ungdomsklub – hvor der kommer en del unge, der ikke er fysisk aktive – som i samarbejde med lokale idrætsforeninger tilbyder boksning, dykning og dans.
2. En anden model går ud på, at idrætsforeningen står for en række forskellige idrætsaktiviteter efter skoletid i samarbejde med områdets fritidsinstitutioner, men til forskel fra den traditionelle foreningsidræt er aktiviteterne bestemt af børnenes ønsker, og børnene har mulighed for selv at tage initiativer og gennemføre disse.
  3. En tredje model er, at idrætsforeningen tilbyder træning i foreningens idrætsgren i enten skolen eller skolefritidsordningen. Fx når en forening tilbyder basket/boldleg for ni skolefritidsordninger en gang om ugen. Eller når foreningen får mulighed for at præsentere en idrætsgren i skolens idrætsundervisning med afprøvning af nye idrætsrekvisitter, hvorefter børnene får mulighed for at arbejde videre dermed i skolen eller i en forening, samt en kvalificering af lærerne til at undervise deri i. Denne model er gennemført i to projekter.
  4. En fjerde model går ud på, at fritidsklubben ansætter en idrætsmedarbejder, der udfører opsøgende arbejde på fritids- og ungdomsklubben for at få børnene til at gå til idræt i de lokale foreninger, hjælper børnene i gang i foreningen, fungerer som kontaktperson, hvis der opstår problemer, medvirker som træner i klubben og følger børnene på ture, til kampe, mv. Denne model er gennemført i to projekter, hvor målet især var at få børn af anden etnisk oprindelse til at blive idrætsaktive.
  5. En femte model går ud på, at kommunen ansætter en idrætskonsulent eller –igangsætter, hvis opgave er at inspirere til idræt, dans og leg i børnehaver, for dagplejemødre og i skolefritidsordninger og fritidsklubber. Denne model er gennemført i et projekt.
  6. En sjette model er oprettelsen af en idræts-institutions-forening, dvs. en særlig forening for idræt, der på mange måder fungerer som en børnehave eller fritidsinstitution (i tæt samarbejde med institutioner eller som en integreret del af en institution), hvor børnene kan vælge mellem forskellige aktiviteter, som de er med til at bestemme. Denne model er gennemført i to projekter.

7. Den syvende model er en institutions-idrætsforening, hvor en række børnehaver eller fritidsklubber – i samarbejde med en idrætsforening – opretter en idrætsforening, som skaffer lokaler, koordinerer idrætsaktiviteter, mv. Denne model er gennemført i et projekt.
8. Den ottende model går ud på at tilføre skolen nye aktiviteter og metoder indenfor den kropslige dimension af folkeskolen, som projekterne *Dans i skolen* og *Operation udadvendt energi* har afprøvet. Det knytter ikke an til den traditionelle idrætsundervisning, det er bl.a. folk med rødder i dansen som er engageret deri, og man tillægger arbejdet med kreativitet og krop en helt central pædagogisk og forebyggende værdi.

Flere af disse projekter var ikke påbegyndt eller afsluttet, da oplysningerne til denne analyse blev indhentet. Derfor er erfaringerne for spinkle til at vurdere de forskellige modellers styrker og svagheder. Det går dog igen i de fleste af projekterne, at målet bl.a. er at hjælpe børn i gang med at dyrke idræt i en forening og udvikle et samarbejde mellem forening og institution. Generelt omtales dette samarbejde og perspektiverne deri positivt, men flere projektledere udtrykker også en skuffelse over manglende engagement fra enten pædagogerne i institutionen eller dele af foreningen (se uddybende analyse af tre børne-projekter i Mia Herskinds analyse: *Idræt, dans og bevægelse for børn. Analyse af Vandidræt, Dans i Bagerstræde og Idræt på Tværs*, rapport II i evalueringen af IPIP).

Resumé af case-analyserne

Foruden den generelle erfaringsopsamling omfatter evalueringen fem case-analyser, dvs. dybdegående analyser af udvalgte projekter, som hovedparten af ressourcerne til evalueringen er gået til. Udvælgelsen af projekterne til denne del af evalueringen er beskrevet i afsnittet “Evaluering af IPIP: Hvorfor og hvordan?”. Nedenstående er et kortfattet resumé af hver af de fem case-analyser, som findes i rapport II, III, IV og IV (se bagsiden af denne rapport).

Rapport II: Idræt, dans og bevægelse for børn

Analyse af “Vandidræt”, “Idræt på Tværs”, “Dans i Bagerstræde”

Mia Herskind, Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning

Projekterne *Vandidræt*, *Idræt på Tværs* og *Dans i Bagerstræde* vedrører alle børn og idræt.

Vandidræt er et projekt, der vil bidrage til en nytænkning af, hvad det vil sige at “gå til svømning”. Projektet ønsker at udvikle, nytænke og forny idrættens indhold. Går man til *Vandidræt* har man mulighed for både at ro kajak, spille bold, springe fra trampolin og dykke med maske og snorkel. Det nye indhold skal både motivere børn, der er trætte af den traditionelle svømning, og børn, der ikke tidligere har været tiltrukket af idræt. Projektet skriver sig ind i den del af det Idrætspolitiske Idéprogramms strategi, som går ud på at “skabe ny mening i idrætten”. I denne evaluering sættes der fokus på den praksis, *Vandidræt* er udviklet for børn i alderen 8-12 år.

De to andre projekter – *Idræt på Tværs* og *Dans i Bagerstræde* – er begge projekter, der via nye partnerskaber etablerer idræts- og bevægelsestilbud i nye sammenhænge. *Idræt på Tværs* har i kraft af et samarbejde mellem kommunale institutioner og en frivillig idrætsforening skabt muligheder for at etablere faste daglige idrætsstilbud for børnehavebørn. *Dans i Bagerstræde* er et tilbud om dans, leg, bevægelse og musik, der henvender sig til børn i alderen fra 1½ til 14 år. Det er et samarbejdsprojekt mellem en

privat person og en offentlig institution, her biblioteket. Der er tale om to projekter som skriver sig ind i det strategiområde i IPIP's kommissorium, som vedrører "nye partnerskaber". Den første del af analysen vil derfor også fokusere på etableringen og samarbejdet i de nye partnerskaber.

De tre projekter har imidlertid stærke intentioner om at skabe meningsfulde aktiviteter for børn. Med meget forskellige didaktisk-pædagogiske udgangspunkter ønsker alle tre projekter således at tilrettelægge og gennemføre idræts- og danseaktiviteter med henblik på at bidrage børnene noget meningsfuldt. HVORDAN meningsfuld idræt ser ud i et børneperspektiv er derfor det centrale spørgsmål, der ønskes belyst gennem analyserne.

Analyserne bygger på interviews af projektledere og deltagere, observationer og spørgeskemabesvarelser. Især observationerne af praksis har en central betydning. Observationerne er beskrevet med henblik på at skabe så fordomsfrie fortællinger om praksis som muligt. Stærke holdninger og værdier er ofte knyttet til voksnes igangsætning af idrætsaktiviteter for børn. Analysens bestræbelse har været at lade diskussioner om meningsfuld og god idræt for børn opstå i mødet med det empiriske materiale.

Er børnenes aktive deltagelse, synlige engagement og bevægelsesudfoldelse et kriterium for, at de forskellige aktiviteter er meningsfulde, viser analyserne, at der er meget vide rammer for, hvad idrætten, dansen og bevægelsen kan være, og for hvordan disse bevægelsesgenrer træder frem. Vi ser fx to meget forskellige iscenesættelser af *Vandidræt*, der hver især på deres måde skaber bevægelsesglæde, engagement og læring. Vi ser det betydningsfulde "strække" sig mellem en mere traditionel undervisnings- og lærekultur og en rekreativ lege-kultur. I den forbindelse har Vandkulturhuset en betydning. Med sin arkitektur mødes børnene i deres interesse og motivation for den rekreative side af idrætten, som de kender fra deres egen fritid. Det motiverer børnene til at prøve nyt og lege – også i den organiserede *Vandidræt*.

I *Idræt på Tværs* og *Dans i Bagerstræde*, som begge fortrinsvis arbejder med mindre børn, ser vi deltagelse, bevægelsesudfoldelse og engagement som et barometer for aktiviteternes meningsfuldhed. De to projekter er

meget forskellige Når børnenes bevægelse og opmærksomheden på den aktuelle aktivitet ophører- ikke bare i sekunder eller halve minutter men vedvarende, som vi ser det i flere aktiviteter i *Idræt på Tværs*, er det udtryk for, at aktiviteten er “fremmedgjort” og uvedkommende for barnet. Børnenes tydeligt store motivation for at være en del af noget større – idrætten – er ikke nok til at fastholde deres opmærksomhed.

Analysen aktualiserer gamle og nye diskussioner om idræt og børn. En af dem handler om risikoen ved, at det er voksne, der organiserer og rammesætter. Erik Sigsgaard skriver “I legen koncentrerer man sig dybt om nuet, men opdrageren, læreren, træneren siger “Tænk på det næste. Hør fløjten, hør klokken, afbryd... Gør som de andre, gør som der bliver sagt...” (Sigsgaard, 1994). Ligesom citatet, peger analyserne på, at skal en vokseniscenesættelse skabe rum for det legende, skal den være enkel og skrive sig ind i børnenes forståelsesverden. Netop det er *Dans i Bagerstrades* store fortrin. Med en underviser med mangeårige erfaringer med og interesse for at udvikle gymnastik, dans og bevægelse til børn i alle aldre er der tale om en praksis, der både er enkel og udfordrende. Generelt peger alle tre analyser på, at ikke blot underviserens faglige-pædagogiske erfaringer men også hans måde at være tilstede på som menneske er afgørende for børnenes livsudfoldelser. Med en tiltagende interesse for idræt på daginstitutionsområdet, og en stigende opmærksomhed på mange børns svage fysiske, motoriske tilstand, peger analyserne på et stort behov for kvalificerede diskussioner af og kritisk stillingtagen til, hvilken iscenesættelse af fysisk aktivitet, der er mest hensigtsmæssig for børn i forskellige aldersgrupper.

Rapport III: At bevæge sig – fra klient til individ

Evaluering af projektet “Bare fødder på asfalt” (Idrætsfabrikken) og “Kendskab giver Venskab”

Sally Anderson, Institut for Idræt/ Institut for Antropologi, Københavns Universitet
Case analysen omhandler to københavnske foreningsidrætsprojekter, der arbejder på at bringe marginaliserede og “resourcesvage” målgrupper sammen på nye måder gennem idræt. *Bare fødder på asfalt* udføres på

Vesterbro af Studenter Settlementets Boldklub i klubbens nyrenoverede facilitet Idrætsfabrikken. *Kendskab giver Venskab* udføres på Ydre Nørrebro af Nørrebro Taekwondo Klub i nyrenoverede lokaliteter på anden sal af et ældrecenter. Begge projekter har en ansat koordinator til at varetage det daglige arbejde. *Bare fødder på asfalt* er et 3 1/2 årigt (2000-03) projekt til 2,2 millioner kr., hvoraf 1,2 million er fra IPIP. *Kendskab giver Venskab* er et 3-årigt projekt (2001-2004) til 1,146 million, hvoraf støtten fra IPI udgør 323,000.

Bare fødder på asfalt arbejder på at løfte opgaver, som større centrale anlæg og traditionel idrætsorganisering ikke kan. Mere specifikt arbejder projektet med at udvikle idrætsmuligheder og organiseringsformer for resourcesvage og marginaliserede sociale grupper, som normalt ikke melder sig i foreninger. Projektet arbejder også på at udvikle brugeransvar og selvforvaltning på anlægget.

Kendskab giver Venskab arbejder på at skabe tryghed mellem generationerne i et lokalområde, der er præget af kriminalitet og hærværk. Projektet vil udvikle nye aktiviteter for børn og unge, forældre og ældre i foreningens nye lokaliteter samt opbygge en café, hvor generationerne kan mødes. Der arbejdes også med at udvikle et gensidigt samarbejde med skolen og ungdomsklubben ved siden af ældrecentret.

Første del af analysen tager udgangspunkt i projekternes tilblivelsesprocesser, da disse anses for at være relevante for bæredygtigheden på længere sigt. For eksempel er begge projekter designet af personer, der har lang erfaring med og gode forbindelser til det københavnske idrætsliv og idrætspolitiske kredse. På baggrund af kvalitative interviews med projekternes hovedpersoner beskrives, hvordan projekterne blev til både idémæssigt og politisk. Ved at se på hovedpersonernes egen idrætslige baggrund, deres erfaringer, frustrationer og visionerne for fremtidigt foreningsidræt skabes et billede af de bærende kræfter, deres relationer til hinanden og til hovedproblemstillinger, der kommer til at præge projekternes forløb.

Der står foreninger bag begge projekter, og derfor er relationerne mellem projektet og foreningernes beslutningstagere belyst. Idet initiativet til projekterne er taget af nogle få ildsjæle, arbejdes der på at skabe en bred accept i foreningerne af projekternes langsigtede mål og de ændrin-

ger, som nye aktiviteter fører med sig. Her står hovedpersonerne som brobyggere mellem projektaktiviteterne og foreningsmedlemmernes daglige anliggender.

Begge projekter udspringer af foreningernes hårde arbejde for at skaffe egne nye lokaler i renoverede fabrikker. Ombygningerne er støttet af flere instanser både offentlige og private. Støtten samt driftsomkostningerne forpligter foreningerne til at sørge for, at lokalerne ikke står tomme. Det påpeges, at nye foreningslokaler i områder med dyr husleje og generel mangel på idrætslokaler trækker projekter med sig. Dertil kommer hovedpersonernes gejst for at udvikle idrætten lokalt.

Det vurderes, at begge projekter er i yderst kompetente hænder hos personer, der som ung kom til København fra provinsen for at studere. Projekterne er afhængige af gode personlige forbindelse til idrætspolitiske kredse og instanser, der samtidigt er afhængige af, at ansvarlige og visionære personer som disse 'gider' dette arbejde. Mange års mangel på lokaler kombineret med frustrationer over social skel, der ligger i idrættens traditionsbundne organisering, har motiveret til at skabe egne lokaler og forsøge sig med andre former for organisering. Hovedpersonerne er selv optimistiske med hensyn til projekternes succes.

Anden del af analysen kigger nærmere på projektaktiviteter. Da begge projekter er omfangsrige udvalgte delprojekter, der bedst belyser projekternes arbejdsprocesser og kærneproblemstillinger.

I *Bare fødder på asfalt* analyseres Idrætspakken, en to år gammel institutions-idrætsforening for narkobehandlingsinstitutioner samt et nyere samarbejde mellem børnehaver omkring en idrætslegestue for udviklingshæmmede børn. Begge delprojekter arbejder på to led med et institutionstilbud og et civilt tilbud for at gøre det muligt for deltagerne at bevæge sig fra institutionsafhængige aktiviteter til foreningsaktiviteter. Analyserne bygger på interviews med institutionernes kontaktpersoner og observationer af møder og aktiviteter. Der sættes fokus på det komplicerede netværk af relationer der skal koordineres for at institutions-samarbejde omkring fællesidrætsaktiviteter ud af huset kan fungere. Kontaktpersonerne melder om deres og deltageres store begejstring for projektet og diskuterer betingelserne for at samarbejdet og fællesaktiviteter kan blive bæredygtige.

Kendskab giver Venskab er nystartet og derfor var udviklingsprocesserne knap kommet i gang, da evalueringen fandt sted. Af denne grund fokuserer analysen på at belyse både gnidningerne og kontaktfladerne, der opstår mellem ældre og yngre af forskellige kulturer ved brug af fælles faciliteter. Analysen bygger på et interview med ældrecentrets direktør og på observationer af aktiviteter, situationer og interaktionsmønstre, der indebærer kontakt mellem generationer og kulturer. Det vurderes, at projektet har et stort potentiale på grund af dets udgangspunkt i taekwondoens udviklingsfilosofier og arbejdsmetoder, hvor det at skabe positiv, respektfuld kontakt er en del af den daglige træning. Der er dog faldgrubber, specielt forventes arbejdet med at inddrage forældrene at kræve tålmodighed. Samarbejde med de omkring liggende institutioner forventes at komme til at fungere, ikke mindst på grund af de gode lokaler, taekwondo klubben råder over.

Begge projekter forventes at udvikle foreningsorganisering og aktivitetstilbud, der af deltagerne opfattes som nye og gode. Der vil samtidigt skabes erfaringer med at omforme sociale relationer gennem idræt, der vil kunne bruges i andre integrationsprojekter. Som allerede nævnt vurderes det, at projekterne er ganske bæredygtige i kraft af hovedpersonernes energi, vedholdenhed, erfaring, ideer og visioner.

Læsere af analysen må holde for øje, at ingen af projekterne var afsluttet ved evalueringstidpunktet. Evalueringen er derfor ikke udfærdiget på baggrund af færdige resultater men på baggrund af udviklingsprocesser, der er sat i gang.

Rapport IV: Idræt som socialt kit

Evaluering af bydelsprojekterne “Bevægelse i Løftet”, “Østbasen”

Morten Mortensen, Institut for Idræt, Københavns Universitet

Projektet *Bevægelse i “Løftet”* retter sig mod beboerne i Holmbladsgadekvarteret i Sundby Nord, København. Over en treårig periode er målet at styrke og udbygge det lokale idrætsliv og skabe den nødvendige brugerbasis til kommende idrætsfaciliteter. Centralt står også ønsket om gennem idræt at styrke de sociale netværk og den lokale identitet i ret-

ning af noget mere positivt. Økonomisk indgår projektet i en større satsning og investering i idrætten i Holmbladsgadekvarteret (Kvarterløftet), der rækker langt ud over projektets eget budget. Her tænkes især på de forholdsvis store investeringer i idrætsfaciliteter. Til driften af *Bevægelse i "Løftet"* alene har IPIP støttet med 1.3 mill. kr.

Projektet *Østbasen* retter sig også mod beboerne i en bydel, nemlig Østbyen i Horsens. *Østbasen* hviler på en boligsocial tankegang, hvor målet er at bryde den såkaldte negative sociale arv, som Østbyen ifølge initiativtagerne lider af. Projektet har i sit udgangspunkt mange ideer og ønsker, der går i forskellige retninger. Centralt står ønsket om at bryde den negative sociale arv ved gennem idrætsaktiviteter at give beboerne større selvværd samt få de såkaldte foreningsløse børn og unge til at deltage i fritids- og foreningslivet.

Ligesom *Bevægelse i "Løftet"* arbejdes med en tidsplan på tre år. Budgettet har en beløbsramme på 1.935.000 kr., hvoraf IPIP støtter med 750.000 kr.

Begge projekter rummer en række fællestræk:

- ▶ Projekterne er rettet mod en hel bydel
- ▶ Idrætten forventes anvendt som socialt instrument
- ▶ Projekterne indgår i en større socialpolitisk lokal satsning
- ▶ Målet er at aktivere det frivillige engagement
- ▶ Målet er endvidere at aktivere det lokale idrætsliv
- ▶ Endelig er det målet at sluse "foreningsløse" børn og unge over i idrætsforeninger

Der er således tale om to meget omfattende projekter, der på den ene side indgår i mange faglige netværk af boligsocial karakter, og på den anden side indeholder mange enkeltprojekter. Begge projekter hører under IPIP-programmets del om Nye partnerskaber.

Rækkevidden af evalueringen har nogle begrænsninger: 1) Projekterne er kun halvvejs, 2) de er meget omfangsrige og 3) endelig det forhold, at begge projekter indgår i større boligsociale satsninger, hvor mange tidligere og nuværende projekter virker på samme felt (35 projekter blot i Østbyen). At destillere effekten af *Bevægelse i "Løftet"* og *Østbasen* ud fra alle de øvrige boligsociale projekter er næsten umuligt. Hvad man

hovedsageligt kan registrere er således den samlede effekt af alle projekter og initiativer på det boligsociale område.

Evalueringen viser, at projekternes antagelser om bydelenes problemer vedrørende hærverk, kriminalitet, manglende idrætsaktivitet og dårligt socialt fællesskab hviler på usikre og ind imellem forkerte oplysninger. Der findes ingen dokumentation for disse problemer, og i tilfældet Holmbladsgadekvarteret viser en videnskabelig undersøgelse om beboernes idrætsvaner i Sundby Nord, at kvarteret på ingen måde er tilbagestående, hvad beboernes aktivitetsniveau angår. Projektet *Bevægelse i "Løftet"* er derfor blevet til på et tvivlsomt grundlag. Det kan undre, at førnævnte idrætsundersøgelse ikke er blevet inddraget i projektets tilblivelse. Da begge projekter således hviler på usikre præmisser, er det faktisk ikke muligt at sige noget afgørende om deres eventuelle effekt. At betragte det sociale boligbyggeri som en ghetto, hvor flygtninge, indvandrere, kriminelle og socialt belastede familier er stuvet sammen, er ofte en myte. Alligevel er det denne tankegang, der ligger bag begge projekter. Teoretisk knytter evalueringen her an til sociologen Norbert Elias's undersøgelser fra 1960'erne af tre områder i en engelsk forstad, Winston Parva. Udgangspunktet var, at området blev opfattet som mere socialt belastet med bl.a. større kriminalitet end de omgivende boligkvarterer. Det "lå i luften", at beboerne i Winston Parva var dårligere mennesker. Men undersøgelsen viste, at der ikke var forskel på kriminaliteten mellem Winston Parva og de omgivende boligkvarterer. En tilsvarende ny dansk undersøgelse påviser ganske lignende forhold i et dansk boligområde. Blot fordi koncentrationen af flygtninge, indvandrere og socialt belastede familier er høj i et boligkvarter, er dette ikke nødvendigvis ensbetydende med, at der er tale om et "dårligt" miljø med høj kriminalitet, hærverk o.l. Alligevel er der tale om en generel stigmatisering af sådanne boligområder. Hvad Østbyen og Holmbladsgadekvarteret angår viser dette sig ved et meget dårligt omdømme, der på en lang række områder skaber problemer for beboere, boligselskaber og offentlige myndigheder.

Et fællestræk ved de to idrætsprojekter er, at begge er sat i gang "fra oven" – i et samarbejde mellem organisationer, kommune og stat, motiveret ud fra en bekymring om bydelenes socialt belastede beboere.

Projekterne har allerede nu erkendt, at idrætskonsulentens/projektlederens koordinerende og igangsættende funktion har stor betydning, mens ideen om, at aktiviteter og administration skulle hvile på frivillig indsats, ikke er anbefalelsesværdig. Mens samarbejdet med idrætsforeninger i Holmbladsgadekvarteret har været forholdsvis godt, har det skuffet i Østbyen. Alt i alt viser erfaringerne indtil nu, at de nye aktiviteter styres bedst af professionelle.

Projekternes store force har bestået i den positive ånd, som følger med idrætsaktiviteterne, og som de så at sige udfolder sig i. Dette har betydet en mærkbar effekt på boligområdernes omdømme og selvforståelse. Der er ingen tvivl om, at al den positive energi, som ildsjæle, idrætsforeninger, beboere og projektledere overøser projekterne med, virker selvforstærkende. Der er tegn på, at det dårlige omdømme Holmbladsgadekvarteret og Østbyen har, er ved at vende til noget mere positivt. Projektlederne har ret i, at en positiv selvforståelse og identitet er handlingsskabende og giver mennesker kraft til at forandre deres liv. Spørgsmålet er så, om denne bevidsthedsmæssige proces vil fortsætte, når projekterne ophører?

De enslydende udsagn fra initiativtagerne tyder på, at der er opbygget nye og stærkere partnerskaber. Måske disse nye relationer kan bane vejen for nye spændende projekter i de to bydele? Ja, måske er det opbygningen af denne sociale kapital, som på lang sigt vil vise sig at have den største betydning for styrkelsen af det lokale fællesskab.

Rapport V: Om adgang

Evaluering af projekterne "Skaterhallen i Ringe" og "Future IF"

Ole Skjerke, Institut for Idræt, København Universitet

Udgangspunktet for denne del af programmet har været en bekymring for børns og unges svigtende interesse for at engagere sig i idrætsforeningernes demokratiske arbejde. Denne bekymring har både en social og en kulturel forankring.

Den socialt begrundede bekymring ser de foreningsløse unge som unge, der er truede af social udstødning og isolation, mens den kulturelt betin-

gede bekymring bygger på, at unge ikke får indpodet demokratiske værdier og handlemåder, hvis ikke de deltager i foreningsarbejde i klassisk forstand. Den moderne ungdom opfattes som zappende med en forbruger-præget indstilling til idrætsudøvelse, mens de traditionelle idrætsforeninger kritiseres for at være for hierarkiske og for lidt indstillet på forandringer til at kunne tilgodese de unges ønsker. Det må dog fastslås, at det kun i meget ringe grad er muligt, at finde statistisk belæg for at de unge gennem de senere år har valgt idrætsforeningerne fra. Tvært imod kan man se en vækst i antallet af børn og unge, som deltager i organiseret idræt i løbet af 1990'ernes anden halvdel.

I forhold til det samlede IPIP-program har demokrativinklen kun været fremtrædende i en halv snes projekter. I forbindelse med evalueringen er to projekter udvalgt, som på mere radikal vis har søgt at eksperimentere med rammerne for unges demokratiske deltagelse i idrætten ved at søge at skabe en organisering uden for de etablerede idrætsforeninger. Det centrale projekt har været *Skaterhallen i Ringe*. Skaterhallen er en tidligere lagerbygning i udkanten af Ringe, som med midler fra Lokale- og Anlægsfonden og Ringe kommune er blevet ombygget til en Skaterhal på omkring 800 m².

Dette projekt har været solidt forankret i lokalsamfundet, hvor det er blevet etableret som et samarbejde mellem Ungdomsskolen og kommunens Folkeoplysningsudvalg. Udgangspunktet var at en gruppe unge mennesker med tilknytning til skatermiljøet blev betragtet som "problematisk", ikke mindst på grund af deres manglende kontakt med foreningslivet i kommunen og deres manglende voksenkontakt i det hele taget.

Etableringen af Skaterhallen var et forsøg på at få de unge skatere integreret i kommunen, og det er i høj grad lykkedes at tiltrække disse og andre unge som brugere af Skaterhallen. Hallens daglige drift varetages af de unge skatere selv, som rengør og vedligeholder hallen, ligesom de med vekslende succes står for opkrævning af entre på 20 kr. pr. besøg. På årsbasis har hallen omkring 2000 besøg, hvoraf en stor del dog er de samme skatere, som kommer mange gange.

De unge skaters tilknytning til Skaterhallen har ikke resulteret i en yderligere integration gennem deltagelse i ungdomsskoleaktiviteter eller fore-

ningslivet i Ringe mere generelt. De unge har brugt Skaterhallen som et værested, som de har betragtet som deres egen klub.

En af vanskelighederne med at skabe yderligere integration af de unge skatere er sandsynligvis, at netop skaterkulturen er kendetegnet ved en markering af grænser i forhold til det omgivende samfund. En for høj grad af integration vil for skaterne opleves som en nedbrydning af deres egen særlige kultur.

Udover støtten fra IPIP, kommunen og Ungdomsskolen finansierer brugerbetalingen omkring 10% af budgettet. Projektet har nydt stor anerkendelse i Ringe kommune. Alligevel besluttede kommunalbestyrelsen medio 2002 af stoppe tilskuddet til hallen for det kommende år med henvisning til, at deltagerantallet har været faldende gennem det seneste år.

Det andet evaluerede projekt er idrætsforeningen *Future IF*, som var et af vinderprojekterne i IPIP-programmets konkurrence "Unge, idræt, fremtid og demokrati", som blev iværksat i januar 2000. Dette projekt tog udgangspunkt i en kritik af idrætsforeningernes måde at håndtere unges behov på, hvor ikke mindst de "demotiverende faktorer i normale foreninger" blev fremhævet. I projektforslaget hed det, at unge ikke vil

- ▶ binde sig i for lang tid af gangen til opgaver de ikke kender omfanget af,
- ▶ føle at de står med ansvaret alene,
- ▶ stå uden reel medindflydelse.

6 unge medlemmer af Idrætsforeningen KFUM tog initiativ til dannelsen af *Future IF*, som blev opbygget som en form for græsrodsorganisation, hvor alle medlemmer havde lige indflydelse og kunne skrive deres forslag til aktiviteter på en whiteboardtavle, som hang i den skurvogn, der var projektets kerne. Samtidig kunne de med farvekoder angive i hvilket omfang de ønskede at være praktisk inddraget i de forskellige aktiviteter. *Future IF* havde ikke adgang til egne idrætsfaciliteter, men måtte finde plads hvor det var muligt, ligesom man ikke havde bestemte idrætsgrene på programmet.

Den oprindelige målgruppe for projektet var 13-16 årige fra det københavnske nordvestkvarter, som ikke var medlemmer af en idrætsforening,

men man havde ikke held til at få denne målgruppe engageret. I stedet kom størstedelen af de i alt 24 medlemmer fra idrætsforeningen KFUM, på hvis areal skurvognen var opstillet.

Aktiviteterne blev en blanding af sociale og idrætsmæssige, eksempelvis deltagelse i Grøn Koncert og kanotur. Efter sæsonens afslutning i efteråret 2001 blev den lejede skurvogn afleveret og foreningens rekvisitter opmagasineret hos idrætsforeningen KFUM.

Der er ikke tegn på at *Future IF* genoplives, og projektet har lidt under sin manglende forankring i eksisterende organisationer, som sammen med det organisatorisk meget høje ambitionsniveau har gjort, at projektet hverken blev bæredygtigt eller fik den tilslutning, som initiativtagerne havde forestillet sig.

Projektet er bortset fra en deltagerbetaling på 60 kr. pr. medlem finansieret af de penge, som projektet vandt i IPIP-konkurrencen.

På baggrund af evalueringen af disse to projekter kan man fremhæve at med tilsynecomsten af stadig flere former for ungdomskulturer er det vigtigt, at idrætten i sin organisering søger at forholde sig til de styrker og svagheder, som de enkelte ungdomskulturer indeholder. Generelt kan man understrege:

1. Betydningen af at tilbyde unge idrætsudøvere støtte i form af faciliteter og rammer for deres idrætsudøvelse.
2. Betydningen af at kunne operere med differentierede modeller for den konkrete organisering af idrætten. Eksempelvis regulering af adgang til idrætsfaciliteter, af tilbud om kompetente trænere og af ansvaret for økonomien.
3. Betydningen af at de unge har lokaler, som de opfatter som deres sted – med ansvar for brug og vedligeholdelse.

Rapport V: Idræts- og naturlegepladser støttet af IPIP

Ole Skjerk, Institut for Idræt, København Universitet

I anden fase af IPIPs levetid udgjorde støtten til *Nye udfoldelsesmuligheder* en stor del af programmet. Det mest markante og nyskabende inden for dette område var etableringen af lokale idræts- og naturlegepladser. Af

i alt 16 idrætslegepladser, som IPIP har bevilget støtte til, blev fire udvalgt til en undersøgelse af legepladsernes tilblivelse og anvendelse. Det drejede sig om følgende legepladser:

1. *Idræts- og naturlegepladsen i Astrup* ved Sindal, støttet af IPIP med 307.000 kr.
2. *Klostermarks skolens idræts- og legeplads* i Roskilde, støttet af IPIP med 600.000 kr.
3. *Idrætslegeplads ved Højby skole* i Trundholm Kommune, støttet af IPIP med 450.000 kr.
4. *Slip Skovtrolden løs* i Langesø Skov uden for Odense, støttet af IPIP med 30.000 kr.

Disse legepladser blev analyseret gennem a) indsamling og læsning af det materiale, som er produceret af og om projekterne, b) interviews med nøglepersonerne i projekterne og c) 6-10 observationer af, hvordan de fire legepladser bliver anvendt. Observationerne foregik i sidste halvdel af august 2002 og var begunstiget af flot eftersommervej. Evalueringen foregik imidlertid under tidspress fra to sider. For det første skulle evalueringen gennemføres på kort tid for at kunne indgå i den samlede evaluering. Bevillingen til denne del af evalueringen blev givet i foråret 2002, og undersøgelsen skulle foreligge inden den 1. oktober. For det andet var hovedparten af de planlagte idrætslegepladser endnu ikke etableret, da undersøgelsen skulle gennemføres. Derfor kan evalueringen ikke give så udtømmende svar på især legepladsernes anvendelse, som vi kunne ønske.

Denne del af IPIP-programmet udmærker sig ved en fokusering på meget brede og varierede målgrupper, hvor man er optaget af at få fysiske inaktive til at bevæge sig. Man søger at inspirere til bevægelse ved at tilbyde idræts- og legeanlæg, som ikke kun retter sig mod traditionelle idrætstilbud; men prøver at lægge vægten på det legende og det eksperimenterende.

Samtidig er de fleste af idræts- og naturlegepladserne indrettet, så der er fri adgang for alle. Man stiller ikke krav om organisatorisk tilknytning eller bestemte træningstider, og på den måde er man med til at fjerne nogle af de barrierer, som kan opleves i forhold til at dyrke organiseret idræt.

Desuden har flere af projekterne en ambition om at virke integrerende i det lokale område, hvor de etableres, og endelig er projekterne for de flestes vedkommende udtryk for samarbejde mellem en række forskellige partnere på lokalt plan. Både idrætsforeninger, private, institutioner og kommunale myndigheder arbejder sammen i flere af projekterne.

Den integrerende ambition eller “det åbne forsamlingshus”, som det udtrykkes i nogle af projekterne, har dog også betydet, at man nogle steder er kommet til at stå i modsætning til eller som en konkurrent til etablerede, lokale institutioner. Eksempelvis i Astrup, hvor legepladsprojektet som en forudsætning for at få den lokale boldklubs støtte, måtte skrive under på, at man ikke i et kommende kulturhus ville iværksætte aktiviteter, som ville konkurrere med det eksisterende forsamlingshus. Det brede samarbejde, som er baggrunden for mange af projekterne, kommer også til udtryk i anlæggenes udformning. Dels er de færreste af dem præget af den organiserede idræts standardiserede formater, og dels tilbyder de fleste af anlæggene en lang række former for idræt og bevægelse. Der er således ikke tale om en ensidig fokusering på en enkelt idrætsgren, eller på at udvikle en kropslig specialisering; men om alsidige udfordringer, som gør, at man kan udnytte forskellige kropslige færdigheder og ressourcer.

Dette forhold har dog været genstand for kampe og modsætninger i de analyserede projekter. Mest tydeligt ved Klostermarksskolen, hvor forskellen på pædagogernes og idrætslærernes syn på børnenes kroppe og kropslig læring kom til udtryk i deres forskellige holdning til idrætslegepladsens udformning. Skulle den være flad og overskuelig, eller skulle der være bakker og gemmesteder?

IPIP-støtten har været medvirkende til, at samarbejde mellem grupper, som ellers ikke har megen kontakt, er blevet iværksat og har resulteret i, at man har fået gennemført idrætslegepladsprojekter. Og samarbejdet mellem nye partnere har også betydet, at anlæggene er blevet udformet ud fra andre præmisser end den klassiske idrætstankegang.

Desuden kan man konkludere, at IPIP-støtten har været af afgørende betydning i de fleste af projekterne. IPIP-pengene har sammen med større og mindre beløb fra de involverede parter gjort det muligt i

fællesskab at få gennemført projekter, som ikke var realistiske for den enkelte institution eller arbejdsgruppe.

Dette kunne være et argument for en øget statslig satsning på dette område – på linje med den satsning, man har set i Norge siden 1993, hvor Kulturdepartementet iværksatte sin nærmiljøanleggsordning, som støttede etableringen af “enkle anlegg som tilfredsstillende behovene for lek, opplæring og mosjon i nærmiljøet”. Kulturdepartementet støttede disse anlæg med op til 50 % af den samlede udgift, og resultatet har været at godt 2000 af denne type anlæg er blevet etableret i perioden frem til 1999 i Norge. (Jones, Stokke, Thorén og Stigen 2000)

Set i evalueringens perspektiv er det ærgerligt, at den måtte foretages allerede i eftersommeren 2002, da en række af projekterne ikke har haft muligheden for at blive færdiggjort eller for at udfolde de muligheder, som ligger i dem.

Her i ligger også, at det ikke har været muligt i større omfang at gøre rede for, hvordan og i hvilket omfang anlæggene bliver brugt.

Samtidig er det heller ikke muligt at afgøre, om den “facilitets-optimisme”, som er indbygget i projekterne, er holdbar og tilstrækkelig, eller om man må satse på også at inddrage instruktører og igangsættere for at få opfyldt de formål, som er formuleret i projekterne.

Ud fra det indsamlede materiale er det dog klart, at anlæggenes nærhed til børneinstitutioner er af afgørende betydning for antallet af brugere. Anlæggenes primære funktion har været at give et løft til skolers og børneinstitutioners udendørsanlæg.

Dernæst er det af betydning, at anlæggene er placeret på en sådan måde i byen eller lokalområdet, at der er nem adgang til dem fra boligområderne.

Endelig er variationen i udfoldelsesmulighederne af betydning; måske ikke så meget for den enkelte bruger, som ofte vil bruge stedet på samme måde hver gang; men for tilstrømningen til stedet i det hele taget, hvor et varieret anlæg giver mulighed for, at en mere blandet brugergruppe tiltrækkes.

Hvorvidt idræts- og naturlegepladserne er løsningen på problemerne med de fysisk inaktive børn, er ikke muligt at fastslå på baggrund af denne analyse; men det forekommer som de er et godt bud på en sammen-

tænkning af kulturelle, fysiske og integrerende tilbud i et lokalsamfund, ligesom de er et bud på at skabe særlige rum for børnene i det moderne samfund.

Sammenfatning og perspektivering af den samlede evaluering

Formålet med evalueringen af Det Idrætspolitiske Idéprogram er todelt. For det første skal evalueringen bidrage til fortløbende at udvikle programmet og kvalificere diskussionen om de støttede og igangsatte projekters bæredygtighed og anvendelse i idrætten, derunder hvilke opgaver det frivillige foreningsliv kan påtage sig, og hvilke opgaver der må overlades til andre initiativer. For det andet skal evalueringen bruges i arbejdet med at formulere regeringens idrætspolitik, derunder om programmet er et hensigtsmæssigt instrument i en statslig idrætspolitik. Selvom lukningen af programmet har betydet, at denne evaluering ikke kan bruges i en udvikling af programmet, er det håbet, at evalueringen kan bidrage til en kvalificering af diskussionerne om programmet som helhed og om de udvalgte projekter, der har været genstand for særlig interesse i evalueringen.

Evalueringen omfatter to dele. For det første er der foretaget en indsamling af basale informationer om alle de støttede projekter samt projektlederes erfaringer og vurderinger af projekternes forløb. Dette er gennemført ved, at de støttede projekter har besvaret et standardiseret spørgeskema, der både omfatter spørgsmål om projektets deltagere, aktiviteter, organisering, finansiering mv., og endvidere indeholder spørgsmål om, hvordan projektets ledere vurderer forløbet og udbyttet af projektet. Skemaet er udarbejdet i samarbejde med Det Idrætspolitiske Idéprogram's sekretariat, som har anvendt besvarelserne i den interne erfaringsopsamling. For det andet omfatter evalueringen en række case-analyser af udvalgte projekter, hvor det er muligt at komme et lag dybere end deltageres og interessenternes egne vurderinger af de støttede projekter og aktiviteter. Disse case-analyser omfatter ni projekter fordelt på fire særskilte analyser samt en særlig undersøgelse af de støttede idrætslegepladser. De analyserede projekter er udvalgt ud fra to kriterier. Dels et ønske om at projekterne repræsenterer den forskellighed af indsatsområder og projektyper, som programmet har støttet. Dels et ønske om at analysere "spydspids-projekter", der i sin intention er

særligt nyskabende og alternative. Ideen har været, at en evaluering af “det specielle” giver mere indsigt end en evaluering af mere “traditionelle” projekter. I henhold til aftalen med IPIP er 9/10 af ressourcerne til evalueringen gået til case-analyserne. Se en uddybning af evalueringens formål og metoder i afsnittet “Evaluering af IPIP: Hvorfor og hvordan?”

Trods mange begrænsninger og forbehold, som omtales nedenfor, er evalueringen et mere kvalificeret grundlag for en vurdering og diskussion af programmet end såvel mediernes tilfældige omtale af iøjnefaldende projekter, hvad enten disse har været en succes eller en fiasko, som de forskellige interessenters opfattelser af programmet, der ofte er bestemt af andre strategiske interesser. I sammenligning med de fleste evalueringer bygger denne evaluering på et meget omfattende materiale bestående af samtlige projekters projektbeskrivelser eller ansøgninger, en detaljeret besvarelse af et stort oplysningsskema fra tre fjerdedele af projekterne og observationer og interviews i 9 projekter, som er blevet fulgt i et halvt til et helt år. I sammenligning med den traditionelle foreningsidræt, som projekterne støttet af IPIP ofte sammenlignes med, er den beskrivelse vi i denne evaluering kan give af projekterne grundigere og mere nuanceret end det, som findes om idrætsforeningerne i Danmark. Men vi fremlægger ikke objektive sandheder – evalueringen bestræber sig derimod på at give et bredt billede af mangfoldigheden i og udviklingen af programmet og præsentere og reflektere over en række problemstillinger, som erfaringerne fra projekterne giver anledning til.

Enhver undersøgelse har imidlertid sine begrænsninger. Det gælder også denne evaluering. For det første var to tredjedele af projekterne ikke afsluttet, da informationerne til analysen blev indsamlet. For det andet vil projekternes betydning (eller mangel derpå), deres forankring og ideernes spredning først vise sig på et senere tidspunkt for mange projekters vedkommende. For det tredje vil mange af de spørgsmål, man gerne vil have svar på, kræve meget mere omfattende og dybdegående analyser, end ressourcerne til denne har muliggjort. Erfaringsopsamlingen af alle projekterne bygger på projektledernes informationer og vurderinger, og det kan i nogle tilfælde give et ensidigt positivt billede af projektet. For det fjerde er projekterne ikke “designet” til forskning, og

derfor er der mange spørgsmål, som ganske enkelt ikke kan besvares særligt præcist. Fx er det vanskeligt – ja nærmest umuligt – at vurdere hvilken betydning bykvarterprojekterne isoleret set har for idrætsdeltagelsen og den sociale integration i kvarteret, fordi projekterne er integreret i en række andre projekter. Endvidere er målene i mange af projekterne så brede og upræcise, at det er meget vanskeligt at vurdere, om de er opnået. Evalueringen kan derfor kun i meget begrænset omfang belyse, om de opstillede mål for hvert enkelt projekt er opnået. Det vil kræve en langt dybere og tættere undersøgelse af hvert projekt, som de fem case-undersøgelser er en bestræbelse på, men selv under rammerne for disse analyser, er det vanskeligt at gøre. Det er derfor ønskeligt at denne evaluering følges op af analyser af programmet og dets virkning på længere sigt.

Sammenfatningen indeholder:

1. en analyse af de støttede projekters fordeling på forskellige projekttyper samt ændringerne i denne fordeling fra første til anden fase i programmet,
2. en analyse af om de iværksatte projekter repræsenterer en nytænkning, er bæredygtige udover støtteperioden og om de udgør et reelt supplement til det eksisterende idrætsbillede,
3. en diskussion af Det Idrætspolitiske Idéprogramms bidrag til nytænkningen af idrætspolitikken i Danmark, og
4. en diskussion af om IPIP er en god model til udvikling af idrætten og idrætspolitikken i Danmark.

De støttede projekters fordeling på projekttyper

Rent kvantitativt fylder projekter, der tager sigte på NYE RUM FOR IDRÆTTEN, mest i programmet. 41 pct. af projekterne og 42 pct. af den samlede økonomiske støtte er gået til etablering af idrætslegepladser og nye baner og anlæg til skating; afholdelse af “Sommerdans”; afholdelse af rulleskøjtearrangementer; afprøvning af forskellige modeller for “åben hal”; projekter der tager sigte på nye udfoldelsesmuligheder i naturen; samt projekter der afprøver mobile anlæg og rekvisitter.

Det næststørste område er projekter, som i denne analyse er placeret under SOCIALE OG SUNDHEDSORIENTEREDE PROJEKTER, der udgør 40 pct. af projekterne og 36 pct. af den samlede støtte. Dette område omfatter projekter, der tager sigte på idræt for flygtninge og indvandrere, som udgør den største gruppe af projekter; projekter for "svage" og udsatte grupper (arbejdsledige, misbrugere, sindslidende mv.); projekter for såkaldt "foreningsløse" unge og overvægtige unge; projekter for ældre; samt projekter der tager sigte på idræt i socialt belastede boligkvarterer.

De øvrige projekttyper er i sammenligning med disse to typer meget mindre i kvantitativ forstand. Projekter, hvis primære mål er FORENINGS-UDVIKLING, udgør 13 pct. af projekterne. Det omfatter projekter, der tager sigte på "unge, demokrati og forening", og projekter hvis mål er mere generel foreningsudvikling. NYE AKTIVITETSFORMER udgør 12 pct. af projekterne, der omfatter projekter for "dans, musik og drama", "tværkulturelt samarbejde" og "udvikling af idrætsaktivitet". UDVIKLING AF IDRÆT FOR BØRN udgør ligeledes 12 pct. af projekterne, og IDRÆT I SKOLEN udgør 3 pct. Endelig tager 9 pct. af projekterne sigte på INFORMATION, DEBAT OG UDDANNELSE, der bl.a. omfatter oprettelse af portaler til internettet, produktion af TV-udsendelser om idræt samt kurser og uddannelse på områder, der falder ind under IPIPs formål. Da mange af projekterne går på tværs af disse projekttyper og derfor er placeret under to eller flere projekttyper, giver en sammentælling af procenterne mere end 100 pct.

Siden programmets påbegyndelse i 1999 er der sket en betydelig forskydning i fordelingen af de støttede projekter, og forskydningen er især sket mellem de to hoved-projekttyper. I den første fase i 1999 og 2000 var DE SOCIALE OG SUNDHEDSORIENTEREDE PROJEKTER helt dominerende med 56 pct. af projekterne, mens NYE RUM FOR IDRÆTTEN kun udgjorde 16 pct. I anden fase i 2001 og 2002 er fordelingen næsten omvendt, idet 58 pct. af projekterne kan placeres under NYE RUM FOR IDRÆTTEN, OG DE SOCIALE OG SUNDHEDSORIENTEREDE PROJEKTERS andel er halveret til 28 pct. I løbet af forsøgsperioden har IPIP således udviklet sig til primært at være et program for etablering og afprøvning af nye rum for idrætslig og kropslig udfoldelse, der ligger tæt på Lokale-

og Anlægsfondens mål og ideer. Flere af IPIPs bevillinger er da også givet til fremme af idræt i områder og anlæg, som Lokale- og Anlægsfonden har støttet (*Bevægelse i "Løftet" – Holmbladsgade, Hurtigløb på skøjter, Sommerdans i Næstved, Sommerdans i Døesvejens Fritidscenter*), og programmet har i stigende grad støttet projekter, som primært går ud på at etablere fysiske faciliteter til idræt (*16 idrætslegepladser, Rulleskøjterundbane / Bispebuen og Skaterpark / Bispebuen*). På de øvrige projektyper er der ikke sket større ændringer fra første til anden fase i programmet i den enkelte projektypes andel af bevillingerne.

Benyttes IPIPs egne projektkategorier – *Nye udfoldelsesmuligheder, Nye partnerskaber, Ny organisering og Ny mening* – finder vi den samme udvikling i programmet. I den anden fase af programmet udgjorde *Nye udfoldelsesmuligheder* – eller nye "rum" for idrætslig aktivitet – 6/10 af såvel projekterne som den samlede økonomiske støtte mod kun godt 1/10 i den første fase.

De mange projekter dækker mange sider af idrætten og efterlader et indtryk af stor mangfoldighed. Trods dette er der store områder af idrætten, som programmet ikke har støttet – enten fordi der ikke er kommet ansøgninger derfra, eller fordi IPIP ikke har ønsket at støtte en udvikling deraf. Her skal blot peges på fire store områder af idrætten, der stort set er fraværende i programmet. For det første er der reelt ingen projekter, hvis virksomhed har et kommercielt formål, selvom det af informationsmaterialet udtrykkeligt fremgår, at "initiativtagere med et kommercielt formål er ikke på forhånd afskåret fra at søge støtte fra programmet". Der er dog enkelte projekter, hvor private firmaer er involveret (*bl.a. Sportspladsen og Træningspavillonen*). For det andet er der først meget sent i programmet blev givet støtte til et projekt, der har som formål at udvikle og nytænke hele den moderne motions- og træningskultur (aerobic, styrketræning, spinning, osv.), selvom det netop er den form for idræt, som de mange, der ikke dyrker idræt i en forening, går til. Det er givetvis det område, hvor der ofres flest penge på en udvikling og nytænkning af idrætten – helt overvejende ud fra kommercielle motiver. For det tredje er der ingen projekter, der tager sigte på en udvikling af idrætten på arbejdspladsen, på trods af at mellem 15 og 20 pct. af de idrætsaktive dyrker idræt i tilknytning til deres arbejde. Firma-

idrætten er involveret i to projekter, men ingen af dem tager sigte på idræt på arbejdspladsen. For det fjerde synes den lokale dimension at spille en langt mindre rolle i dette program, end den gjorde under de store forsøgs- og udviklingsprogrammer i 1980'erne. Boligkvarter-projekterne og idrætslegeplads-projekterne fremhæver dog lokalsamfundet som et centralt mål for det pågældende projekt.

Nytænkning, bæredygtighed og supplement?

Det Idrætspolitiske Idéprogram har i mange tilfælde vist sin betydning og berettigelse som finansieringskilde for gode ideer og aktiviteter, der ikke kan få (tilstrækkelig) støtte fra anden side.. En del af IPIPs midler er fx gået til medfinansiering af en fortsættelse og udbredelse af "Sommerdans", som IPIP tog initiativ til i 2000 i både Århus og København. Trods en rimelig succes formåede aktiviteten ikke at stå på egne ben uden fortsat støtte fra IPIP i både 2001 og 2002, og spredningen til andre byer kom også kun i stand med hjælp fra IPIP. Programmet har også støttet projekter, som vanskeligt kan overføres og spredes til andre steder (et af programmets succeskriterier), fordi aktiviteterne i og omstændighederne omkring projektet er så specielle. Det gælder fx *Islænderkonsulenten*, der var et projekt for sent udviklede unge, hvor islænderhesten var midlet til at arbejde med gruppen. Men for deltagerne har projektet haft stor betydning, og alene af den grund har projektet haft sin berettigelse. Endvidere har IPIP støttet flere projekter, der i den lokale sammenhæng er en ny idé, selvom ideen er velkendt fra andre steder. Det gælder fx flere af projekterne til fremme af ældreidræt. For initiativet og deltagerne deri har støtten imidlertid været af stor betydning. I gennemsnit udgør støtten fra IPIP 58 pct. af indtægterne i de projekter, programmet har involveret sig i, og derfor kan det ikke undre, at to tredjedel af projekterne helt entydigt svarer, at projektet ikke var blevet gennemført, hvis ikke IPIP havde støttet det. IPIP har altså finansieret en række aktiviteter og initiativer, som efter alt at dømme ikke var blevet gennemført eller gennemført i en stærkt reduceret form, hvis denne finansieringskilde ikke havde eksisteret.

Det har imidlertid ikke været programmets formål at være finansieringskilde for aktiviteter og ideer, der ikke kunne få (tilstrækkelig) støtte fra anden side. Programmets berettigelse – i henhold til formålet – er dets evne til at skabe udvikling og nytænkning – til inspiration for idrætten og politikken derfor.

.. programmets succes vil blive vurderet på, om de iværksatte ideer viser sig bæredygtige ud over støtteperioden, og om de repræsenterer en nytænkning, som kan inspirere regeringens politik på idrætsområdet. Bæredygtigheden vil være stærkt afhængig af, at graden af frivilligt engagement i projekterne er væsentligt, at de udgør et reelt supplement til det eksisterende idrætsbillede, og at de iværksættes på en sådan måde, at der skabes kendskab til projekternes eksistens. (Det Idrætspolitiske Idéprogram, oktober 2000).

Det skal derfor her diskuteres

- a. om IPIP og de iværksatte ideer repræsenterer en nytænkning, der kan inspirere idrætspolitikken i Danmark,
- b. om ideerne er bæredygtige på længere sigt,
- c. om ideerne er blevet spredt, så der er skabt kendskab til ideerne og projekternes eksistens,
- d. og om projekterne udgør et alternativ til den foreningsorganiserede idræt.

Er IPIP nyskabende?

“Projekterne er ikke nær så sprælske som i 1980’erne”. Sådan vurderede en af de rutinerede projektledere programmet på projektlederkonferencen i januar 2002. Det er ganske vanskeligt at vurdere, om de forskellige projekter har været nyskabende. For det første afhænger vurderingen af, hvad vi fokuserer på, og hvad projektet sammenholdes med. Et projekt, der ét sted opfattes om nyskabende og udviklende, kan et andet sted være velkendt og afprøvet. Endvidere kan et projekt være nyskabende på fx måden, det er organiseret på, mens aktiviteterne i projektet er ret så traditionelle. For det andet afhænger vurderingen af den viden, vi har om idrætten i al dens mangfoldighed rundt omkring i landet. Desværre er vores viden om de mange forskellige måder idrætten praktiseres og

organiseres rundt omkring i landet ret begrænset, og der findes ingen systematisk opsamling af ideerne bag og erfaringerne med de mange forsøg og projekter, der er blevet gennemført de sidste tyve år. Derfor vil en vurdering af, om et projekt er nyt, baseres på et noget tilfældigt subjektivt skøn. Både hos de som har vurderet, om projektet skulle støttes, og hos forskerne der efterfølgende har set på projektet. Trods disse forbehold skal tre områder fremhæves, hvor IPIP især har bidraget til nytænkningen.

For det første har IPIP bidraget til udviklingen af et bredere netværksbaseret samarbejde om nye idrætstilbud og –muligheder, etablering af idrætsfaciliteter mv. Det er ikke nyt at etablere idræt for sindslidende, narkomaner, indvandrere, foreningsløse, mv. Det nye er måden, det organiseres på. Samarbejde på tværs af foreninger og institutioner om anlæggelse af en fodboldbane, opførelse af en idrætshal eller gennemførelse af et lokalt arrangement har fundet sted i mange år. Mange idrætsforeninger har også en tæt kontakt til såvel lokale politikere som den kommunale forvaltning om rammerne for foreningens aktiviteter (tilskud, haltider mv.), men samarbejde om organisering af idrætsaktiviteter, fælles problemløsning mv. er ikke særlig udbredt. Den dominerende relation er stadig arbejdsdeling – det offentlige stiller rammer til rådighed, og foreningerne udfylder dem. I mange af projekterne, som IPIP har støttet, ser vi et meget tættere og vedvarende samarbejde og ser modeller for en formalisering deraf i form af institutions-idrætsforeninger som samarbejdsmodel for idræt for særlige målgrupper (uddybet i case-analysen af projekt *Bare fødder på asfalt*: Sally Anderson. *At bevæge sig – fra klient til individ*).

For det andet har IPIP bidraget til udvikling af faciliteter for udendørs idræt og fysisk aktivitet, hvis anvendelse ikke forudsætter et tilhørsforhold til en forening, fritidsklub, skole oa. Det gælder udviklingen og opførelsen af idrætslegepladser, etableringen af dansepavilloner til udendørs dans og udviklingen af faciliteter til fysisk aktivitet i skoven. Disse initiativer følger sig til Lokale- og Anlægsfondens udvikling af mobile udendørs skøjtebaner. Heller ikke på dette område er ideen som sådan ny. Der findes masser af skateboardramper, asfaltbaner til boldspil, legepladser for børn og udendørs scener / gulve, der kan benyttes

til dans. Det nye er idrætslegepladsernes størrelse, den multiple anvendelse, deres integrering i det lokale miljø og de kvalitetsmæssige krav, der er stillet til anlæggenes udformning. Denne del af programmet er en – om end beskedene – parallel til de seneste års satsning i Norge på etablering af såkaldte nærmiljøanlæg (uddybet i case-analysen af idrætslegepladser).

For det tredje har IPIP bidraget til nye kvaliteter i idrætten ved at støtte udviklingen af nye ideer og praksisser i idrætten. Det gælder fx udviklingen af *Vandidræt* som et alternativ til den traditionelle banesvømning, udviklingen af et nyt spil der bygger på mange af rollespillets principper, udvikling af en træningspavillon som støttepunkt for anden træning i naturen og udvikling af idrætsaktiviteter ved stranden og i havet. IPIP har her fungeret som et “eksperimentarium” for fysisk aktivitet. Rent kvantitativt fylder denne del af programmet dog meget mindre end de to førstnævnte områder.

Sker der en forankring af projekterne?

En af de centrale diskussioner om IPIP har været, om de mange ideer og projekter, programmet har støttet, er bæredygtige. Eller sagt på en anden måde: vil projekterne og aktiviteterne fortsætte, når støtten fra IPIP ophører?

Den første og helt afgørende forudsætning for en fortsættelse og udvikling af et projekt eller en aktivitet er selvfølgelig, at det lever op til intentionerne og forventningerne. Som nævnt i indledningen er det vanskeligt at afgøre. Dels er formålene og intentionerne for projekterne brede og upræcise, dels vil en undersøgelse af deres opfyldelse kræve mere omfattende undersøgelser af hvert projekt, som vi tildels har gjort i case-undersøgelserne. Endelig er det for mange af projekternes vedkommende alt for tidligt at vurdere, om de har opnået målene for projektet. Afgørende for fortsættelsen af et projekt er imidlertid, at de involverede personer vurderer det positivt. Hvordan mener lederne af projekterne selv, at projektet er forløbet? På grund af projektets status (ikke afsluttet eller påbegyndt) har 1/3 af de, der har besvaret oplysningskemaet, ikke kunnet eller villet give deres vurdering af, hvordan projektet er forløbet. 2/3 af de, som har vurderet projektets forløb og

resultater i forhold til intentionerne for projektet, udtrykker sig entydigt positivt. Yderligere ¼ er lidt mere forbeholdne i deres i øvrigt positive bedømmelse af projektets forløb og resultater. Ikke alt lykkedes, som man havde håbet på. Knap hvert tiende projekt udtrykker sig også positivt men erkender samtidig, at tilslutningen var mindre end forventet. Sammenholder man imidlertid det rapporterede antal deltagere med det forventede antal (fra projektbeskrivelsen), er det endnu flere projekter, der ikke har opnået den tilslutning, man havde ventet, men flere af disse projekter var endnu ikke afsluttet, da oplysningsskemaet blev besvaret. Endelig er der 7 pct. af projekterne, der udtrykker sig på en sådan måde, at man må konkludere, at projektet ikke levede op til forventningerne.

Der er imidlertid forskelle på, hvor godt projekterne bedømmes af projektlederne mellem de forskellige typer af projekter. Den mest positive bedømmelse finder vi indenfor NYE RUM FOR IDRÆTTEN, der således både er en succes rent kvantitativt og kvalitativt, og NYE AKTIVITETSFORMER, der omfatter forholdsvis få projekter, som til gengæld vurderes meget positivt. I otte ud af ti projekter indenfor disse to projekttyper vurderes projektet uforbeholden positivt. Hos projekterne for UDVIKLING AF IDRÆT FOR BØRN vurderer syv ud af ti projektet uforbeholden positivt. Det er især indenfor FORENINGSUDVIKLING OG SOCIAL- OG SUNDHEDSORIENTEREDE PROJEKTER, at vi finder de mindre positive og kritiske bedømmelser af projekterne. På begge projekttyper vurderer fire ud af ti projektet uforbeholdent positivt. Indenfor FORENINGSUDVIKLING finder vi især mindre positive vurderinger blandt projekter for “unge og demokrati”, og indenfor de social- og sundhedsorienterede projekter er det især projekter for foreningsløse og projekter for børn og voksne af anden etnisk oprindelse, der udtrykker sig mindre positivt om projektets forløb. Man bør dog være opmærksom på usikkerheden og subjektiviteten i denne opgørelse. Den er alene baseret på projektledernes egne skriftlige vurderinger i oplysningsskemaet.

Case-analyserne giver selvfølgelig et noget mere nuanceret billede af de undersøgte projekter. Syv af de undersøgte projekter får helt overordnet en meget positiv vurdering, selvom det ikke er alle mål, der er blevet opfyldt, mens to af de undersøgte projekter ikke har levet op til intention-

nerne og i dag er ophørt (*Future IF* og *Skaterhallen i Ringø*). Begge projekter satte især fokus på nye demokrati- og deltagelsesformer for unge, hvilket bekræfter ovenstående vurdering, at demokrati-projekterne har haft vanskeligt ved at leve op til intentionerne (for en uddybning deraf henvises til de fem case-analyser).

Hvordan vurderer projektlederne så mulighederne for, at projekterne kan fortsætte? Da tre fjerdedele af projekterne ikke var afsluttet eller påbegyndt, da oplysningsskemaet blev besvaret i april og maj måned, er svarene mere bestemt af ledernes forhåbninger end af konkrete aftaler, tilsagn mv. En tredjedel af de 92 projekter, der besvarede spørgsmålet, svarer, at projektet eller aktiviteterne fortsætter (eller vil fortsætte) under en eller anden form. Enten med støtte fra anden side (som regel kommunen) eller ved at frivillige i højere grad overtager opgaverne og i mange tilfælde med et reduceret indhold. Godt halvdelen af projekterne udtrykker sig dog noget mere usikkert om fremtiden ved typisk at skrive, at de “arbejder på ...”, “har overvejelser om ...”, “ønsker ...” eller “håber på” en fortsættelse. Eller de skriver, at projektet fortsætter under bestemte betingelser (som regel anden økonomisk støtte). Knap ti pct. giver udtryk for, at de ikke tror, at projektet fortsætter, eller giver utvetydigt udtryk for, at det ikke fortsætter. De fleste deraf svarer, at de gerne ville fortsætte, men tvivler på den politiske og økonomisk opbakning (fx “uvist, pga. politiske ændringer ...”, “interessen for at videreudvikle projektet er tilstede, men tvivlsomt at der kan findes den nødvendige finansiering i lyset af deltagerantallet”). Der er ingen, der entydigt skriver, at projektet og ideen bag ikke er bæredygtig, men det ligger indirekte i svarene fra enkelte projekter. Projektlederne har altså en stærk tro på det enkelte projekts værdi og eksistensberettigelse, de fleste arbejder ihærdigt på, at det kan fortsætte, omkring hvert tredje projekt har en stærk forventning om, at det vil ske, men ganske få projekter havde det på plads, da oplysningsskemaet blev besvaret.

Det personlige engagement og den umiddelbare succes – i form af mange deltagere og positive udsagn derfra – er imidlertid ikke tilstrækkeligt for, at projektet kan fortsætte og ideen spredes. Projekternes bæredygtighed afhænger også af omkostningerne ved det enkelte projekt, og af hvor mange ressourcer projektet selv kan generere. Mange forsøgs-

og udviklingsprogrammer går bl.a. ud på at finde nye mere effektive (og gerne billigere) løsninger på offentlige opgaver. Det har ikke været formålet for IPIP, men vi skal alligevel tage det op, fordi bæredygtigheden ikke blot afhænger af, om der er folk, som tror på ideen. Det afhænger også af, hvor meget aktiviteterne koster. I sammenligning med den foreningsorganiserede idræt er de fleste af disse projekter – i den form de er gennemført i under projekt-forløbet – mere afhængig af ekstern økonomisk støtte. For det første er der ingen eller en meget lille deltagerbetaling i de fleste af projekterne, og anden egen-finansiering er stort set fraværende. Projekterne er altså meget afhængige af en betydelig ekstern støtte, og derfor er det forståeligt, at to tredjedele af projekterne helt entydigt svarer, at projektet ikke var blevet gennemført, hvis ikke IPIP havde støttet det, mens hovedparten af den resterende tredjedel svarer, at det var blevet gennemført med et reduceret indhold / program, og kun tre pct. svarer, at det var blevet gennemført med støtte fra anden side. For det andet udgør det frivillige arbejde en betydelig mindre del af arbejdet i de fleste projekter, end det gør i de fleste foreningsorganiserede aktiviteter. Af retningslinierne for IPIP fremgår det, at man også kan søge penge til finansiering af lønnede medarbejdere på projektet. Det har hovedparten af projekterne da også gjort, og udgifterne til løn er relativt store i sammenligning med den gennemsnitlige idrætsforening. I gennemsnit udgør det lønnede arbejde godt halvdelen af arbejdstimerne på projekterne (baseret på de 70 pct. af projekterne, som har besvaret dette spørgsmål på en sådan måde, at denne beregning kan foretages). 16 pct. af projekterne benytter udelukkende lønnet arbejdskraft, mens 15 pct. kun benytter sig af frivillig arbejdskraft. Til sammenligning udgør det lønnede arbejde i den gennemsnitlige idrætsforening omkring en tiendedel af det samlede arbejde. For mange af projekterne har omfanget af frivilligt arbejde på projektet heller ikke kunnet leve op til de optimistiske forventninger i ansøgningerne og projektbeskrivelserne. For hovedparten af projekterne (hvis vi ser bort fra de projekter, som går ud på at etablere en idrætslegeplads eller anden idrætsfacilitet) vil en fortsættelse enten kræve en betydelig større egenbetaling og større frivilligt arbejde eller anden ekstern finansiering, når IPIPs støtte ophører. Erfaringerne tyder imidlertid på, at det er nødvendigt med en større

offentlig støtte og mere lønnet arbejde, end man finder i den traditionelle foreningsorganiserede idræt, hvis det skal lykkes at få kontanthjælpsmodtagere, sindslidende, børn af anden etnisk oprindelse og andre marginaliserede eller idrætssvage grupper til i højere grad at dyrke idræt. Et andet forhold, der har betydning for projektets fortsættelse og bæredygtighed, er integreringen deraf i en etableret organisation, forening, kommunal institution oa. Meget tyder på, at projekter, der fra starten af har fået støtte fra betydende organisationer, institutioner og personer, har større chancer for at fortsætte – og at erfaringer derfra i højere grad spredes – end projekter, der ikke er forankret i en etableret organisation eller struktur. Det er en generel erfaring fra forsøgs- og udviklingspuljer, som IPIP synes at bekræfte. De fleste projekter kendetegnes da også af en sådan forankring. Projekter uden formel organisering i en forening, idrætsorganisation eller kommunal institution udgør knap en tiendedel af projekterne. Den mere formelle binding til en etableret organisation eller institution kan imidlertid have den ulempe, at det mere sprælske og nytænkende undertiden går tabt i sådanne projekter. Det er tankevækkende, at nogle af de mest nyskabende projekter på det indholdsmæssige og idémæssige plan hverken er forankret i kommunale strukturer eller i etablerede idrætsorganisationer eller -foreninger. Det kan være en tilfældighed, men det kan også skyldes, at organisationen – hvad enten det er kommunen eller en forening – er mere forsigtig af frygt for at miste penge eller ikke opnå den nødvendige opbakning hos politikerne/medlemmerne.

Spredes ideerne og erfaringerne?

... et projekt brænder ud, og så flyver en masse gnister omkring, der forhåbentlig tænder nye steder.

Denne ideelle karakteristik af projekt-ideen gav en af projektlederne på IPIPs projektlederkonference i januar 2002. Virkeligheden svarer dog ikke altid til idealet. Lige så ofte ser man projekter, der nok lyser op og vækker en vis opmærksomhed – først og fremmest lokalt – men gnisterne flyver ikke langt nok til at tænde andre steder. Da dette skrives, er det for de fleste projekters vedkommende alt for tidligt at vurdere, i hvilket

omfang gnisterne fra projekterne spredes og antændes nye steder. Det er dog vores umiddelbare vurdering, at programmet har formået at skabe en opmærksomhed mod nye aktivitets- og organiseringsformer, der er meget større end den opmærksomhed, som de lokalt forankrede forsøgs- og udviklingsprojekter (støttet fra den såkaldte 5 pct. pulje) og Kulturministeriets og idrætsorganisationernes puljer til udvikling og forsøg fik gennem 1990'erne.

Projektlederne er – naturligt nok – overbeviste om, at deres projekt kan gennemføres andre steder. Men de fleste har rigeligt at gøre med deres eget projekt, og det er ganske få projekter, der har taget konkrete initiativer til at udbrede ideen, oprette det andre steder osv. Indirekte har de fleste af projekterne dog bidraget til en formidling af projektets ideer og erfaringer ved at fortælle om det til aviser og tidsskrifter, beskrive det på en hjemmeside, holde foredrag derom eller fortælle derom til besøgende. Kun 7 pct. af de projekter, der har svaret på spørgsmålet, nævner ingen "omtaler" i hverken medier eller ved foredrag eller besøgende, hvoraf flere skyldes, at projektet ikke var påbegyndt, da oplysningsskemaet skulle besvares. To tredjedele af projekterne opgiver mere end ti af sådanne "omtaler". Der er en tydelig tendens til, at de projekter, som har meget omtale i et medie, også har det på de andre medier / metoder. Tre fjerdedele af projekterne er blevet omtalt i lokale blade og aviser, og hver tredje har været omtalt i flere end tre tilfælde. Lidt færre er blevet omtalt i en eller flere aviser, men hver femte er blevet det mere end tre gange. Knap halvdelen har fået omtale i en lokalradio, hver tredje er omtalt i et lokal-TV, og hvert tiende projekt er omtalt i lands-TV. Derimod er det mindre end halvdelen af projekterne, der er blevet omtalt i et tidsskrift som fx idrætsorganisationernes blade, hvor man umiddelbart ville forvente den største interesse for, hvad disse projekter indeholder. Knap halvdelen af projekterne er omtalt eller beskrevet på en hjemmeside – enten en hjemmeside oprettet til formålet eller en hjemmeside, der tilhører den forening, organisation eller institution, der er ansvarlig for projektet. Halvdelen af projekterne har haft besøg af andre – enten enkeltpersoner eller grupper – som ønskede at se og høre om projektet, og for en tilsvarende andel af projekterne har personer fra projektet

holdt foredrag eller givet oplæg derom. Det er dog kun et fåtal af projekterne, der har fået omtale i de landsdækkende medier.

Spredningen af ideen er ikke kun bestemt af, om projektet er bæredygtigt. Det afhænger også af, om der er en organisation til at bære ideen videre. Her har IPIP spillet en meget aktiv rolle for spredningen af ideer, som der er gode erfaringer med eller blot en stærk tro på bæredygtigheden af. Det er sket ved udgivelse af en inspirationsavis og et nyhedsbrev, ved pressemeddelelser og ved information om de støttede projekter på programmets hjemmeside.

Som nævnt skal man være varsom med at afskrive en idé, fordi den ikke med det samme slår an og spredes til andre steder. Erfaringer og ideer fra projekter kan “rykke hurtigt” – som Lokale- og Anlægsfondens succes med udendørs skøjtebaner er et eksempel på – og de kan “rykke langsomt”, når ideerne spredes i det små, langsomt siver ind i praksis og tankegange i idrættens forskellige forgreninger. Det er en af erfaringener fra den politiske anvendelse af forskning, at det ofte er på længere sigt, at viden, erfaringer, nye begreber og ideer siver ind, tages i anvendelse mv. Især når de bryder med vante tankegange. Det er ældreidræts-konceptet “Ældre i bevægelse” et godt eksempel på. Ideen blev udviklet på Institut for Idræt på Odense Universitet i midten af 1980’erne, men det var først ti år senere, at konceptet for alvor slog igennem.

Er de støttede projekter et supplement eller et alternativ til idrætsforeningen?

Har de IPIP-støttede projekter anvist nye veje, hvis vi sammenligner dem med den foreningsorganiserede idræt – eller sagt på en anden måde: Er projekterne et alternativ eller et supplement til idrætsforeningerne? For at undgå alt for firkantede udlægninger af nedenstående sammenstilling skal der gøres to forbehold. For det første er der meget store forskelle såvel mellem idrætsforeninger som mellem projekterne støttet af IPIP, og man kan sagtens finde idrætsforeninger, der har mere tilfælles med et typisk IPIP-projekt end med den gennemsnitlige idrætsforening. For det andet er det først og fremmest idrætsforeninger, der er involveret i projekterne, og derfor kan nedenstående også udlægges som en sammenligning af en traditionel idrætsforening med en utraditionel idrætsforening.

	Projekter støttet af IPIP	Ildrætsforeninger
MÅL	Brede og vidtløftige og orienteret mod det omgivende samfund	Kortfattede, konkrete og idræts- og aktivitetsorienterede
AKTIVITET	Flerstrengt / multiidræt	Enstrengt / singleidræt
MÅLGRUPPE	Enten opdelt og afgrænset efter sociale karakteristika eller åben for alle Ofte socialt marginaliserede eller "idrætssvage"	Som regel opdelt og afgrænset efter idrætslige interesser og færdigheder Overvejende socialt velfungerende og idrætsinteresserede
ORGANISERING	Netværks-organisering som regel med en forening involveret Organiseret som et "edderkoppe-spind" med en person i midten, som er involveret i de fleste opgaver og beslutninger Ofte båret af og afhængig af en persons engagement	Forening der sjældent samarbejder med kommunale institutioner og andre organisationer om aktiviteter Organiseret som en "pyramide", der består af forskellige "blokke" (afdelinger / udvalg), som opgaverne er fordelt imellem Ofte båret af flere personer og mindre afhængig af en person
LEDELSE	Ledelse og koordinering varetages af lønnet person, mens de konkrete aktiviteter ofte varetages af frivillige	Ledelse og koordinering varetages af frivillige, mens træning mv. ofte varetages af lønnede
ØKONOMI	Relativ stor offentlig finansiering og lille deltagerbetaling Forholdsvis store udgifter til løn	Stor deltagerbetaling / egenfinansiering og forholdsvis lille (direkte) offentlige finansiering Relativt små udgifter til løn

Nærlæsningen af projekternes mål-formuleringer giver det indtryk, at de fleste af projekterne er meget vidtløftige og idealistiske. Bag dette ligger givetvis en stærk tro på idrættens mange kvaliteter og betydninger for næsten hvad som helst. Men det er givetvis også udtryk for ansøgernes forventning om, at det mere er målene, der gives støtte til, end de konkrete aktiviteter. Det er i hvert tilfælde bemærkelsesværdigt, at mange af ansøgningerne til IPIP gør meget ud af at beskrive, hvad man vil opnå, mens der står meget lidt om, hvilke aktiviteter man vil beskæftige sig med, og hvordan man vil gøre det. Det står i stærk kontrast til de fleste idrætsforeninger, hvor man normalt ikke gør sig store tanker om aktiviteternes mål og betydning. Denne forskel kan måske skyldes, at

ansøgerne har tilpasset sig IPIPs krav og forventninger om eksplicite mål for projekterne. Endvidere er gennemførelsen af et projekt ofte en proces, der begynder med relativt brede mål og ideer, der først senere omsættes i konkrete aktiviteter, som derfor ikke fremgår af den første projektbeskrivelse. Men selvom programmet lægger op til nytænkning, formulering af nye mål og ideer og afprøvning deraf, så er målene for de fleste projekters vedkommende velkendte og traditionelle i idrættens univers: foreningsidrætten som mål i sig selv; fremme demokrati og forpligtende fællesskab; engagere de såkaldt “foreningsløse”; styrke identitet, fællesskab, social forebyggelse og sundhed gennem idrætten. Den helt dominerende tanke bag disse mål er, at idrætten er et vigtigt middel, mens idrætten som en mangfoldighed af kulturelle udtryk spiller en lille rolle. Det eneste mål, som et stort antal projekter giver udtryk for, der afviger fra de dominerende holdninger i idrætten, er ønsket om et tværgående samarbejde mellem idrætsforeninger, kommunale institutioner og andre lokale aktører. Men selvom målene er velkendte og traditionelle kan praksis sagtens være ny.

Til forskel fra den traditionelle foreningsidræt, der helt dominerende organiseres i single-idrætsgrene (dvs. at man kun kan dyrke én enkelt idrætsgren hvert sted), er 6/10 af de projekter, som IPIP har støttet, tvær- eller fler-idrætslige. Endvidere har hovedparten af aktiviteterne / projekterne en vedvarende karakter. Dels i form af vedvarende, kontinuerte aktiviteter (træning eller anden aktivitet én gang om ugen igennem en længere periode for en relativ fast gruppe), dels i form af en vedvarende facilitet (fx etablering af en idrætslegeplads, en web-site eller et anlæg til rulleskøjteløb), der tilsammen udgør over halvdelen af projekterne. Endelig viser analysen, at $\frac{3}{4}$ af projekterne har et relativt traditionelt idrætsligt indhold, mens hvert femte projekt arbejder med et nyt og alternativt idrætsligt indhold. Det store flertal af projekterne bidrager altså ikke væsentligt til udvikling af selve den idrætslige aktivitet, idet nytænkningen i højere grad findes i den organisatoriske eller rumlige dimension. Denne opgørelse bygger dog alene på projekternes egne beskrivelser af indholdet. Observationer af aktiviteterne ville måske give et andet billede. Det skal endvidere tilføjes, at mange projekter givetvis opfatter de aktiviteter, de beskæftiger sig med, som nye og alternative,

selvom de er velkendte i andre sammenhænge, fordi de i den konkrete sammenhæng og for initiativtagerne og deltagerne opleves som nye. To tredjedele af lederne af projekterne tillægger det således stor eller meget stor betydning for projektet “at tilbyde og fremme nye, utraditionelle eller alternative former for idræt og fysisk aktivitet”.

Det store flertal af projekterne er karakteriseret ved, at flere aktører står bag, eller at den ansvarlige organisation arbejder sammen med andre organisationer eller institutioner om projektet. At tilbyde idræt i samarbejde med eller på tværs af forskellige institutioner, organisationer og grupper er endvidere det mål, som flest projekter tillægger meget stor betydning. Samarbejde mellem fx foreninger og kommunale institutioner er i mange tilfælde et krav eller en forventning fra IPIP – bl.a. i bestræbelsen på at sikre lokal medfinansiering og forankring på længere sigt. Men denne meget markante tendens i programmet skyldes ikke alene IPIPs forventninger. Der er efter alt at dømme tale om, at en tendens til netværks-organisering, som vi også ser på andre områder af samfundet, også slår igennem indenfor idrætten. Det karakteriserer imidlertid også mange af projekterne, at de står og falder med projektlederen eller tovholderen for projektet. Mange af projekterne er meget personlige forstået på den måde, at det er en enkelt persons initiativ og engagement, der bærer projektet. I 70 pct. af projekterne er en forening eller frivillig organisation ansvarlig for projektet. Enten alene – gælder for 36 pct. af projekterne – eller i samarbejde med en kommunal institution eller en anden organiseringsform. Den kommunale forvaltning eller en kommunal institution (skole, ungdomsklub ol.) er ansvarlig for 46 pct. af projekterne men overvejende i samarbejde med andre. Det er således kun i hvert tiende projekt, at en kommunal institution eller forvaltning står for projektet alene, og halvdelen af disse svarer, at de har et væsentligt samarbejde med en idrætsforening om projektet. I anden fase af programmet er der imidlertid sket visse forskydninger i organisationsmønstret i forhold til første fase. For det første er andelen af projekterne, som en forening eller flere foreninger alene er ansvarlig for, faldet fra 46 pct. til 30 pct. For det andet er kommunerne eller kommunale institutioner i højere grad blevet medansvarlige for projekterne (fra 38 pct. i den første fase til 51 pct. i den anden fase). For det tredje er idrætsorga-

nisationernes rolle ændret stærkt. I den første fase var de involveret i næsten hvert fjerde projekt. I den anden fase er de kun involveret i ganske få projekter.

De fleste af projekterne befinder sig i en gråzone mellem foreningsidrætten og enten en kommunalt organiseret idræt eller en mere uformel / selvorganiseret idræt. Det er hverken kommunal organisering eller foreningsorganisering (i traditionel forstand). Det er noget midt imellem. IPIPs støtte udgør i gennemsnit 58 pct. af projekternes indtægter på de 102 projekter, hvor det er muligt at opgøre. Det er under hver tiende af projekterne, at IPIPs støtte udgør mindre end en fjerdedel, mens bevilningen udgør hele finansieringen i 10 pct. af projekterne. Mange projekter indgår dog i sammenhæng med en forening eller et andet projekt, og derfor kan det være lidt tilfældigt, hvad der medregnes under projektets indtægter. Ser vi på indtægternes fordeling på alle projekterne tilsammen (her beregnet på de projekter, der har oplyst de samlede indtægter), udgør IPIPs støtte 46 pct., kommunal støtte udgør 24 pct., og anden finansiering udgør 16 pct. (kan både være anden offentlig støtte og foreningens/organisationens eget bidrag til projektet). Den store forskel i sammenligning med den almindelige foreningsorganiserede idræt er altså, at deltagerbetalingen udgør en meget lille del af disse projekter, og at projekterne ikke i samme grad som idrætsforeningerne får støtte fra private sponsorer. Projekterne er således meget afhængige af ekstern økonomisk støtte.

Af retningslinierne for IPIP fremgår det, at man også kan søge penge til finansiering af lønnede medarbejdere på projektet. Det har hovedparten af projekterne da også gjort, og udgifterne til løn er relativt store i sammenligning med den gennemsnitlige idrætsforening. I gennemsnit udgør det lønnede arbejde godt halvdelen af arbejdstimerne på projekterne (baseret på de 70 pct. af projekterne, som har besvaret dette spørgsmål på en sådan måde, at denne beregning kan foretages). 16 pct. af projekterne benytter udelukkende lønnet arbejdskraft, mens 15 pct. kun benytter sig af frivillig arbejdskraft. 2/3 af projekterne benytter sig af en ansat / lønnet person (eller flere), der primært har ansvaret for projektets ledelse og koordinering, mens frivillige har det primære ansvar i hvert fjerde projekt, og ansvaret deles mellem frivillige og lønnede i

hvert tiende projekt. Når det gælder de konkrete aktiviteter (fx træning og gennemførelse af arrangementer), er de lønnede ikke helt så dominerende. Her er det en lønnet, som har det primære ansvar i hvert fjerde projekt, i hvert andet projekt er det både frivillige og lønnede, og det er alene frivillige, der har det primære ansvar, i hvert fjerde projekt. Der er altså helt overvejende tale om projekter, hvor der både er frivillige og lønnede, men det lønnede arbejde udgør en større andel end i den typiske idrætsforening, og til forskel fra idrætsforeningen er det især ledelses- og koordineringsfunktionen, der er lønnet. Udgifterne til løn udgør knap halvdelen af udgifterne. Den næststørste udgiftspost er materialer og rekvisitter, som udgør en fjerdedel af de samlede udgifter, mens udgifterne til lokaler og faciliteter kun udgør 12 pct. Det skyldes imidlertid, at mange kommuner stiller haller og anlæg gratis til rådighed for projekterne på lige fod med andre organiserede idrætsaktiviteter. Udgifterne til administration, ledelse og kommunikation (PR) udgør kun 5 pct., og endelig er 10 pct. af udgifterne diverse andre udgifter (bl.a. til transport).

IPIPs bidrag til nytænkningen af idrætspolitikken

Det Idrætspolitiske Idéprogram går ikke kun ud på at inspirere til og fremme nytænkningen i dansk idræt. Det er også programmets formål, at erfaringerne med denne nytænkning skal være et grundlag for formuleringen af regeringens idrætspolitik. I dette afsnit skal vi derfor diskutere, hvad IPIP og de mange forskellige projekter har bidraget med af nye ideer i forhold til nogle af de centrale idrætspolitiske temaer i Danmark. Dansk idrætspolitik tager først og fremmest sigte på

- ▶ at etablere og finansiere de fysiske rammer for idrætten,
- ▶ at fremme idræt organiseret i foreninger,
- ▶ at fremme at alle får mulighed for at dyrke idræt,
- ▶ at fremme at især børns og unge dyrker idræt, og
- ▶ at fremme kvaliteten i dansk idræt.

De fysiske rammer for idrætten

Dansk idrætspolitik bygger på den antagelse, at idrætsdeltagelsen afhænger – ja nærmest er bestemt – af dækningen af idrætsfaciliteter. Derfor er det statens og kommunernes opgave at sørge for de fysiske rammer for idrætten, mens især foreningerne skal fylde rammerne ud. Det var dog først i 1968, at denne ansvarsfordeling mellem det offentlige og de frivillige foreninger blev lovfæstet, da “Lov om fritidsundervisning mv.” blev vedtaget. Loven påbød nemlig kommunerne at

...anvise egnede lokaler og udendørs anlæg med fornødent udstyr til interessegrupper for børn og unge, til ungdomsklubber og til foreningsarbejde for børn og unge under 25 år. (Lov om fritidsundervisning mv. 1968).

Endvidere indeholdt loven en bestemmelse om, at kommunerne kunne give tilskud til driftsudgifter til lokaler og lejrpladser (men ikke udendørs anlæg), der ejes eller lejes af foreninger og benyttes til interessegrupper eller foreningsarbejde for børn og unge. Kommunen skulle i så tilfælde refundere 75 pct. af foreningens udgifter til drift eller leje af privat- eller selvejende lokaler (siden 2000 reduceret til 65 pct.). Denne lovbestemte kommunale forpligtelse er fortsat krumtappen i dansk idrætspolitik, og to tredjedele af de samlede offentlige udgifter til idræt i fritiden går i dag til drift af idrætsanlæg og lokaletilskud. Det interessante er, at til trods for denne vægtning, som udbygningen og finansieringen af idrætsanlæg har haft i idrætspolitikken, har der på intet tidspunkt været en politisk plan eller samlet idé for udbygningen af idrætsfaciliteter, og indtil oprettelsen af Lokale- og Anlægsfonden i 1993 var der – til forskel fra Norge – ingen central, statslig organisation for udbygningen af de fysiske faciliteter for idrætten i Danmark (Ottesen og Ibsen 2000).

Udviklingen og udbygningen af idrætsanlæg hænger nøje sammen med udviklingen af skoleidrætten og foreningsidrætten. Det er først og fremmest disse to institutioner for idræt, der har dikteret, hvilke anlæg og faciliteter, der skulle etableres, og anlæggene har primært været forbeholdt skolerne og idrætsforeningerne. Ændringerne i idrættsmønsteret – i dag dyrker hovedparten af de idrætsaktive med mellemrum idræt på egen hånd, og halvdelen af de voksne idrætsaktive dyrker ikke idræt

i en forening – har imidlertid udfordret denne politik. En undersøgelse fra 1998 viser, at godt halvdelen af de voksne idrætsaktive ofte dyrker idræt udenfor de til idræt indrettede anlæg og faciliteter, og denne andel er lige så stor som andelen, der ofte benytter de traditionelle idrætsanlæg (gymnastiksal, idrætshal, svømmehal eller udendørs anlæg til idræt), mens andelen der ofte benytter et motionsinstitut eller lignende facilitet er halvt så stor (godt en fjerdedel af de idrætsaktive voksne) (særskilt analyse af data fra en undersøgelse af idrætsdeltagelsen i fire områder af Danmark, se Ottesen og Ibsen 1999).

Det er dette idrætsmønster, der er baggrunden for, at IPIP i stigende grad har koncentreret indsatsen om etableringen af nye faciliteter og rum for idrætslig udfoldelse. Som nævnt ovenfor er det denne del af programmet, der er vokset stærkest, og udgjorde i den sidste fase omkring 6/10 af såvel projekterne som den samlede økonomiske støtte. Denne vægt, IPIP har tillagt denne del af programmet, viser, at programmet grundlæggende har samme syn på de fysiske faciliteters betydning for idrætsdeltagelsen, som dansk idrætspolitik i mange år har bygget på. Det skal ikke anfægtes, at de fysiske rammer betyder meget for, hvor meget og hvordan vi dyrker idræt, men der er behov for undersøgelser af, hvor stærk denne sammenhæng er, og der er behov for en diskussion af, om udviklingen af idrætten i Danmark bedst fremmest ved fortsat at bruge hovedparten af den offentlige støtte til etablering og drift af idrætsfaciliteter, hvad enten det drejer sig om en traditionel idrætshal eller en idrætslegeplads, eller om støtten i højere grad burde gå til de konkrete aktiviteter og udvikling deraf.

De mange projekter på dette område tager tre grundlæggende spørgsmål op til diskussion. For det første spørgsmålet om hvilke former for idrætsanlæg, der kan fremme idrætsdeltagelsen. I mange år har udbygningen af idrætsfaciliteter handlet om opførelse af stadig flere almindelige idrætshaller, svømmehaller og haller beregnet til bestemte idrætsgrene (tennis, bowling mv.). IPIP har til forskel fra dette støttet etableringen af en række idrætslegepladser af forskellig størrelse og karakter samt etableringen af rulleskøjtebane og skaterpark under Bispebuen i København. Disse faciliteter adskiller sig fra de helt dominerende typer af idrætsanlæg ved at være åbne for alle for selvorganiseret aktivitet og ved

at give mulighed for meget forskellige idrætsaktiviteter på samme sted (fx boldspil, rulleskøjteløb og klatring). Denne del af programmet er en parallel til Lokale- og Anlægsfondens støtte til anlæggelse af udendørs skøjtebaner. For det andet tager denne del af programmet spørgsmålet op, hvem der har adgang til idrætsfaciliteterne, og hvordan de kan anvendes. I dag er det langt de fleste steder nærmest en forudsætning for at komme til at dyrke idræt i en kommunal idrætshal, at man melder sig ind i en forening. Foruden idrætslegepladserne og skateranlæggene, hvis anvendelse ikke forudsætter medlemskab af en forening, har programmet støttet forsøg med at åbne almindelige idrætshaller, der normalt kun benyttes af skoler og foreninger, for selv-organiseret idræt uden krav om medlemskab af en forening. Endelig tager programmet også spørgsmålet op om idrættens parcellering, dvs. dens indelukning i særlige huse og anlæg indrettet til den specifikke idrætsgrens krav. Herunder har programmet støttet forskellige forsøg på at åbne byens rum for idrætslig udfoldelse. Det gælder især afholdelsen af rulleskøjteløb og træning i midten af København, Århus og Odense og afholdelsen af sommerdans i parker eller på andre centrale pladser i større byer.

Bortset fra rulleskøjtearrangementerne har disse projekter generelt været en succes. Tilslutningen har været god og stigende, projekterne har fået stor lokal opbakning, og der er gode chancer for en forankring deraf. Det er dog fortsat uvist, om disse nye faciliteter, åbningen af byens rum for forskellige aktiviteter og muligheden for at gå til idræt i idrætshallen uden at skulle melde sig ind i en idrætsforening får de fysisk inaktive til at begynde at dyrke idræt. Og vi ved ikke – som flere af disse projekter håber på – om man ad den vej kan få flere til at dyrke idræt i en forening. IPIP har her muliggjort nogle ideer, som man lokalt (ofte) hverken har turdet at gå i gang med eller ikke haft den fornødne fantasi og indsigt til at realisere. Det store og åbne spørgsmål er, hvordan sådanne faciliteter og aktiviteter får en stærk forankring.

Inspireret af erfaringerne på dette område bør følgende forslag overvejes:

- ▶ En udvidelse af Lokale- og Anlægsfondens opgaver til også at omfatte udviklingen af og støtte til etablering af idrætslegepladser og andre typer af lokale idrætsfaciliteter.

- ▶ Gennemførelse af undersøgelser af forskellige anlægstypers betydning for idrætsdeltagelsen – såvel kvantitativt som kvalitativt – og derunder også økonomiske analyser af den samfundsmæssige nytte af forskellige typer af anlæg til idræt.

Organiseringen af idrætten i foreninger

Det andet centrale princip i dansk idrætspolitik er, at den offentlige støtte næsten udelukkende går til foreninger og frivillige organisationer. Til forskel fra de fleste andre kulturformer i Danmark (musik, teater mv.) er organisationsformen vigtigere end indholdet og aktiviteterne som grundlag for tildelingen af offentlig støtte. Lovgivningen stiller specifikke krav til, hvordan idrættens skal være organiseret, mens der kun stilles vage uforpligtende krav til indholdet. Med årene har foreningsbegrebet fået større og større vægt i lovgivningen. Lov om fritidsundervisning mv. fra 1968, der for alvor åbnede for offentlig støtte til idrætsforeningerne, opererede med begrebet interessegrupper for børn og unge, som under bestemte betingelser kunne få kommunal støtte, men det var ikke et krav, at det foregik i en forening, og samtidig fik aftenskolerne også lov til at tilbyde gymnastik, folkedans og andre bevægelsesfag. De fleste kommuner indgik dog aftaler med foreningerne om ikke at benytte disse bestemmelser i loven, mod at de til gengæld fik støtte efter særlige regler bestemt af kommunen selv. Med Folkeoplysningslovens vedtagelse i 1990 blev kreds-begrebet indført. En kreds var “en sammenslutning af mindst 5 personer, blandt hvilke én person med bopæl i kommunen er ansvarlig over for kommunalbestyrelsen for anvendelsen af modtagne tilskud og anviste lokaler mv. samt for regnskab og dokumentation for virksomheden”. Kreds-begrebet var i øvrigt inspireret af erfaringerne med nye organisationsformer under 1980’ernes store forsøgs- og udviklingsprogrammer. Selvom det først og fremmest var foreninger og oplysningsforbund, som benyttede loven, så åbnede loven for andre – mindre formelle – organisationsformer. I 2000 blev loven endnu engang ændret, og denne gang blev forenings-begrebet indført i loven, så alle støttemodtagere (bortset fra modtagere af tilskud fra 5 pct. puljen) nu skal være organiseret i en “folkeoplysende forening med vedtægt”, dvs. at foreningen skal have et formål, der skal omfatte

folkeoplysende virksomhed, en bestyrelse, en demokratisk struktur og være åben for alle.

En undersøgelse fra 1998 viser, at hovedparten af de idrætsaktive dyrker idræt under flere organisatoriske former. Fire ud af fem dyrker idræt "på egen hånd"; knap halvdelen gør det i en idrætsforening; hver femte dyrker idræt under private, kommercielle, former; en lidt mindre andel dyrker idræt i tilknytning til arbejde eller uddannelse; og hver tiende dyrker idræt i en aftenskole. De fleste kombinerer deres organiserede idræt med idræt på egen hånd – enten alene eller sammen med venner eller familien. Men der er også en stor andel af de organiserede, der dyrker idræt under flere organiseringsformer. Fx kombinerer 39 pct. af de idrætsaktive foreningsidræt med idræt på egen hånd og/eller idræt i aftenskole, et privat center, på arbejdsplads eller uddannelsessted eller anden formel organisering, mens det kun er 8 pct., der udelukkende dyrker idræt i en forening, og 24 pct. der udelukkende dyrker idræt på egen hånd (Ottesen og Ibsen 1999).

Det er denne fjerdedel af de idrætsaktive voksne og alle de inaktive, som Det Idrætspolitiske Idéprogram især er rettet mod. Af kommissoriet fremgår det, at programmet især skal rettes mod "mod grupper, der føler sig fremmede over for miljøet i idrætsforeningerne". Derfor er det overraskende,

- ▶ at en fjerdedel af projekterne har et egentligt foreningssigte,
- ▶ at en tredjedel af projekterne er organiseret af en idrætsforening (alene),
- ▶ at i en anden tredjedel af projekterne indgår en eller flere idrætsforeninger i et samarbejde med en kommunal institution eller en anden organisation, og
- ▶ at det kun er knap hvert femte projekt, hvor der slet ikke er en forening med på en eller anden måde.

Den dominerende organisationsform for IPIP-projekterne er imidlertid samarbejde eller netværk mellem forskellige lokale aktører – dvs. at flere aktører står bag, eller at den ansvarlige organisation arbejder sammen med andre organisationer eller institutioner om projektet. I 70 pct. af projekterne er mindst én forening involveret og i 46 pct. af projekterne

er mindst én kommunal forvaltning eller institution involveret. At tilbyde idræt i samarbejde med eller på tværs af forskellige institutioner, organisationer og grupper er endvidere det mål (af en række mål som projektlederne skulle forholde sig til i det tilsendte oplysningsskema), som flest projekter tillægger meget stor betydning. Samarbejde med andre foreninger og kommunale institutioner findes også i den traditionelle foreningsorganiserede idræt, men der er i meget mindre omfang tale om samarbejde om konkrete aktiviteter og projekter, som vi finder i de fleste af projekterne, der er støttet af IPIP. Der er efter alt at dømme tale om, at en tendens til netværks-organisering, som vi også ser på andre områder af samfundet, også slår igennem indenfor idrætten. Det giver anledning til overvejelser om, hvorvidt de formelle regler og uformelle traditioner for kommunal støtte til idræt er en barriere mod denne form for samarbejde.

Samarbejdet i projekterne har forskellig form. I de fleste tilfælde er det et samarbejde mellem to eller flere foreninger og institutioner, fx om etablering af en idrætsbørnehave, hvor den nye institution samarbejder med den lokale idrætsforening. I andre tilfælde har kommunen det overordnede ansvar for projektet men gennemførelsen deraf sker i tæt samarbejde med en eller flere foreninger (fx gennemførelsen af Sommerdans). Der er også en række projekter, hvor samarbejdet sker i en projektgruppe med repræsentanter for en række lokale aktører som skole, SFO, idrætsforeninger, borgerforening m.fl., som vi ser i flere projekter til etablering af idrætslegepladser. Endelig er samarbejdet i flere projekter blevet mere formaliseret ved dannelsen af en forening for de institutioner og foreninger, der deltager i samarbejdet. Det gælder fx flere projekter for socialt udsatte grupper. Under projektet *Bare fødder på asfalt*, der foregår på Idrætsfabrikken på Vesterbro i København, er der dannet to institutionsidrætsforeninger (se Sally Andersons analyse: *At bevæge sig – fra klient til individ*, rapport III i evalueringen af IPIP). Den ene er en forening for idræt for narkomaner på afvænning, som består af elleve institutioner fra forskellige områder af Storkøbenhavn, som hver betaler kr. 4.000 om året i kontingent. Denne foreningstype har nogle år været under udvikling på Vesterbro. På initiativ fra Studenter Settlementets Boldklub er der bl.a. dannet en børnhaveidrætsklub, en fritidshjems-

idrætsklub og en fritidsklubs-idrætsklub. Den grundliggende idé med institutionsidrætsforeninger er at skabe nye idrætsmuligheder, dér hvor mennesker findes, og gennem idrætsaktiviteter i institutionsregi at skabe kendskab til og interesse for traditionel foreningsdannelse og etablerede idrætsforeninger. De mange forskellige projekter tegner konturerne af en anden – eller supplerende – måde at organisere idræt på i sammenligning med den traditionelle idrætsforening. Der er tale om “netværk” og “flydende organisering”, hvor strukturen undertiden kan være vanskelig at identificere, men hvor de eksterne relationer er af mindst lige så stor betydning som de interne. I analysen af to projekter i København peger Sally Anderson på, at gode eksterne relationer er med til at gøre gode projekter bedre, forpligtede intiativtagerne personligt og forpligtede foreningerne lokalpolitisk på at opnå succes, og det er endvidere en forudsætning for at komme igennem det offentlige bevilligende felt.

Projektets succes afhænger imidlertid også af gode interne relationer til foreningen som helhed men mest til de beslutningsdygtige organer og frivillige kræfter. Hvis disse vender ryggen til udviklingsvisioner og planer, hjælper ingen eksterne relationer. Det drejer sig om at arbejde utrættelig med at overbevise baglandet om, at foreningen kan klare projektet og udviklingen, uden at det koster for megen tid og penge eller går ud over foreningens identitet og værdier. (Sally Anderson: At bevæge sig – fra klient til individ, rapport III i evalueringen af IPIP).

Hvad kan forklare den meget tydelige tendens til samarbejde og netværk på tværs af foreninger og institutioner i dette program? En mulig forklaring er selvfølgelig, at det har været et krav fra IPIP – bl.a. i bestræbelsen på at sikre lokal medfinansiering og forankring på længere sigt – eller at signaler om partnerskab og samarbejde har været så tydelige, at ansøgerne har indrettet sig derefter i håbet om at få støtte. Gennemgangen af ansøgninger, projektbeskrivelser og dele af korrespondancen mellem IPIP og ansøgerne kan dog ikke bekræfte, at det er den væsentligste årsag til netværksorganiseringen. En anden nok så væsentlig forklaring er, at lovgivning og eksisterende institutioner (i bred forstand) i dag sætter en række grænser for, hvad man kan gøre og få støtte til.

Derfor vil et sådant forsøgsprogram, der ikke har opstillet sådanne grænser, selvfølgelig tiltrække de, som søger at gennemføre ideer og aktiviteter, der går på tværs af de etablerede institutionelle grænser. En tredje forklaring er, at der ganske enkelt er tale om en ny måde at organisere sig på i det moderne samfund, hvor organisering i lige så høj grad handler om relationer og samarbejde mellem organisationer og institutioner som om intern organisering. Netværk er blevet en institutionaliseret norm for organiseringen af mange opgaver i det moderne samfund. Den sidste forklaring er, at samarbejde og netværk er en nødvendighed. Organisationer har specifikke mål, interesser, kompetencer og målgrupper, og derfor må de i mange tilfælde søge sammen med andre organisationer, der arbejder for de grupper, mål og aktiviteter, som man ikke selv kan dække. Idrætsforeningen, som ved noget om og er engageret i idræt, har svært ved på normal vis (annoncere hold og tilbud) at få sindslidende til at dyrke idræt i foreningen, med mindre de går i samarbejde med de institutioner og organisationer, som de sindslidende har tilknytning til. På den anden side har de sindslidende institutioner og organisationer ikke tilstrækkelig viden om og engagement i idræt til alene at stå for det. Samtidig viser Sally Andersons analyse, at når idrætten foregår i en anden sammenhæng og et andet rum end "klienterne" normalt færdes, så giver det bedre mulighed for at etablere nye sociale relationer. Ved et sådant samarbejde og gennem idrætsaktiviteter sker der en på én gang symbolsk og meget konkret bevægelse fra at være institutionaliseret klient-individ til at være et autonomt civilt individ (Sally Anderson: *At bevæge sig – fra klient til individ*, rapport III i evalueringen af IPIP).

Den anden principielle forskel fra den traditionelle organiseringen af idrætten er en række projekters forsøg med at tilbyde idræt uden krav om medlemskab, faste træningstider, afgrænsede aktiviteter, der er defineret på forhånd osv., dvs. en mere åben og fleksibel form. Når idrætslegepladsen er etableret, er den i princippet åben for alle til anvendelse efter egen lyst og interesse. Under *Sommerdans* kan man komme og gå, som man har lyst til, uden indmeldelse, registrering og betaling. Og i *Åben hal* kan alle – uden medlemskab af en forening eller tilmelding til et bestemt hold – tage idrætshallen i anvendelse til mange forskellige aktiviteter på samme tidspunkt. Mange benytter sig øjensynligt af disse

åbne tilbud, og erfaringerne viser, at der uden større problemer kan foregå flere aktiviteter i hallen på samme tidspunkt på tværs af alder og andre grupperinger. Bag ideerne om *Åben hal* ligger dog en forestilling om, at det vil være relativt enkelt at stille lokalerne til rådighed og overlade organiseringen deraf til deltagerne selv. Erfaringerne fra de igangværende projekter viser imidlertid, at det kræver mere organisering og arbejdskraft, end man havde forventet. En af lederen af et sådant projekter fortæller bl.a., at

det er kommet lidt bag på os, hvor meget organisatorisk det egentlig kræver i forhold til, at det i sin egentlige tanke blot skulle være et sted, man møder op og træner (...) Det har vist sig langt vanskeligere end som så at lave et projekt, der i sin tanke skulle være leder- og instruktørfrit, det kræver, at initiativtageren er tilstede, ellers løber det af sporet. Alle er vant til regler, organisering og instruktion og går helt døde. Det er virkelig skægt at betragte forældres behov for at lave regler og bestemte regelbestemte konkurrencemonstre”.

Den tredje centrale forskel på organiseringen af disse projekter i sammenligning med den traditionelle foreningsmodel er det lønnede arbejdes store betydning. I gennemsnit udgør det lønnede arbejde godt halvdelen af arbejdstimerne på projekterne (baseret på de 70 pct. af projekterne, som har besvaret dette spørgsmål på en sådan måde, at denne beregning kan foretages). 16 pct. af projekterne benytter udelukkende lønnet arbejdskraft, mens 15 pct. kun benytter sig af frivillig arbejdskraft. Til sammenligning udgør det lønnede arbejde i den gennemsnitlige idrætsforening omkring en tiendedel af det samlede arbejde (Ibsen 1992). I 2/3 af projekterne er det en ansat / lønnet person (eller flere), der primært har ansvaret for projektets ledelse og koordinering, mens frivillige har det primære ansvar i hvert fjerde projekt, og ansvaret deles mellem frivillige og lønnede i hvert tiende projekt. Når det gælder de konkrete aktiviteter (fx træning og gennemførelse af arrangementer), er de lønnede ikke helt så dominerende. Her er det en lønnet, som har det primære ansvar i hvert fjerde projekt, i hvert andet projekt er det både frivillige og lønnede, og det er alene frivillige, der har det primære ansvar, i hvert fjerde projekt. Der er altså helt overvejende tale om

projekter, hvor der både er frivillige og lønede, men det lønede arbejde udgør en større andel end i den typiske idrætsforening, og til forskel fra idrætsforeningen er det især ledelses- og koordineringsfunktionen, der er lønnet. Derved ligner projekterne frivilligt socialt arbejde, hvor ledelse og koordinering ofte varetages af lønede, mens de konkrete rådgivnings- og omsorgsopgaver varetages af frivillige. En anden side af dette er, at lønnen hovedsagelig går til én person – projektlederen der ofte også er initiativtageren – som projektet er stærkt afhængig af. Dette meget personlige engagement i mange projekter er på den ene side en stor styrke ved projekterne, men det gør dem også meget sårbare. Dels fordi en ildsjæl ikke bare kan erstattes af en anden person, hvis han af en eller anden grund må trække sig ud af projektet. Dels fordi tovholderen i mange tilfælde står alene med en masse organisatoriske opgaver, der i mere formaliserede strukturer, fx en forening, deles mellem forskellige personer med særlige forudsætninger derfor. Mange af projektlederne klager over det store organisatoriske arbejde, som projektet har krævet. Flere projekterledere er derfor inde på, at det ville fremme gennemførelsen af et projekt, hvis andre (fx IPIP) kunne stå for lønudbetaling, regnskab mv.

Som nævnt indgår en idrætsforening i de fleste af projekterne, og disse foreninger afviger fra det dominerende billede af idrætsforeningerne i Danmark ved at være betydeligt mere ekstroverte, dvs. orienteret mod mål, interesser og grupper, der ikke i snæver forstand vedrører foreningen, fx når foreningen samarbejder med kommunen om *Åben hal* for at engagere nogle af de unge, der ikke gider at komme i foreningen, eller når foreningen samarbejder med en børnehave for at støtte udviklingen af en mere “kropslig” børnehave. Disse foreninger går imod den generelle tendens i den foreningsorganiserede idræt, og der er mange træk ved disse foreninger, som peger på udviklingen af en ny foreningstype, der kan få en helt anden rolle for udviklingen af idrætten, end de traditionelle enstrengede foreninger har.

Mens programmet således viser nye veje i foreningens orientering mod omverdenen, så har programmet haft vanskeligere ved at opfylde intentionen om at

bringe foreningslivet i overensstemmelse med de unges forestillinger og behov ved direkte at støtte deres muligheder for at få indflydelse på beslutningsprocesserne gennem fornyelse og vitalisering af beslutningsstrukturerne. (citat fra strategipapir udarbejdet af IPIPs arbejdsgruppe i efteråret 2000).

I første fase af programmet tog arbejdsgruppen initiativ til en demokrati-kampagne i form af en konkurrence for unge: "Skab din egen idrætsforening". Blandt de ti indsendte projekter blev to udvalgt, og derudover har programmet støttet otte projekter, der sætter fokus på unges indflydelse og demokratiske engagement i forbindelse med deres idræt – først og fremmest i en forening. Udgangspunktet for disse projekter har været en bekymring for børns og unges svigtende interesse for at engagere sig i idrætsforeningernes demokratiske arbejde. Denne bekymring har både en social og en kulturel forankring. Den socialt begrundede bekymring ser de foreningsløse unge som unge, der er truede af social udstødning og isolation, mens den kulturelt betingede bekymring bygger på, at unge ikke får indpodet demokratiske værdier og handlemåder, hvis ikke de deltager i foreningsarbejde i klassisk forstand. Den moderne ungdom opfattes som zappende med en forbruger-præget indstilling til idrætsudøvelse, mens de traditionelle idrætsforeninger kritiseres for at være for hierarkiske og for lidt indstillet på forandringer til at kunne tilgodese de unges ønsker (se uddybning i Ole Skjerks analyse: *Om adgang*, rapport V i evalueringen af IPIP)

De fleste af disse projekter har desværre ikke kunnet leve op til deres egne succes-kriterier, men projekterne er alligevel en succes i den forstand, at der er vigtige erfaringer at uddrage derfra. Nyere analyser af frivillige organisationer har peget på, at svigtende medlemstilslutning – især fra unge – er et resultat af manglende rummelighed og fleksibilitet i organisationsstrukturen. Løsningen derpå skulle derfor være nye organisations- og deltagelsesformer, hvor den enkelte ikke indgår en traditionel medlemskontrakt af mere permanent karakter, men zapper fra projekt til projekt. Erfaringerne fra disse projekter synes på flere områder at bekræfte denne analyse. På den ene side er det svært at engagere de unge i spørgsmål om medindflydelse og demokrati på et formelt organi-

satorisk plan (fx at indgå i et ungdomsudvalg). Endvidere synes projekterne især at appellere til de stærke unge med en stærk forankring i idræt og foreningsliv – selvom målet i flere af projekterne har været at engagere de foreningsløse og de mindre stærke unge. På den anden side vil de unge gerne have indflydelse på – eller selv bestemme over – de konkrete opgaver og aktiviteter, de selv deltager i. Det taler for en større rummelighed og en bredere demokrati-forståelse i idrætsforeningerne, så der bliver plads til de deltagelsesformer, som er afprøvet i disse projekter. Erfaringer fra de samme projekter viser imidlertid også, at sådanne deltagelsesformer er vanskelige, hvis ikke der findes mere strukturerede og formaliserede organisationer som ramme derfor. Zapper-organisering og direkte demokrati synes at forudsætte en mere traditionel organisation (fx en forening eller en kommunal ungdomsskole) til at kunne zappe og udøve direkte indflydelse i. I en analyse af to projekter, som på mere radikal vis har søgt at eksperimentere med rammerne for unges demokratiske deltagelse i idrætten, konkluderer Ole Skjerk, at

fremtidens udfordring for den organiserede idræt er at finde vejen – eller snarere vejene – mellem aktiviststyret idræt og den legalistiske og demokratiske, men også hierarkiske og bureaukratiske foreningsidræt, og tilbyde forskellige organisationsformer til forskellige ungdomsgrupper (...) med tilsynecomsten af stadig flere former for ungdomskultur er det vigtigt, at idrætten i sin organisering søger at forholde sig til de styrker og svagheder, som de enkelte ungdomskulturer indeholder. Generelt kan man understrege betydningen af 1) at tilbyde unge idrætsudøvere støtte i form af faciliteter og rammer for deres idrætsudøvelse, 2) at kunne operere med differentierede modeller for den konkrete organisering af idrætten. Eksempelvis regulering af adgang til idrætsfaciliteter, af tilbud om kompetente trænere og af ansvaret for økonomien, og 3) at de unge har lokaler, som de kan opfatte som deres sted – med ansvar for brug og vedligeholdelse. (Ole Skjerk: Om adgang – idræt og demokrati. Analyse af Skatere i Ringe og Future IF).

Erfaringerne fra IPIP-projekterne giver anledning til overvejelse af to forslag vedrørende idrættens organisering:

- ▶ En analyse af de formelle (lovbestemte) og uformelle barrierer mod offentlig støtte i henhold til Folkeoplysningsloven til fx institutionsidrætsforeninger, aktiviteter der både involverer foreninger og offentlige institutioner eller til mindre formelle ikke-kommercielle aktiviteter, der organiseres af deltagerne selv. En sådan analyse er et naturligt led arbejdet med at udmønte “Charter for samspillet mellem det frivillige Danmark / Foreningsdanmark og det offentlige” i forslag til nye strukturer for dette samarbejde.
- ▶ Udvikling af mere differentierede organiserings- og deltagelsesformer i idrætsforeninger.

Idræt for alle

Siden 1976, hvor Danmark tilsluttede sig Europarådets charter for “Sport for all”, har det overordnede mål for idrætspolitikken i Danmark været idræt for alle. Dette mål har skiftende regeringer først og fremmest søgt at fremme ved at støtte idrætsorganisationer og idrætsforeninger og finansiere opførelsen og driften af idrætsanlæg – primært til anvendelse af skoler og idrætsforeninger. Men selvom Danmark efter alt at dømme ligger helt i toppen, hvad angår offentlig støtte til idræt, er andelen af befolkningen, som dyrker idræt eller motion, lavere end i de øvrige nordiske lande, på samme niveau som i Holland, Tyskland, England og Irland, men klart højere end i de sydeuropæiske lande (European Commission 1999). Siden Breddeidrætsbetænkningens fokusering på en række “idrætsligt set dårligt stillede grupper” har politikken dog i højere grad været mere selektiv med særlige initiativer og tilskudspuljer til idræt for ældre, handicappede mv. Det Idrætspolitiske Idéprogram er bl.a. en fortsættelse af denne politik. I henhold til kommissoriet omfatter programmet bl.a. “initiativer for særlige grupper f.eks. indvandrere og flygtninge, foreningsløse unge, handicappede”, “udvikling af idræt i storbyområder” samt “udvikling af idrætstilbud for ældre”.

DE SOCIALE OG SUNDHEDSORIENTEREDE PROJEKTER udgør som nævnt to femtedele af projekterne. Disse projekter har to kendetegn til fælles. For det første tager projekterne sigte på “svage” og marginaliserede grupper (personer på kontanthjælp, misbrugere, sindslidende mv.) og / eller grupper, hvoraf en relativ lille del dyrker idræt (overvægtige unge;

børn, unge og voksne af anden etnisk oprindelse; foreningsløse; ældre mv.). For det andet spiller den forebyggende tanke en vigtig rolle i disse projekter. Denne forestilling præger dog også mange projekter, der ikke er placeret under denne projekttype. Initiativerne til mere og bedre idræt begrundes og retfærdiggøres med de sociale og sundhedsmæssige gevinster deraf. Selv oprettelsen af en idrætslegeplads begrundes med den kriminalitetsforebyggende effekt. Selvom signalerne fra IPIP var tydelige – at det handlede om at fremme den kulturpolitiske dimension ved idrætten – så var det især projekter, der havde et tydeligt social- og sundhedspolitisk sigte, der dominerede i den første fase, hvor de udgjorde over halvdelen af projekterne. Det kan dels skyldes de foregående års diskussioner om idrættens sociale ansvar, dels at ansatte indenfor den sociale sektor er vant til at søge penge til udvikling og forsøg fra udviklingspuljer. I den anden fase af programmet blev denne andel halveret – tilsyneladende som en konsekvens af en meget bevidst omprioritering i IPIP.

Målet for disse projekter er at give den specifikke gruppe, som projektet tager sigte på, mulighed for at dyrke idræt på en måde, der svarer til deres evner og interesser for at fremme deltagerens selvverd, selvtillid, fysik mv. som middel til at komme videre i tilværelsen, få et arbejde eller at blive integreret i samfundet. Men selvom projekterne er præget af en socialpolitisk tankegang (visitering, aktivering, resocialisering osv.), der traditionelt er organiseret i kommunalt regi, er disse projekter enten organiseret af foreninger og / eller tager sigte på dannelsen af en forening. Projekterne har nemlig et dobbelt formål. På den ene side tager de klart sigte på at styrke svage eller marginaliserede grupper – alment som idrætsligt/fysisk. På den anden side har de fleste af projekterne også det mål at integrere deltagerne i foreningsliv, styrke selvforvaltningen, fremme deres aktive deltagelse i samfundslivet mv., dvs. demokratiske og kulturpolitiske mål.

Projekterne for voksne sindslidende, som IPIP tidligt udvalgte som et satsningsområde, har som mål, at der skal dannes en forening for idrætten, som de sindslidende selv leder med støtte fra en ansat koordinator, så de sindslidende får mulighed for at deltage i et demokratisk engagement, får en demokratisk udfordring mv. Ganske vist i tæt sam-

arbejde med de institutioner, som de sindslidende hører til på, men alligevel i en særlig "organisation" og fysisk adskilt fra værestedet. Det vanskeliggør på den ene side målet, fordi de sindslidende skal flytte sig såvel "organisatorisk" som "fysisk". På den anden side er perspektivet deri at undgå den klient-gørelse, som præger mange social-psykiatriske institutioner, og at opbygge nye relationer. Sally Andersons analyse af idræt for narkomaner og idræt for udviklingshæmmede børn, der begge foregår under projekt *Bare fødder på asfalt*, viser, hvordan denne form for samarbejde om etablering af idræt for marginaliserede kategorier kan skabe nye relationer på flere planer.

Først har vi set at ved at bevæge sig sammen i idrættens rum – ved at spille volleyball sammen eller trille bold eller hoppe i airtracken sammen – ændres relationerne mellem behandlere og klienter og mellem pædagoger og udviklingshæmmede børnehæmmede børn. Behandlerne og klienterne udspiller en mere ligeværdig relation – "vi bliver til et fodboldhold, der skal ud og banke de andre" – mens pædagogerne "slapper af" og føler, at de og børnene er "bare med". De daglige meget ulige relationer mellem klient/ behandler og barn/ pædagog overføres til et hold, hvor spillets regler, aktivitetens forløb og instruktørens fløjte overtager strukturering og styring. Sociale positioner nedtones, og der blændes op for en kropslig intimitet og for kropslige forskelle, der kan gå på tværs af andre anlagte hierarkier. Selvom projektet ikke sigter imod at omforme asymmetriske institutionelle relationer, opleves dette som en stor gevinst. Den ændrede relation, der opstår i dette kropslige rum, opleves som værende tættere, mere intim, mere åben og mere fokuseret på relationen mellem den enkelte klient og behandleren og mellem det enkelte barn og pædagogen, noget som medarbejderne synes gavner det videre pædagogiske arbejde med den enkelte klient og det enkelte barn. Den anden form for bevægelse, hvormed individer bevæger sig – eller i projekttale 'sluses' – fra institutionelle til civile idrætsrum, er tilsigtet af projektet. Det er meningen at skabe muligheder for, at clean narkomaner og udviklingshæmmede børn og deres familier kan finde sig en plads i civile idrætsforeninger, der fungerer på almindelige præmisser uden ekstra støtte fra projekter eller kommunen. Ved at bevæge sig fra det lukkede forum til det mere åbne ændres dermed deres posi-

tion i relation til andre – de bevæger sig fra at være institutionaliserede klienter til at være uafhængige civile individer. Det er klart, at ikke alle klienter/ børn af forskellige grunde opnår at komme udover den institutionelle idrætsramme, men alligevel er der en del, der faktisk gør det, og dermed kan man konstatere, at delprojekterne er i stand til at opnå deres mål. En tredje 'bevægelse' (...) er, at medarbejdere fra forskellige institutioner begynder at tale sammen om pædagogiske og praktiske emner, der rækker ud over deres egen institution. Ved at sætte ansigt (og formodentlig også krop) på hinanden gennem idrætsaktiviteter åbnes der muligheder for erfaringsudvekslinger, organisering af fællesarrangementer og besøg hos hinanden. Institutionernes isolation nedbrydes, og fordi idræt er fagligt usfarlig for disse grupper åbnes for en kontakt og udveksling som mere faglige diskussioner muligvis ville have lukket" (Sally Anderson: At bevæge sig – fra klient til individ, rapport III i evalueringen af IPIP).

I besvarelsene af oplysningsskemaet fremhæves betydningen af, at de sindslidende er medbestemmende, og at de faktisk kan, trods stor skepsis fra de ansatte indenfor socialpsykiatrien. Trods bestræbelsen på at organisere idrætten i en forening, lægger man stor vægt på, at idrætten tilbydes i samarbejde med eller på tværs af forskellige institutioner, organisationer mv., som de sindslidende tilhører. På den ene side er organisationen på det formelle plan relativ enkel: foreningen. På den anden side er det en meget mere flydende og vanskelig identificerbar organisationsform, der reelt er et netværk mellem en række institutioner og personer. Projekterne beretter generelt om et positivt samarbejde med de socialpsykiatriske væresteder og en generel opbakning til projektet derfra, men de beretter også om en betydelig skepsis blandt de ansatte på disse institutioner, som ikke tror på, at klienterne kan klare de forskellige opgaver og aktiviteter. Alle projekter beskriver, at der er mange potentielle deltagere, og at holdningen til at komme til at dyrke idræt er positiv blandt de sindslidende selv. Antallet af deltagere er dog lavt, men det lever op til de officielle forventninger. Alle beretter, at det er et tungt arbejde at få sindslidende i gang, at overbevise dem om, at de kan være

med og føle sig trygge. Man skriver, at man har haft kontakt med mange, men de fleste er alligevel aldrig kommet i gang.

Projekter, der tager sigte på socialt udsatte og marginaliserede grupper, er ofte store og relativt dyre med stor støtte fra såvel IPIP som andre offentlige finansieringskilder. I gennemsnit er IPIPs støtte til projekter til fremme af idræt for kontanthjælpsmodtagere, arbejdsledige og andre udsatte grupper dobbelt så stor som den gennemsnitlige støtte til alle projekterne, selvom IPIP-støtten andel af den samlede finansiering af disse fire projekter faktisk er en anelse mindre end for programmet som helhed. IPIPs støtte til de syv projekter for sindslidende er i gennemsnit lidt større end den gennemsnitlige støtte, men disse projekter er stærkt afhængige af støtten fra IPIP, der i gennemsnit udgør to tredjedel af finansiering (mod ca. halvdelen for alle projekter). Egenfinansieringen i form af kontingenter er helt ubetydelig. Projekterne og foreningerne i deres nuværende form er altså helt afhængige af offentlig støtte under en eller anden form. I sammenligning med normal-idræt og almindelige idrætsforeninger er det meget dyre projekter / foreninger i betragtning af det relativt lille antal deltagere, som går til idræt i projekterne. En forankring af idræt for de meste udsatte og marginaliserede grupper i samfundet vil givetvis forudsætte en betydelig større økonomisk støtte end kommunerne giver til idræt for andre grupper. Det er også karakteristisk for disse projekter, at løndelen vejer tungt. Der er lønnede projektledere og lønnede instruktører, som tager sig af hovedparten af arbejdet og har det primære ansvar for både ledelse / administration og idrætsaktiviteterne. Alle evalueringerne fremhæver betydningen af en ansat, lønnet koordinator og af lønnede og veluddannede instruktører. Projekterne for sindslidende tillægger det stor betydning, fordi projektet går ud på at være opsøgende i forhold til væresteder og andre socialpsykiatriske institutioner, etablere samarbejde dermed, skabe forankring af projektet i kommunerne mv. og at etablere idrætsaktiviteter for de sindslidende på en måde, så de sindslidende kan overvinde deres usikkerhed og utryghed. Det frivillige arbejde spiller en relativ lille rolle og meget mindre, end man anslog i ansøgningerne, men flere projekter forsøger også at involvere frivillige. Det frivillige element er tydeligt ikke et ideal

men en "hjælp". Som sådan ligner disse projekter mange foreninger og projekter indenfor det frivillige sociale område.

Den anden store gruppe af social-integrative projekter er de mange projekter, hvis primære mål er integration af børn, unge og voksne af anden etnisk baggrund end dansk. De officielle motiver til projekterne er selvfølgelig et ønske om at tilbyde indvandrere eller flygtninge og børn deraf muligheden for at gå til idræt for at fremme deres integration i det danske samfund, men samtidig ser flere foreninger også en mulighed for at få flere medlemmer. Man kan skelne mellem to typer af projekter. Den første type tager udgangspunkt i én idrætsaktivitet (fodbold, ishockey, taekwondo, basket, håndbold, vægtløftning, hiphop og breakdance m.fl). Det gælder først og fremmest de projekter, der er forankret i en almindelig enstrengt idrætsforening. Samtidig er det ofte forbundet med en stærk tro på, at netop dén aktivitet, foreningen beskæftiger sig med, er særlig velegnet til integration af borgere af anden etnisk oprindelse. Det typiske for disse projekter er da også, at der ikke sker tilpasninger af idrætsaktiviteten til målgruppen. Integrationsindsatsen ligger primært i det opsøgende arbejde og de sociale aktiviteter udover de idrætslige. Til forskel fra denne tankegang går de øvrige integrationsprojekter ud på at tilpasse aktiviteterne til målgruppen, dvs. tilbyde aktiviteter, som de unge giver udtryk for, at de gerne vil deltage i. Det er altså målgruppen og dens umiddelbare ønsker mere end engagementet i en bestemt idrætsgren, der er udgangspunktet. Derfor indeholder disse projekter heller ikke den samme læring af færdigheder og kultur, som hører til en bestemt idrætsgren. Det handler mere om at være fysisk aktiv og have det sjovt sammen end om at dyrke en idrætsgren. Det er typisk projekter, der er etableret af en særlig forening for målgruppen eller etableret af en kommunal institution eller et netværk af en række lokale aktører.

De fleste integrations-projekter tager sigte på assimilering, dvs. en bestræbelse på at målgruppen kommer til at dyrke idræt, helst i en forening, som middel til at blive integreret i det danske samfund og de værdier, det bygger på. Det går igen i de fleste af projekterne, især de som finder sted i almindelige idrætsforeninger, at man ønsker, at de nye borgere af anden etnisk oprindelse skal lære dansk foreningsliv at kende.

Både fordi man opfatter det som unikt, og fordi man tror, at det er en af vejene til integration i det danske samfund. Enkelte projekter vedkender sig dog en anden integrationsforståelse. For det første er enkelte projekter inde på, at projektet også har som formål at give danskere et kendskab til det at være flygtning eller nydansker af anden etnisk oprindelse, dvs. at integrationen omfatter to parter, som begge skal lære og vise forståelse. For det andet er flere projekter inde på, at integration i egen gruppe er en forudsætning for integration i det omgivende samfund. For det tredje er enkelte projekter kritiske overfor den rolle foreningen tillægges for integrationen, som vi finder i de fleste projekter. For det fjerde kritiserer et af projekterne den umyndiggørelse af indvandrere og flygtninge, som initiativtagerne til dette projekt finder i de fleste integrationsprojekter. Derfor går dette projekt ud på at etablere aktiviteter

... i dialog med målgruppen, som selv får ansvaret for gennemførelsen af aktiviteterne, for det tilknyttede lederarbejde, for gennemførelsen af træning og for dommerfunktionen (...). Derved fjerner man sig fra tankegang om, at "de skal hjælpes" for "de kan ikke selv", til en tankegang om, at "de kan selv, de er ligeværdige og de har ansvarlighed.

For det femte tager flere projekter eksplicit udgangspunkt i deltagernes (forventede) egen idræts- og kropskultur. Fx var "mavedans og folkloredans til musik fra Mellemøsten" en del af undervisningen i et projekt for ældre indvandrerkvinder, og et andet projekt for unge, der netop havde fået asyl i Danmark, gik bl.a. ud på at lade sprogundervisning tage udgangspunkt i de unges egen idræt og kropskultur. Fra begge projekter beretter lederne, at denne del af projektet ikke lykkedes.

Lederne er dog generelt meget positive i deres vurdering af projekternes forløb. En af lederne udtrykker det på denne måde.

Dette er vel det største, som vi har oplevet, udfra en social betragtning. Det menneskelige, som er kommet ud af dette, kan ikke gøres op hverken i penge eller "skemaer". Vi har gjort det, som vi selv troede måske var umuligt".

De foreliggende informationer giver dog ikke grundlag for at vurdere, om den ene organisationsform og integrationsmetode er bedre end den

anden. Det er imidlertid tydeligt, at når der bliver gjort en ekstra indsats – i form af opsøgende arbejde, kontakt til og samarbejde med institutioner, hvor børn og unge af anden etnisk oprindelse kommer, så kan man engagere mange fra målgruppen. Alle de projekter, der var gennemført eller påbegyndt, da oplysningerne til denne analyse blev gennemført, kan berette om en pæn tilslutning, der har været stigende gennem forløbet. Men sammenholder man antallet af deltagere med de budgetter, projekterne opererer under, må deltagerantallet alligevel betegnes som skuffende i mange af projekterne. Flere af de projekter, hvis mål er at få så mange som muligt til at dyrke idræt i en forening, har heller ikke levet op til projekternes egne forventninger (se uddybende analyser af social-integrative projekter i Sally Andersons analyse: *At bevæge sig – fra klient til individ*. Analyse af *Bare fødder på asfalt* og *Kendskab giver Venskab*, rapport III, og Morten Mortensens analyse: *Idræt som social kit*. Analyse af bydelsprojekterne *Bevægelse i "Løftet"* og *Østbasen*, rapport IV i evalueringen af IPIP).

På baggrund af erfaringerne på disse projekter under IPIP bør følgende forslag overvejes:

- ▶ Oprettelse af en central fond eller pulje med øremærkede midler til idræt for særlige grupper, som kræver større ressourcer end idræt for velfungerende grupper gør.
- ▶ En ændring af Folkeoplysningsloven så der etableres et tredje hovedområde for støtte til frivilligt organiserede fritids- og kulturaktiviteter med et socialpolitisk sigte (foruden støtte til voksenundervisning og aktiviteter for børn og unge). Evt. ved at integrere Servicelovens § 115 i Folkeoplysningsloven.

Idræt og fysisk aktivitet for børn

Dansk idrætspolitik er først og fremmest rettet mod børn og unge. Siden 1969, da Fritidsloven (i dag Folkeoplysningsloven) trådte i kraft, har kommunerne været forpligtet til at stille offentlige lokaler gratis til rådighed for fritidsaktiviteter, refundere hovedparten af driftsudgifterne til privat ejede lokaler og give økonomisk støtte til aktiviteter for børn og unge under 25 år. Dette fokus på børns idrætsdeltagelse finder vi også

i de IPIP-støttede projekter. Hvert femte projekt tager udelukkende sigte på børn, og i yderligere en femtedel af projekterne er børnene i flertal. I Socialforskningsinstituttets seneste undersøgelse af skolebørns fritidsaktiviteter fra 1998 svarede 89 pct. af alle børnene – 7 til 15 år – at de regelmæssigt dyrker sport eller motion. Andelen, som går til skemalagte aktiviteter, er lidt lavere. I 10-12 års alderen, hvor idrætsdeltagelsen topper, gik 79 pct. af drengene og 71 pct. af pigerne til en fast idrætsaktivitet. I 13-15 års alderen henholdsvis 64 pct. og 65 pct. De sidste 30 år er andelen af børnene, som går til organiseret idræt, vokset (Fridberg 1999), og i sammenligning med de øvrige nordiske lande er deltagelsen meget høj. Trods dette er der en voksende bekymring over, at børn bevæger sig for lidt. Undersøgelser viser, at den svageste del af børnene – den tiendedel der er i dårligst fysisk form – er blevet svagere gennem de sidste ti år, mens andre undersøgelser viser, at andelen af børnene, der er overvægtige, er stigende. Noget kunne tyde på, at selvom en meget stor del af børnene går til en eller anden form for idræt, så er børnene alligevel mindre fysisk aktive, end de var tidligere. Det kan skyldes, at hverdagslivets fysiske aktivitet (fx cykling til og fra skole) og den selv-organiserede leg og idræt er i tilbagegang (boldspil hvor børnene bor, rulleskøjteløb, fangeleg mv.). Der findes ikke undersøgelser, der kan bekræfte det i Danmark, men undersøgelser i andre lande tyder på, at lege der indbefatter fysisk aktivitet, udgør en faldende del af børns tid (De Knop & Engström 1996). Denne ændring kan bl.a. hænge sammen med de store ændringer i børns hverdagsliv gennem de sidste 30 år. Først og fremmest går førskolebørn i meget højere grad end tidligere i børnehave, og når de kommer i skole, går de fleste børn i en skolefritidsordning eller en fritidsklub efter skoletid. Undersøgelser tyder på, at den fysiske og kropslige dimension spiller en lille rolle i disse fritidsinstitutioner. I en undersøgelse fra 1999 svarede omkring 5 pct. af børnene i 5. Klasse, at de dyrker idræt i en fritidsklub. Den lille andel kan måske tilskrives, at mange børn ikke betragter de fysiske aktiviteter i fritidsklubben som idræt (Ottesen og Ibsen 2000). Samtidig er der meget, som tyder på, at de tilgængelige områder, som kan anvendes og giver lyst til fysisk leg og idræt, også er blevet indskrænket.

IPIP har støttet en række projekter, der tager fat på disse to problemer. Dels projekter som tager sigte på at fremme idræt og anden form for fysisk aktivitet i børnehaver, fritidsinstitutioner og skole. Dels projekter hvis formål er at fremme børns selvorganiserede leg og idræt ved etablering af idrætslegepladser. De mange projekter, der alle tager sigte på at fremme idræt og fysisk aktivitet for børn via børnehaven, fritidsinstitutionen eller skolen, er meget forskellige. Man kan mindst skelne mellem otte modeller:

1. Den første model går ud på at institutionen benytter sig af en idrætsforenings instruktører og / eller lokaler til forskellige idrætsaktiviteter. Det gælder fx en børnehave, hvor ti drenge i alderen 5 – 6 år fik træning i brydning en gang om ugen i en periode på fire måneder med det formål, at *“... give drengene noget, som kan styrke deres maskuline side samtidig med, at de får nogle spilleregler, så de kan lære at give vildskab og aggressioner en form og et indhold, som de selv kan tæmme”*. I et andet projekt er der oprettet en idrætsbørnehave, hvor 20 børn hver formiddag benytter den næved liggende idrætshal til forskellige lege og idrætslige aktiviteter, mens fem andre børnehaver på skift benytter hallen én gang om ugen. Et tredje eksempel er en ungdomsklub – hvor der kommer en del unge, der ikke er fysisk aktive – som i samarbejde med lokale idrætsforeninger tilbyder boksning, dykning og dans.
2. En anden model går ud på, at idrætsforeningen står for en række forskellige idrætsaktiviteter efter skoletid i samarbejde med områdets fritidsinstitutioner, men til forskel fra den traditionelle foreningsidræt er aktiviteterne bestemt af børnenes ønsker, og børnene har mulighed for selv at tage initiativer og gennemføre disse.
3. En tredje model er, at idrætsforeningen tilbyder træning i foreningens idrætsgren i enten skolen eller skolefritidsordningen. Fx når en forening tilbyder basket/boldleg for ni skolefritidsordninger en gang om ugen. Eller når foreningen får mulighed for at præsentere en idrætsgren i skolens idrætsundervisning med afprøvning af nye idrætsrekvisitter, hvorefter børnene får mulighed for at arbejde videre dermed i skolen eller i en forening, samt en kvalificering af lærerne til at undervise deri i. Denne model er gennemført i to projekter.

4. En fjerde model går ud på, at fritidsklubben ansætter en idrætsmedarbejder, der udfører opsøgende arbejde på fritids- og ungdomsklubben for at få børnene til at gå til idræt i de lokale foreninger, hjælper børnene i gang i foreningen, fungerer som kontaktperson, hvis der opstår problemer, medvirker som træner i klubben og følger børnene på ture, til kampe mv. Denne model er gennemført i to projekter, hvor målet især var at få børn af anden etnisk oprindelse til at blive idrætsaktive.
5. En femte model går ud på, at kommunen ansætter en idrætskonsulent eller -igangsætter, hvis opgave er at inspirere til idræt, dans og leg i børnehaver, for dagplejemødre og i skolefritidsordninger og fritidsklubber. Denne model er gennemført i et projekt.
6. En sjette model er oprettelsen af en idræts-institutions-forening, dvs. en særlig forening for idræt, der på mange måder fungerer som en børnehave eller fritidsinstitution (i tæt samarbejde med institutioner eller som en integreret del af en institution), hvor børnene kan vælge mellem forskellige aktiviteter, som de er med til at bestemme. Denne model er gennemført i to projekter.
7. Den syvende model er en institutions-idrætsforening, hvor en række børnehaver eller fritidsklubber – i samarbejde med en idrætsforening – opretter en idrætsforening, som skaffer lokaler, koordinerer idrætsaktiviteter mv. Denne model er gennemført i et projekt.
8. Den ottende model går ud på at tilføre skolen nye aktiviteter og metoder indenfor den kropslige dimension af folkeskolen, som projekterne *Dans i skolen* og *Operation udadvendt energi* har afprøvet. Det knytter ikke an til den traditionelle idrætsundervisning, det er bl.a. folk med rødder i dansen som er engageret deri, og man tillægger arbejdet med kreativitet og krop en helt central pædagogisk og forebyggende værdi.

Flere af disse projekter var ikke påbegyndt eller afsluttet, da oplysningerne til denne analyse blev indhentet. Derfor er erfaringerne for spinkle til at vurdere de forskellige modellers styrker og svagheder. Det går dog igen i de fleste af projekterne, at målet bl.a. er at hjælpe børn i gang med at dyrke idræt i en forening og udvikle et samarbejde mellem forening og

institution. Generelt omtales dette samarbejde og perspektiverne deri positivt, men flere projektledere udtrykker også en skuffelse over manglende engagement fra enten pædagogerne i institutionen eller dele af foreningen

Med en tiltagende interesse for idræt på daginstitutionsområdet, og en stigende opmærksomhed på mange børns svage fysiske, motoriske tilstand, peger analyserne på et stort behov for diskussioner af og kritisk stillingtagen til, hvilken iscenesættelse af fysisk aktivitet, der er mest hensigtsmæssig for børn i forskellige aldersgrupper? En af case-undersøgelserne har analyseret og sammenlignet tre børneprojekter (Mia Herkind: Idræt, dans og bevægelse for børn – Analyse og evaluering af *Vandidræt, Idræt på Tværs* og *Dans i Bagerstræde*, rapport II i evalueringen af IPIP). Analysen konkluderer, at på den ene side er der meget vide rammer for, hvornår idræt er meningsfuldt for børn. Meget forskellige iscenesættelser – lige fra den traditionelle undervisnings- og lærekultur til en rekreativ lege-kultur – skaber på hver sin måde bevægelsesglæde, engagement og læring.

... hvis børnenes aktive deltagelse, synlige engagement og bevægelsesudfoldelse er et kriterium for, at de forskellige aktiviteter er meningsfulde, så er der er meget vide rammer for, hvad idrætten, dansen og bevægelsen kan være...

På den anden side peger analysen også på risikoen, når voksne organiserer og sætter rammer for legen og de fysiske udfoldelser.

... skal en vokseniscenesættelse skabe rum for det legende, skal den være enkel og skrive sig ind i børnenes forståelsesverden (...) Når børnenes bevægelse og opmærksomheden på den aktuelle aktivitet opbører – ikke bare i sekunder eller halve minutter men vedvarende, er det udtryk for, at aktiviteten er "fremmedgjort" og uvelkomme for barnet. Børnenes tydeligt store motivation for at være en del af noget større – idrætten – er ikke nok til at fastholde deres opmærksomhed.

Analyserne af de tre børneprojekter viser imidlertid, at den meningsfulde børneidræt ikke blot afhænger af underviserens faglige-pædagogiske erfaringer men også af hans måde at være tilstede på som menneske.

Den anden vej til mere idræt og bevægelse for børn er at fremme mulighederne for og lysten til selvorganiseret idræt og bevægelse. Denne vej har IPIP støttet ved at støtte etableringen af en række idrætslegepladser. Selvom idrætslegepladserne er meget forskellige, er der ved at udvikle sig en standardtype, der omfatter en multibane til forskellige boldspil, et anlæg / en rampe til rulleskøjte- og skateboard, en legeplads til småbørn og en forhindrings- og aktivitetsbane med balancebane og evt. klatrevæg. Endvidere har flere idrætslegepladser også bålplads og shelter. Den gennemgående idé bag idrætslegepladserne er ønsket om få et samlingssted (eller "åbent forsamlingshus" som et projekt omtaler idrætslegepladsen) for leg, idræt og andre fritidsaktiviteter – ikke kun for børn men for alle i lokalsamfundet. Idrætslegepladserne tager både sigte på selv-organiseret leg og idræt og mere organiserede aktiviteter i regi af skolen, børnehaven, fritidsklubben eller den lokale idrætsforening. Bag projektet står typisk skolen, de lokale dag- og fritidsinstitutioner og foreninger (se en uddybning i Ole Skjerks analyse af idrætslegepladser, rapport V i evalueringen af IPIP)).

Erfaringerne fra disse projekter har inspireret til følgende ideer til, hvordan idræt og fysisk aktivitet kan fremmes hos børn:

- ▶ En styrkelse af den idræts- og kropsfaglige del af de socialpædagogiske uddannelser for på længere sigt at styrke denne side i daginstitutioner, skolefritidsordninger og fritidsklubber.
- ▶ Oprettelse af stilling som kommunal vejleder, inspirator og igangsætter indenfor idræt, dans og anden fysisk aktivitet i børnehaver, skolefritidsordninger, fritidsklubber, dagplejen, foreninger, mv.
- ▶ Etablering af samarbejdsmodeller i hver kommune for samarbejdet mellem institutioner og foreninger.

Se endvidere forslagene under afsnittet om de fysiske rammer for idrætten.

Idrættens idé og kvalitet

Af kommissoriet for Idrætspolitisk Idéprogram fremgår det, at formålet bl.a. går ud på at styrke kvaliteten i det danske idrætsliv. Ifølge Bøje og Eichberg beror idrættens kvalitet i kulturpolitisk forstand på

*... dens engagement i det, der sker i samfundet og mellem mennesker.
Dens engagement i forsøget på at gøre mennesker aktive og ansvarlige.
Dens engagement i udviklende og opdragende opgaver over for mennesker” (Bøje og Eichberg 1994: 59-60).*

Den offentlige støtte til idræt har altid været begrundet med, at den skulle fremme bestemte værdier og kvaliteter, og tidligere var der klare politiske holdninger til, hvad der var god og dårlig idræt. I begyndelsen af 1900'tallet blev gymnastik og skydning tillagt positive værdier, hvis den vel at mærke blev udøvet på den rigtige måde, mens sport var kritisabelt. Denne holdning kunne aflæses af den statslige støtte til gymnastik- og skyttebevægelsen (De Danske Skytte- og Gymnastikforeninger), som langt op i 1900-tallet fik mere end sporten (Dansk Idræts-Forbund). Så sent som i 1948 var mange folketingsmedlemmer skeptiske overfor indførelsen af tipning til finansiering af idrætsorganisationerne, fordi de betvivlede, at tipsmidlerne ville blive brugt på de gode ting i idrætten, som efter deres opfattelse især fandtes i gymnastikken.

I nyere tid er der stor tiltro til idrættens mange kvaliteter, men der er meget lille diskussion om, hvad der er god kvalitet, og politisk er der ingen, der tør udpege bestemte idrætsformer som bedre end andre (med undtagelser af ekstreme afvigelser fra den meget brede opfattelse af, hvad god idræt er). Derfor begrænser kulturpolitikken sig til at beskæftige sig med “holdninger til kvalitet”, som der står i den forrige regerings idrætspolitiske redegørelse fra 4. februar 1997. Hvad disse holdninger til kvalitet går ud på, kommer redegørelsen stort set ikke ind på, bortset fra en konstatering af at

idrætsudøvelse er en dannelsesproces, hvor personlige kropslige erfaringer gennemleves inden for en given idrætskulturs normer og idealer.

Senere i redegørelsen fremhæves den foreningsorganiserede idræt dog som den kulturelt mest betydningsfulde som

... formidler af værdier som selvstændighed, demokrati og ansvar, ikke mindst over for ungdommen.

Den samme forsigtighed kendetegner også Folkeoplysningsloven. Med revisionen af loven i 2000 indførte man en bestemmelse om, at foreningen og aktiviteterne derunder skal have et folkeoplysende formål for at være berettiget til kommunal støtte. Til forskel fra den gamle lov er formålet for det folkeoplysende frivillige foreningsarbejde præciseret som idræt og idébestemt og samfundsendagerende børne- og ungdomsarbejde, hvis formål er

... med udgangspunkt i aktiviteten og i det forpligtende fællesskab at styrke folkeoplysningen og dermed medlemmernes evne og lyst til at tage ansvar for eget liv og til at deltage aktivt og engageret i samfundslivet.

I lovens paragraf 1 præciseres det, at loven skal sikre tilskud til den frie folkeoplysende virksomhed, der bygger på fællesskab og de enkelte initiativtageres idégrundlag. Hvad det indebærer, og hvilke måls og aktivitetsformer, der opfylder dette, findes der ingen anvisninger på i bekendtgørelsen for loven. Det overlades til de kommunale Folkeoplysningsudvalg, der tør at tage diskussionen op. Derfor bliver det alene organisationsformen, der bliver kriteriet for, om aktiviteten lever op til lovens formål.

Den helt dominerende holdning i det politiske system til idrættens kvalitet er, at organisationsformen er garanten for kvaliteten. Den gode – moralsk rigtige – idræt er organiseret i foreninger! En holdning der til forveksling ligner holdningen til gymnastik versus sport i første halvdel af 1900-tallet. Det eneste eksplicite krav til idrætsforeningens kvalitet er kravet om demokrati, men det er i høj grad overladt til foreningen selv at definere, hvem demokratiet gælder for. Fx kan kommunen ikke stille krav om, at børn eller deres forældre skal have stemmeret på foreningens generalforsamling. Som det fremgår ovenfor begrundes den offentlige støtte til idræt med, at foreningsliv fremmer fællesskab, ansvar for eget og andres liv og engagement i samfundslivet – det som også kan betegnes som et civilt engagement. Den offentlige støtte til idrætsforeninger – og udelukkelse af støtte til andre organiseringsformer – bygger på den opfattelse, at et civilt engagement er knyttet til bestemte civile fællesskaber (primært foreninger), at foreningsliv og frivillighed automatisk fremmer idealisme og ideelt engagement, at den frivillige sektor a priori

indeholder bestemte gode egenskaber. Denne antagelse er der mange forskere, der stiller spørgsmålstegn ved. Ifølge denne kritik er et civilt engagement forankret i det enkelte individ, som en indre følelse eller en motivation, og derfor kan det også komme til udfoldelse indenfor andre organisatoriske rammer end det traditionelle foreningsliv. Der er dog ikke enighed blandt forskerne om sammenhængen mellem organisations- og fællesskabsform og civilt engagement. Det centrale er imidlertid, at denne ukritiske antagelse om, at god idræt er lig med foreningsidræt blokerer for en nødvendig diskussion af, hvad god idræt er, og hvordan et foreningsliv skal fungere for at leve op til de ideale forventninger om formidling af et civilt engagement.

Denne holdning til idrætten præger også de fleste projekter, som IPIP har støttet. For det første er der som nævnt mange projekter, der har det eksplicitte mål at fremme deltagelsen i foreningsidræt – det gælder så forskellige projekter som oprettelsen af en idrætsbørnehave, etableringen af en idrætslegeplads og idræt i “åben hal” uden medlemskab af en forening – men der er meget få projekter, der tager sigte på at fremme det interne demokrati, et fælles værdigrundlag, det frivillige arbejde osv. Foreningsidræt opfattes som en kvalitet i sig selv. De få projekter, der har arbejdet med en styrkelse og udvikling af foreningsbegrebet, er imidlertid spændende og inspirerende (se ovenfor). For det andet er der relativt få projekter, hvis formål er at fremme eller udvikle bestemte kvaliteter i idrætten, og helt generelt er de mål og idealer, som initiativtagerne formulerer for projekterne, traditionelle og velkendte i idrættens univers. For de fleste projekter handler det om at skabe aktivitet, få flere til at dyrke idræt, integrere inaktive i idrætten osv.

Der er mange holdninger til idrætten, men der er sjældent diskussioner, analyser og konkrete anvisninger på, hvad der er god idræt. To af case-analyserne giver hver sit bud på, hvornår idrætten har kvalitet. Udfra observationer og interviews på to projekter for henholdsvis narkomaner og sent udviklede børn finder Sally Anderson, ved hjælp af antropologisk teori om slægtskabsrelationer, at idrætten – under de rette betingelser – kan skabe og omforme sociale relationer (omtalt ovenfor og uddybet i rapport III: Sally Anderson. *At bevæge sig – fra klient til individ*).

Tilsvarende forsøger Mia Herskind, ved hjælp af psykologisk teori, at finde frem til, hvornår idrætsaktiviteter for børn er “meningsfulde”. En sådan “meningsfuld idræt” finder hun bl.a. i projekt *Dans i Bagerstræde*, hvor pædagogen har formået,

... at skabe intense forløb (børnene bevæger sig meget), hvor børnene udfordres motorisk og bevægelsesmæssigt. Vi ser et meget bevidst aldersafstemt øvelses- og organiseringsvalg, der betyder, at børnenes opmærksomhed er rettet på det, der er intentionen: bevægelser og øvelser. Børnene bliver altså “modt” rent bevægelsesfagligt. Men også menneskeligt. Samtidig med en afstemning af øvelsernes svarhedsgrad sker en afstemning af voksen-barn relationens intensitet og karakter. Denne afstemning er dog afhængig af de voksnes evne til at være empatiske og medlevende. Ligeledes arbejdes der i stor udstrækning med bevægelses-spørgsmål, hvilket giver plads til personlige fortolkninger af bevægelses-svar” (Mia Herskind. Idræt, dans og bevægelse for børn. Rapport II i evalueringen af IPIP).

Er IPIP en god model til udvikling af idrætten?

Den tværgående erfaringsopsamling fra de mange projekter, som IPIP har støttet, og de mere dybdegående analyser af udvalgte projekter viser, at programmet er lykkedes med meget, men det er ikke alle initiativer og projekter, der har været en succes. Sådan må det imidlertid være med et program af den slags. IPIPs berettigelse er ikke bestemt af, hvor mange af de støttede projekter, der er blevet en succes. Dels er det en del af hele forsøgs- og udviklingsstrategien at afprøve spændende, men usikre, ideer. Dels er der også vigtige erfaringer at hente fra de projekter, der ikke lykkes. I dette afsnit skal selve ideen med et sådant program derfor diskuteres mere principielt og til sidst i afsnittet vurderes fordelene og svaghederne ved programmet i den udformning, det har fungeret.

Forsøgs- og udviklingspuljer er ikke noget nyt. Heller ikke i idrætten. Forslaget om en pulje til udvikling, omstilling og forsøg indenfor idrætten blev præsenteret i 1987 i Betænkning om breddeidrætten – med tilslutning fra alle udvalgets medlemmer inklusiv repræsentanterne fra idrætsorganisationerne. Velsagtens inspireret af 1980'ernes store forsøgs-

og udviklingspuljer, som idrætsorganisationerne var varme tilhængere af. Fra slutningen af 1980'erne oprettede idrætsorganisationerne selv forsøgs- og udviklingspuljer, og i 1991 opstod den såkaldte 5 pct. pulje under Folkeoplysningsloven, som gennem ti år bl.a. finansierede en række lokale udviklingsprojekter i idrætsforeninger. Forsøgs- og udviklingspuljer er heller ikke ukendt uden for Danmarks grænser. Fx tog Kulturdepartementet i Norge i 1993 initiativ til et Storbyprojektet, der går ud på at fremme idræt for særlige grupper i storbyområder, som de seneste år har fået 10 millioner Nkr. om året. Etableringen af IPIP førte reelt til en samling af de centrale ressourcer til forsøgs- og udviklingsarbejde, men de samlede midler dertil blev ikke mærkbart forøget, og med nedlæggelsen af IPIP og 5 pct. puljen under Folkeoplysningsloven er de økonomiske midler til forsøg og udvikling i idrætten næsten helt forsvundet (se afsnittet "Idéerne til Det Idrætspolitiske Idéprogram"). IPIP ligner til forveksling den typiske forsøgs- og udviklingspulje, men adskiller sig dog på to punkter. For det første går de fleste forsøgs- og udviklingspuljer bl.a. ud på at inddrage frivillige organisationer i løsningen af kommunale opgaver, men IPIP har snarere det omvendte sigte: i højere grad at inddrage kommunale aktører i idrættens udvikling. For det andet har arbejdsgruppen og sekretariatet en meget stærkere rolle i IPIP i sammenligning med andre programmer, som primært går ud på at fordele penge til ansøgere på baggrund af en vurdering af hvert enkelt projekt. Dels har IPIP stillet krav til og er gået i dialog med ansøgerne om projektet. Dels har programmet selv taget initiativer og iværksat projekter indenfor programmets formål. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på, at de 150 projekter i høj grad er et resultat af nogle valg og prioriteringer i arbejdsgruppen, og de mange projekter kan derfor ikke udlægges som en "interesse-tilkendegivelse" fra idræts-Danmark. Der er snarere tale om et resultat af en dialog mellem på den ene side en række foreninger, institutioner, organisationer og især enkeltpersoner, der engagerer sig i idrættens udvikling, og på den anden side arbejdsgruppen og sekretariatet for IPIP. Der er hverken tale om græs-røddernes røst eller central styring men noget midt imellem. Idrætsorganisationernes modstand mod programmet skyldes næppe en modstand mod "projekter" og disses mål og indhold. Gennem mange

år har organisationerne selv støttet tilsvarende projekter. Det skyldes snarere frygten for, at der skulle udvikle sig en konkurrent til den foreningsorganiserede idræts monopol på den offentlige støtte til idræt i fritiden, og at samlingen af forsøgs- og udviklingsmidlerne i et særligt program og den administrative placering deraf under Lokale- og Anlægsfonden skulle udvikle sig til et statsligt idrætsdirektorat. Dertil kom begrundelsen for programmet: at målet om idræt for alle ikke kun kan realiseres gennem idrætsorganisationerne og –foreningerne. Dette var en anfægtelse af idrætsorganisationernes selvforståelse og en væsentlig ændring i forhold til Breddeidrætsbetænkningens forslag om en aktivitetspulje til udvikling, omstilling og forsøg, der primært skulle tage sigte på idrætsforeninger, og derfor ikke lagde op til en omstrukturering af dansk idræt.

Af flere grunde er det imidlertid nødvendigt med programmer, forsøg eller politikker for udvikling og nytænkning indenfor idrætten:

- ▶ For det første er der et generelt behov derfor i et samfund, der udvikler og forandrer sig med stor hast. Det er ganske vist en del af selvforståelsen i såvel den kommercielle sektor (markedet) som den frivillige sektor, at konkurrencen og det private, frivillige, initiativ i sig selv sikrer udvikling og nytænkning. Denne tiltro til at de frie kræfter og initiativer alene skaber (den ønskede) udvikling og fornyelse er dog forladt af de fleste. Idrætten i al dens mangfoldighed står selvfølgelig ikke stille, fordi der ikke findes programmer og politikker for udviklingen deraf, men ønsker man at fremme en bestemt udvikling i idrætten og nogle særlige kvaliteter deri – og det er vel meningen med en idrætspolitik – er det nødvendigt med særlige initiativer.
- ▶ For det andet er det især vigtigt, at der findes muligheder for at afprøve nye aktiviteter og løsningsmodeller på samfundsområder, hvor lovgivningen sætter snævre grænser for, hvem og hvad der kan støttes. Det gælder også idrætten, hvor den offentlige støtte er stærkt styrende for, hvordan idrætten skal organiseres (forening og frivillig organisation), og hvad den offentlige støtte især skal gå til (idrætsfaciliteter og centrale idrætsorganisationer), der i sig selv er en barriere mod udviklingen af fx nye organiserings- og samarbejdsformer.

- Derfor er det vigtigt, at der er mulighed for at eksperimentere og afprøve nye ideer, som systemet skaber hindringer mod.
- ▶ For det tredje er det en almindelig antagelse i teorien om frivillige organisationer og foreninger, at de er præget af en betydelig inertie. Det gælder især små foreninger og organisationer indenfor et stærkt afgrænset interesseområde, der i stigende grad kendetegner den frivillige sektor. I den lille enstrengede roklub eller fodboldklub er man først og fremmest optaget af den aktivitet, som medlemmerne kommer der for, og tænker ikke på at tage nye aktiviteter op for at tilgodese grupper, der ikke har lyst til at ro eller spille fodbold. Udviklingen og fornyelsen kan imidlertid ske ved, at nye organisationer – med nye interesser, mål, aktiviteter og arbejdsformer – opstår, og gamle organisationer holder op, som vi i høj grad har set indenfor idrætten gennem de seneste tyve år. Der er imidlertid mange barrierer mod en sådan forandring i idrætten. Nye idrætsforeninger og -organisationer har vanskeligt ved at opnå offentlig støtte, fordi idrætsorganisationer ikke vil optage dem (som forudsætning for at få del i tips- og lottomidlerne); fordi det er svært for nye foreninger at få plads i idrætsfaciliteterne og få del i den kommunale støtte (især efter at 5 pct. puljen er afskaffet); og fordi såvel stat som kommuner kun støtter én bestemt organisationsform.
  - ▶ For det fjerde er det nødvendigt at skabe en modvægt til – eller større balance med – den enorme kommercielt bestemte udvikling af idrætten. Idrættens udvikling er i stigende grad bestemt – eller blot påvirket – af kommercielle interesser i at udvikle nye træningsredskaber (hele fitness-industrien), nyt udstyr til bestemte idrætsaktiviteter (fx nye støvler og hjul til rulleskøjler, nyt bræt og sejl til windsurfing, osv.) og udviklingen af nye træningsformer tilpasset bestemte rekvisitter (fx den nye mode i motionscentre: spinning). Denne udvikling er på mange måder positiv, men den sker på den kommercielle gevinsts præmisser. Det er ikke derfra udviklingen af nye idrætsaktiviteter og organiseringsformer, der kan få flere sindslidende til at dyrke idræt eller give flere børn lyst til at lege og bruge deres krop, kommer.

Har IPIP så gjort en forskel, som man nu om dage siger? Selvom ideerne bag og strukturerne for IPIP ikke er nye, er der ingen tvivl om, at programmet har muliggjort initiativer, projekter og aktiviteter, som er vanskelige at realisere under de gældende strukturer og støtteformer i idrætten:

- ▶ For det første har IPIP ikke været begrænset til at støtte foreninger og frivillige organisationer, som støtten i henhold til Folkeoplysningsloven og Tips- og Lottoloven næsten udelukkende går til. Det har åbnet for andre organiseringsformer, især samarbejde på tværs af den frivillige og den offentlige sektor, og det har åbnet for nye initiativer til udvikling af idrætten, der ikke kommer fra idrætsforeninger og -organisationer. IPIP har på måde kunnet fungere som et eksperimentarium for nye kropskulturer, nye idrætter, nye samarbejdsformer mv.
- ▶ For det andet har IPIP kunnet støtte projekter, der i meget højere grad baseres på lønnet arbejdskraft, end vi finder i de fleste idrætsforeninger. Det har skabt muligheder for at oprette tilbud om idræt for bl.a. såkaldt idrætssvage grupper, som efter alt at dømme ikke kan fungere ved overvejende frivillig arbejdskraft.
- ▶ For det tredje har IPIP kunnet støtte eller iværksætte store projekter, som hverken idrætsorganisationerne og hovedparten af kommunerne kan eller vil finansiere i samme målestok. Den gennemsnitlige støtte fra IPIP pr. projekt er meget større end den støtte forsøgs- og udviklingsprojekter tidligere fik fra Kulturministeriets idrætspuljer, idrætsorganisationernes forsøgspuljer eller 5 pct. puljen under Folkeoplysningsloven.
- ▶ For det fjerde har IPIP kunnet tænke udvikling og alternativer i forhold til såvel aktivitet, organisering og rum / facilitet, så den ene dimension ikke er en forhindring for de to andre.
- ▶ For det femte har IPIP kunnet fungere mere analytisk og fagligt end de fleste forsøgs- og udviklingspuljer ved at operere med et fagligt sekretariat, der på baggrund af viden om og analyser af idrættens udvikling, deltagelsesmønstre mv. har vurderet ansøgningerne og udarbejdet forslag til arbejdsgruppen om strategier og konkrete initiativer.

- ▶ For det sjette har IPIPs mere centralistiske karakter – i sammenligning med andre forsøgs- og udviklingspuljer – betydet, at programmet selvstændigt har kunnet tage initiativ til en række projekter. Nogle af de forsøgs- og udviklingsprojekter, der de seneste tyve år har haft størst indflydelse på dansk idræts udvikling, er centralt initieret på baggrund af forskningsbaserede analyser. Det gælder udviklingen af “Idræt i dagtimerne” og “Ældre i bevægelse” på Institut for Idræt på Odense Universitet (i dag Institut for Idræt og Biomekanik på Syddansk Universitet) og etableringen af udendørs, mobile kunstfrosne skøjebaner, som Lokale- og Anlægsfonden tog initiativ til. Samtidig har programmet også givet plads til “græsroddernes” originale og skæve ideer, der mere udspringer af en tro på og et engagement i idrætten.
- ▶ For det syvende har IPIP fungeret som risikovillig kapital for “eliten” af idrættens ildsjæle. Den personlige dimension er en vigtig forudsætning for, at projektet lykkes. Enhver forandring forudsætter et stort personligt engagement og en stærk tro på ideen. Det kan udspringe af frustration, indignation eller kærlighed til idrætten. Men det hænger ikke nødvendigvis sammen med, om man er lønnet eller ulønnet. Forskerne har mødt mange forskellige “ildsjæle” – fx boligrådgiver, ungdomsskoleleder, skoleinspektør, lokal politiker og foreningsformand. Programmet har givet mulighed for, at personer med nye ideer, stor energi og et stort personligt engagement har kunnet afprøve disse ideer uden at det så at sige “koster” i den lokale kontekst. Foruden den betydning det kan have for idrættens udvikling, sker der givetvis også en kvalificering af disse ildsjæle, som især har betydning på et område, der i så lille grad er baseret på formel læring. At stå for et projekt er en kvalificering, der er meget efterspurgt og vanskelig at lære i det formelle uddannelses-system. Der findes ikke systematiske undersøgelser over det, men flere evalueringer af andre forsøgsprojekter viser, at det er “projekt-magerne”, vi senere finder på centrale poster i organisationer, kommunale forvaltninger osv. Om det så skyldes disse personers egenskaber og kvalifikationer, eller om det skyldes, at projektet har kvalificeret dem til disse stillinger er dog usikkert.

Der er imidlertid også ulemper og svagheder ved den måde programmet er konstrueret på. Først og fremmest stiller det meget store krav til arbejdsgruppens og sekretariatets indsigt i idrættens mange forgreninger og faglige viden på meget forskellige områder, som reelt er umuligt at leve op til. Dernæst er der fare for, at udvikling og nytænkning i for høj grad overlades til én institution, i stedet for at flere institutioner og organisationer på området har en forpligtelse dertil.

På baggrund af ovenstående vurdering bør følgende forslag overvejes:

- ▶ Lokale- og Anlægsfonden viderefører den del af IPIP's virksomhed, som omfatter udvikling af og støtte til "Nye udfoldelsesmuligheder" – idrætslegepladser, dansepavilloner ol. – i forlængelse af fondens støtte til mobile skøjteanlæg, rulleskøjtebaner mv. I løbet af de tre år IPIP har eksisteret, har programmet udviklet sig til primært at være et program for udvikling af nye rum for idrætten, og det er det område, som sekretariatet især har stor indsigt i og erfaring med udvikling af. Det er endvidere naturligt, at det er en statslig opgave, fordi det offentlige især har ansvaret for etablering og finansiering af idrætsfaciliteterne i Danmark.
- ▶ Forskningsinstitutioner indenfor idræt skal i højere grad forpligtes til at gennemføre udviklingsarbejde og anvendt forskning, jf. erfaringerne fra tidligere forsknings- og udviklingsprojekter på bl.a. Odense Universitet (Idræt om dagen og Ældre i bevægelse) samt erfaringer fra dette program, der viser, at flere af initiativtagerne til projekter, der tager sigte på udvikling af nye kvaliteter i idrætten, er tilknyttet et forsknings- og undervisningsmiljø i idræt. Gennem årene er mange af ideerne og inspirationen til udviklingen af idrættens praksis kommet fra idrætshøjskoler og højere uddannelsesinstitutioner, men det har været mindre markant de seneste ti til tyve år, selvom ressourcerne og antallet af ansatte på sådanne institutioner er vokset stærkt. Det vil imidlertid forudsætte, at lærerne i de praktiske idrætsfag får ret og pligt til udviklingsarbejde.
- ▶ Idrætsorganisationerne afsætter midler til udvikling af foreningsbegrebet, derunder også nye samarbejdsformer mellem foreninger og bl.a. kommunale institutioner. Det bør overvejes, om organisationerne

- skal forpligtes til at bruge en bestemt andel af tips- og lottomidlerne til forsøg og udvikling af foreningsidrætten.
- ▶ Der etableres en videns-bank om forsøgs- og udviklingsprojekter med beskrivelser og erfaringer fra hvert projekt, som alle kan hente inspiration fra. På den ene side viser mange af projekterne og initiativerne under IPIP, at der er mange erfaringer fra tidligere forsøgsprojekter, som såvel initiativtagerne som sekretariatet ikke har været bekendt med. På den anden side har IPIP også vist betydningen af, at en central instans samler op på erfaringerne, så de kan formidles til inspiration for og udvikling af nye projekter.

Vurdering af Idrætspolitisk Idéprogram fra international forsker

Sigmund Loland, Professor dr. Scient, Norges idrettshøgskole

Jeg har vært internasjonalt (norsk) medlem i en gruppe ledet av Bjarne Ibsen knyttet til evalueringen av Idrætspolitisk Idéprogram (IPIP). Jeg deler fullt og helt alle synspunkt som framkommer i evalueringsgruppens rapport. Jeg ønsker imidlertid å legge til noen kommentarer da jeg på sett og vis representerer et perspektiv utenfra.

Først og fremst er jeg imponert og inspirert av visjonene bak og målsetningen med IPIP. Målsetningen, å utvide idrettens kulturpolitiske dimensjoner ved å styrke mangfoldighet, kvalitet og ytringsfrihet i idrettslivet, er visjonær og viktig. Målsetningen kan uten tvil deles av det offentlige og idrettsbevegelsen i Norge og i de fleste andre vestlige land. Ønsket om å engasjere spesielt de som faller utenfor den etablerte idretten, og å stimulere nye former for idrett i og utenfor foreningene, vil kunne anses som viktig av de fleste vestlige idrettsbyråkratier. At man i Danmark faktisk har investert rundt 60 millioner danske kroner i en fireårsperiode (1999-2002) til å gjennomføre et tiltak som IPIP, er imidlertid unikt og vitner om handlekraft og realiseringsvilje jeg ikke kjenner fra noen andre land.

En grunn til manglende tiltak av denne typen er at de etablerte idrettsorganisasjonene, i alle fall i Skandinavia, nærmest har monopol på offentlig støtte til organisert idrett og mosjon i befolkningen. Videre er det en svært tett relasjon til den statlige idrettsforvaltningen, og ressurser til idrettsformål blir i hovedsak kanalisert gjennom organisasjonene. I en slik maktstruktur er det vanskelig å finne støtte for tiltak som IPIP. Det er synd. Selv om Norges idrettsforbund med sine 13 000 foreninger gjør en enorm samfunnsinnsats, spesielt innenfor barne- og ungdomsarbeidet, synes ikke organisasjonen spesielt endringsdyktig og endringsvillig. Nytenkende prosjekt og idrettsinteressene til marginaliserte grupper kan lett falle utenfor. Prosjekt som IPIP er avgjørende for å bryte opp etablerte mønstre og tenke nytt både innenfor og utenfor det etablerte foreningslivet.

Jeg er meget imponert over det engasjement, den kreativitet og det engasjement som preger prosjektutvalget. IPIP viser en folkelig kreativitet og et folkelig initiativ som trenger ekstra stimuli og støtteformer. IPIP har synliggjort et betydelig, nyskapende potensial i dansk idrettsliv som definitivt gir grunn for optimisme for framtiden.

I alt 83 IPIP-prosjekter av totalt 150 har oppgitt antall deltakere, og i disse 83 prosjekter har rundt 50 000 mennesker tatt del. Et totalt deltakertall nærmer seg kanskje 100 000? Blant alle de som har tatt del, finnes det uten tvil et stort antall ressurssterke initiativtakere og kreative endringsagenter. Det er grunn til å anta at IPIP-prosjektene har gitt dem en erfaring og kompetanse som alle deler av dansk idrett vil nyte mye godt av i årene som kommer.

Slett ikke alle IPIP-prosjekt har vært vellykkede. Evalueringsrapporten er et forsøk på å tematisere både det som har lyktes og det som ikke lykkes. Men det kritiske blikk leder ikke alltid mot de rette konklusjoner. At enkelte prosjekt, som et nettbasert idrettslag med flat ledelsesstruktur eller et idrettsprosjekt for marginaliserte grupper ikke tilfredsstilte forventningene, kan gi like viktig innsikt som en serie vellykkede prosjekt. Vi kan anta at et levende foreningsliv sannsynligvis krever virkelige og ikke bare virtuelle møter mellom mennesker, og at de fleste tiltak uansett målgruppe vil svikte dersom den pedagogiske tilretteleggingen ikke har høy nok kvalitet. Altså: At enkelte IPIP-prosjekt ikke har lyktes, betyr ikke at satsingen har vært mislykket eller at prosjektene ikke skulle ha fått støtte. IPIPs utprøvende og eksplorerende funksjoner bør ikke underverdes.

Oppsummeringsvis mener jeg IPIP er et enestående tiltak som er av stor internasjonal interesse. Initiativ som IPIP som kan stimulere til en mer mangfoldig og inkluderende idretts- og bevegelseskultur. Og det bør etter mitt syn være et prioritert mål både innenfor det etablerte foreningslivet og i mindre etablerte idrettsmiljø i tiden vi går inn i.

Oslo, 12.10.02
Sigmund Loland

Litteratur

- Anker, Jørgen; Anders Munk; Inger Koch-Nielsen og Mette Raun (2001), De sociale puljer – en tværgående analyse af Socialministeriets puljemidler. Socialforskningsinstituttet.
- Bøje, Claus og Henning Eichberg (1994), Idrættens tredje vej. Om idrætten i kulturpolitikken. Forlaget KLIM.
- Christensen, Søren og Tine Isen (2001), Organisationsform og identitetsdannelse – Frivillig ledelse ved årtusindskiftet. I Henriksen, Lars Skov og Bjarne Ibsen. Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisationer. Odense Universitetsforlag, side 147 – 157).
- Dahler-Larsen, Peter (2000), Forudsætter evalueringen en afklaring af værdigrundlaget? Arbejdsrapport nr. 18, 2000, i forskningsprojektet Voksenuddannelse, folkeoplysning og demokrati. Forskningscenter for Voksenuddannelse, Danmarks Lærerhøjskole.
- Dahler-Larsen, Peter (2000), Den Rituelle Refleksion – om evaluering i organisationer. Odense Universitetsforlag.
- De Knop, P.; Engström, L.-M.; Skirstad, B and Weiss, M. (ed.), World-wide Trends in Youth Sport. Human Kinetics.
- Eggert, Arne og Krarup, Jacob (1999), Idrætspolitik: Institutioner og indflydelse. En analyse af dansk idrætspolitik 1976 – 1998. Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Eidheim, Frøydis (1998), Aktivitet eller idrett? En evaluering av Kulturdepartementets Storbyprosjekt til idrettsformål. Prosjektrapport 1998:19, NIBR, Oslo.
- European Commission (1999): A Pan-EU Survey on Consumer Attitudes to Physical Activity, Body-weight and Health.
- Fridberg, Torben (1999), Skolebørns fritidsaktiviteter. Socialforskningsinstituttet.
- Fridberg, Torben (2000), Kultur- og fritidsaktiviteter 1975 – 1998. Socialforskningsinstituttet.
- Ibsen, Bjarne (1992), Frivilligt arbejde i idrætsforeninger. DHL / systime. København.

- Ibsen, Bjarne og Vivian Hansen (1994), Kredsene og folkeoplysningen. Rapport udarbejdet for Samarbejdsudvalget mellem konsulenterne i oplysningsforbundene og idræts- og ungdomsorganisationerne, c/o Dansk Ungdoms Fællesråd.
- Kulturministeriet 1987, Betænkning om breddeidrætten i Danmark. Betænkning nr. 1094.
- Kulturministeriet 1996, Idrættens tipsmidler, bind 1 og bind 2.
- Kulturministeriet 1997, Regeringens redegørelse til Folketinget om idrætspolitik.
- Kulturministeriet 1998, Kommissorium Idrætspolitik Idéprogram.
- Laursen, Per Fibæk (2001), Stank af mindreværd. Tidsskrift for Idræt, 2, 2001, side 33 – 35.
- Ottesen, Laila og Bjarne Ibsen (1999), Idræt, motion og hverdagsliv. Institut for Idræt, Københavns Universitet ([www.ifi.ku.dk/afdeling for historie og samfundsvidenskab/ rapporter](http://www.ifi.ku.dk/afdeling_for_historie_og_samfundsvidenskab/))
- Ottesen, Laila og Bjarne Ibsen (2000), Børn, idræt og hverdagsliv. Institut for Idræt, Københavns Universitet ([www.ifi.ku.dk/afdeling for historie og samfundsvidenskab/ rapporter](http://www.ifi.ku.dk/afdeling_for_historie_og_samfundsvidenskab/))
- Ottesen, Laila og Bjarne Ibsen (2000), Forsamles og forenes om idræt. Lokale & Anlægsfondens skriferække. Lokale & Anlægsfonden.
- Qvortrup, Lars (1991), Kedsomhedens tidsalder. Odense Universitetsforlag.
- Regeringskansliet Näringsdepartementet, 2002, Lokal idrottsutveckling med stöd ur Allmänna arvsfonden – Slutrapport från Idrottsarbetsgruppen. Ds 2002:43. Stockholm.
- Sigsgaard, Erik (1993), Er opdragelse nødvendig. Tiderne Skifter.
- Schøler, Simon (2000). Plads til os alle? Unges oplevelser af foreningsdemokratiet i praksis, i Focus Idræt, nr. 4, 2000, side 136 til 138.